

బారతి

ఓ పరమేశ్వరా!

ఓలేటి వేయటరామకాశ్రిగారు

విశ్వంబునం దెల్ల విహించెదవు గాని

కానఁగారావు నా కన్ను గవకు

తలఁపుచే నర్వంబు నలుపనేర్తువుగాని

కలుగఁజేయవునాకు గాఢభక్తి

నిఖలంబు నీలోన నిల్పుకొందువుగాని

చేరఁ జోటివు నాచి త్తమువకు

జ్ఞాన మెల్లర కేవ కలిగించెదవుగాని

తెలువవు నాయాపుతెఱఁగు నాకు

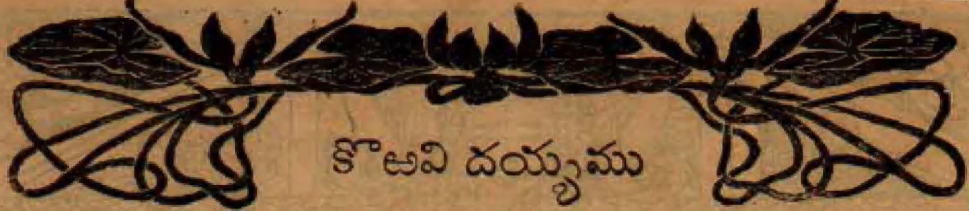
పంతుమా? కాదు, నీకు—నిష్పక్షచిత!

వైరమా? లేదు, నీకు—నర్వసమభావ!

కష్టమా? కాదు, నీకు—నిష్పక్షశక్తి!

యన్నిటికీ గారణములు నాయఁడ కలవు.

1137
4



కొటవి దయ్యము

రాయనము వేంకటేశ్వరము గారు. యచ్ఛ్. ఏ., యల్. టి.

కృషానుండలమున నొకదానికొకటి దగ్గఱ గనుండు గువ్వలూరు గువ్వపల్లె యను రెండుకు గ్రామములు గలవు. ఇవి పెద్దపట్టణములకేకాక, పెద్ద 'రస్తా'లకును జాలదూరమున నుండుటచేత, ఈపల్లెలకుఁ బోవుట సుకరము గాదు. నేల సారవంతమైనది కాకపోవుటచేత చిరకాలమునుండి యా గ్రామములు పరిపాలకుల యనాదరణమునకుఁ బాల్పడియున్నవి. ఇటీవల నారెండు గ్రామములకును ఒక బాట వేయించవలయునని దొరతనమువారు ఆలోచించుచున్నారని తెలిసి, తమకు బాట లేవియు నవసరములేదని యా గ్రామవాస్తవ్యులు 'మహాజను' నంపుకొనిరి!

ఈరెండు గ్రామములకును నడుచు పుంత (ఛాంక) దారి కలదు. ఒకయూరినుండి రెండవదాని కొక క్రోసుమారము. పుంతదారిలోఁ గొంతభాగము బాగుగనుండును. తక్కినభాగమందు నేల చదునుగలేక, మిట్టపల్లములుగ నుండును. వర్షాకాలమునం దచ్చటచ్చట నీరు నిలిచి, ఈబాటను బాహాటముగ నడిచిపోవుట కష్టముగ నుండును. వట్టి చౌటి నేల యగుటవలన నొకచెట్టైన నచటఁ బెఱుంగదు.

కావున నన్ని కాలములందును, పగలుగాని,

నూలునంపత్సరముల క్రిందట నీరెండు గ్రామములకును గరణ మొకఁడే. అప్పటికరణమగు గువ్వలూరి రాజున్న గువ్వలూరిలో నివసించుచు, పనియున్నప్పుడు మధ్యాహ్నమున గువ్వపల్లెపోయి, రాత్రికిలుసేరుచుండెను. వేసవికాలములో నొకదినమున రాజున్న గువ్వపల్లెకువచ్చి, తన యుద్యోగపుఁబనులు చూచుకొని, యెండ తగ్గనందువలనను, తన కాదారి కొట్టినపిండియే యగుటచేతను, ఎప్పుటికంటఁ గొం డెమాలస్యముగ నింటికి బయలుదేరెను. చీకటిపడినను వేడిగాడుపులు తగ్గకుండెను. దారిలో సామాన్యముగ నాతని కెవరో నహవాసము దొరకుచునేయుండురు. ఆరాత్రిమాత్ర మెవరును తోడులేకుండిరి. అది పైగా సంజవీకటిరాత్రి. ఏబదియేండ్ల వయస్సుదాటినను, దేహావటుత్వము గలిగి, కాయకష్టమున కోర్చినవాండగుటచే రాజున్న కిట్టిపయన మొకలెక్కలోనిదిగాదు. కాని యెండతీవ్రత కాలని కీసాయంకాలము శరీరము బలహీనమగుచుండెను. అందుచేతనే యీక్రోశయుదూరము నామడవలె నతనికిఁ దోచెను.

పుంతదాని గొంతనడచి, మిట్టపల్లపు

దారి నాలుగడుగులును దాటివయెడల నీకే
మున్నది? ఆవల శృకానవాటిక, అది దాటివ
పిమ్మట ఊరిచెరువు, దాని వెనువెంటనే
గ్రామము," అని తలపోసి, అడుగులిడుచుం
డెను. ఈకొలదిప్రయాణము తన కిప్పుడింత
భారముగనుండుట కారణంజ్ఞర్యపడి, కార
ణమేమియని తలపోయుచుండగనే, యాతనికి
గన్నులు బరువుగఁదోచెను. పైకి వెచ్చనిగాలి
వీచుచుండినను, వెన్నునుండి యతనికి నన్నని
చలిబయలుదేతెను. అప్పుడు ముఖమును
చేతితోబట్టిచూచికొని "ఓహో! కొంచెము
జ్వరమునాఁకినట్లున్నదే! ఐననమి? ఇంక
కొంచెముదూరమేకదా నడువవలెను!" అని
యాయన మూతలుపడుచున్న కన్నులు విప్పి
కొనుచు, తప్పుటకుగు లిడుచుండెను.

నిజము! నవి తప్పుటకుగులే! కన్నులు
గానబడక, ఒక గోతిలోనికి గాలుబారి
యతఁడు ముందుకు సాగిలపడెను. తోడినే
మెలఁకువనచ్చి, స్వప్నావస్థలోనుంటినా యని
యతఁడు విస్మయమందెను. అప్పు డతని కొక
పెట్టిభయముకలిగెను. దీనిని బారఁదోలఁగల
దివ్యోపధ మాయనమొద్దనే కలదు. అప్పు
డాంజనేయదండకమును ఆతఁడునిగ్గరగఁజదువ
నారంభించె. నిద్రమత్తుచేతన, జ్వరశీవ్రత
చేతను నాతనికి నాలుకతడఁబడి, కొంతసేప
టికి దండకపుఁ బడములుకూడ స్ఫురణకు
రాకుండెను. చెప్పవలవిగాని భీతి యావహిల్లుట
చేత దేహమునిండి రాజన్నకుఁ జెమ్మటలు
పోసెను. అంతట కుప్పవలె నాబాహులుడు

యిలుచేరవల
చెను. ఐనను కా
యిప్పుడు బా ట్లిగఁ దెలియకు
తయు మెరకపల్లములుగ నుండు
దెలియును. ఏమాత్రము బాగ్రతవీడినను,
కాలో చేయియో విఱుగునని యెఱఁగియుం
డుటచేత, ఆగాధాంధకారమున నెటు కాలు
వేయటకును దోచక యాతఁడు నిశ్చేష్టుడై
చెట్టువలె నిలువఁబడియుండెను.

ఇటు లేమిచేయటకును దోచకున్న
యాయనకన్నులకు, ఈదీనదశనుండి తన్నుఁ
దొలఁగింపనేలేంచిన దివ్యవరమాయనునట్టుగ
దూరమున నెకదీపము గానబడెను. ఇంక
గట్టక్కితినని రాజన్న ధైర్యము తెచ్చుకొని,
"నేను వచ్చుచున్నాను ఆగుఁడు!" అని యా
దీపమువైపునకు కేకలువేసి చప్పుటలుగొట్టెను
"రండిరండి!" యని దీపమునొద్దనుంచి ప్రత్యు
త్తరము రాఁగా, ధైర్యము హెచ్చి యాతా
వున కతఁడు వడిగ నడువఁజొచ్చెను. దారి
మంచిది కాకపోవుటచేత, పడుచును లేచుచును
రాజన్న యెట్టకేల కాదీపమును నమిపించెను.
అచట నొకదీపమేకాదు. అనేక కరదీపికలు
(కాగడాలు) వెలుగుచుండెను. అది యొక
పెండ్లివారిగుంపు. పాలకిలోఁ బెండ్లి కూతురు
పెండ్లికొడుకును గూరుచుండిరి. బోయలు
పాలకిమ్రాయును వేగముగఁ బరుగిడుచుండిరి.
కూడఁ గొంతవడివారము నడచుచుండెను.
"ఇదిగో కరణమునాకు నది కాదు"

లేనకుండును. అందుకొని, కర
 వసాగను. కాని వారల
 నా బ్రహ్మణుని కాశ్యపము
 ను. అవటి వారందఱును వల్లనికోతి
 ముఖములు గలిగియుండిరి. వారికన్నులు చింత
 నిప్పులవలె నెట్టుగ వెలుగుచుండెను. కాళ్లు
 వెనుకకునేయుచు వారు నడచుచుండిరి! ఇట్టి
 వైపరీత్యములు కనిపెట్టియు రాజన్న, “ఏ రఱు
 లున్న మంకేమి? పాదములు వెనుకకువేసి
 నడచుచున్నను, వానిని నెత్తిమీఁదఁబెట్టు
 కొనియున్నను నాకొకటియే. నాకాలు ము
 దుకు సాగుచున్నఁ జాలును. కన్నుకాలును
 గానఁబడనిచీకటిలోని వయనము తప్పి దీవపు
 వెలుతురున నడచుభాగ్యము నాకుఁ గలిగినది
 గదా!” యని మురియుచు వాటితో సాగిపో
 యెను. వారందఱు నిపుడు లోకమంతయు
 మునిఁగిపోవుచున్నట్లుగ నతివేగమున నడుచు
 చుండఁగా, బరుగెత్తునలవాటు చిన్ననాటనే
 మఱచిన యాకరణ మిప్పుడు తానుగూడఁ
 బరుగిడసాగెను.

వారు నడచిననడకకు గువ్వలూరు అసతి
 కాలమునఁ గానఁబడవలసియున్నను, ఏగ్రామ
 మును గోచరింపలేదు! రాజన్న వేయ్యవత్స
 ముల కాపెండ్లివా రిపుడు సమాధానము
 లిచ్చుట మానివేసి, కరణము నింకను వేగ
 ముగనడుపుఁడని నైగచేయుచు, తాము త్వరిత
 ముగ నడువసాగిరి. వెనుకఁబడుచున్న బ్రహ్మ
 ణునికీ వా రింకను దేవుడాయోమి యొక

మనకుఁ దానుదాళఁజాలవని యాతఁడు మొ
 వెట్టికొన్నను, వానిమాట లెక్కగొనక
 వానిని దమతో వశివడిగఁ గొనిపోవుచుండిరి
 ఎంతకాలము, ఎంతదూరము, వాటితో
 దా నిట్లు తిరిగెనో రాజన్నకు జ్ఞప్తి లేదు. కా
 వాయువేగమునఁబోవు నాఁడెవారమున కప్పుడ
 డిద్దండమైన స్తంభమొకటి యడ్డువచ్చును
 దానితాళుడుచేత కరణముతల పెద్దగంటవలె
 మ్రోగి, కన్నకన్నములై పాతాళమునఁ
 బడిపోవుచున్నట్లు తోచెను. తరువాత జరి
 గినవంగతులు రాజన్న మనఃఫలకమునుండి
 పూర్తిగఁ దుడిచివేయఁబడి నటులయ్యెను.
 పెండ్లివారేమైవో యాయనకుఁ దేలియదు.

మఱునాటిమధ్యాహ్నము మూఁడుజ
 ములకు గువ్వలూరిగ్రామశ్శాసమునకు దూర
 మున నొకచెట్టు మొదటఁ బడిపోయియుండిన
 యొకమనుష్యునిజూడ, ఆచెంతనుబోవుచుండు
 వెకగొల్లది గనిపెట్టెను. అతని దేహము
 పూర్తిగఁ బలుచనియరదతోఁ గూడియుండెను.
 ప్రాణము నిలిచియున్నా, స్పృహ యేమియు
 లేదు. ప్రొద్దననుండియు వేసవియెండకు మాడి
 దేహము వివర్ణమైయుండెను. శోషపోయిపడి
 యున్న యామనుష్యుని ముఖము మీఁద
 నాగోపకాత యంతిఁ దనకుండలోని చల్లని
 నీరు చల్లఁగఁ గొంతసేపటి కతఁడు కదలసా
 గెను. ఆమె తనదగ్గఱనుండిన మజ్జిగబొట్టు
 నోటితోఁబోయఁగా నతఁడు మెలగ గుటక
 వేసెను కైత్యవారము లిట్లు చేయఁగఁ



కాకు నిజీపోవువట్టు తెల్లవాటువలకుఁ దాను లెండ్లివారితో నడచుట నిశ్చయమని చెప్పుచుండెను. అదిచటకే జ్వర ముంకురిందివ రాజన్నకు, "హీరువానికిఁ గాటిభయము పొరుగుదానికి నీటి భయము," అను న్యాయముచొప్పున నారాత్రి శృశాపవాటిక నమీపించిన కొలది తాత్కాలిక మతిభ్రమగాము గలిగి యాపరివరములందుఁ బరిభ్రమింప సాగి, తుద కచటిచెట్టురగిలి పడిపోయి యుండు వని యొకజిద్దలు బుద్ధిశంకు లుహించిరి. అతని కన్నులకు నయ్యము లుగాఁ దోచినవి, అప్పుడప్పుడు చరిటి నేలలలోఁ బొడఁగట్టుచు నారిపోవుచుండు సామాన్యపు దీపకాంతులే యనియును, దీనికే రాజన్నచెప్పెడి వృత్తాంతమే నిద ర్శవమనియును, వారి యభిప్రాయము. కాని వారి మాటలు పాటించువారు లేకుండిరి. కొన్ని దినములవఱకును రాజ

గోపకాంత మర్జిగను రాజన్నజోటఁ బోయెనున్నది రాజన్న బంధువు లంత నచటికేతెంచి, పల్ల కిలో వానియంచి, గ్రామమువకుఁ దీసికొని పోయిరి. అటునేలలకుఁగాని యతడు వెను కటిశీరస్థి గాంచలేకుండెను!

అనాటిరాత్రి యాబ్రాహ్మణుడు కొట విద్యార్థునిగుంపునఁ బడి బాలికపై మోపి పోయి ప్రాణావశిష్టఁడయ్యెనని, యాగ్రామ వాసులలో ననేకు లంత నిర్ధారణచేసిరి, అత నికన్నులకుఁ గానఁబడిన పెండ్లి పాలక నిజమైన పాలక కాదనియును, వానిమేననుండిన చంద నము పలుచనిరేగటిమట్టియనియును, పెండ్లి పరివారము నీయనునీకాచగడమేయనియును,

లేకుండిరి. కొన్ని దినములవఱకును రాజన్నకు రాత్రిలందు జ్వరము తగులుచుండుటఁ గాంచి, యది తప్పక భూతజ్వరమని యెంచి భూతవైద్యులతనికి విఘాతపెట్టి, ముం త్రోడక ములు వ్రాపించిరి. ఎన్నోజనములు చేయించిరి. దిగదుడుపులు పెట్టించిరి. ఎట్టకేలకు రాజన్న యాకోగ్యవంతుడయ్యెను.

ఆబ్రాహ్మణుఁ డారాత్రి కాలుబాఠిపడిన ప్రదేశమిదియేయని యిప్పటికీ నాయూరివా రొకపెద్దపల్లవుఁ బ్రదేశమును జూపించుచుం దును. వానకాలమున నచట నీరొక్కువగ నిలిచి, దట్టముగ జమ్ముమొలచియుండును.

కానబడిన మిట్టనేల కిప్పుడు “దయ్యాలదిబ్బ”
యనిపేరు. ఆచుట్టుకట్టల గ్రామములలో
నేటికిని, రాత్రులు మంకుపట్టుపట్టి యేడ్చు
పిల్లలను తల్లులు, “దయ్యాలదిబ్బవూడ దిగ
విడిచెదము సుమీ!” అనియును, “బాడన
బాడవలో బడద్రోతుమ”నియును జడిపించి,
నిద్రపుచ్చుచున్నారు. ఆ గ్రామశ్రేణికానవాటిక
సమీపమున నుండు పల్లపు ప్రదేశమున

రాత్రులం దట్టిమెఱపులు కానబడగ
కొఱవినయ్యము యి ఊరేగుచున్నవనిమా
మమునందలి పామరజను లిప్పటికిని భీతి
చున్నారు. సాయంకాలము మొదలుకొ
మలునాడు సూర్యదర్శనమగువఱకును ఆ
డవనైపునకుఁ బోవుట కచట నెవరును సా
సింపరు!



ఆహ్వానము

నిడుమోలు కనకసుందరం గారు పి. ఏ.

జ్యోతిషపరమావధీ! మృత్యుదేవి! రమ్మ!
రమ్మ! మాతల్లి! నీరహస్యమ్ముఁ జెపుము!
దినదినము భవదీయదర్శనమె కోరి
యైహికానందదుఃఖము లనుభవించు
నాడు సత్త్వము, సర్థంబు, నాడు నాశ
యంబు, ప్రేమయు సర్వంబు, నతినిగూఢ
వృత్తి నీసన్నిధిక ప్రవహించు నెపుడు
అంత్యమున నాపయి నీ దృగంచలములు
పఱప, నాప్రాణ మిదె సమర్పణమొనర్తు
సలిలితప్రసూనములు దామ సరణిఁగూర్చి
ప్రాణనాథునికొఱకు నేర్పఱపఁబడియె.
వధువు నుద్వాహమైన, నిల్వదలి తనదు

కున్నాను ఈ దీనేయిలో పడ్డాను. అంతలో ఒక కప్పలో "హాట్ టీ" తెచ్చియిచ్చింది మను. ఒక్క గుక్కన గొంతుకోలో పోతున్నాను. అదికాస్తా కడుపు లోకి పోవడంతో చే శరీరం చల్లపడ్డది. ఆయాసమంతా తీరిపోయింది. మను నావద్దనే యింకొక కప్పలో కూర్చున్నది. మామూలుప్రకారంగా నేను కబుర్లకు ప్రారంభించినాను. చెప్పమరచినాను. అప్పుడు మామూలుగానే మాకుర్చీలు ఆరుబయలు, పూలచెట్లవదులు ఉన్నవి. అప్పుడే పూచిన పూలవాసన పిల్లగాలి తెచ్చి మామీద వర్లింది. మే మాకువాసనకు ఆమోదిస్తూ ఖులాసాగా ఉన్నాము. ఆమాట యిమాట చెప్పతూ "మావరస్వతి పిల్లవాడికి పుట్టినరోజు పండగలు. విందుకు పిలిచివెళ్లింది" అన్నది మను.

- "ఎవరిని?" అన్నాను నేను.
- "నన్నే" అన్నది.
- "ఎప్పుడు వచ్చింది?"
- "ఇంచాక!"
- "ఎంతవచ్చును?"
- "ఈ" పన్నది మను.

విందు పేరెత్తగానే, యిన్నాళ్లనుంచి లోలో పలనే అడిగివున్న నాకోర్కి తిరిగి మొలకెత్తింది. జొన్నరొట్టె జ్ఞాపకం వచ్చింది. అదీ యీసమయమిదే! రేపాదివారం. నెలపు! అదీ నాఅదృష్టమే; అనుకోన్నాను. నాగొక ఆలోచన తోచింది. "నాకోర్కి తీరకోజా వచ్చింది కాబట్టే అన్నీ కలిసి వచ్చినవి" అనుకోన్నాను. ఇవన్నీ ఒక్క నిమిషమే నామనసులో ఉన్నవి. ఈనిమిషకాలం నేను పరధ్యానంతోటి—పరధ్యాన మేమిటి?—జొన్నరొట్టెమీద ధ్యానంతోటి—ఆలోచిస్తూన్నాను. జొన్నరొట్టెమీదకోర్కి. రేపుఅది వారం—కోర్కెకు నెలపు!—మునాకు విందు! నామరాత్రు మెందుకు విందు కావడమే? ఆలోచించాను. మను రేపు భోజనానికి పోయిన వెంటనే నాకోరినన్నీ—స్వయంగా కాన్పి—కడుపార—కోర్కితీర—వేవిట్ల తీరగా—కాన్పి తిందామనుకున్నాను.

ఈతీతిగా ఆలోచిస్తూన్నాను. నామొగంమీద

"ఎచ్చే! అదికాదు—" అని నేనంటూవుండగా నామాట కడ్డు తగిలి "నేను వండిపెట్టక పోతావనేనా" అన్నది నవ్వుతూ.

"అచ్చే! అదీకాదు. చైవదిత్రాని కాళ్ళిక్క వేసింది. అన్నీ కలిసి వచ్చివెందుకు—"

ఆశ్చర్య మెందుకు! చైవదిత్రమేమిటి? నాకొక కావడం లే" దన్నది మను.

"మన నాగేశంగారింట్లో ఏదో—ఏదో—చెప్పనో సరిగా వినబడలేదు—ఏదోపండగలు. భోజనానికి నను పిలిచాడు" అన్నాను నేను.

"మరి యిందుకో చిత్రమేమిటి?" అన్నదిమారా
"కాదామరి! రేపటికోజా నేనీసా విందు—నాకు విందు! ఆదివారం—నెలపు! చిత్రంకాదా?"

"అయితే, రేపు వండిపెట్టి బాధ నాకు తప్పి దన్నమాటే!" అన్నది మారాణి నవ్వుతూ.

నే 'హా' నన్నాను.

సరిపోయింది. అంతలో భోజనానికి వేరయి రేపండవి సూచించడానికి కాదోలు, మాగడియూర తొమ్మిది గంటలు కొట్టింది. మారాణి లేక్క పెట్టిం ఆరాత్రి గడిచింది!

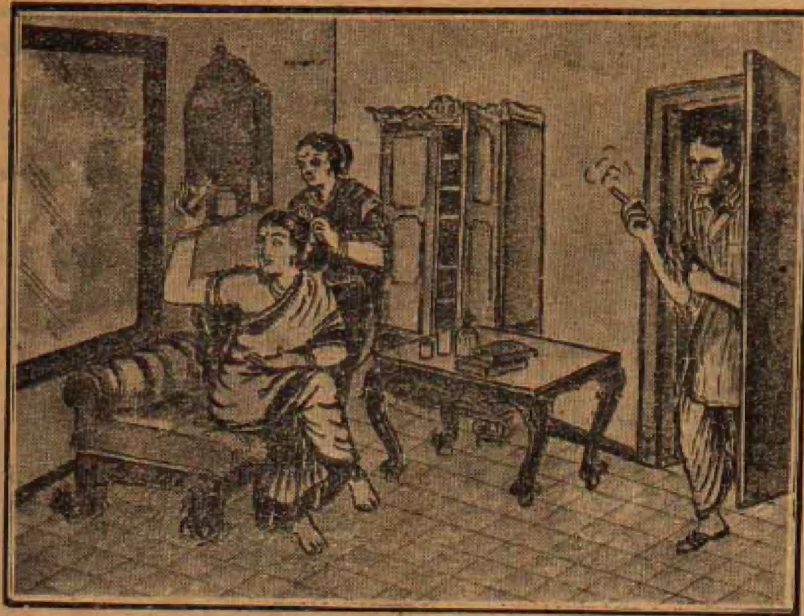
ఆదివారం తెల్లవారింది. నిప్పటికంటే కొంత ముందుగానే "కాఫీ" సమారాధన అయింది; ఇం విందుకు వెళ్లే సాధావిడి! అది కట్టుదునా—యిది కట్టుదునా— అది తొడుగుదునా—యిది తొడుగుదునా అయింది. సింగారిండుకోవడంలో—జడ అల్లుకోవడంలో—కస్తూరిబొట్టు దిద్దుకోవడంలో—మీర కుచ్చి పద్దుకోవడంలో—వైట సవరించుకోవడంలో—ఈ తిరుగు బెరుగులు రెండూచేతులకూ—మెడకూ—న ముకూ—కొళ్లకూ—తగిలించుకోవడంలో—అక్క చూసి మురియండలో—కులుకులో—ఇంకా అందులో—యిందులో—పది గంట లైంది. ఇంకెలోనే మ నచ్చి వాకిట నిలిచింది.

"మనోహరి!" అని మొలపు వినబడ్డది.

"అం. రా." అన్నది మనోహరి.

అదే—మామనూ మనోహర మూర్తి అద్దం యెదుట నిలిచింది. గది అంతా సువాసనతోటి ఘమ, ఘమా యిస్తుంది. మనూ చేతిలో 'బ్రోజర్ చమకా' నీసా ఉంది. అందులో నెంటు రామకుంటూంది, చూచాను.

తలుపులు విదాయించాను. గొల్లెం పెట్టాను. ఎవరూ లోపలికి రాకుండా బందోబస్తు చేశాను. వద్దు తీశేశాను. దోపరి కొన నడుముకు దోపుతున్నాను, వంటయింట్లో ప్రవేశించాను.



సరస్వతి లోపలికివచ్చింది. నేను..... గదిలోకి సిగరెట్టుకాలుస్తూ వెళ్ళాను. వాడు నవ్వువచ్చింది. నవ్వాను. ఎందు కింతసింగారం— ఇంత ఆడంబరం? ఎందుకో? స్త్రీజాతికదా! అని నామనను జబాబిచ్చింది.

ఎట్లాగైతేనేం? ఒక్కసారే సింగారం అంతా ముగించుకుని బయట పడ్డది మను.

మునిముసి నవ్వులతో నన్ను క్రీ గంటమానినది. ఆమాటన కర్క శేమో! "నేనిప్పుడే లాగుతున్నాను" అనేనా? నేనూ తృప్తిగా ఉన్నదని చెప్పడానికి బయలుగా తల ఉంచినాను. మరల నవ్వింది. దీనికి మాత్రం అర్థము వాడు తెలిలేదు. "పోయి నత్తునా? కెలవా?" అనే కాబోలును! నే నూరితే నవ్వాను. సరస్వతీ, వనో హరీ, బండి యెక్కారు. బండి కదిలింది. నేను తల వాకిలి దగ్గర నిలుచున్నాను. మను తిరిగి నవ్వింది. నేనూ నవ్వాను. బండి వెళ్లి పోయింది. కనబడినంత దూరమూ మే మొకరి నొకరము మాన్మూనే ఉన్నాము.

జొన్న సిండికోసం వెతక ప్రారంభించాను. దొంతర లన్నీ దింపాను. పెట్టెలో—దస్తేల్లో—మండల్లో—డబ్బాల్లో—డబ్బీల్లో—అందులో—యిందులో—అన్నిట్లోవెతికాను. అన్ని రకాలసిండి—నెనగసిండి—ఆప్పడాల సిండి—లియ్యప్పింకి—పెసరసిండి(ఎండుకో?)—అన్నీ పున్నవి—గోధుమసిండి—పెద్ద బానెడుంది. కాని, జొన్నసిండి మాత్రంలేదు. ఆలోచించాను. జ్ఞాపకం వచ్చింది. జొన్న రే తే

లేదు. సిండి యెక్కడిది? ఏమిచెయ్యాలి? కొన్ని బలమయింది—సంధు చిక్కింది. ఇన్ని విధాల ప్రయత్నించాను. ఇక వెనక్కు తగ్గడమా! కాదు—ఈపూట జొన్న రొట్టె కాల్యమసిండి! కడుపార తినమసిండి! రెప్పదు! అని నిశ్చయించుకున్నాను. వద్దు తిగిలించి కొన్నాను. బాబూ తోవ పట్టాన. జొన్నలు కొన్నాను. ఎంతకు! రూపాయికా రెండు రూపాయిలకా? వావంటివాడు బాబూరవసోయి—జొన్నలు కొనడం రూపాయకా? వామాషికాదూ? అయిన రూపాయిలకు కొన్నాను. మాలినాడేలేత పట్టుచుకొని మహా ఆనందంతో ఇంటికి వచ్చాను. చాలాకాలంనుంచీ ఉన్న యాకోర్కా నేటికి తీరింది కదా, అనుకొని మహాఆనందములో నన్నే నేను మరచి పోయినాను! చూడండి—జొన్నలు తెచ్చి యేమి లాభం? సిండి విసర వద్దూ? ఇంట్లో విసిరే వారెవరు? అదీ నేనే చేయారనా?

వాళ్ల దగ్గరికి వెళ్లాను. దగ్గరేమూర్పుండి పింకి వివరములొ
న్నాను. ఆఁదుమరి! పిండి పట్టెనుమనిని, యింటికి
వచ్చాను.

తలుపుగా దిగించాను. యథాప్రకారం వంట
యింట్లో ప్రవేశించాను—ఏలాగనుకొన్నానో బుకు
పట్టెని యింట్లో నలును లాగ—చిరాట్రాటింట్లో భీముడు
లాగ!

ఒక పెద్ద పళ్లెంలో పింకి పోతాను. ఇంక నీళ్లు
పోయాల్సి. ఇక్కడ గొంతు పట్టుకుండి ఉండునీళ్లు
పోయాల్సి; చచ్చిల్లా? ఆలోచనలో దిగాను. ఏమీ
తోచదు. గోధుమ పిండిలో ఉడుకు నీళ్లు కలుపుతారు
—జొన్న పిండిలో కలిపే లేనీళ్లు! ఉడుకునీళ్లు, చచ్చిల్లా
ఫీఫీ! ఈ గూడు వారి కిదియేమి చెప్తో గాని వాళ్లు చేత
పనులు వనకు కొంచెం గూడ తెలియనీయరు. ఏమిలో
ఏదీ, యెంత—కలహాల్నో, చెప్పరుకదా! వాళ్ల పుట్టి
యేమి మునుగుతుందో! తెలిపితే మేము నేర్చుక పో
తాననో—నేర్చుకుంటే తమతో మాకు అనవరముండ
దనో—ఏమోమరి! వాళ్ల పనులో మనము జోక్యం
కలిగింపుకోవడం వాళ్ల కేవలక్రం గిట్టదు—ఒర్పులే! ఆ,
జోక్యం కలిగింపుకోవడమంటే జ్ఞాపకం వచ్చింది.
ఆందుకు రెండుమూడు నిదర్శనాలు నాస్వామిభవము ను
నుండి—చెప్పి మరి జొన్న పిండికి వస్తాము.

ఒక నాడు—ఆదివార మని జ్ఞాపకం—మునుపంట
చేస్తూంది. నేనింట్లోనే వున్నాను. పేపరు చదివి ముగిం
చాను. ఏమీ తోచలేదు. సిగరెట్టు కాలుస్తూ, వంట
యింట్లోకి వెళ్లాను. “వంట అయిందా” అన్నాను.
అయినదిమీమ“లాగాలే,” నన్నది మను; మార్చున్నాను.
ఆవక్కనే ఆలూడుంపలు—కత్తిపీట—ఉన్నది. నా
చేతు లూరుకోక, దుంపలు మారకు తరుగు వామని కత్తి
పీట మీద మార్చున్నాను. నాలుగు గడ్డలు తరిగివాను.
అంతవరకు మను నాచైపు చూడలేదు. ఇప్పుడు చూ
చింది. చివనవ్రుతో “నేను తరుక్కో లేనా యేమిటి?
జీరుకోలేయా! పేపరు చదువుకోరాదా! ఆపవాళ్ల
లాగ మారలు తరగడం యేమిటి?” అని వన్నన్నది. నేను

“చేతకాని నేనా—నీవుద్దేశం!” అన్నాను కోపం
తో. “అన్నీ చేతే కలగుతాను ఇం నాలుగో అయిదో
ఉన్నది. అవీ తరిగినతరువారే మూడుపులే వారేతరువో
కాదో!” అన్నాను.

త తూన్నాను. ఏమోగాదుక్కుంది—నా
క్కుంది—అందులో మగవస్తుక్కుంది. వాకీలాటి ప్రయ
కలహముంటే—ప్రయతోపముంటే—చాలాస్థితి—
ఏదోఒకటి—నూ దేవాణ్ణి—అందులో—నిజానికేమి
గాని—మారాణి—మమనోహ—మక్కువ—మాటి
మాటికీ అగోచరి. అలగ తెప్పించడంలో—తీర్పుడంగో—
నామా తమమగా నేడ్చిందేది పోనిండి—రెండుదుంపలు
తరిగాను. మూడోగడ్డలుక్క వ ఎర్రది రంగు కనబడ్డది.
“ఏమో!” అనియాచాను. నాచేలోనుంది క్తురు జోట
జోటకాదుతూది. చూచింది మను! “అమ్మయ్యో, వేలు తరు
క్కొన్నారే!” అన్నది గాభరాతో. గడ్డలేక నీళ్లలో
తడిపి వేకి దుట్టింది. చారితే దుట్టిందో? “వద్దంటే
విన్నాయకాయ! ఆడంగులపకల్లో రావడమెందుకు! మార
తరగడ మెందుకు! కత్తిపీటో పనికాదా! వేలు తరు
క్కొనడ మెందుకు?” అని వెల్లగ మందరించింది. నేను
నీకాపమే యెంత చేసిందన్నాను. “నేను కాపం పెట్టా
వా?” అన్నది. “గొణిగానే ఏదో మంత్రించా”
వన్నాను. వచ్చిందికోపం—తీర్చక పోతానా! తిర్చాను.
సరిపోయింది.

మహోటి:—ఒకరోజున ఇంట్లో మార్పుండి యేరో
రాస్తున్నాను. తలపైకెత్తి ఆలోచిస్తున్నాను. పటాల
వంక దృష్టి పోయింది. పటాలు మనకగా కనబడ్డవి.
ఏమిటా అని యాశాను. దుమ్ము పడింది. రోజూ గడిచే
అలవాటు. ఈరోజున ఎందుకు కుడవలేదో—ఏమి పని
మీద వున్నదో—కుడవలేదు. పోనీ—నేనే కుడుద్దా
మనుకొన్నాను. మను వంట చేస్తూంది. నేనే కుడుద్దా
మనుకొన్నాను బల్ల మీ రెక్కి కుడిచాను. రెండు
పటాలు కుడిచాను. మూడో పటం కుడుమూన్నాను.
ఇంతలో నేమైందో, ఆపటం గోడమీదుంచి జారి నే
మీద పడెడి. అదం పగిలి ముక్కలు ముక్కలైంది. చె

నంటమని వచ్చింది! నేను పగిలిన పెంతు లేరబోయి నాను. అంతలో ఆ! చేతుల్లో గుచ్చుకుంటారేమో! ఎందుకంటే తొందర? ఇంట్లో వున్నాయకదా—త్వరగా నంటనేపెట్టి, మహాన్నం నుంచి తుడుద్దా మమకు న్నాను! మగాళ్ల పనులెంతే! ఆడాళ్ల పనుల్లోకి రావడం నాకేమీ బాగుపడ లేదమ్మా! అని కనీసం. ఆకసురు లోకూడా ప్రేమామృత మొలుకుతుంది!

ఇంకొకటి:— పెరివుదినము. కరీరమంతా చెమట పట్టింది. తొరగా స్నానం చేతామని నీళ్లగదిలోకి వెళ్లాను. నీళ్లుతోడి పుడలేదు. మమ సాయి చెంత వున్నది. ఆరివకు లేతకుండానే స్నానం చేసి, భోజనానికి తీవ్రపెడదామమకున్నాను—తమామకే! కాసులో నీరు ముకపోతుంది. నాలుగుచెంబులు తోడాను. చెంబు కాసులో దూర్చా. తీసిపెట్టకు చెంబు కొంచె మడ్లు పడ్డదికాబోయి! రాలేదు పట్టిగానాను. కాసు గడగడ పడికింది—వరిగింది—కింద చోర్ల పడ్డది. మనీలే నీళ్లంతా నాకాళ్లమీదనే. బొబ్బలెక్కినవి. అంతలోనే ప్రత్యక్షం మామహారాణి! తటాలున లోనికికలిగింది. కొప్పెరవమురు నీసాపట్టుకొనివచ్చి, నూనె నాకాళ్లకు రాచింది. దాబ్బరుగాచిని పిలిపించింది. మరేం. పడేనుగోజాలవరకు “రీపు ఆకామెడికర్ పర్మిషేజ్” చొడిగింది.

చెప్పనలెనంటే యీలాటి వింకా ఉన్నది. ఇవన్నీయెందుకు వచ్చినవో చెప్పుమా! ఆ—మరిచాను. ఇంతమా చెప్పవచ్చిందేమిటంటే, ఆడవాళ్లకు వాళ్ల పనుల్లో మనము కలిగింమకోవడం గిట్టుదు. ఇంట్లో పనులన్నీ వాళ్లదే “సర్వస్వామ్య సంకలితం” నిజమే! పురుషుల బతుకంతయు వాళ్లచేతుల్లోనే ఉన్నది! కదా! అదేవారికి అహంభావం.

కాని, యిదెక్కడి న్యాయమో, వివరించే—మామ నుల్లో—మావ్యవహారాల్లో—మాయ వేలు పెట్టవచ్చునట! ఇందు కొక్కటే నివర్తన మిస్తాను.

నాకు కథలు వ్రాయడమంటే చాలాప్రీతి. అప్పుడప్పుడూ తమామోగలు వ్రాసి మాసప్రకటకంపేవాణ్ణి. ఒకప్పుడు ఒకకథ వ్రాస్తూన్నాను. అందులో భార్య

మొదమకు వేడెక్కింది. తలనొచ్చింది. విసికినాను. రేపు వ్రాయవచ్చునని కాకితముపై బల్లమీదపడేసి తోటలోకి చల్లగాలిలోకి వెళ్లాను. కాని, భర్తప్రశ్నకు జబాబు మనసులోనే వెదకుతున్నాను. సిగరెట్టుమీద సిగరెట్టు కాల్చాను. పొగ నుడిగాలివలె మేఘమార్గంలో కలిసి పోయింది. జబాబు దొరకలేదు. ఈవిధంగా అయిదారు సిగరెట్లు కాల్చేప్పటికి మురసాఫయింది. జబాబు దొరికింది. ఆలస్యం చేస్తే మళ్లీ పోతుండేమో అనుకొని తొరతొరగా యింట్లోకివచ్చాను. బల్ల చెంతకువెళ్లాను. కలంచేతపట్టాను. వ్రాయబోయినాను. అదే—ఆశ్చర్యం ఆగడం జబాబున్నది. నాకు కోపంవచ్చింది! నేల తన్నాను. ఎవరు రాకారా అనుకొన్నాను. అతరుాలు ముత్యాలవలె సుంద్రంగా, స్పష్టంగా ఉన్నవి—పోయి కున్నాను! ఈయభిప్రయం మెందుకు! మావ్యవహారాల్లో వేలుపెట్టడం మెందుకు! అయినా యేమి వ్రాసిందో చూదామని చదివాను. నాకోపమంతా మాయమై పోయింది! కాకుకంపుట్టింది! నాభావంవేరే—ఇందులో ఉన్న భావంవేరే—అయినా యిదేబాగుంది! సంతోషించాను. ఆదిక్కు ప్రశ్నకు ఈవరకుమైన జబాబుమానమ్య సరిపోయింది! అదే అంటారే! ఆడవారి మనసు ఆడవారికే తెలియాలెనని! నిజమే! ఇంతమా ఆరాపిన వారెవరో చెప్పలేదని మీకు కోపంవస్తుండేమో! చెప్తాను సంకయం తీరుతుంది. మా మ—నో—నో—రి!

పోనీరండి. పెడతోమమ బడ్డాము. ఇంకనైనా మన కొన్నరాట్టెకు వడ్డాము.

కొన్నదిండిలో వేడినీళ్లు పోయాల్నా—చన్నీళ్లు పోయాల్నా! అలోచించాను—అలోచించాను—ఇంకాఅలోచించాను. కడ తేనో ఒకనీరు పోడ్డామనుకొని, చెంబెకు చన్నీళ్లు అందులో కుమ్మరించాను. పిండి కలిపాను. నాకు నవ్వువచ్చింది—కోపమా వచ్చింది! పిండి పలచబడ్డది. బావయింది! ఏంచేయాలి? నా తెలివికి సంతోషించాల్నా; కాక, యీలాటిపనులు నాకునేర్ప నందుకు మాతలిదండ్రులపై కోప్పడాల్నా? పోయిన రితి దండ్రులమీద కోప్పడి యేమి లాభం? ఉన్న మనూపై

చుబద్ధుడై. ఈవిధంగా గట్టిపాటిసత్వము నీర్లుపోయడమా, పలవచారసత్వము సిండికలపడనూ! ఇందులో రెండు గంటలకాలం గడిపాను; విడువబడ్డది. కడుపులో నా పొద్దుటినుంచీ, కాఫీకప్ప మరేమీ లేదు. ఆకలి చిమ్ము ముట్టుకుంది. ఇప్పటికి మాడుగంటలు కొట్టారు. ఒక్క-కవ్ 'వీ' అయినా తాగి వద్దామని మాపిథిలో ఉన్న క్లబ్బుకు పోయినాను. ఊ తా దాను. ఇంటికేవచ్చి తిరిగి నావనికి సారంభించాను నీరుపోయడం—సిండి కలపడం సరిపోయింది! పెద్దగుమ్మడిపండ్లంతే ముద్దలయింది సిండి! ఇకపోయి రాతేనీ, సిండి ముద్దామని తిరిచాను. కట్టెలు పొయిలో పేర్చాను—కిరన్నాయ్ సీపాలోనుంచి కుమ్మరించాను. ముట్టించాను. పెద్దకుడు అయింది—ఒక్కనిమిషమే! ఆరిపోయింది తీవ్రమైన రెట్టాను. మండను. తడికర్ర. చీరగాను—చీరగాను—చీరగారింది. ఇల్లంతా చుట్టుకుంది. నామక్కులో, కన్నుల్లో, చీరలపట్టడి. అప్పుడు నాకుకోపం రాతేదంటే యెవ్వరైనా పయ్యుతారా? కవ్యుతారేమా! పొయిమీద—కర్రల మీద—కుమమీద—లోన్నొకటైమీద—నామీద—అన్నిటిమీదను— అందరిమీదను— గిడుక్కున్నాను.

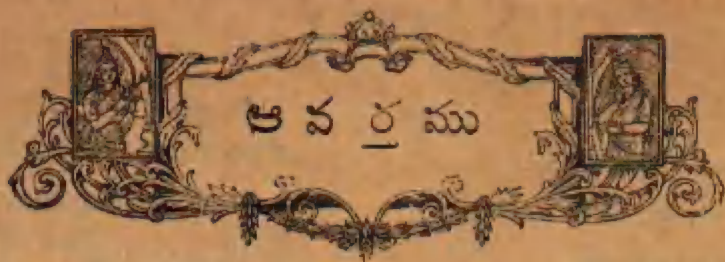
ఇంతలో సిగరెట్టుమీద బుద్ధిపుట్టింది. గోడకు తగిలించి పున్న మద్దుకేబులోనుంచి 'జిగర్' తీరాను. అట్టే నిలబడి, గోడవైపుగా—నిలబడి సిగరెట్ వెలిగిస్తున్నాను. అంతలోనే "ఇక్కూ—ఇక్కూ" అన్నట్టు వివబద్ధుడి. చెనక్కు తిరిగి చూచాను. అయినో గడపలో నిలబడి నాచేష్టులన్నీ చూస్తూంది మారాణి! మక్కుల్లో పల్లెంలో పున్న సిండి కరుకుతుంది. చూశాను—నోట్—సిగరెట్—చేతిలో చొగించిన నిప్పుపుడ! నేను! తెల్లబోయినాను! ఈమక్కుల్లో లోని కేలాగొచ్చింది! ఈ మను ఆకాశంనుంచి లోనికిమాకిందా? ఏమీ తోచలేదు. క్లబ్బుకు పోయి తిరిగి యింటికీ వచ్చినప్పుడు తెలుపు చూయ మరచినాను కాబోలును!

మను లోనికివచ్చి మక్కుమ్మిల్లను నెళ్లకొట్టింది! నామొగం చూచింది. నానిక్క మొఖం నాపొయలన్నీ చెప్పించేమా! కాని, మను ఏమీ మాట్లాడడండానే తిరిగినిమిషం నామొఖం పగకాయించి చూచింది. ఏమిగ్రహించిందో—నాకమ్మలగుండా, నోటిగుండా, మక్కులగుండా, నీరు కారుతుంది. కన్నులెర్రబడి, పుప్పినవి. ఏమిగ్రహించిందో—గ్రహించింది. వచ్చింది! ఆనవ్వులోను



జాలి—కోపం—దయా—ప్రేమా—ఆశ్రం—అన్నీ కలిపినవి! "ఈలాహూస్కొండి!" అని గోడకగ్గర పీటవేసింది అరనిమిషంలో పొయి రాతేసింది! చూడండి—అపొయిచిన్న రిడ్డ రస తిలిసెటిగిన్నట్లు—చాగామండింది. తీరలోనే అన్నం—పప్పు—పులుసు—ఫండింది. కంచం నామందుకుచిచ్చింది ఆకలిచిమ్మ చల్లారప్ప ప్రారంభించాను. మెల్లగా పొద్దులునుండి—నేపడ్డపాట్లు అన్నీ చెప్పాను.

పల్లెంలో అన్నంముగియగానె వేడివడిగా ఒకరొకటైవచ్చి పల్లెంలోపడ్డది! అదే చొన్నొకటై! నేను పప్పు, పులుసుఅన్నం తినేలోపుగా సిండికేసి, రొట్టెకాప్పింది. ఒకటి కాగానె యింకొకటి—దానిపెంటు యింకొకటి—అరడణకు! కడుపు చల్లబడ్డది. పడ్డప్రయాసంతా ఫలించింది! చిరకాలంనుంచి పున్న యాకోర్కి యా నాడిలాగయ్యాడేరింది! మనసు నిమ్మకరించింది. నేను భోజనముచేస్తూవున్నంత నేపునామను—పెంకిమను—నన్ను చూసి—నాప్రజ్ఞకు సంతోషిస్తూ—నవ్వురూనే—



శ్రీ వశిష్ట కావ్య (సాహితీ సమితి)

౧

ఎంతకాలము గడచిపోయిన !
దింతవఱకును బాహుబలమున
సంతరించుచునుంటి దీనికి
సంత మెన్నటికో!

౨

ఓవఱాలని భానుమంజల
తాపమున వసివాడె దేహము,
అజగాజల శైత్యధరమున
వేషధువు పుట్టన్.

౩

అక్కటా! యేవైపు చూచిన
మెక్కనావయుఁ గానరాదే!
ఎక్కటిగ నావర్తమందునఁ
చక్కపోయితి నే!

౪

చెట్టుమని వడి లాగుచున్నది
గిట్టుగిట్టునఁ ద్రిష్టచున్నది
మొట్ట యిడగా బుద్ధి పుట్టడు!
నెట్టి నయిపోతిన్!

౫

కాలుసేతులు దుర్బలము లయి
దీలుపడఁ జొచ్చెన్

౬

అక్కటా! యిక నాదుడవము
దక్కు కెట్టులా తోచదాయెను!
పిక్కటిల్లుచు నున్న దాంధ్యము .
దిక్కు తెల్లెడలన్.

౭

కన్ను లున్నను ధరణి కనరా
కున్న, దెంతయుఁ జందలించుచు
నున్న దయ్యయ్యె మనసు! కృష్ణా!
నన్నుఁ గావగదే!

౮

ఏటి కేనిభ్రాంతి యియ్యెడ?
నీటఁ జొచ్చితి నైవ్వరబుద్ధిని,
ఏటిలోపల నణగిపోయిన
లోటు కలదొక్కో?

౯

ఆడుదాని విధాన ననుఁ గా
పాడుమని యాడేవదేవుని

౧౦

ఆమహామహుల కరుణ చెలగుట
కేమిసాధన మాచరించితి
నీమముగ నే నింతవఱకని
ప్రీతి మెలంగు గదా!

౧౧

బేర! యీ యాప ర్త పెంతయు
ఘోరతరముగ ఘర్షించుచు
దారుణం బగు మృత్యుచేవత
నోరువలె దోచున్!

౧౨

భీతి యేటికి నాకు? పోయెద
వీతరాగద్వేషబుద్ధిని
ఈతనుత్యాగమ్ము తెవ్వరు
కాతరిలెదరు?

౧౩

అవయములు క్లాంతి నెండగ
వివళ మగు చున్నది శరీరము
కవియకుంజిన బుద్ధిమాంద్యము
మిపుల హర్షింతున్.

౧౪

మాటిమాటికీ మెలగుచున్నది
గాటముగ నామానసంబున
సాటి గానని నీదునామం
జేటికో కృష్ణా!

౧౫

యాదనేశ్వర! తావకామల
పాదసంగత పూతయమునా
హృదినీ జల మైనచో నిది
మోద మొందుదునే!

౧౬

శంక లన్నియు వీడిపోయిన,
వింక సంతరణంబు మానెదా
పంకజాక్షుని దివ్యరూపం
బంకితం బగుటన్.

౧౭

కాలమేఘచ్ఛన్న నభమున
నీల జలముల నిఖిలదిక్కుల
నీలలితరూపమ్మో కృష్ణా!
క్రాలుచన్న దహణ!

౧౮

ఏమి నీనామమ్ము నాథా!
ఏమి నీరూపమ్ము దేవా!
ఏమి నీకరుణా కటాక్షము
స్వామి! ధన్యోఽహమ్!

౧౯

నడమలామృత ధామ మగు నీ
పదికుశేకయ యుగళం శేరగ
ముదముతో నే నిందు మునుగుచు
నిదిగో యరుచెంతున్!

శ్రీ ౧౦౮ రాధాపల్లభో విజయతే!

విషమ పరిత్య

వంచాగ్నుల పీఠరాఘవయ్య గారు

శ్యామల చక్కనిచుక్క, విశాలశీత ములు, సువర్ణముంబోలు మీనిచాయ, కుదురైన ఆకారము, నల్లని కురులు గలిగి దర్శనమాతముచే చూపరుల శేత్రసాఫల్య మొనరించు సహజసౌందర్యవతి. పైన నవవరావన. కంఠమాఘర్వము, వచన సౌశీల్యము, శాంతస్వభావము నామెయంద మునకు తోడ్పడె మఱింత వన్నె దెచ్చుచుండెను. అట్టి నగ్నరాశిపై నర్వన్వతంత్రముల కధి కారియైన ప్రియధర్త మధుసూదనుని జూచి యెవ్వ రానందింపరు? కాని అధునిక ప్రజా సామాన్యమున కానందమునకుమారు అసూ యయే మెండు.

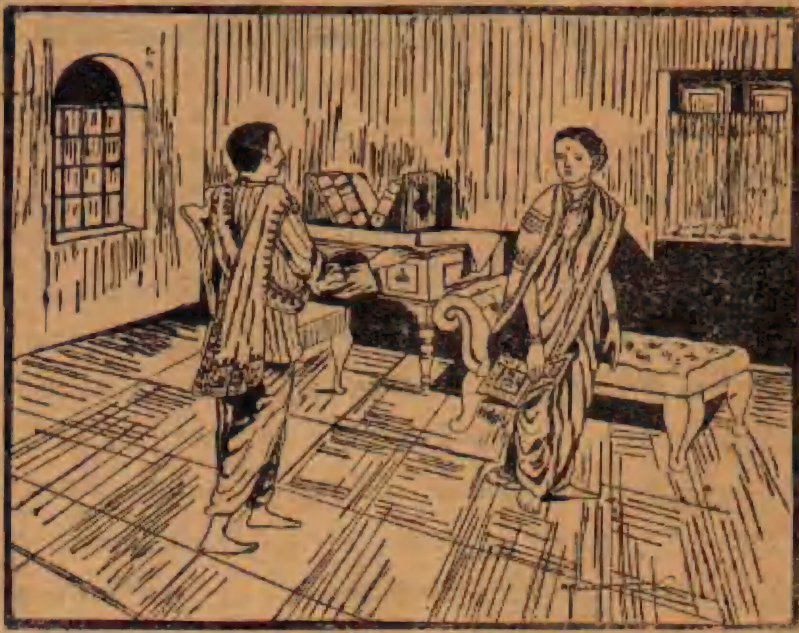
ఏది యెట్లున్నను భార్యాధర్త లిరువుర హృదయములు ప్రేమబంధముచే ఒంధింప బడెను. నూతనదంపతు లగుటచే సౌఖ్య మంతమెరుగకుండెను. మధుసూదనుడు విద్యా వంతుడు; గుణవంతుడుకూడెను. ధనలోపము గూడ లేమి నుద్యోగకాంక్ష మాతని సంతగా బాధించలేదు. అధికారుల నాశ్రయించి వారి గృహద్వారముల గావలి కాయవలసినంత దుస్థితి కాలడు పాట్లుకలేదు. దుష్టనహ

కాపుర మొనగ్గుచు తండ్రి లేనిలోప మొక్కింత మరుగుపర్చుచుండెను. కాని మధు సూదనుడు శుద్ధశ్రోత్రియునివలెగాక నన నాగరికలక్షణముల గొన్నిటి ననుగమించు చుండెను. విలువగల వస్త్రములు ధరించుటయం బాతని కభిలాష మెండు. గృహలోకార ములయం దచ్చటచ్చట అండ్లయకద్దతులు గూడ నవలంబించుచుండెను.

గోపాలరావు మన మధుసూదనుని చిన్న నాటివహిపాపాతి ఇంచుమించుగనమనయన్తుడు. మీదుమిక్కిలి ప్రియమిత్రుడు. వారిరువురకు హృదయభేద మావంతయునులేదు. సామాన్య స్థితిమంతుడు. అంగపాక శాలయం దుపా ధ్యాయుడుగ నున్నాడు. స్నేహలతను ద్రుంప జాలక యెదుటివాబాలో నివాస మేర్పరుచు కొనెను. అతని భార్యయు గమనుగుణవతి. పేదయింటినడు చగుటచే కీల మామెను ప్రేమించెను. పార్వతీనామ మామెకు సార్థక నామధేయమే.

కాలము వక్రబుడ్డిగలది. శ్యామలామధు సూదనుల యనుకూలదాంవత్యము చేవునికి గూడ నసూయాకారణమయ్యెను. వెట్టివెట్టి

కొకపిచ్చియూహ. మధుసూదనుడు తన శ్యామల మేకరించిన గదిలో సోఫామీద లోదన గోచరయ్యిన ప్రతిసుందరివర్తన అసినదై యొక సచిత్ర మాసపత్రికను దదుమును గూర్చి యనుమానపడజొచ్చెను. కడకు ప్రచుండెను. ఆమె గోపాలుని పీక్షించి లేచెను. ప్రియనతి, సద్గుణరాశి, శ్యామలగూడనతనియనుమాన మరు భూతిమున కాపూరిగావలసినవచ్చెను. మధుసూదనుడు నిజనతి శీలమును పరీక్షించ నెంచెను. నిశ్చయించెను. నక్రమముగ మొదలిడెను. ఆహా! శ్యామలా! నీనిత్య సహజ సౌందర్యమే నీకు విరోధమయ్యెగా! నిజనాథుని విమమపరీక్ష కట్లు నిల్చెదవో!



శ్యామలా గోపాలుల సంభాషణము

మధుసూదనుడుమిత్రుడగు గోపాలునిపహాయమపేక్షించెను. వెంటనే గోపాలునికొర కాతనిగృహమునకేగెను. మిత్రులిరువురు కృత్రిమనాటకము మొదలిడిరి. శ్యామల నిట్టిపరీక్ష గావించుటకు గోపాలుని కిచ్చ బనింపకున్నను ప్రియమిత్రుని వాక్యమునతిక్రమించజాలకుండెను. తాను మిత్రనోహిపాత్ర ధరించనయ్యెను. మధుసూదనుడు ఒంకొక కార్యనిర్వహణమునకై దూరప్రయాణ మొనర్చుచుంటిననియు నాల్గవదినమునకు మరల వత్తుననియు భార్య కెఱిగింది, తల్లియనుజ్ఞ నై కొని యిలువెడిలెను.

భర్త యింటలేనపుడు కొనుపరపురుషునిచెంత నిలుచుట తప్పని వెడల నుద్యమించెను. కాని గోపాలుడు తననాథుని తెక్కుడగు మిత్రుడు. భావమున ప్రియసోదరుని బోలినవాడు. చివరిచితుడు. అట్టివానికడ చాకేల? సోదరునితో సంభాషించిన గావమా? కాదని మరల యాగెను. తన వికారచేష్ట కాతఃదేమచుకొనెనో యని వశ్చాత్తప్పురాలయ్యెను. కాని గోపాలుడు నవ్వుచు నామెనుకూర్చుండ నియమించెను.

ఇరువురు అసీనులైనపిమ్మట గోపాలుడు సంభాషణ మొదలిడెను. తనమిత్రునిగూర్చి

మరునాడు సెలవుదినమగుటచే గోపాలు

గనపరచుచున్న గోపాలుని శ్యామల శంకించుచుండెను. అతనివారింప వలనుకాదు; సంభాషణ క్రమముగ వికటముగ దోచెను మధుసూదనునిపై దోషాగోషము — కల్పనాకథలు—వింతవింత యదాహరణములు—

లెక్కకు మిక్కుటముగు నన్నివిషయములు! శ్యామల నిశ్చేష్టిత యయ్యెను. ఆ మెహృదయ నముద్రమందు వివిధభావతరంగములు పూర్ణి పోవుచుండెను. కొన్ని నిజమని నమ్మును. తనభావము నెల్లడించును. ఒకప్పుడు మరల శంకించును. వికలహృదయయగు నామెస్థితి వర్ణింప నలవికాదు. కడకు బేలయగుటచే, తననాఘని దుష్టమార్గమునుండి మరల్పుమని గోపాలుని కోరెను; బ్రతిమాలెను; వేడెను. గోపాలుడు నిర్వేరపడి నట్లునటించి ప్రయత్నించెదననికొంతనమ్ముబలికి తాను శ్యామల కనుగ్రహపాత్రుడ నై తినని కొంత యూరట జెందెను. ఇక శ్యామల తనచేతిలోని కీలుబొమ్మ యని యుప్పొంగి తన గృహమునకు వెడలి పోయెను.

శ్యామల తనభర్తనుగూర్చి విచారపడదొడంగెను. నిశ్చలభావముతో నాలోచించెను. తన నాఘుడు సద్గుణరాశియని నమ్మకము కుదుర్చుకొనెను. వేరుతలంపులకు జోటు లేదనుకొనెను. నిర్మలవికాసము నొందెను. సంతోషము యథాస్థాన మలంకరించెను.

సంభాషనమయమున గోపాలుడు మరల

దిగ్భ్రమఁజెందెను. కాని ధైర్యమవలంబించెను. వేరుకోవ లేదు. ఎత్తునను వరీక్ష పూర్తిచేయ నిశ్చయించెను. సంభాషణ మరల మొదలిడెను. శ్యామల యెప్పటి యోషితో నాలకించుచుండెను. గోపాలుడు మిక్కిలి దైన్యభావమును గనుపరచెను.

గోపా—శ్యామలా! నేను నిజముగ దిక్కుమాలినవాడ నైతిని.

శ్యామ—అదేమి, అట్లంటిరి?

గోపా—నిన్నొక్కసమాయ మపేక్షించుచున్నాడ; చేయగలవా?

శ్యామ—అదెట్టిదైనను యీసోదరి సిద్ధముగనున్నది.

గోపా—తప్పుక యెనర్చెదవా?

శ్యామ—నా యందుగూడ ననుమానమా?

గోపా—తప్పుగూడదుసుమా!

శ్యామ—ఏమివెట్టి?

గోపా—శ్యామలా! నిశ్చయముగఁ జెప్పచున్నాను. నాత్రస్తుతావిస్థ వర్ణింపజాలను. నన్ను నీవు దూరపెలదు. నన్ను గటాక్షించి రక్షింపుము. అన్యఃజనుగాను.....అని తన మనోభిప్రాయమును దెలిపెను.

శ్యామల గుండె జల్లుమనెను. ఆమెకు మనలోకమే లేదు. శరీర మాపాదమస్తకము నణకదొడగెను. కొంచెము తెలివి లేచ్చి కొనినపిదప చూతనివానించుటల్లని విచారింపఁదొడగెను. అతని కెట్టినితీ బోధించినను బధి

కేదియో యాలోచన తోచెను. 'సెబా'నని
తలంచెను. వెంటనే యామె-గోపాలునివైపు
తిరిగి చిరునగవుతో 'తప్పక కొంచె మూగి
నిచ్చేయుము. నిన్ను సంతనవరచెదను. ఇక
జనుమని మేడ దిగిపోయెను.

గోపాలుడు లేచెను. సంతోషము వెల్లి
విరియుచుండెను. తనమిత్రుని నలంచుకొనెను.
ఏలకో మరల దుఃఖసాగరమున మునింగెను.
ఒక్కొంత నిశ్చలభావమున విచారించెను.
స్త్రీలస్వభావమున కాశ్చర్యపడజొచ్చెను.
శ్యామలవిషయకు గూర్చి మరల నాలోచించె
ను. అంతయు బత్యక్షము. ఇంకను సందేహ
మెందులకు? మధుసూదనుని కెఱింగించుటయో?
మానుటయో? యనికొనించెను. ఎఱిగించిన
పండువంటి కాపురము పొడైపోవును. మానవ
నిజముగ మిత్రద్రోహముగను. ఎట్లుచేయుటకు
కోచక స్తంభభూతుడై నిలిచిపోయెను.
ఎట్టికేలకు నిశ్చలహృదయుఁ డయ్యెను.
నిమిష మొకయుగముగ గడపుచు
దనరాకకై యెదురుచూచుచు మధు
సూదనుడున్న సంతకేతనములకు వెంటనే
వెడలిపోయెను. మిత్రునకు బూసగుచ్చిన
ట్లంతయు నివేదించెను. మధుసూదనునికి
గోపాన్ని ప్రజ్వరిల్లెను. మారు పలుకడయ్యెను.
మరల శాంత మహందించి మిత్రుని వెంట
వెడలెను.

సూర్యుడ నైమించెను. మధుసూదనుని
డెందమువలెనే జగ మధికార బంధుర

నుడు లోని కేగుటట్లు? పాపము! నిజశార్య
సాధనకై మధుసూదనుడు తపగృహమును
కృత్రిమోపాయమున బ్రవేశింపవలసిన వాఁ
డయ్యెను. మిత్రులిరువు రెట్లో మేడపైకి కేరి.
ప్రాణములేని కొందివోలె మందిరము కళావిహీ
నమై యుండెను. యజమానుడగు మధు
సూదనుఁడింట లేమినిగాబోలు దీపము ప్రకా
శించుట లేదు. మధుసూదనుని యజ్ఞాతసితి
కంధకార మెక్కుడు సహాయకారియగుట
కాలేడు సంతసించెను. తనగదిప్రక్క నొక
మూల యొదిగియుండెను. గదివాకిలి మూయ
బడియుండెను. గోపాలుడు శ్యామలకు రా
నున్నయోషదనుగూర్చి విచారపడుచు వికల
మనస్కుడై యుండెను.

గోపాలుడు ద్వారమును నమిపించెను.
గదిలోపల గుసగుసలు విసబడజొచ్చెను.
గోపాలుని కేమియు నరమగుటలేదు. కంఠ
ధ్వనులుగూడి స్పష్టముగ దెలియుట లేదు.
'శ్యామలా!' యని కొంచెము నెమ్మదిగ చిలి
చెను. జబాబు లేదు. గుసగుస లాగినట్లుం
డెను. మరల 'శ్యామలా' యని పిలుచుచు
గోపాలుడు తలుపు కొంచెము నెమ్మదిగ
దట్టెను. 'ఇదే వచ్చితి' ననుచు శ్యామల
తలుపు దెరచెను. గోపాలుని కింతవ్వ రగ
పడుటలేదు. అంశ్యదశనున్న పాణివోలె దీప
ము మినుకు మినుకుమనుచుండెను. అట్లే మన
మధుసూదనుని డెందము కొట్టుకొనుచుండెను.
శ్యామలకంఠధ్వని వినఁగనే కోప మాతని

శ్యామల 'దయచేయుడ'నుచు లోని కేగెను. గోపాలుడు డామె ననుగమించెను. గదిలో మృదువలె నిలిచిపోయెను. శ్యామల 'మరలవత్తు' ననుచు ప్రక్కనున్న గదిలోని కేగెను. మధుసూదనుడు కొంచెము ముందుకు జరిగి ద్వారముకడ నిలిచెను.

రెండునిమిషము లట్లు గడచెను. ప్రక్క గదిలోనుండి యొక స్త్రీ తన కెదురుగ వచ్చుచున్నట్లు గోపాలుడు పొడగాంచెను. ఆమె మనశ్యామలయేనా? ఏమో? ఆమె యట్లుగ దెంచి గోపాలునిపాదములపై వ్రాలి 'అబ్బ లేకయే యిట్లాంటిమైనాదెంచిన మీచరణ దాసి పార్వతి క్షమింపవేమనున్నది. నాథా!' యనుచు నేమేమో చెప్పబోవుచు మాటరాక విలపించుచున్న పార్వతి ప్రత్యక్షమయ్యెను. గోపాలుని కంఠయు సంధకారము. అంతయు

స్వప్నావస్థగ దోచెను. అప్రయత్నముగ తల క్రిందికి వ్రాలెను. నేత్రములు జలప్రపూర్ణము లయ్యెను.

గోపాలుడు తనప్రియసతియగు పార్వతిని జూడజాలక తనదృష్టిని బై కెత్తెను. తన యెట్టయెదుట గదిగుమ్మములో శ్యామల నిలిచి యుండెను. సిగ్గుచే నారకుడు తనదృష్టిని మిత్తుని వంకకుఁ ద్రిప్పెను. మధుసూదనుడు లేచుకొంచె మావల యెదిగి శ్యామలను దడేక దృష్టితో జూచుచున్న మధుసూదనుని నారకుడు ఏక్షించెను. లేతచిటునగ వొకటి శ్యామలపెదవులపై దాండవమాడుచుండెను. స్వచ్ఛమై, సహజమై, శాంతమై యొప్పు నాచిటునగవు— వృద్ధయమున నాటుకొన్న పవిత్రశీల మను వృక్షమునఁ బూచిన పుష్పమువోలెఁ పదిమనించు నా చిటునగవు



నిజమానరక్షణ కార్యక్రమమును దలపోయుచు నామె పోలయించిన యాచిటునగవు— మధుసూదనుని స్తంభితుని కేపివైచినది అతని నావరించిన కొవ్వడేవత నోడించి పారదోలినది. ఇదియంతయు రెండు నిమిషముల కాలము.

ఎట్టకేలకు గోపాలుడు పార్వతిని లేవ

"...నిజమానరక్షణ కార్యక్రమమును దలపోయుచు నామె పోలయించిన యాచిటునగవు— మధుసూదనుని స్తంభితుని కేపివైచినది అతని నావరించిన కొవ్వడేవత నోడించి పారదోలినది. ఇదియంతయు రెండు నిమిషముల కాలము."

నెత్తెను. మధుసూదనుని లోనికిఁ దెచ్చెను. దించెను. అంతయు శాంతిమయము. ఒండొ
శ్యామల నిజనాథుని గాంచినంతనే విస్మయ రుల మహావలతో రంగము ముగిసెను.
మొందెను. పాపమామె కిదంతయు స్వప్నా గోచలమధుసూదనులకు పరాధవలగాము
పడవలె దోచెను. పార్వతికి మనలోకిమే లచే దగిలినగాయములను కాలము క్రమ
లేదు. నెమ్మదిగ గదియంతయు నిశ్శబ్ద మాప ముగా మాస్పృశించెను.



సన్ధ్యోపాసన

సాహిత్యపరస్పతి సీరిసి అంజనేయులు గారు

“అహ రహ స్సన్ధ్యా మపాసిత”

1

౧. ఆచమన గీత—

దేవ! నీ పెన్నడు నొసంగు దివ్యజలము
మామనోవాంఛితానందమార్గమునకు
నగునుగాత, తృప్త్యర్థంబు నగునుగాత,
యన్నికడల సువృష్టి మా కగునుగాత. ౧

౨. ఇంద్రియ స్పృశ—

ఈశ్వరా! నీవు మాసమస్తేంద్రియముల
కధిపుఁడనగాన, వాని ధర్మానుకూల
గతిని నడుపుము బలసమజ్ఞుల మెసంగి,
మముఁ దొలించుము సర్వదుఃఖములనుండి

౩. హర్షన గీత—

జనక! మానకలాంగముల్ స్వచ్ఛములును
బావనంబులు నగుఁగాత, భద్రకర్మ
లందు నెపుడు నియుక్తంబు లగునుగాత,
కలుషకర్మవరితములె క్కాలుఁగాత! 3

౪. ప్రాణానామ గీత—

నీవె ప్రాణస్వరూపుండ, నీవె సకల
ఖలవినాశకరుఁ డవు, సుఖప్రదుఁడవు,
ఘనుఁడ వీజగల్కర్తవు, శాంతిమయఁడ
నీవె, సత్యకారణుఁడవు, నీవె దేవ! ౪

౫. అనుమర్షణ గీతిలు—

సర్వమును నీవె సృష్టించి, సర్వగతుల
వ్యావకుఁడనయి, యతిసూక్ష్మరూపమున నె
యఖలజనముల పాపపుణ్యములఁ గనుచు
నెల్లరకు యథావత్ఫలంబిడుదు వీశ! ౫
ఇది తెలిసి మేము భీతి నీయెన వహించి,
మనసునను వాక్కునను కాయమునను పాప
కృత్యముల నొకప్పుడు నల్ప కెల్ల యెడలఁ
దగవేలింగి వర్తింపఁ దోడగుము మాకుఁ

దేవ! నీ పెన్నడు.



గానము.

రాశినాథుని జైరవమూర్తి గారు

శ్రీ. గత రేఖా స్త్రీస్త్రీ గతి గమక గీతక బుధులే,
నివాహ వ్యావర్త పగుణ గుణసంభాష్య వ్రతిభవః;
విరాజంతే నానావిధ మధురరాగాశరభువాం,
త్రయాణాం గ్రామాణాం స్థితి నియమ సీమాన ఇవ తే.

గత సంచితము వ్రాసుబడినరీతి ధర్మ
యితగానము ముక్కుసాధనయము, ఏ
విద్యగాని మిగుల శస్థించి సాధించినదానికన్న,
"ప్రచేదిరే ప్రాక్షన జన్మ విద్యా" అనునట్లు
వారివారి పూర్వ పుణ్య ఫలప్రాప్తములగుచో
మిగుల శోభిల్లును. అందునను గానము, కవి
త్వము మొదలగునవి, సాధించినది సాధించి
నవిగనే గనుచెట్టినగును. కవిత్వమున, బ్రహ్మ
పోతనగారి భాగవతము మొదలగునవియు,
గానమున శ్రీ త్యాగరాజస్వామి, నదాశివ
బ్రహ్మము, శ్యామాశాస్త్రిలు, సుబ్రహ్మణ్య
కవి, మొదలగు వారి గేయములును, వారివారి
సహజవిద్య సుహృదసంపుచున్నవి. ఈ సందర్భ

మున శ్రీ త్యాగరాజస్వామివా రిట్లు నుడిచి
యన్నాడు:

జీవగాంధారి - ఆది

బ. సీతావర! సంశీతశ్చనము
ధార న్రాయవలెరా, రామ
ఆ. గీతాన్యధలోపవిషత్సార
భార, శివమ్మ క్షుడాటకు. సీతా.
చ. ఆరాశశరీరము బ్రహ్మమనుచు
ఆత్మారామునితో సరి జాచుచు
లోకాదులు చిన్మయమరి సుస్వర
లోలుడౌ త్యాగరాజసన్నత. సీతా.
ఇట్టి సంశీతము శృంగారరవమున నది
ధారావ్రతిమువంటి చరచగును. వేదాంతము

రీతి నిదియు రక్షణలంబగుట ముందు నగాథా
 వర్తమము, నయ్యది బాటివతో మాత్రము
 ముక్తియు, లేనిచో పక్షపాతమును, గలిగించు
 పక్ష నోవ్వను. పక్షపాతము, పక్షపాతము
 యొకటియందునను దురభ్యాసములందే
 పడిపోవుట గనుచున్నాముగాని పన్నానాన
 లంబగుట, గాయకులందు పరిశుద్ధ ప్రవర్తన
 గల్గు వారితలనే, మిగుల పరుచుగనున్నాను.
 వారికి సహస్రాధిపంధములు. కనుక నీ గండును
 మిగుల పోలియుండును. రెండింటిను అభేదము
 పాటించుటచే దురాచారపాఠము గాట
 నులభిసాధ్యము, సదాచారా వలంబగుట
 దుస్సరము. భక్తిరసమున సలితుగుచో
 మాత్రము తత్పూజమున కృంగారమునను
 పలితమార్గముండును; అనగా శ్రీకృష్ణపతా
 రమునకు బూర్వము మహాత్ములు దేవత
 లును శ్రీ మహావిష్ణులతో గలసియుని
 యావండింప నిచ్చుగించిరినియు, వారి
 యభిప్రాయ శ్రీ కృష్ణపతారమున నున
 గూర్చుబడినదనియు సప్రమాదములు భార్యలై
 వారితో గ్రీవించి యావండించినయు గలదు.
 ఇదిగాక గోపికాన ప్రావహరణమందు నను
 గోపికలు సర్వమును పరిత్యజించి శ్రీ కృష్ణుని
 కరణముదేసి సర్వసమర్పణము భగవంతునికి
 వేయుట వారికి వైవివలము గలదు.

ఇట్లుంటే భక్త్యుద్దేశాతిరసోపాసమున
 సర్వభర్తయగుటచే భగవంతునియందు కృం
 గారనయుట భక్తిగాననర్హము. నీనికి శ్రేష్ఠ
 లావారోదములు ముదలగునని వ్యప్యంతర
 ములు. ఇట్లు కాక పక్షపాతమునే కృంగార

రసమున కలపడినచో పన్నానాన మున్నానాన
 మును దూరమునగునటు నయ్యివాదాశ్రమము
 అధునికుల స్థితియు నిట్లయిన్నదని శ్రీత్యాగ
 రాజస్వామివాచు నుచియిన్నాడు.

మహాశి - అది

- చ. సరసియోనవా, రామ
 వమయముతోవ, చిత్తన.
- అ. పరభామల వాళించి, యన్నమిడి
 పగలు రేయినరవ, మాడువారి నొల్ల. సర.
- చ. బ్రహ్మాశ్రమముతోయె, నీచుల
 బ్రతుకాయె నదిగాక యాకలిలో
 బ్రహ్మమైన మాటల నేర్పికొని
 భాసింపరయ్యా, త్యాగరాజును. సర.
- కాని యిట్టి కృంగారరసయతములగు పదముల
 రచించిన శ్రేష్ఠులు వాడవలయునందు
 కను భార్యగను, శ్రీకృష్ణుని భర్తగను ఉంచి
 కొని మహాత్మ్యమగుభక్తితో సర్వసమర్ప
 ణము చేసి తత్పయత్యము నొందెననుటకు
 వ్యప్యంతరము దీనగాననగును.

యదుకులకాంక్ష - అది. (మహాపదము)

- చ. వేడుకతోవడుచుకొన్న విటరాయ. జేడు
 చూడుకరములచుండి ఇందున్న కాదా
 చట.
- అ. కూడుకొని మువ్వగోపాలుడు కృపిగల్గినా
 విధుడు.
- చ. మధుర తోమరేంపుడు - మంచి బహు
 మానమునగి ఎదుట గూర్చుండుమని -
 ఎన్నికలమృతనే ఇదుగోరిండువేలపదము-
 లెంపకొమ్మనగ - చదురుమీద నున్న
 సామికి - సంతోషమింటింకగాడే. వే.

- 2. హానిమీర లింజాపూరి - యచ్చ్యత విజయ రాఘవేంద్రుని నాలు మనుష్యుల వెంట డివి - సరసపాదగాంచి చలువచప్పురము లో - చక్కగ వేయవడములు చలుకరించ గావే - బహమాన మిప్పించనావేళ. వే.
- 3. గోలకొండ పాదమహాకావ. తేలిలలిలి లో శశిమూర్తివారుపిలచినవేళ వెలయమువ్వ గోచలుకు వేయిన్నేనూరువడములు-వలు వది దినములలోగా వసుగలసివినుపించనే.

శ్రీరాము - శ్రీశుల

- ప. మనసు నిన్నెడబాయదు, ప్రాణ! నా.
 - అ. మనసు నిన్నెడబాసి, మణ్డ్రుననోర్వదు మనవిసాలకిందుమా, మువ్వగోచలస్వామి.
 - చ. కస్తూరిక్షునలది, కడుచేడ్కలలర, సెన్దుగ ఏమీమీటి, విస్తారముగరత్న సరము లాప గురు,కు పైకించనాటి,కొలది కలచగనా.
- కీనియందువ మోయు శృంగారవభూయిష్టములగు చరణమునుదాహ్యారములు కొన్ని శృంగారాతీతములై యనభ్యములుగ నూడ నిపుడు పరిగణింపబడునదిగలవు. కావున నిట్టి అసిధారా వ్రతముం బోలియుండదు శృంగార రసయులే గానమనకన్న భక్తియైతగానము నుపాసించువారి జన్మమే జన్మమగయు నుడివి యున్నారు.

- ప. నామరుమమముల చేబూడంచే సరజన్మమే జన్మము మనసా!
- అ. శ్రీమన్మౌనన కనకశీతమున చెలుగ దీరికొని నర శివరాము. నామ.
- ప. నాద స్వరమనువర నవరత్నపు వేడికపై నకలరీలా వి

నోదుని, కరమాత్మని శ్రీరాముని పాదములను, త్యాగరాజ హృద్యహృద్యు వీరి భక్తియైతగానమే ప్రధానము. నవ్వుముఖులు భార్యలగుటయు నిరసించి యున్నారు.

వియమరసి - ఆది

- ప. ఎంతమున్ను ఎంతసాగను ఎవరివల్ల వర్ణింపలేరమే.
- అ. ఎంతవారలై నాగాని కామ చింతాకాంతలై నారు. ఎం.
- చ. అత్తమీద కనులాసకు దాన్తులై నవ్వుభాగవతవేషులై దుర్త పాలకుని దెలియుసామ్యమే ధురీగుడ. త్యాగరాజమనోదు. ఎం.

కీనిని గమనించి ఎల్లరును తన్మాక్లావలంబు కులై రెరించుట పెద్దల యభిప్రాయము, గాని ఎల్లపుడు గుహా, గహనాదికములందున నివసించి కాయల నాకుల దినుచు ముక్కుమూసి కొని కూర్చుండుమనియును గాదు.

శ్లో. గుహాయాం గేహవా బహిరపి వనేవాఽన్త్రీశురే, చలేవావహ్నావా వనతు వనతేః కింవద ఫలమే; సదాయస్యై వాంఛాః కరణ మపి శంభో! తవవదే, స్థితంచేత్ యోగోఽసా నచ వరమయోగీ స చ సుఖ.

(కావ్యవిలపిత)

- దీనికి నుటాపారణముగ పాశం. ఆది
- ప. నంసారులై న నేమయా.శిఖ పింఛావతం నుం గెడుట నుండగ.

౭. హింసాదు తెల్లకోసి హింసాదులగుడి ప్ర
శంస చేయుచునే ప్రాక్ష్యగంపాచరినమ్మవారు

౮. ఇట్లనై రాగ్యములు హింస మైనట్టి భవ
కానవమున దిరుగు మానవుడు నదా
ధ్యానయోగయుతుడై నినామములల్లించు
నానాశిర్మఫలము దానము చేయువారు.నం.

౯. క్రూరపుయోచనలు దూకుచేసి తన
దారపుత్రుల బరిచారకులచేసి
సారయోపుని పాదసారనయుగముల
సారె పాచెకుమనసారపూజించువారు.నం

౧౦. భాగవతులగుడి భోగము తెల్లపారి
కేగావించుచు విజాగానములలో
నాగమనరుని శ్రీరాగమున బాచుచు
త్యాగరాజనుతుని బాగుగనమ్మువారు.నం

౧౧. రీతిని గానమున భగవన్నామ
సంగీతనాచుల గావించుచో పండిత బరిమళ
మన్నెనట్లుండి భక్తిజననినహాయమున తిన్న
యత్వముచే నెవన్నట్లు లగుచున్నారనియు
గలదు.

౧౨. ఆనందా స్తుతి రాతవోలి పులకం నైర్మ
ల్యతత్పదనం, వాచాశంఖముఖే నీతైశ్చ
జలరాపూర్తిం చరిత్రామృతైః, చంద్రాక్ష
ర్భుని తేన దేవవపుటారతం భవద్యావనా,
విర్యంకే వినితేశ్య భక్తిజనని భక్తార్భకం
రక్షిత.

(శివానందలహరి)

చినికి బార్యాగముగ శ్రీత్యాగరాజ
స్వామివారు భగవంతుని ప్రార్థించుచు తనకా
యన కొలువకూటమున నొక చీకరనిప్పించు
డనిచేడుకొని యుంచుట చారిత్ర క్రియతగాన

మునకును తిన్నయత్వమును కామాదివిరహన
మును తెల్పుచున్నది.

వాగవతము - ౭౪

౧౩. బంటురీలి కొలువియ్యవయ్య రామ.

౧౪. తుంటివంటివారి మొదలైన మదా
దులగొట్టి నేలసూలకేయునిజ. ౭౦

౧౫. రోమాంచమను ఘన శంచుగము
రామభక్తుడను ముద్ర విశ్లేషము
రామనామమను నరభక్తమునునివి
రాజల్లునయ్య-త్యాగరాజానకు. ౭౦.

ఇట్టి భక్తుడయ్యెను గర్వము నందరా
దనియు నుడివి నిండుగు భక్తుని చారిత్రము
నుడిపొందించుచున్నాను.

తెనక - ౭౦

౧౬. భక్తుని చారిత్రము చినదే
మనసా! నీతారామ.

౧౭. (అ)సక్తిలేక తానోడుచు నీవ
న్మున్నై యాజందమునందు. ౭౧.

౧౮. జలరసముల తానేసీతిననరాడు, అదిగాక
కవటాత్ముడు తానైబల్లురాడు [మతి
నిజమతనకు లేక యుండవలెనని
యాహారను తిరుగరాడు
చుట చిత్తుడై యాటు సుతులపై
సారెకు ప్రమ కారా దనుపారి. భక్తు.

౧౯. భవ విభవము నిజమని మొందగరాడు,
అదిగాక మతి, భవమాధవ భేదము
జేయగరాడు, భవనమందు దానేయోగ్యు
డనని, పొంకి బొట్టసాగరాడు, జననా
త్మజ భృతహి నీతావలి పాదములను
యేమర రాదనుపారి.భక్తు.

3. రాజవశాత్తూను గుణములుగా రాదు, అది గానము, అ. వ్యాజమునను రాలేదనగ రాదు, రాజయోగమార్గము నీలిత్రము, రాజానుట విరుదగరాదు, రాజశిఖామణి యైన, త్యాగ-రాజసఖుని మరువరాదను హరి.

సర్వము

ఇట్లఖండార్థితయూ ద్వైతభాగవత శిఖా మణియగు శ్రీ త్యాగరాజస్వామివారి గానము వనలోకిందిన భక్తిరసయులేగావమే గాన మున ముఖ్యముగ గమనింపదగినదని తేలు చున్నది. నీరీతిగను ననేకములగు నుదాహ రణాదికముల నెన్ని యైనను వ్రాయనమగట్టిన వేలే యొక గ్రంథముకావలసియందుటచే నింత త్రితో నిది విరమించి యొక గానశాస్త్రవిధుల నొక్కటొక్కటిగ వివరింప నుచు క్రిందింపదనమ. ఇదివరలో నుదాహరింపబడినటుల గానశాస్త్ర

మున గల్గుచిధులలో విరువదలెందు శ్రుతులేర్ప టువలెనట్లే వాటికి గ్రామములు మహాదువిధ ములనియు వేర్కొనబడినది.

శ్లో. యథా క్షుణ్ణం చినస్సర్వే
విభూతా భవన్తిహి;
తథా స్వరాణాం సంకీర్ణా
గ్రామ ఇర్విభిధియతే.

(సంగీతశాస్త్రం)

అనగా కొన్ని వ్యక్తులుగలసి కుటుంబమును కొన్ని కుటుంబములుగలసి యొక గ్రామమును అగునీటి మూర్ఛనాభేద జాతములగు మేళము లును తద్యుపాయ కములగు స్వరసముదాయ పరంపరలు గ్రామమనబడును. దీని భేదములు వృద్ధ, గాంధార, మధ్యమ గ్రామములని త్రివి ధములు. (నీటి వివరములు రాజాపు సందిక యందు వానాలింపబడును.)

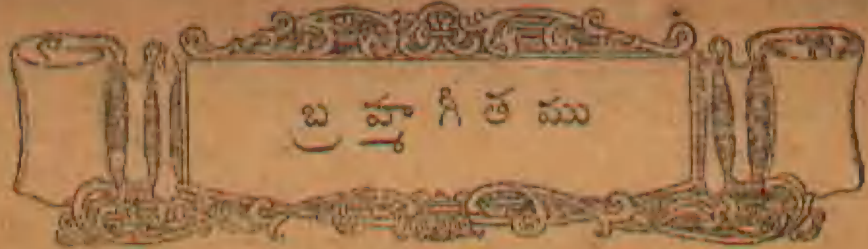


న చ్చి దా న ం ద రూ ప!

నవవసుతి విరచిత గాదు

విభ్రాంతి గది నన్న వృత్తిమాత్ర మెకాని, లోచనంబులు నిన్న చూచుచుండె న్నూగన్నదె నన్న మాటమాత్ర మెకాని, భ్యానంబు నీపై న తినిలియుండె గలతపాచి న చన్న యలకుమాత్ర మెకాని, చిత్తంబు నీయందె పాత్రియుండె బడియుండె ననియెడి కలుకుమాత్ర మెకాని, తనువు నీయంపైన యెనసియుండె నీ, త్రేమిదిధి! నీకె సర్వమ ల్పించుకొంటి, నఖిలమును నాకు నీ వని చునుటగంట విన్నవించంగ నాశేషయున్న దింక? సతలనకలాభ! నచ్చిదానందరూప!





శ్రీకృష్ణ సంవాదలం గాదు

(మహాభారత శతకం)

“బ్రహ్మశ్రీత మోక్షంబును బడయఁగలఁడు”
 బసవ మరణపూరితమును సంసారమునకు
 బీజపూరితమైనట్టి యవిద్య వోన
 కున్న నెవఁడైనఁ బాము శ్రీ నందకలేడు
 బ్రహ్మమగ నేమియు మోక్షంబులయు మొదట
 దీనిమార్గంబు గీతంబు జెలుపుచుండె
 శ్రీకృష్ణార్థితో నారీతిపు శిష్య! బ్రహ్మ
 మనగ నర్థము జ్ఞాన మనంత మనది
 వాక్యముల సెప్పి రాదిని బ్రహ్మవిదలు
 కల్పితంబా వికారంబునన్న నిన్న
 మనదే సర్వమా, నటులై నవస్తు
 వగుటచేత చిద్రూపు కాదనెడి శంక
 గల్గునుచున్నది బుద్ధిఁ గాన నిచట
 జ్ఞానమని చెప్పఁబడుచుండె జ్ఞానమనఁగ
 జ్ఞాపియేకాని యదిజ్ఞానకర్తృకమో
 సంకమన నెక్కడోమనందునైన
 నొక్కకాలము పండ్రిన నెక్కడను
 వందునైన నిర్మించింప నలవికాని
 దను, నెవండు బుద్ధిగుహంతరాళమందు
 నిట్టి బ్రహ్మస్వరూపంబు నెఱుంగు వరకె
 బ్రహ్మశ్రీత, యాత్మస్వరూపంబుతోడ
 సర్వకామంబులను నెక్కడోపాది యనుభ
 వింజఁగలవాఁ డతఁడని తలంపవలయు
 అదిబుచ్చుంబు నుండియే పుట్టి మొదట

శబ్దగుణము గల్గిన యాకావంబు, దాని
 వల్లనే స్వర్గగుణముతో వాయువయ్యె,
 గాలికిన్ గారణమగు నా కాళగుణము
 గూడ వాయువుతోడనే కూడియుండె.
 వాయువఁడనె యిన్ని మాదంబుతోడ
 నుద్భవంబయ్యె, వర్షియం దుండె బసవ
 గుణము, లగ్నియందు రసనగుణముతోడ
 జలము పుట్టెను, బుట్టిన జలమునుండి
 భూమి గంధగుణముతోడఁ బుట్టె, నివేయి
 పంచభూతంబు లనుపేరఁ బుఁగించుండె
 పంచభూతాత్మకంబా ప్రపంచమందు
 శోషధులుపుట్టె, కన్నమా యోషధాని
 వలనఁబుట్టె, నాయన్నంబు వలన ననఁ
 వన్నరసముతోడూ మై కరచర
 గాద్యదయవ విశిష్టంబు నగు పురుషుఁడు
 పుట్టెనని గురువు వచింపఁ “బుట్టివట్టి
 యాకసంబాదిగా సర్వ లోకములును
 బ్రహ్మనే భేదియండఁగాఁ బలుకనేల
 పురుషుఁ డన్నమయండిని గురువ కేఱు!”
 శిష్యుఁడనిధిఁ బ్రశ్నించఁ తప్పగురువు
 సంశయముదీర్చ, నకలమా జంతరితియు
 నన్నమందుండియే పుట్టె నైనఁ బురుషు
 నందు నాత్మను దెలియు జ్ఞానాతిశయము
 ప్రకటముఁ నుండుఁ దగ్గిన ప్రాణులందు

అకలింకర్మయేయమను వంతునలనఁ
 బురుషుఁడేప్రాశోటిలోఁ బూజ్యుఁడాయె
 నందు పురుషుఁడన్న మయుఁడే టంచువేన
 మే నచింపుచుండునుగాన నిట్టివాఁడు
 బ్రహ్మవిద్యాసహాయము వల్లను బర
 మాత్మనెఱుంగుటకై యిత్తు మాచరించి
 యన్న మనుకోశమే యాత్మ యంచుఁ వలచు
 నట్టిచో నిరాలంబన మైయోత్తి
 మాఁగ మతనిబుద్ధి కలుగు రోశయగును
 తేయుకోశ కాళాశక్తి న్యాయములు
 నుండుకున్నఁ గావున బుద్ధి యుత్పేదు శిరము
 భుజములును దేహమధ్యము పుష్పభాగ
 మును గలిగి వక్షియంచుఁ గావున వలువలె
 బ్రహ్మయాఁవంధావమా బుద్ధికోశకు
 బక్షి మాఁగముతోఁ దా నుపాసకమును
 తేయు నన్నరసాత్మకు శిరము మనకుఁ
 గావపచ్చికి యాశిర మాననియును
 దక్షిణాగరంబు దక్షిణమహాను
 నామహా స్తంభి యు ద్ధిరమహాను
 దేహమధ్యమ యాత్మగాఁ దేలిల్లు
 బాహుకున్ గ్రిందిభాగంబై పుష్పమగును
 అనుచుఁ బక్షియాంబుఁ గా నాత్మ దేహ
 ముకై యుపాసించువలయుఁ బా ముక్తిఁగోరి
 దేహమే బ్రహ్మమానని తెలియఁతేయు
 దానికికే ఖిన్నమగు సుతాద్యాప్త బంధు
 విల్లమంచుండునే బ్రహ్మ భావమింక
 నగలమైన యాహ్లావర బంగమాత్మ
 ఁబగు ప్రజావయాహ మున్నంబువలనఁ
 బుట్టి యున్నంబువలననే పిఁబుఁగుదుండి
 మరల నన్ని యన్నంబుగా మారుచుండె

నందుచే శ్రేష్ఠమైవట్టి యున్నమివకు
 సాక్షధంబని శాస్త్రంబులుంచుఁ గలదు
 అన్నమహా బ్రహ్మగా నెవ్వఁ దాత్మఁదాఁచు
 నట్టివానికి నగలచో నన్న మెల్లు
 పన్నమనుకోశమే దేహ మని యెఱుంగు
 మన్నరసమయదేహముగన్న ఖిన్న
 మైన ప్రాణమయ మగు నభ్యంతరార్థ
 యట్టి ప్రాణమయంబైన యాత్మచేత
 నన్నరస వికారంబైన యాత్మపూర్ణ
 మామె, గాలినేతను పూర్ణమైన తిల్లి
 వోలె నట్టిప్రాణమయాత్మ పురుషుఁడెద
 నాసికా ద్వారముఁగుంజె నదచుదుండు
 వాయుమానములున ప్రాణమామె శిరము
 వ్యాసవాయుపు దక్షిణ మహామాయ
 బక్షికు త్తర పక్ష మపానమామె
 మధ్యభాగంబునందు నమానవాయు
 వాత్మయే పృథివీదేవతాధ్యాత్మికమగు
 ప్రాణమయమైన యాత్మకుఁ బట్టికోమ్మ
 గాన ప్థితి హేతునయ్యెడి కారణమనఁ
 బుచ్చమని చెప్పచుదురు పూర్వలెపును
 వీరివలనగ్రాది దేహశావితతియ్యె
 బ్రాణముగలప్రాణముఁ బట్టియే త
 వాత్మకలిగి ప్రాణార్థ నాచరించుఁ
 గాన నీ లేంద్రియంబులు గదలుటగును
 ప్రాణమే కారణమాను బ్రాణికోటి
 గదలుచుండెను బ్రాణవార్థచేత
 శిష్య! ప్రాణతెల్లను బలిచ్చిన్న మెక
 నన్నరసమయాత్మవలన నాత్మవంతు
 నొటలేదు, తదన్నమయాంశరంబు
 వందుఁగల ప్రాణమున మనుష్యాదులంద

రాత్మవంతు యాతరలియక ప్లవిద్య
 మూంమున కోశములనేక ములను బాంది
 తొట్టిగింప పోరలవలెఁ గూడుకొనుచు
 నాత్మవంతులై తీరింతు రిందవలన
 ప్రాణమయమైన యాత్మ యపాననమును
 జేయుచుండడి వాడు నిశ్చింతతోడ
 బ్రతుకఁగలఁడు దానూరు నందత్సరములు.
 అట్టిప్రాణమయాత్మ శివ్యంబయిన మ
 నోమయాత్మగలండు మనోమయాత్మ
 వలనఁ బ్రాణమయాత్మ దా నిలచియుండె
 నానునోమయాత్మకు శిరం బగు యజ్ఞస్థ
 ఋక్సమనది పక్షికిఁ గుడిరెక్కయగును
 వామపక్షి మయాత్మకు సామమగును
 ఆత్మయగు బ్రహ్మంబు, మహర్షి మైన
 యంగిరసుచేతఁ గల్పితంబై నమంత్ర
 వాక్యమతి పుష్పంబగు పక్షిఁబుల
 మానసంబం దెవఁడు పరమాత్మఁ దలఁడు
 వాని కన్నఁదలంప మృత్యు భయములేదు
 ప్రాణమయమైన యాత్మలోపలిమనోమ
 యాత్మ విజ్ఞానమయమైన యాత్మచేత
 పూర్ణమున జేయఁబడుచుండఁ బూర్వమట్లు
 పట్టి విజ్ఞానమయమైన యాత్మమాన
 పురుషునకు శ్రద్ధ యేచున్ను శిరమనంగ
 దక్షిణఁబు రెక్కయొను ఋతమన, సత్య
 మాను వామపక్షింబు, సమాధి యాత్మ
 యనఁగఁ దొగమా, పురుషున నవయవంబు
 లున్న కార్యములుఫలింపుచుండు వెట్లు
 పట్టుగా సమాధిమన కతవరమగు

శ్రద్ధయైత సత్యమనునది సాధనములు
 పుష్పమామహా త్త్యంబు; భూమియందు
 శ్రద్ధయైత భక్తియైత గల సాధనంబు
 యజ్ఞమునుజేయు విజ్ఞాని యతఁడెచున్ను
 కాన విజ్ఞానమే సర్వకార్యములను
 జేయు, బ్రహ్మమనుచు దానిఁ జెప్పవగును
 దేహమం దభిమానంబు తీరకుండు
 శతమున సకలపాపముల గలుగుచుండు
 నిందు విజ్ఞానబ్రహ్మము నెవ్వఁడు పోర
 పాటాకింత లేకుండ నుపాననమును
 జేయుచుండునో వానికి తిథిమనఁ
 జేయు పాపంబులన్ని నశించిపోవు
 వాడె విజ్ఞానబ్రహ్మను బడయఁగలఁడు
 అట్టివిజ్ఞానమయమగు నాత్మపూర్ణ
 మగునుగాదె యానందమయాత్మవలన
 పట్టిదాని నుపాసింపు మిట్టివిధిని
 ప్రియము శిరము, మోదముకుడిరెక్కయగును
 ఎడమరెక్క శ్రమోదమం చెయఁగవలయు
 నాత్మ యానందమాను బ్రహ్మంబుపుష్ప
 మేవఁడు బ్రహ్మమే లేదని యెఱుంగగలఁడో
 వాడు లేనివాడే యాను బ్రహ్మముండె
 నని యెవఁడు దెలిసికొనును యతని బ్రహ్మ
 చేత్రగాఁ దలంతురు వేదచేత్రలెల్ల
 రవఁడు బ్రహ్మమే లేదందు వెంచువాడు
 బ్రహ్మసుబడయు సాధనంబైన వాతీ
 మతము మెదలుగాఁ గలుగు నెన్నార్థములను
 గూడ సంగీతరింపనివాడెయగును

(విశేషము)



మనపూర్వులు వ్రాసిన రాజనీతి గ్రంథములు

మామిడిపూడి వేంకటరంగయ్య గారు

1 కామండక సీతీసారము

రాజనీతిని గురించిన గ్రంథములు సంస్కృత భాషలో ననేకము లున్నవనుమాట పండితులకు తెలిసియున్నది కానివాటిని విమర్శ పూర్వముగ పరిచయములో మనవారు వలసినంతవరకు చేయలేదు. ఇటీవల మనదేశమున చాక్యార్థ్యదేశములందును ఈవిషయము కొంత ప్రయత్నము జరుగుచున్నది. అయినను ఇందులో విశేషముగనిశోధన గుంజను చేయవలసియున్నది. నేను వ్రాయవలసిన ఈ వ్యాసమందు సంక్షిప్తముగ నట్టివిమర్శ చేయ నుద్దేశించి యున్నాను. ఇందు కామండకసీతీసారము, సోమదేవసూరివిరచితసీతీవాక్యార్థము, బైశంపాయనుని నీతిప్రకాశిక, సుక్రసీతీసారము, శాంతివర్ణములోని నీతిప్రసంగములు, కాటిల్యూని అర్థశాస్త్రము లోని గుగ్రంథములను వేరువేరుగ విమర్శించి, ఒకగ్రంథరయొక్కయు మరయొకనియొక్కయు అభిప్రాయములకు గల భేదములను సూచించి, అట్టి భేదములకు పోతువు లేవియో పరిక్షించెదనట్టివనిగి వలయుపాధనప్రార్థన మనకు పూర్తిగ లభింపకపోయినను, ఉన్నవానిని తగురీతి నుపయోగించుట మనకు విధియై యున్నది.

ఒక విషయమును గురించి ప్రారంభమున కొంత ప్రశంస అవసరమని తోచుచున్నది. "సంస్కృతమండలి రాజనీతిగ్రంథములను విమర్శించుటవలన లాభ మేమి? ఇప్పటివరకీతులకును పూర్వకాలమునాటి—అనగా సంస్కృతగ్రంథకర్తలు వ్రాసినకాలమునాటి—పండితులకును చాల భేద మగలుగుచున్నది. అప్పటి వాంఛలకును న్యవస్థలకును ఇప్పటివానిని సంబంధముగనుట లేదు. రాజనీతివిషయములలో మనము ప్రధానముగ గణించుచుండు ప్రజాప్రభుత్వము లోనగు విషయములు అప్పటివాని దృక్పథమున నుండినవి కావు. ఇట్టి సందర్భములో ప్రాచీనగ్రంథముల విమర్శ ప్రస్తావనకాలమున మనముగడుచుండుకష్టములనివారించుటలో నట్లుచేయలేదనియున్నది." అను సందేహము పుట్టవచ్చును. అందుచే నీనికి సరియగుసమాధాన దియ్యవలసియున్నది. 1. పూర్వకాలమునాటిని ఇప్పటిని అవశ్యభేదము విశేషముగ గనుకడుచున్నను మనవారు వ్రాసిన సీతీగ్రంథములలోని సిద్ధాంతములు కొన్ని సర్వకాలములం దనువర్తించునట్టివి. దీనికి కారణము మనుష్యస్వభావమందు విస్తారముగా మార్పులు లేకపోవుటయే. సీతీశాస్త్రముల నుండి తెలిసికొనవలసినట్టియు, అట్టిగ్రంథము

లందు చచ్చింపవలసివట్టియు నిజయము లనే కము లున్నను వాటిలో ప్రధానమైనది, “రాజ్యాధిపతి కెట్టిది? అధికారమందందుమనుష్యుని పవర్తన చేయుండును? అధికారులకులన చేయవలగు నష్టము కలుగకండుటకై చేయవలసినదను లెద్ది?” అనువిషయము. అదిగా అధికారమునకును మనుష్యస్వభావమునకును గల ఐరస్పరసంబంధమును న్యక్షపరముల కా బ్యాంగకాన్త్రుముయొక్క ప్రధానోద్దేశము. ఈవిషయము మనవారు కనిపెట్టినమాత్రము లిప్పటికే కాక భవిష్యత్కాలములందుగూడ గ్రాహ్యములైనవి. ఈపంశమును ముందుమందు వృద్ధపరచెదను. 2. సీతీగ్రంథముల విమర్శన దేశచరిత్రపరిణయం దనేకవిధముల తోడ్పడుచున్నది. దేశచరిత్రపరిణయ మర్థంకావశ్యమని మన మెల్లరము నమ్ముచున్నాము. కాలానుసారముగ దేశములోగలుగుచుండిన మూర్ఖులను పోషింపగోరియుగ నెలియవరచుటయే చరిత్రగ్రంథములవలన బాధము. ఈమూర్ఖులు మనయోచారములు ప్రతిష్ఠాపనలు సాంఘికవ్యవస్థలు లోనగు బహిర్విషయములందే కాక ఆంతరంగికములగు మనయభిప్రాయములందుగూడ కనబడుచున్నది. ఇది గాక ఈరెండువిధములగు మూర్ఖులకు కార్యకారణముల మగు సంబంధ మున్నది. అభిప్రాయములు మారుటవలన ఆచారములు మారుటయు, ఆచారములు మారుటచే అభిప్రాయములు మారుటయు సంభవించుచున్నది. రాజ్యాధిపతియములందు మనపూర్వుల అభిప్రాయములను

తెలిసికొనుటకు రాజసీతీగ్రంథములే ముఖ్యకారకులు. 3. సంస్కృతమండలికావ్యములు నాటకములు యూల గ్రంథములపై నివ్యాఖ్యానములు మొదలగువానిని వ్రాసినవారు రాజసీతీగ్రంథముల సాహిత్యమును పొందియుండిరి. రఘునంశము, మాళుము, ముద్రారాక్షసము, మల్లినాథమాలినిరచిత వ్యాఖ్యానములు ఇందుకు నిదర్శనము. ఇతరమ రాసగుగము లెద్ది, శిశుపునెడ నుజయోగింపవలసినయు సాయము లెద్ది, దిగ్విజయమునకు రసినకాలమెద్ది లోనగువాటి ప్రశంస కావ్యాదులందు కలదు. కావ్యములకు స్పృశులకు వ్యాఖ్యానముల రచించినవారు వాటియభిప్రాయముల స్పష్టపరచుటకు సీతీగ్రంథములలోనివాక్యములను నాధారముగ నుడవొందుచుండుదురు. ఈకారణమునబట్టిగూడ రాజసీతీగ్రంథముల విమర్శన చాల యుపయోగకరమని చెప్పవచ్చును.

మనపూర్వులు రచించిన సీతీగ్రంథములన్నిటిలో *కటిల్యుని ఆర్థశాస్త్ర ముక్కొవ్వుమొదటి అతి బహుప్రాచీనమైనది. అందు పరిపాలనమునకు సంబంధించినవిషయము లన్నియు సమగ్రముగ వర్ణించబడి యున్నవి. తర్వాత వ్రాసినవారనేకు లెదనిగ్రంథము నాధారము చేసుకొనిరి. సంస్కృత రాజసీతీగ్రంథముల విమర్శకు బూనినపు డీ గ్రంథముతో ప్రారంభించుట నమంజనమైనను లేండుకారణములచే డనియొక్కవిమర్శను ఆఖరున చేయవలసియున్నాను. నాచే నాంధ్రీకరింపబడిన కటిల్యుని

శాస్త్రముం దిట్టివిమర్శ యందుట మొనటి
 కారణము. తక్కిన గ్రంథములవిమర్శ జరిగిన
 తర్వాతగాని కట్టిల్లుకొనుట చక్కగ బోధ
 పడకపోవుట కిందవకారణము. కావున విష్వ
 డు కామందక సీతీసార విమర్శను పూనుచు
 న్నాను.

కామందకు బాప్తివాదో మనకు తెలి
 యదు. క్రీస్తుశకము 800 నాటివానిని కొంద
 టును 700 నాటివానిని మరికొందరును చెప్తు
 చున్నారు. ఇం దేది నిశ్చయమో చెప్పటకు
 ఏమి లేకున్నది. 1. పూర్వకాలమున భూర్య
 నముద్రద్వీప నముదాయములో (Eastern
 Archipelago) మననా రికత విశేషముగ వ్యా
 పించియుండెను. ఆనముదాయములో బలిద్వీప
 మున్నటి. అందు కామందక సీతీసారమునకు
 తో సెగ గలము వ్యవహారముండెనట్లు
 తెలియుచున్నది. నాలుగవ శతాబ్దమందండి
 బలిద్వీపములో బాధమరము వ్యాప్తి గాంచ
 సాగెను. కామందక సీతీసారము క్రైస్తవ
 గ్రంథము. కావున నిది నాలుగవశతాబ్దము
 నకు ముందే బలిద్వీపమును చేయుండవలెను.
 ఈకారణముచే నిది 800 ప్రాంతమున రచింప
 బడెనని చెప్పవలయున్నది. కాని, ఈవాద
 మును కొందరు ఖండించియున్నారు. బలిద్వీ
 పమందలి కామందక సీతీసారమునకును మన
 విష్వడు విమర్శించటానినదానికిని గలసంబం
 ధము మనకు తెలియదు దాని నిక్కను మరి
 శోధించినవా రెవ్వరు లేరు. అదియు ఇదియు
 చక్కటయని అంగీకరించినను నాలుగవశతా

బ్దమునకు ముందే ఇది ఆద్యపములోనికి చేరి
 యుండవలెనని నిర్ణయించుట కాధారములేదు.
 బాధమరము వ్యాపించిన తర్వాత ఈగ్రంథ
 మాద్యపములోనికి తీసికొని పోవుచూడదా?
 మన దేశములో నాద్యపములకు గల సంప
 ర్కము నాలుగవశతాబ్దము తర్వాత నధిక
 మగుచు: వచ్చెనే కాని తగ్గలేదు. ఇది గాక
 మరమునకును ఏకశాస్త్ర సిద్ధాంతములకును
 విశేషసంబంధ ముండినది లేదు. గ్రంథకర్త
 హిందువుడైనను బాధ్యుడైనను క్రైస్తుడైనను
 అతనిరాజనీతియందు మరము నమనగించిన
 కేదము లేదయు గనుపడుట లేదు. క్రైస్తవ
 మతాధిక్యత యుండినపుడే ఈగ్రంథము బలి
 ద్వీపమును చేయుండవలెనని చెప్పట యుక్తి
 యుక్తముకాదు. 2. కావున కామందక సీతి
 సారము 800 సంవత్సరప్రాంతమున వాయబడి
 నట్టికికాదు. ఇది తర్వాత కెందునూడువందల
 సంవత్సరములకు రచింపబడినది. దీని క శీంస
 దండియొక్క దశకుమారచరిత్రలోని ప్రథ
 మాధ్యాయమున గనుపించుచున్నది. దిండి
 ఆరవ శతాబ్దమునాటివాడు. అతగా ఆరవశ
 తాబ్దమునాటికి కామందకము ప్రచారము
 గాంచి యుండవలెను కొందరు దశకుమార
 చరిత్రలోని ఈభాగము దండివరచరితము కాద
 నియు, ప్రక్షిప్తమనియు వాదించుచున్నారు.
 ఇదియే నిజమైనయెడల మనసీతీసారము ఆరవ
 శతాబ్దమునాటిదని చెప్పటకు నీలుండదు. ఏని
 మనదశతాబ్దమందండి కామందకమున కెక్కు
 వవ్యాప్తి కలుగుచువచ్చెను. అట్లతర్వాత

1. పోలుదేశవరచరిత్రవాక్యవ్యవహారము ఈయందు స్పష్టమైనది.

రచించబడిన హిందీ వదేళాదులందు దానిలోని
 శ్లోకము లనేకములు కవలయచున్నవి. కనుక
 కామందకునితీసాము ఎరుకువకళితామృతమున
 రచించబడిన గ్రంథమని తెచ్చరచ్యుతుఁ
 జనగా ఇప్పటికి నుమారు కంఠంబువలన
 వందర్శనముల క్రిందట వ్రాయబడినది.

దీనినిబట్టి కాలవిగ్లయము చేయుటకు
 గ్రంథమందు ఆధారము లేనియు లేనని తెలి
 యుచున్నది. మన గ్రంథము లనేకములలో
 విడిముక గొప్ప లోపము. వ్యవస్థాపనయం
 దభిమానములేనివారగుటచే మనవాని వారి
 గ్రంథములలో స్వీయవిషయములను చూప
 కొనినవారు కాదు. కామందకుమారుడ నట్టి
 వాడే. కనీసాతముపై విశ్రాంతిగవ్యాఖ్యా
 నమును రచించినకొంత రాక్షసుకూడ గ్రంథ
 కర్తనుగనించి ఏమియు చెప్పియుండలేదు. ఇది
 గాక, తనస్థానములయొక్క నిర్వీర్యతాగ్రము
 ను తెలియజేయుటకై కామందకుమకొందఱు
 రాజులయొక్కయు కులములయొక్కయు పేర్ల
 మహాహోంబియన్నాడు. ఇది నమకానీయ
 యొక్కయో కొందఱు పూర్వజులయొక్క
 యో నామములుగ నుండినయెవల గ్రంథ
 కర్త కాలవిగ్లయ వందర్శనమున మన కెంతయో
 వశాయకాదిన నుండియుండును. కాని, దృ
 స్టాంతముల చూపెట్టుటలో గ్రంథకర్త
 కొంచెముకూడ స్వతంత్రించినవాడు కాదు.
 పూర్వజాన్యు లేయేదృష్టాంతముల చూపిం
 వాటికి కాదుకూడ చూపెను. పైకవనుడు,
 నవలయదు, పాండవకృష్ణుడు, నవమేధయుడు, వలు
 డు, వాతాపి, రాలమృగము, కంబోద్యుత్తుడు, కర

కురాముడు, అంబరీషుడు, నాథాగిడు, నలుడు
 లోనగునామములు కామందకునియందు చున్నవి.
 వీని పురాణములందు ప్రసిద్ధిగాంచినవారే
 గాని వీనినిబట్టి కామందకుని కాలము నిర్ణయం
 చుటకు పీలులేదు.

దీనిద్వయేవపుడు గ్రంథకర్త కాలవిగ్ల
 య మొందుకు? గ్రంథముయొక్క గుణగుణ
 ముల వివక్షయే మనకు కావలసియన్నదని
 కొందరు చెప్పరచ్యుతు. కాలవిగ్లయమువలన
 కెందులాభములు కలుగుచున్నవి. నీతిశాస్త్ర
 మును గురించిన గ్రంథములు సంస్కృతములో
 వనేకములున్నవి. వీటిలో ఏదిమొందు వ్రాయ
 బడినదో, ఏదిమొక వ్రాయబడినదో తెలిసిన
 గాని శాస్త్రకారుల యభిప్రాయములు ఏక
 మము ననుసరించి మానుచుండనో, శాస్త్రము
 నావాటికి ఎల్లు దృఢపెండెనో ఏవిధముగ
 ప్రియించుకో చెప్పలేకుండుము. గ్రంథకర్తలలో
 స్వతంత్రులెవ్వరో, చర్చితచర్చణము గాచిం
 చినవారలెవ్వరో నిర్ణయించుటకుకూడ వారి
 కాలము తెలియుట అవసరము కాని,
 ఇందుకు తగిన ఆధారములు మన గ్రంథము
 లలో లేకపోవుటచేత సంపూర్ణముగ విమర్శ
 జరుగుట కవకాశము లేకున్నది.

నీతిసారమును వ్రాయుటలో తనకుగల
 యుద్దేశమును కామందకు పీకొంది శ్లోకము
 లలో తెలిపియున్నాడు.

"వ్యవస్థాపనయ కున్యో విద్యాభాం పారవ్యక్తయ,
 రాజవిద్యాప్రతిపదయో చండి ప్రగ్రంథి రిష్టవో.
 ఉపాన్యసి హంకీ ర ధూమే ముఖ్యాన్యరం ప్రతి,
 నుగ్మింబురుదనీయ్యుడు రాజవిద్యారాం మనీషి.
 (ప్రబంధము, పే. ౨. ౪.)

భూవంశావతర వివరముల నుండి రాజవిద్యానికుల మతమును కొటియ్యరి గ్రంథము ననుసరించి సంక్షిప్తముగా వ్రాయ దలచినట్లు ప్రశ్నోకమునందు వ్యవస్థను చూపి. ఇందు కొటియ్యరిగ్రంథము నంత వరకు కామందకు వసువలించెనో ఎంత వర కతడు స్వతంత్రించెనో తెలిసికొనవలసి యున్నది.

కొటియ్యరి గ్రంథమందు సూత్రభాగములు గాక ఆరువేలశ్లోకము లున్నవి. కామందకుని గ్రంథ మంతయు శ్లోకరూప ముండే యున్నది. వాచనంశ్య వేయి రెండు వందల మేలది. ఈవిధముగ కొటియ్యరి గ్రంథమును సంక్షిప్తపరచుటలో కామందకు వసలందించిన మార్గ మెట్టి? ఇందు రెండు మహాసంకములు మనకు ప్రధానములుగ నున్నవి. 1. కొటియ్యరి గ్రంథమందలి ప్రధానభాగములలో కొన్నిని కామందకుడు పూర్తిగ వదిలిపెట్టెను. కొటియ్యరి గ్రంథములోని భాగములకు "అధికరణము" లని పేరు అట్టివి దానియందు వదులేదున్నవి. వీటిలో 1. అశ్వక్షప్రధానము 2. ధర్మస్థియము 3. కంటకశోధనము 4. యోగవృత్తము 5. సంకుప్తవృత్తము 6. ఔషధవిషదికము 7. తంత్రయక్షి అను ఏడధికరణములను సంబంధించిన విషయములను కామందకు వదిలి గ్రంథమందు చేర్చియుంచలేదు. కంటకశోధనప్రకరణ మున్నట్టి కామందకు వియం దున్నది గాని, దానిలోని యంతముల వలెను 'యోగవృత్త'ాధికరణమునుండి

గ్రహించిన ట్లున్నది. ఇదిగాక, రాజశ్రోహులు ప్రజాశ్రోహులుకూడ కంటకులనియు, ఇట్టివాచనందలిని శిక్షించుట అవశ్యకమనియు కొటియ్యరిమతము. కామందకు దీ వందర్పము? రాజశ్రోహుల నెరిగిన కంటకులుగ వరిగనించెను. ఇదిగాక యోగవృత్తలోని అనుబంధవృత్త ప్రకరణమును కామందకుడు కొంత విస్తరించి తనగ్రంథమునందు చేర్చి యున్నాడు.

ఇన్ని యధికరణములను ప్రకరించినయే తన గ్రంథమునందలి వదిలిపెట్టుటకు కామందకుని కేవలసకారణము లుండెనా? 1. వీటిలో రెండు అప్రధానములని అతడు గణించియుంచవచ్చును. "తంత్రయక్షి" అను అధికరణమందు కామందకుగిరిన కలికావను కొటియ్యరు వివరించెయన్నాడు. కావన దానిని కామందకుడు వదిలిపెట్టుట యుక్తమే. ఔషధవిషదికను అధికరణమందు అభివృద్ధిలగు శక్తువులయెడ నుపయోగించగల టు శ్రోహయములు వర్ణించబడియున్నవి. ఇవి సాధారణముగ నాచరణయం దుంచవలసినవి కావు కావున వంతేవగ్రంథమందు దానిని చేర్చవలసిన యగత్యములేదు. 2. కామందకునిచే వదిలిపెట్టబడిన తక్కిన అధికరణముల ప్రధానములని చెప్పటకు వీలు లేదు. కాని వాటిలో "ధర్మస్థియ" "కంటకశోధన" మను వాటిని తనగ్రంథములో చేర్చకుండుట కొక కారణ మగవడుచున్నది. ఈరెండును న్యాయ కాళకు సంబంధించినవి. ఈవిషయములను స్మృతులందు విధులముగ వివరించుట ఆచార

మనమునకును ఇదిగాక కామందకునినాటికి
 వృత్తిగ్రంథములందుండును అని మనమును.
 వృత్తిగ్రంథములందు వాద ప్రతివాదములను
 నిర్ణయించుట సర్వసాధారణమయ్యెను. కావున
 నీతిశాస్త్ర గ్రంథములలో వీటినిగూర్చి ప్రశం
 సించుట అనూచ్యమేకదా కామందకు ననుకూ
 లము. తోచుచున్నది. సంఘవృత్తి మనుజుని
 కరణ గుంఠించుచుండుట వలచిపట్టుటకు
 మాత్ర ఇట్టికారణ మే కనబడుచున్నది. కాను
 రాను కోటిల్యుడు వర్ణించిన సంఘములసం
 ఘములు అలముకు తగ్గుచు వచ్చెను. వాటివలన
 రాజున కిట్టియపాయము సంభవించునది
 కాదు. కావున కామందకుని ఆశయము యుక్త
 మనితోచినదికాదు. (3) అధ్యక్ష ప్రధానము
 యోగవృత్తిములను అధికరణములు రాజ్యంగ
 చర్యయందు విక్రీణ ప్రధానములైనవి.
 కాని వాటినికూడ కామందకుడు వదలిపట్టి
 యున్నాడు. ఇందులో అరనియుద్దేశ ము
 యింతవచ్చును? ఇభిర్వచనం చేయివాని
 యింతవలెనో, కాభాగ్యమునను లెవ్వయో,
 జీవానాశము మెట్లుండునో, తిక్కనల
 వలన భేదమునకు వచ్చుచుండునగుండుటకై చే
 యవలసిన మేర్పాటు లేనియో, ముదంగు
 విషయములకు కోటిల్యుని భాగములందు
 వివరించి యున్నాడు. "భూసంపాదనము భూ
 పరిపాలనము" రాజధర్మమునని శాస్త్రకారు
 లుండును అంగీకరించియున్నాడు. పైకంటేము
 లన్నియు పరిపాలనమును సంబంధించియు
 న్నవి. కాని, కామందకునిగ్రంథమును క్షణ

తోచదలినపుడు జీవానాశమునకు సంపాద
 నము ప్రధానముగ నరకు అభిప్రాయమైంది
 తోచక మానదు. కత్తువులను వధించుచుండి,
 కాబట్టియును విప్రయజ్ఞమునుటకు వలయు
 మార్గము లుపదేశించుటచే శాస్త్రకారుల
 కర్తవ్యముని అరనియుద్దేశము. ఇదిగాక, కరి
 పాలనవిధాన మింతయు రాజుపై సాధారణ
 యున్నది. రాజ యోగ్యులైనవారెవరి అధ్య
 క్షులు కవర్తన చక్కగముందును. రాజ యో
 గ్యులగుటకు నీతిమార్గములను కామందకుడు
 వర్ణించెను. కానిన అధ్యక్షులగుంచి చెప్పవ
 లసిన దేదియులేదని అరనియుద్దేశము. ఈరెం
 దుకారణములచే కోటిల్యుడు ప్రధానములుగ
 గూర్చించి భాగములను కామందకుడు వదలిపె
 ట్టెను. వీరియూలందున కామందకునిపాదము
 వదిలి ప్రయోజనము కొంతవరకు తగ్గినదని
 నదని చెప్పక తప్పదు.

పై సమాచారములను అధికరణములు రెప్పు
 తక్కినవాటిలో వివరములను విశదీకరి
 తిని కామందకుడు సంక్షిప్తపరచియున్నాడు.
 తనవి నరసేర్పటలో నరకు ముఖ్యకము
 లనుమాత్రము తనగ్రంథమున చేర్చెను. వీని
 నిట్టి అరనిగ్రంథము కోటిల్యుని కర్తవ్య
 మునకు సారముని చెప్పదగి యున్నది. కాని
 అరనికి ఇతర నీతిశాస్త్రజ్ఞుల గ్రంథములలో
 నూన విక్రూర పరిచయముండెను. అందుచే
 వారి అభిప్రాయములను అక్కడక్కడ చేర్చి
 యున్నాడు. ముందలయోని ప్రకరణమున మం
 వలపద్ధతసాధనమును సూచించుటకై పూర్వ

కావ్యలమరళేదముఁ జేరినవిన్నాడు. ఇట్లు
 కావ్యమున గ్రంథమును చేరినవియుములను
 కొన్నిటి నరకు వివరించియున్నాడు. ఆచార
 వ్యవస్థాశ్రయము, పావ్యమునకువచ్చుచున్న
 రణము, సంభవింపబడినరణము, సత్తవ్యవస్థ
 వర్గప్రకరణములలో మూలముగ వివిధ
 వగును. ఎవరిలో సంభవమొనరినది, ఎవ
 రిలోనుచున్నది, విగ్రహమునకులకారణములు
 మొదలగువిషయములనుప్రకరణములలోవ్యక్త
 పరచియున్నాడు. కామందకును ఎంతవరకు వ్య
 తంధించి తనగంభమును వ్రాసెనో ఈభాగ
 ములనుండి తెలియఁజున్నది. యా వానవత్స
 దీధావ సంక్రియ విల్పము కామందకును
 వ్యవ్యవహరించును. కావ్యమును వ్యవ్యవహరించు
 లేదు.

మరీ మొకవిషయమందునూది కామంద
 కును పావ్యకంఠ్యమును చూపెట్టియున్నాడు.
 ఇతఁ డనునందున విషయకమము కావ్యము
 డనునందునది కాదు. ఇది చేరుగ నున్నది.
 వివయాధికారిక ప్రకరణమున కావ్యమును మం
 త్రాధికారము మాత్రమే గ్రహి నూభవునకు
 గ్రహి మొదలగు విషయములను వివరించియు
 న్నాడు. కామందకును వీటిని కత్తుప్రతి
 యుద్ధప్రయత్నము చేయు సంకల్పమును వివ
 రించును. ఇదియే యుక్తియుక్తముగ నున్నది.
 మంత్రులలోకి ఆలోచన మొదలగునవి విగ్ర
 హమును విషయము సంపాదించుటలో లాభ
 కారులని నిర్ణయి అభిప్రాయము. ఈసంపాదనమే
 కీటివలని ప్రయోజనముని కీటివలము. కావ్య

విగ్రహమునకు సంబంధించినరక్తి ౫ విషయ
 ముల వివరించునపుడే కీటివలను వివరించుట
 సమంజసము. కావ్యము సేవ్యకావ్యమనివదివ్య
 పెట్టిది యనుసంకల్పముందే విద్యావిభాగవిమ
 త్తవ మందరము. అందుచేతనే విద్యావిభాగ
 ప్రకరణమును వివరించుచున్నాడు. ప్రకరణమునకు
 ముందుపెట్టిన కావ్యమునకు పెట్టియున్నాడు.

ఇదివరకు నేనుచూపించినరక్తి కములలో
 మొదటికావ్యమును 'అర్థవత్' అను ప్రయో
 గమున్నది. కామగ్రంథమును సంక్షేపముగ
 చెప్పినను అర్థమును మాత్రముచెప్పగొట్టిన
 వ్రాయుటవాని కామందకును మార్చించును.
 మొత్తమువీధి గ్రంథము నర్థవంతముగ వ్రా
 సిన వానిని చెప్పవచ్చును. కావ్యమున గ్రం
 థము మాత్రమేచూపించునన్నది; అందుచే అర్థ
 మరీగూఢమై నుపాధికము గానున్నది.
 కామందకుని గ్రంథము విక్రీలి సులభమగు
 కైలిగించు వ్రాయబడియున్నది. ఇదిగాక
 ఇతనికాలము నాటికి కావ్యము లనేకములు
 వ్యాప్తి గాంచి కావ్యరచన ప్రభాసురంబు
 ముగ నుండెను అందుచేతగను తనకీటివల
 మును కావ్యకీటి వనువలించి వ్రాసెను. గ్రంథ
 మును సర్వముగ విధించుట; క్లిష్టములలో
 వనేకవిధములగు వ్యక్తియులను చేప్పుట; తప
 మ వ్యష్టాంతాది అలంకారములను విశేషముగ
 వాడుట; మొదలగులక్షణము లితని గంభము
 దు కనబడుచున్నవి. విషయమే ప్రాధాన్యమును
 నీతిశాస్త్రమును పెట్టివిశేషము లనంగరము
 లేనను చదువరుల హృదయమున కావ్యకము
 కలిగించుటకై అతఁ డిట్లేని వాడను.

దండనాథికారము ప్రభుత్వము. గిరింజన
 పరివర్తనము దానిని ప్రభుత్వము తప్ప మరీ
 యొకరు చేయుట లేదు. ఇట్టి యధికారము
 నలభ ప్రపంచమునకు లాభముకలుగుచుండుట
 చేతనే ప్రభుత్వ మావశ్యక మని పేర్కొనుచు
 న్నది. దండనాథికారము లేనియెడల దేశ
 మందు మాన్యవ్యాయము ప్రబలి బలవం
 తులు బలహీనుల హింసించుట సంభవించును.
 తక్కిన నీతికాస్త్రములవలె కామందకుడు
 గూడ ప్రభుత్వమువలన కలుగగల ప్రయోజన
 మిట్టిదనియే నిర్వచించియున్నాడు. బలవంతుల
 పైగ హింసించుటయు బలహీనుల రక్షించుటయు
 అత్యావశ్యములుగుటకు మనుష్యుని స్వలాభ
 ప్రియత్వమే కారణము. బలవంతులగువారు
 వారిబలమును బలహీనులవివాళమునకై యప
 యోగించక వారరక్షింపకై యపయోగించు
 స్వభావముకలవా రైనయెడల ప్రపంచమున
 ప్రభుత్వ ముండవలసివచ్చే లేదు. కాని, మను
 ష్యులు దేవతలు కాదు; ప్రజాంశము వారి
 యందున్నను మానవస్వభావము దానివృద్ధి
 కాటంకము కలిగించుచున్నది. ఈయంశమునే
 కామందకుడు, "నిత్యం స్వార్థవశో లోకః,"
 "పితర్యశి నవిశ్వసేత్" అనువాక్యములమూల
 మున తెలిసియున్నాడు. దుర్గుణవీణములు మను
 ష్యునియం దుండుటయే ప్రభుత్వమునకు సహ
 జావగుచున్నది.¹

ప్రపంచమందు మానవకోటి ఎంతకాల
 ముందుకో అంతవరకు ప్రభుత్వ ముండవలసి
 వచ్చే. విషయవరత్వము వరప్రవరధనలోలు

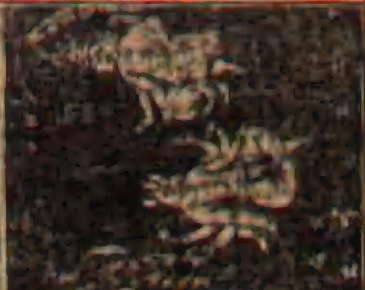
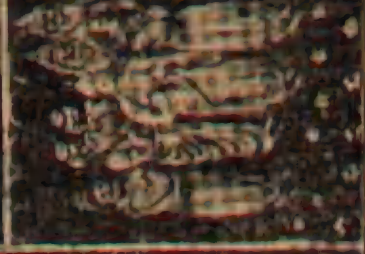
వత్వము మనుష్యు నెన్నటికిని విడువజాలదు.
 కావున ప్రభుత్వము నిత్యము. మాన్యవ్యా
 యమునకు విభూతము గలిగించుప్రభుత్వము
 ప్రజల సంరక్షించుటచేతనే మనుష్యకోటి
 సర్వావర్థములను తప్పించుకొని నుభముల నను
 భవించగలిగి యున్నది. ఈ మధిప్రాయముల
 గల వాదగుటచేతనే ఆరథ ప్రభుత్వమగుచుంది
 ఈ క్రిందికితగ నక్క-నక్కడ చెప్పియున్నాడు.

- యద్య ప్రభావో భవతి తాత్వతే తథా నిత్యతః,
 తేన స జయతి శ్రీమదా దండనాథో మహీపతిః.
 పు. 1. శ్లో. 1.
- కావ్యమునకో హేతు ర్వైష్ణవో ర్వైష్ణవో నమ్యతే,
 కయవానందజనాః శివోకధానో యధాః.
 పు. 6. శ్లో. 9, 11.
- యది శత్యా న్న నరతః పశ్యంతే తా తేన ప్రభా,
 జగద్గవారాబలవతో విప్లవే నేనా నా నిత్య.
 పు. 7. శ్లో. 10.
- తస్యవ్యధా భూతానా మాధానా ద్యుభయతః,
 తా తేనా విప్లవే నమ్యతే తథా భూతవశో.
 పు. 7. శ్లో. 18.

ప్రపంచమునకు ప్రభుత్వమే మూలా
 భారమను సంశయమును కామందకుడు మంత్రమున
 విధమునకూడ నమర్చించియున్నాడు. లోక
 యాత్రలో మనుష్యునికి లోభ్యదుపాధన
 ములు నాలుగు అస్తివీటి, రైంబా, వార్తా,
 దండనీకులును విద్యలే అవి. ఇవిన్నియు ముఖ్య
 ములై నను వీటిలో దండనీతి ప్రధానతమమని
 చెప్పవలసియున్నది. దండనీతిలేనిచో తక్కిన
 విద్య లుండియు లేనివే అది యున్నప్పుడే
 విద్యావంతులు తక్కిన వాటిని సేవించుట
 కవశాశము కలుగును." (పు. 1. శ్లోకము 8, 9)

పాల్వచక్రము

అగ్నిహోత్రము తామసుని హోదము



శ్రీరామముని - పాల్వచక్రము

అగ్నిహోత్రము

శ్రీ కృష్ణ భారతము

చ. అనఘచరిత్ర గర్భవతి సంబంధనేత్రం బులోమ నాశ్రమం
బున నిడి యేటికి భృగువు వోయినయప్పుడు మూర్తమో గెమం
బనఁ దగురక్కమం దొనకుఁ దిక్కదనం బులెంచి కాంచెన
మునిసతి వానివేరు పాలు పొందఁ బులోముడు నా జగంబునన్. ౧౧౧

క. అతిథి యని తలఁచి వానికి, సతి యాతిభ్యం బొసంగఁ జనుడెంచుటయున్
మరీఁ గలగి వాడు మోహాన్వితమందయి మగువానిఁ జిక్కి వెక్కవడచున్.

చ. అది మున్ను తనచే నోయింపబడి దానికెండ్రిచే భృగున కియలజిన పులోమకా
వగది మరులుకొని తదంతరంబున వాని హరింప నెంచి మించుబోడి నీకావించునాటి
భ్యంబు నాకు వచ్చెనని యగ్నితరణంబున వెలుంగుచున్న చాతవేద్యుని నాచి.

మ. ఇది నే మున్ను వరించినట్టియు భృగుం దీదాడి కొన్నట్టియు
సుదతిరత్నము నానెదం బొడమ నీ నుద్దిం దిరంబయ్యె నే
నిచె బట్టిం గొనిపోదు వత్సమును వా కిమ్మేని వాల్లంటి యో
నడనత్నాక్షి వసత్య మాదకుము విశ్వసుత్య వైశ్వానరా. ౧౧౨

చ. అని యడిగిన వగ్నిభట్టారకుండు తెల్పు నుభయము. ౧౧౩

తే. మగువకలదాపు పెప్పిన భృగుండు దిట్ట, జంకి చెప్పక యున్న వసత్యదోచ
మునరునిట ముందఁబోనుయ్యివెనుకగొయ్యి, యనెడుసామెత నిక్కమై హానివచ్చు.

క. అవృతంబుకన్న నెన్నఁ, ఘనతరకిల్పిషము లేదు కాపున మనుజం
దవృతంబు వలుకఁ జెల్లదు, తవకు న్మఱి యెంత బావడలు రానున్నన్. ౧౧౪

ఆ. అనుచు నిశ్చయించుకొని యగ్ని యది తొల్లి, నీవరించినట్టి నెలఁత దీని
తెండ్రియునఁ భృగువు తగ విధివిధమునఁ, పెండ్లియాడ లోక విశ్రుతముగ. ౧౧౫

క. సరలోభంబున నీ కీ, వరవర్ణినితెండ్రి యిడమి వరియించియు నీ
సరయ న్విధిదృష్టవిధా, బరిణయమాదంగలేదు పజఁలెం దీనిన్. ౧౧౬

చ. కర్మసాక్షి వగునే నిది యంతయుఁ నిక్కమం బని చెప్పచుంటి నని చెప్పిన నొప్పురింప
కళ్ళులోముండు వరాహోదాసంబున సత్తులోదరి నెత్తికొని మహావేగంబునంబొలు

నంత వామ గర్భంబున మున్నయిర్పకండు కనలి కుక్షిచ్యుతుండై చ్యవకుండు నాఁ
బడె నప్పుడు. ౧౨౦

౯. బాలార్క-వక్రతలేచి, బాలుం గమగొన్న మాత్రఁ బ్రాణము తెడలం
గూలుఁబడి భస్మసాత్కృతుఁడై అక్షింపంగ నయ్యె నయ్యమర వడిగ. ౧౨౧

౧౦. అంతః బులోమయం గురరి యెట్లు నేర్పుచు బాలుఁ గొంచు బో
నెంతయఁ గాటునకుఁబరి మే జయి పాఠఁ వనంకరంబునగ
ప్రారంభము చేర్చి బ్రహ్మ యటవచ్చి వహూమనః మెచ్చి యాశ్రమ
ప్రాంతమునందు నన్నదికి నాచె వహూవరవాగఁ జేరిగ. ౧౨౨

౧౧. అంతః గృతస్నానం నలు వచ్చినభృగుం వాబాలార్క-తేజం వగుబాల్కు; నత్తికొని
యున్నమిత్ర కాశిని నిక్షింపి రాక్షసకృతాఽరాధం తెలింగి కరం కలిగి నిన్నవఁ దివ్య
లోమున కేలింగించె యెవ్వ మాతని నివృత కేళియించిపుత్తు నదివ వత్తవ్య యిట్లుఁ యె.

౧౨. ఇది భృగువత్తి యం నమర కీదహమం తెలింగించె గొంచ కా
మవయతుఁ నెంతయఁ నెలివి మూలి తమింగొని నమ్మఁ బుదియై
కొడుకక పాఠఁ బాటువెడఁ గుట్టు దీతం దుదరచ్యుతుండు శ్రీ
ప్రదుఃపయి బ్రాతె రాక్షసుండు భస్మమునొందెను నీరసేడిగ. ౧౨౩

౧౩. అట్లు నొడుకుచేఁ బరిమోక్షిత నై యిట్లు వచ్చితి నదివ వరం దిదరినది ముంకా
రంబు నేయుచు నహంకారంబున నగ్నిదేవం దిలకించి నీవు వాపాఁ వప్తయేతి కా
పున నివృణింపియు వర్వధిక్షుంపపు గమ్మని కేళియించిన నిడుక కనలి యతం
దరని కిట్లనియె. ౧౨౪

౧౪. మునివర గా కేలింది యట్లు బోలనిసాహసము, బానర్పి తే
ననయము భర్మచూర్ణమునయందు ముంగక నర్మపాది నై
కని విని యన్నయర్థ మునుఁబడి వెప్పితి నక్క మిందు నా
యెవరినెట్టిదై తెలియనుచున రప్పివమేమి చెప్పనే. ౧౨౫

౧౫. కదనయర్థ మోలని యెడిగఁ చెప్ప, నట్టివాఁడు వ్యత్యయంబు నెప్పి
నట్టివాఁడు దుఃఖ మునుధిందినదు నిజ, పిక్కగణంబుతో దురితము నొంది. ౧౨౬

౧౬. నకలభర్మవ్యయాపుంక నని నే రందిననే వపత్యంబు చెప్పనేరక సత్యంబు తెప్పితి
నిడు నాకన్య విరొళింపక కాదం దిచ్చి తేమ నీకు బ్రతికాదం నీ నొదనివాఁడఁ
గాను వినుము. ౧౨౭

ఉ. కొట్టిన దిట్టిన స్మరియఁ గోచమునూపిన బాహుర్థముం
గట్టిన గల్లలాడినను గన్నము పెట్టిన తల్లిశుభఁ కా
నట్టి మహినుపయ్యెడు మహామహుఁ డారని శక్తు చేసినం
తెట్టగు నొందు నందు నని చేయుదు లెప్పుము వాని శక్తియగా. ౧౩౦

వ. నీవు భూదేవుడవు గావున నీ శక్తి యిట్లుండనిమ్ము వేదవిహితని
త్యనై మిత్తికాదివివిధవిధానములు నాయందు పేర్కొంటివహవ్యవస్థలు నా ముఖం
బునన దేవవీర్యగణంబు లనుభవించు చుండు రట్టి దేవముఖంబునైన నేను సర్వభాగ
కుండ నై యెట్లు ప్రవర్తించు నని వీతిహిత్రుండు జగం బావలించిన తనమూర్తి
నువసంహరించె..... ౧౩౧

* * * *

వ. అట్టి మహిమావల్లవంబున ఋషులు నమరులును గలసి బ్రహ్మదేవునికడకుం జని
ప్రార్థించి యెట్లుపెట్టెను నిట్లనిరి. ౧౩౩

మ. భృగుశాపంబున సర్వభక్షుఁ డగుటగా జెందె దైత్యులకుం
హోగిఁ దేజం బుననంహరించె నట నే నెక్కింతనక్కర్క మే
డగుటం బోవదు హవ్యభవ్యములు భక్తింబుం గనగరావు ము
జ్జగమం నల్లడతల్లడంబగు నయో ప్వాహి! దయంబ్రానజే. ౧౩౪

న. అని ప్రార్థించినం బ్రసన్నుడై విశ్వవృట్టియన్ని భట్టరకుం దిలుపం బంచి మృదు
మధురవచనరచనల నతని ననునయించుచు నిట్లనియె. ౧౩౫

* * * *

గ. కరమవలెనొందవు నీ, వరుదారగా సర్వభక్షుఁ డయ్యెను శుచి దై
వరంగవపు సర్వపూజ్యుఁడ, నరయగా దేవతముఖమ వగు మెప్పటికిగా. ౧౩౬

త. అరుణరంగంబు పోలిన యట్టివస్తు, పెట్టులు పవిత్ర మగు నట్లు లీవుదాటి
నట్టివస్తువును బవిత్ర మగును గలఁక? దేత భువనప్రవృత్తికై తిరువు మనఘ. ౧౩౭

త. అరుదుఁ బరమేష్ఠి వలెనైన నలరి వహ్ని, నీదుశాసన మాండల నిల్పుదు నని
తొంటియెట్టులదీపించె దోనఁగూనిగి, మునులుసురలునుజనిరిచ్చ ముదితంగుచు. ౧౩౮

అనగా మనుష్యకోటి మొక్క యోగజ్ఞమయం
తయ దండధరుడు ప్రభువునై నాధారణి
యగుచున్నది.

ఈ సందర్భమున కొన్ని విషయములను
మనము గమనింపవలయును. (1) ప్రపంచము
నకు ప్రభుత్వ మొక్కటియే ఆధారమా?
మనుష్యనిష్ఠభావ క్రియత్వమును కట్టిపెట్టి
చాచిచే విధియుటకు బాధకలుగకుండి చేయ
గలది ప్రభుత్వ మొక్కటివా? మనుష్యుని
యందు వివేకము భయము అను రెండు
స్వభావగుణము లున్నవి. కొంతలో వివేకము
ప్రబలియించును; అనేకులలో భయస్వభా
వము మెండు. వివేకజ్వలగువారు పరిహింపను
బాహ్యవిర్యంధము లేకున్నను మూసెదరు.
భయపడువాళ్ళొక్కొక్కవుడు విహింకకష్టములు
నచ్చునని భయపడును; భననష్టము ప్రాణన
ష్టము కఠీరనిర్యంధము లోనగువాళ్ళ మూల
మున కష్టములు సంభవించుననియే ఇట్టివాని
భయము. అనేకులు పరిలోకమందు కష్ట
ములు సంభవించునేమో యని భయము చేయ
కొనించుచుండును. ప్రభుత్వము విహింకకష్టము
లను బాహ్యవిర్యంధమును కలిగించునట్టిదియే
కాని వివేకమును పరిలోకభయమును పుట్టిం
చునట్టిది కాదు. మరేమునకును మరకర్తల
కును ఈకర్త యున్నది. మనలో ననేకులము
ప్రభుత్వము లేకున్నను చౌర్యాదిదుష్కర్మ
గావించుటకు భయపడుచుండుము. ఇది యధ
ర్మములను దృఢవిశ్వాసము మనయందున్నది.
ఇట్టివిశ్వాసము ప్రజాబాహుళ్యమునకు లేని
యెడల ప్రభుత్వము దుస్తరము. అందరిని

శిక్షించుటయు అందరిని నిర్బంధించుటయు
సులభసాధ్యము కాదు. ప్రభుత్వముతో పాటు
మనమతధర్మము లుకూడ ప్రజలచేతను కాధా
రములై యున్నవని చెప్పక తప్పదు.

కొన్ని దేశములందు ప్రభుత్వమువారే
మతబాధచేయుట కలదు. ప్రాచీన కాలమందు
గ్రీసు రోము మొదలగు దేశములందును ప్రస్తు
త కాలమున కొంతవరకు ఇంగ్లండులోను ఈవి
ధి యున్నది. కాని మనదేశమం చెన్నడు
ఇది జరుగలేదు. ప్రభువులు మతమునుధర్మమును
పోషించిన వాడుగాని కొలతమతములను
ప్రార్థించినవారు కాదు. ఈవిని ముఖము
బ్రహ్మములు స్వృతికర్తలు భక్తులు మొదల
గువారు చేయుచుండిరి. వీరిని చేయుటకు
ప్రభుత్వము కారణము కాదు; ఒక్కొక్కప్పుడు
ప్రభుత్వమును ధిక్కరించికూడ వీరుమతలోక
దేశము గావించుచుండిరి. మహమ్మదీయులు
మనదేశమునకు పరిపాలకులు గాక పూర్వము
మతబాధకులకును ప్రభువులకును పరస్పర
సంబంధ ముండెడిది; అటువలె ఇప్పుటి
వరకు ప్రజలమతమునకును ప్రభువులమత
మునకును విస్తారభేద ముండుటచేత పూర్వ
మందుండిన సంబంధముకూడ లేనిపోయెను.
కాలిన ప్రపంచమును సంస్కరించి స్వార్థప
రాయణత్వము మూలమున హానికలుగకుండి
చేయుటలో మరేమునకు స్వగ్రంథకర్తయన్న
దనియు, ప్రభుత్వమువలె మరేముకూడ లో
కాధారమైనదనియు స్పష్టమగుచున్నది. ప్ర
పంచవృద్ధికి రాజొక్కడే హేతువని చెప్పకా
మందకునివాక్యమును మన మీదిభముగ నవ
లించవలసి యున్నది.

(౧) ప్రభుత్వమును ధర్మమునకును ప్రభుత్వకారమును వహించువారగు తాత్కాలిక ప్రభులకును గల భేదమును నీ శాస్త్రము లందరు గమనింపవలెను. ప్రభుత్వమువలన సర్వకాలసర్వానసలందును ప్రపంచమున కుపయోగమని మన మంగీకరించినను ప్రభువుల వలన నొక్కొక్కప్పుడు దేశోపద్రవము కలుగునని చెప్పక తప్పదు. ఏయట్లేముతో ప్రభుత్వము ప్రపంచమునకు మూలాధారమని చెప్పుచున్నామో ఆయుద్ధేశము నెరవేర్చుట యందు ప్రభువులు బలహీనులై యుండుచున్ను. ప్రభుత్వముయందీ మన మానించు ప్రయోజన మొక్కొక్కప్పుడు ప్రభువులవలన కలుగకుండవచ్చును. అట్టి ప్రభువులు ప్రభుత్వస్థానము నలంకరించుట కర్హులుగారు. ప్రభువులుకూడ మనుష్యమాత్రులగుటచేత సామాన్యమనుష్యులందుండు దుర్గుణములు వారియందుకూడ కనబడుచున్నది. ఇదియే వారికు యోగ్యతకు కారణము. ప్రభువు లట్లుండినపుడు వారిని తొలగించి మరొక్కరిని ప్రభువులుగ జేసుకొనుటలో దోషముకలదా? ప్రభువులు మారినంతమాత్రమున ప్రభుత్వమునకు వినాశము కలిగినని చెప్పుట యు కముకాదు. ప్రభుత్వమును శాశ్వతముగ నుంచుటకొరకే ఇట్టిమార్పులవల్లనే ప్రపంచశక్తిములగుచున్నవి.

కామండకు దీక్షిదమును స్వప్నముగ వివరించుండకపోయినను ఎట్టి రాజులవలన ప్రజ

లకు మీలుమీలుగూడ అగడచ్చటచట విరిచిరియిండుటచే దీనిని (అభేదమును) అగడుగ్రహించెనని చెప్పవలసి యున్నది. రాజవ్యధాభినయ్యతుడుగను ధార్మికుడుగను న్యాయవ్యర్థుడుగను శాస్త్రనిస్సృతిమగు వినయము కలవాడుగను ఇంద్రియముల బయిరినవాడుగను ఆచారసంపన్నుడుగనుడిందవలెను. అప్పుడే ప్రపంచమున కతిడు యోగక్షేమసాధకుడగుచున్నాడు; లేనియెడల ప్రపంచమునకు ధ్వంసకారియగును. దంపనాధికార ముగిసి కున్నను యుక్తదంపనమే సశంసనీయముగాని అతిదీక్షిమను అతివృద్ధపును అగుదండము గర్హితము. పైలక్షణము లున్నవాడే దంపనమును యుక్తముగ ప్రయోగించగలవాడగును.

నీతిపారములొని కొన్ని భాగముల ప్రస్తుత ప్రశంసలని ప్రస్తుతకాలపుచండితు లనుకొనవచ్చును. ఇంద్రియజయము, ఆచారవ్యవస్థానము ప్వామ్యమతవివృత్తము లొనగునవి ఇట్టివనియే వారిఅభిప్రాయము కాని ధికారమునకును అధికారికిని గల భేదమును గ్రహించినవాడొనాహించకలదు అధికారిత్వయధికారమును దుర్వినియోగము చేసుకుండుటలై మనవారు కల్పించిన సాధనములు ఇంద్రియజయోదలు. ఈవిషయముననే ఇప్పటికాలపు రాజ్యాంగ విధానములకును అప్పటివాటికిని వ్యత్యాసము కనుపించుచున్నది.

- అంధప్రకియమునీ నీకుని నవిద్యం జిక్కి నిస్సాంచు నం
 సంధంబెద్దియుఁ దోచ చాత్మగతిఁ బోవం బావకూపములకా
 సంధించం గలనంచు భీతిలుదు భావ్యతేజ! దీనాధికం
 బంధుం దన్న యశంబు నిల్పుకొనవా? పాలించవా? ఈశ్వరా!
- మ. తెలుగు బ్రిష్టులు నీదురూ పదియ నీవిక సర్వసర్వంనహా
 రలముం దన్నిట నన్నిరూపుల ననంత ప్రజ్ఞనై వారు, కే
 వలమోక్షేచ్ఛులు గాక దానిగన నెవ్వం దోషఁడం చిట్లు ప్రా
 బలుకు ల్వల్కెడు నిన్నుఁ జూచుటయిలో! పాపం ద నే నీశ్వరా!
- డి. పుష్పినదాది ని న్దలఁచు బుద్ధి మొకింతయుఁ గల్గకుండ న
 ట్టెట్లులో పాపకార్యముల నీతను పూరక వర్ణపుచ్చితి
 ప్పట్టున నీవదాంబుదుహబంధరమానుష నాచునన్న నా
 దెట్టిభవంబాకాని మతి కేమియుఁ దోచక యుండు నీశ్వరా!
- కా. మాయాబంధనిబద్ధమై నీదవ విగ్మాంశాస్థినంకీర్ణమా
 కాయంబున్న తమోనికాయమున దుష్కర్మాదులంజిక్కి ని
 శ్రేయఃపూరిత లోకనామనగరిం జీర్ణ న నామాత్మకా
 నా! యేటిగనైన గాంచగఁ ద్వదీయాకార మాయీశ్వరా!
- కా. చిత్తసర్వములేక నెల్లపుడునుం జంతారతిం జక్కు చు
 న్మత్తుంహా నితః దన్న వాక్కులన సంభావించి యూహించి నా
 యత్తంతై తిని కష్టనష్టములకే న్భండనై పోతి నం
 పట్టుగర భవత్కృపామృతము నాపైఁ జల్ల వే! యీశ్వరా!
- కా. క్రోహం దన్నఁ దోనర్చుచోపైఁబుగ్గ సంతోషించగా భూతనం
 దోపామ్ము న్ననుజోతి నంచి తెద, నందు నృత్సరకోధమా
 హాహంకారము లుజ్జగించితిని విద్యాపాదులం గొల్చి దీ
 నోపామ్మంబుని కాపుమంటి నిను గుర్రులొంటిపకే యీశ్వరా!
- డి. కోటి భవంబులెత్తి నినుఁ గొల్వగ నేరక మత్తవృత్తిలో
 కాటనిలోఁ జరించుచు మృగాదులంటి నభుభవారము
 ల్పాటిలఁజీసి తస్మయత బాగును నోగు నెఱుంగలేని వా
 చాటుల నేను నేరువా! విశంకలన త్వమకేతి నీశ్వరా!

- అంభస్త్రియనుంటి నీభువి నవిద్యం జక్కి నిస్సాంచు నం
బంధంబెద్దియుఁ జోచ వాత్మగతిఁ జోవం బావనూపములక
సంభించం గలనంచు భీతిలుదు భావ్యతేజ! దీనాశిం
బంధుం దన్న యశంబు నిల్చుకొనవా? పాలించవా? ఈశ్వరా!
- మ. వెలుగు ల్లిమ్ముడు నీదురూ పదియ టివిక సర్వసర్వసహ
రలమం దన్నిట నన్నిరూపుల ననంత ప్రజ్ఞదైవాదు, కే
వలమోక్షేచ్ఛులు గాక దానిఁగన నవ్వం జోవఁడం చిట్లు ప్రా
బలుకు ల్వల్మెడు నిన్నుఁ బాదుటలులో! పాపం ద నే నీశ్వరా!
- ఉ. పుట్టినదాది ని స్వలంబ బుద్ధి యొకింతయుఁ గల్గకుండ నె
ట్టెట్టులో పాపకార్యముల నీతను పూరక వ్యర్థపుచ్చితి
ప్పట్టున నీవదాంబుయహంబంధరమానుష నాదునన్న నా
దెట్టిధవంబాకాని మతి కేమియుఁ జోచక యంచు నీశ్వరా!
- కా. మాయాబంధనిబద్ధమై నీదవ విగ్మాంశానీనంకీర్ణమా
కాయంబన్న రేమోనికాయమున దుష్కర్మాదులంజక్కి ని
శ్రేయఃపూరిత లోకనామనగరిం జీకై న నాయాత్మకో
నా! యేటిగనైవఁ గాంచగఁ ద్వదీయాకార మోయాశ్వరా!
- కా. చిత్తసర్వములేక నెల్లపుడునుం జంతారతిం జక్కు చు
న్మత్తుంకా నిరం దన్న వాక్కులనె సంభావించి యూఁకొంటి నా
యత్తందైతిని కష్టసప్తములకే వృంధనై బోతి నం
బత్తుగ్గర భవత్కృపామృతము నాపైఁ జల్లవే! యీశ్వరా!
- కా. ప్రోహం బెన్నఁ జోసర్పచొప్పేలుగ, సంతోషించగా భూతనం
దోహమ్ము న్ననుఁబోలె నంది లెడ, నందు న్మత్సరకోధమా
హంబాకారము బుజ్జగిందితిని విద్యావాదులం గొల్చి దీ
నోహమ్ముంని గాపుమంటి నినుఁ గుర్యానింపవే యీశ్వరా!
- ఉ. కోటి భవంబులెత్తి నినుఁ గొల్వగనేరక మత్తవృత్తిలో
కాటవిలోఁ జరించుచు మృగాదులకీతి నఘపచారము
ల్పాటిఁజేసి తన్మయత బాగును నోగు నెఱుంగలేని వా
దాబుల నే నీశుమో! విశంకలనర్తవ్యమైతి నీశ్వరా!

ధూతత్వశాస్త్రము

అచార్య పద్మపాత్యరీతం గారు, యుమ్. సి., పి. యుమ్. సి.

(గత వందల శతాబ్దము)

నిమోక్షాన్నభిముఖ మార్పులు

ప్రస్తుతము మనము చూచుచున్నది శిశువర్యుడు మెల్ల కాలుములు తొలిగిరి ముందర నిష్కృప్తచేతము లున్న గురులంగన, మన్ననప్రదేశములు రహస్యములంగన మాటులుంగనను. స్వీకృతచేతమును బోధించుచున్న శిష్ట ప్రవర్తనములొక్కటి యిటు ప్రవర్తనము నీటిలో నుండుటయు; తొకానొకప్పుడు భూమిపైనుండిన యెడవులు ప్రవర్తనము భూమిలో కేలకాన్తగా నేర్పడుటయు, నూటయొకటి యొకటి లక్షలొకటి యొకటి దుష్టముల బాగుల పలుప్రభులగునందు ముక్తమే ననించు పగవలె యున్నచోనే శిర్వదేవ పగవల్లదీప్తుల ప్రవర్తనము పలుప్రవర్తనలలో 1500 లక్షలొకలక్షమున గాన్పించుటయు భూమి ప్రవర్తనములకు నిష్కృష్ట నివర్తనములు. భూమి పై నిర్వేషములను వాక్యములనుగూడ గొప్ప గలవు. గ్రీకుచేతమునకు దక్షిణముననుండు 'ట్రై' అనుదీని గొప్పకొక్కొక్కచేతప్రవర్తనము ప్రవర్తనము పలుప్రవర్తనములను బాల కాన్తములనుబట్టు, వానిప్రవర్తనములగుండు, నిమగ్నముల ప్రవర్తన తమిళా భిముప్రవర్తనములను బాలముగా నుండుటయు, పలుప్రవర్తనల కల్యాణముల అచేరికారితేమనందును వాక్యచేతమునందును గొప్ప సంకలనములనుగూడ నేర్పర్యములందుగాన్పర్యమయలు నూచుచున్నాము.

జలము

భూమిపైనుండుజలమును గొంత భువనవార్తము గను, గొంత ప్రవహవార్తముగను, గొంత చాయవవార్తముగను మన్నుచి. పలుప్రవహవర్తనములు, నదుల నుండియు వానపానములనుమలనుండియు జలము ముగ్ధరదీప్తుల గారి కాన్తములందుండిన వారి

యాచిర్యమున వాక్యమున కాన్త మేనుచున్నాము వాన్తి వాయుప్రవర్తనము యందును దిగియున్నాన్త్య భాగములందున్న శిశువాయువులచే జలప్రవర్తనములై వర్తనముగా బలము మనందలము దిగివచ్చును యేమి దిగివచ్చునో మేములు లావాన్త్య భువనవార్త మునుబట్టి దిగివచ్చునో వాయువులయొక్క పగవర్తనమును బాన్త్యములను ప్రవహము మెల్లవర్తనముగా నిరీయ ముగా నిరీయము, ఇట్టి భువన మిక్కిలి యెల్ల పగవర్తనములను దవారము నుండించుచున్నాము. వానపానములందు "అకృష్ట" (Aps) పగవర్తనములందును, వనచేతమునకు పిమ్మటవర్తనములందును గొంతెనియున్న జలప్రవర్తనములందును, జలకాలుములందు ముందు గగనములందునున్నాము. క్రిందినిరీయముల పిమ్మట యని వ్యవహరించుచున్నాము. ఈయెట్లు గొప్ప పగవర్తనములయొక్క జలప్రవర్తనములందును, పిమ్మటవర్తనములందునుగూడ పిమ్మట 10 వలయునుగల యెట్లుగా నున్నది. నీనిపై జలప్రవర్తనములందునుగూడ యున్నాము. ఇవలలో వర్తనముల వర్తనముల వాధారముల చెప్పియుంటిమి. కానీ పగవర్తనములందును పిమ్మటవర్తనములందును ముందువార్తకర్తచే కదిలి నీని వర్తనములందును వర్తన కెంతయు చోచింపుచున్నది.

నదులు

పగవర్తనములయొక్కయు మన్ననప్రదేశములందు గొంత భువనములందు బహుమము ప్రవర్తనములచే పలుమనముల వర్తనముల ప్రవహములుగా ప్రవహించి వానరాను గలిగి పగవర్తనములను కదిలికొని పగవర్తనములందును నదులందును నేర్చుచుండును. ఇట్టివలయు

సెట్టి, తలమెట్టి పల్లమునందునల పమ్మ ప్రదేశములందు
 బ్రహ్మించి మార్గమధ్యమున నీదేవి కొంచెలే గాని తో
 మట్టి ప్రదేశములే గాని నిగోధింపఁబడినపుడు పాఠులై
 ప్రాంతలోయల శేర్మణుమకొని పెన్మకాగలు గలదై
 యానోతల చదురపుమిట్టి ప్రదేశమున వదిలెను మదన
 బహుముఖములై పమ్మ ప్రమును బ్రదేశించును. పమ్మ ప్ర
 మునందు బహుమతి బూర్వము వరులు తమ ప్రవాహ
 మునఁ దెనుడి తీసికొనివచ్చి పయదను, నిమగ్నను,
 గలఁగొల్లను, కలఁగజును, ప్రభువాకార ప్రదేశముగ
 (దెట్ట) నదిముఖమున బడి బహుముఖములుగాఁ జేలు
 మున్నది. గోదావరి, కృష్ణా కాశీ దెట్టలకు జూచిన
 వారి కెట్లుచి విరితము. నదులు పరస్పర ప్రదేశములనుం
 జియు, పరి ప్రహించున బ్రదేశములనుండియు గూడ
 జార్గమును ప్రవృత్తినివచ్చి బయవహుపముగాఁ జిరిప
 భాగములందు బహుముఖ పహుముగా నున్నది. పదు
 లాకానెచ్చును బహుభాగములేగాని. ముడికొన్ని
 యితరకారములచేగాని విశేషబలభూతితములై పొంగి
 పారలి యుపసాగ్యములగం జీరముల పరిప్రసించి
 పరివర ప్రదేశముల వన్నిటిని బహుముఖములేములయనఁ
 దిన్నట్లు గొంతకాలమునకు మార్గరక్తిలే జలము పొంది
 పల్లి పయించునుమరి పారపారలుగా జాప్రదేశములం
 రియు గట్టి చేయులయనఁ చుట్టించుచున్నది. ఇటుల
 భూమిపై బహుమతిబరీపచార్గము కాదు ప్రదేశములను
 మిక్కిలి ఫలవంతముగాఁ జేయుచున్నది. ఆ ప్రదేశం
 మాధానమనందుఁ గల గంగా, నీరు, బ్రహ్మపుత్ర
 వదులు లెరగింపమాధాన ప్రదేశములఁ జాలమున విలులు
 దైమునీ తద్విశవచార్గములే శీ ఫలవంతముగాఁ జేయు
 చున్నది. మనీయు నిదులు మార్గ మధ్యమునఁ బ్రాంత
 నుండి మొత్త ప్రదేశములయిగాఁ నుండినవర్షములచే శీర్ష
 దీపిల్లి నదులు తమతోఁ గలియుటచే వర్షపుష్కగాంచుచు
 న్నివి. నదులు ప్రవహించుచిలఁబట్టి యాయా
 రదేశములయొక్క నిమ్నాన్నతముల సాధారణముగాఁ
 జెప్పవచ్చును. దేశముగాఁ బ్రహించు వరులయం
 జోమహాత్మి గలదు. పరిప్రవాహమునందు గలవచార్గ
 శీలములు ప్రవాహాజగమును నొంది మిక్కిలి లోతైన
 లోయనఁ బ్రవృగలకై నీగని యున్నది. నదులు త్రొవ

గలిగివంగవలెను వరు లోయలలోఁ గల గ్రద్ది పిమ్మట
 ప్రక్కలకుఁ గ్రవ్వలు ప్రారంభించును. అందుచే నదుల
 గమనము కొంతకాలమునకు మిక్కిలి వక్రములు తల
 క్కించుచున్నది. నదులయొరయొడే పరస్పరములు నొచ్చి
 గెందుగాఁ జేయుటచే యాధానమలోయలు గలవై యం
 వలు పంభించుచున్నది. గంగా బ్రహ్మపుత్ర నదులు
 హిమవత్పర్వతములకు నుత్తరమున జరించినను గ్రమ్మచు
 మున బహుముఖమై పాదపుగల హిమవత్పర్వతముల
 మధ్యనుండి లోయల శీర్మణుమకొని దక్షిణమునకు బ్రవ
 హించుచున్నది. వరులయొక్క శీర్షవాతీతము గదా
 ప్రపంచమునందున్న మిక్కిలి యున్నతపర్వత
 శృంగములందు హిమశీఘ్రమై జలపుడు మందపడించి
 యుండునది పెప్పకొని యాఁటివి. గృష్ణ ప్రదేశములందుఁ
 నొచ్చి మం పెల్లకాలములందు వర్షముగాఁ బడుటచే
 పర్వతములఁ జోయమందు పెద్దచాళిగా శీర్మణుచున్నది.
 ఉష్ణ ప్రదేశములకును మందురుచియులుయనఁ పరి
 యోపాదచ్చును. మందు పెల్లవినించినచే గాని మనకు
 వరద గాని యుండువచార్గము. ఇట్టివచార్గము భూమి
 పై నొత్తుగాఁబడి పుచ్చుగా మెల్లగా నుండును. పరితే
 ములందు జను కట్టిపలుపుల పి నవిదురుండులు యలవాటు.
 ఒకాదోవచ్చు దీమె త్రిమందుపలుపులు గట్టిగా గట్టి
 కట్టుటచే కట్టిరి నమ్మన నవనుటకుఁ ప్రమాదరము
 గా నుండును. ఇటుల గట్టి కట్టివమందు స్థూములందును
 మన్నతపర్వతశృంగములందును పల్లరాములుగా శీర్మణి
 తపభారముచే నైవ యెరుదురులనఁ గ్రిందికి పెల్ల పెల్ల
 గొడ బ్రాదులయనఁ చుట్టించును. ఇటులనుండి కన్ను
 లకు దృశ్యవృత్తిముగ పల్లపరవతోఁ బ్రహించు
 నుండుపలుపులకు మందువను లలి కాప్రెల్లులు వ్యవహా
 రించుచున్నాది. ఆ తరగ్గున ప్రాంతములం నుండి
 'గ్రీను లండు'నందును (Green land) 'ఆర ట్టు' పర్వత
 శృంగములందును నిట్టిమందినదులు నేఁటికిని గాన
 వచ్చును. బహులందు, గ్రీనులందు, మిదలుగాఁగల స్థూర
 ప్రాంత ప్రదేశములందు గలమందఁగొంచెం పలుప్రతిర
 మున కంటియండుముచే మిక్కిలి పెద్దయెడలఁ జెప్పింద
 లోయనునట్లుండు మందాఖరదములకు నులుప్రదులొని
 హనిదించుచుండును.



వంతుకొందమండి ప్రజలై కడివికి సమద్రమువలెను ముందుకుదములు గన్పించును.

అయ్యది నీటికంటె వేరకయినట్లే సమద్రమునటుని కొట్టికొని పొవుటయు వచ్చువచ్చు జోచుట కాకవచ్చుటలకంటెను బుద్ధిమందుమందును. ఇట్లుఅసమద్రముయొక్కనుభవము ఖండియయొక్క సంగతి ర్మగమువలెనే జోచుటకంటెను బ్రహ్మ జీవించియు ఉను మహాకాక ప్రజలై మునిగి అనివచ్చునునట గారణమయ్యెను.

వాతావరణము

వాతావరణము శిలావర్ణమును వాతావరణమునకును ముగిసినట్లును వ్యాపించియుండును. వాతావరణము నూటి ధూమియొక్క భాగముగనే వ్యాప్తమును పరిగ జేయుచున్నది. వాతావరణమునకును ధూమికి మిక్కిలివర్గం సంబంధము కలదు. ధూమినుండి పైకి పోవుచోను గాఢయొక్క పొందరి గ్రహభ్రమముగా జీవించుచున్నది. ధూమి తనమట్టమును నా నిరుచితచా అనిగంటలలో ఉరుగుటయు తానె జేరి పాఠ్రంబలట్లు గలుగుటయు పల్లవముల పడినవిధమునను. ధూమి



పై నున్న పటములో ధూమియొక్క

గోళమును, శిలావర్ణమును, వాతావరణమును చూపినది. ధూమియొక్క సమీపమున ధూమి యున్నట్లును, వ్యవస్థాపనమున, స్రుంగిపట్టులను గన్పించుచున్నది. ధూమి పనుగించుకొని పైనుండి వాతావరణమును వేరవేరి ధూమియొక్క ప్రాంతమున నులుకుటయు భృశప్రాంతమున లోనికి స్రుంగిపట్టు

ఉ ప్రదక్షిణభ్రమల మధ్యనుండు నిరుచియట్లును విరిగ్రమించుచుండి ధూమియొక్క యుచుపొన్నములం దుండే ప్రదక్షిణము బులుకుటయు భృశప్రాంతప్రదక్షిణములలోనికి స్రుంగిపట్టులు గలిగినవి బుద్ధిమందులుగా పొందుచున్నది. అందులలో ధూమియొక్క ముందు జోకప్రదక్షిణమునండి రెండవది ప్రదక్షిణ ధూమియొక్క విరుచుకుంటే యుచువచ్చుచును స్రుంగిపట్టుల నది ధూమియొక్క ప్రదక్షిణములనున్న యుచునుండు 36 పైర్లు పైర్లుగా నుండును. ధూమికి వాతావరణమునకును గలసన్నిహితి సంబంధముచే వాతావరణము గున ధూమిలో చాలు యుచువిడుదలగు గంటలలో వాతావరణము వేయుచుండును. ఈవారణముననే ధూమియొక్క ప్రాంతప్రదక్షిణములను వాయు వాతావరణమున 36 పైర్లును వాతావరణము గ్రహముగా భృశప్రాంతములను పోవుచోను గాఢయొక్క యూర్ధ్వము పనును దగ్గరయుం గలుగుచున్నది ఉన్న త్ప్రదక్షిణమునందు నీరు పల్లవములను చాలునట్లు ధూమి ధూమియొక్క ప్రాంతముల మార్ధ్వముననుండుగాని మిక్కిలి యెక్కుగా వ్యాపించి ముందులనే భృశప్రాంతములను విరుచుకుండును. వాయువు ధూమియొక్క ముందును, ద్రవ వాతావరణమును బల్లవై వేరగా నుండులనే మలభయగా నిట్లునట దెలిసిపోవుచుభాగముగలపై యున్నది. మలభయ ధూమియొక్క పరిపరప్రదక్షిణములను మార్ధ్వని వేరి మిక్కిలుయగా నుండి భృశముల పై పునకు పోను పోను తగ్గుచుండును. అధోభాగముననుండుగాని వేరి పల్లవై వేరకయినట్లే మార్ధ్వము న గలయు వట్టియు వ భృశప్రాంతములనుండి పొందరి పల్ల

వాయువులు భూమిపైకి లేచిన ప్రకారము వర్షాగమనము, వ్రువ
తీరమందుండును. వాయువులు పైవైకి పరితరిం భూమిపైకి
నగుచి గర్భవంతైన ప్రభుభాగ్యమునకు, ద్వివీచములగుచి
భూమిపైకి లేచుచో భూగమనము ఏ క క ల వ ప మ,
సరితరకము... అనే నలువరులైన ప్రవహములనుమాత్రమే
విద్య భిన్న ప్రవహములను వివరింపుచున్నది. భూమి
యొక్క యాంశము ప్రవహము వాయుప్రచారముయొక్క
దశలను, భూమిపైకి లేచుచుండా ఆ ప్రచారమునకు
గలచారము వివరించుచి వివరించుచుండును. వాయువు
యొక్క భూమిపైకి లేచుచుండా గలచారమునకు వివరించు
విశిష్టములగుచి వాయువులయొక్క దశలను వివరించు
యందును, ఆయా ప్రచారములందు గల వాయుప్రచారము
నకు 'వాణిజ్య వాయువు (Trade winds) లనియు,'
'మనుసూతు' (Monsoons) లనియు వాడుచు
యేర్పాటు. వాయుప్రచారము ఆగమనములందు
మేఘముల వాయుప్రచారములను గురించును గాన మం
దము విద్య భిన్న ప్రవహములను వివరించుచుండును
కాదు.

నూతనము

పద్మశయన భూమిఁగి సమీపమున లభ్యమగు
 సూక్ష్మ కాథారముననున్నది. ముఖము గొంగరిసేపి
 మిక్కిలి జోతుప్రదేహములకుఁ బోయి భూమియొక్క
 చీరలమధ్యమున ప్రవాహనమునకు వ్యాపించుచున్నది.
 భూశిలలు చీరలచీరలగా వేర్వేరుయందుల మన
 చెఱుగుచును. శిలయొక్కప్రక్కరి వరుసనంది కొన్ని
 శిలలు నీరింతుల కను కలవరయు, మిఱిగొన్నితల్లు నుట
 కనువుగానిదియు కలయున్నవి. లేకవీసేల చీరలలో
 మిరి నీరింతుల సాధ్యముగాదు. నుటకాలు, యిరుక
 కాలు మొదలైనశిలలలో నీరుమలభ్యముగా నిడును.
 పర్వతము భూమిలోనికి నీరింతుశిలలచీరలజాగొనందే
 ప్రవహించి నీరింగిరి శిలలచీరల నీరి యుండునందును.
 ఇట్టినిను పర్వకాలమువలన వృద్ధియై పడి వచ్చును. మన
 ము కాథారముగాఁగఁ బ్రవృత్తమగుటలో లభ్యమగునీ
 రిట్టిగతి. పర్వకాలముందు నీరుమూలండు వృద్ధియగు
 టకుం గాఁడునున్నాడు. నీరుచీరనశిల లొక్కొక్క
 కడో భూప్రదేహు గ్రంథ సమీపమునను నొక్కొక్క

మూరతులను నుంచును నిట్టొందును. ఇక్కడనున్న
 నామము కొన్ని ప్రక్కలలో యెగము కొన్ని రెండు ప్రక్కల
 లోఁ గను ను ప్ర వృ త్త ల వీ యుండును. ఇట్టి
 మూరములు మామూలుగా మనవల్లలో ప్రవృత్తి ను
 వియ్యె యున్నవి. కొంతవేల నేలుమార్గములనే ధూమి
 ప్రవహించు పాఠలలోనికిఁ బ్రవహించి నీటికి శేషము
 గాని శిలల నీ రలమధ్యమనఁ బ్రవేశించి నిలిచుచో నది
 మానీసివలెను గొట్టముల చింపులనే కాశ్యోత్తమనఁ జలధా
 రగా లభించుచున్నది. ఇట్టి పాధారముగా దిలుస్తీ
 మనుల నమీలమున ను గలవు. ఇట్టి బుధారలను నీరు
 తొరగాదికల నీరలమధ్య నుంచులు మాధారము యు
 న్నుది. ఇట్టి నీటికి ధూప్రవేశమునఁ బరువర్త మాధారము
 పెప్పుకొని యుంటిమి. ఇట్టి బలమున కాధారమున వర్తయ
 పనుధూప్రవేశముల యొక్కయొక్క పనునరచించు నుము
 దింపు గొట్టములనుండి నీరు ప్రవహించును. చుట్టించు
 చుంచును. ఒక్కొక్కతో జలధారలయొక్క నీరు
 ధూమి మట్టము నమీఁదైగాఁ బ్రవహించుటచే నట్టి
 సువర్ణముననే కలుగుచున్నది. ఇట్టి జలధారలను పాతాళ
 గంగయని మాన జ్యమాచింతురు. ఒక్కొక్కతో మనము
 గొట్టముల చింపవచ్చునరేకటి యిట్టి యశేషశిలలందెల్ల
 లెవ్వ జలము నబుజధారలుగా ధూమియొక్క శిలలనుండి
 ప్రవహించుటయు మనము గాంచుచున్నాము. ఇట్టి
 సింహాచలము నందు నిలక నిలిచి ప్రవేశములందును కాద
 వగును.

ಜಲಪಾತ್ ಕುಲು

కొన్ని వయసు గట్టి రాతి ప్రదేశములలోయల
 చేర్చరమగాని ఇంటికొకము ప్రాంతించి యెకా
 కొకచో ముగ్గుడుగమున పట్టిరాతిరేండుగల మెత్తది
 లావున పంపాతము తెంచి వాటిని కాలరమమున గతి
 గించి దుట్టిరి లోయెగాక జేసి మహాపాతముల చేర్చ
 యుచున్నది. ఇట్టి జలసంపాతము లనేయు లాస్తికా
 దేశమునందును హిందూదేశమునందును గలవు. 'నయ-
 గ్రా, గార్హస్థా' మహాపాతముల వరమునది.
 మహాపాతములు మానవునకు గొప్పయివ్రతముల సాధిం
 చుటకు సాధనములముల యొప్పుచున్నది. మతము
 నియమ ప్రవృత్తియొక్క పొందెడిమును బంధముగను

భూనిధిని పశుసేవాపథము ద్వారా పునరుద్ధరించుటకు, ఇంకా పశు శిక్షణ
మనుజులొద్దటములే చేర్చబడినారటం గల కలెజు నొనర్చి
పెంపుకొని యుంటిమి.

[illegible]

వృద్ధి. ఇదియే 'రాక్షసికాస్' అని పునఃపొందించబడు
చున్నది. ఇట్టి సాంప్రదాయముగలవానిని (రిటెయినింగ్)
అందు సమృద్ధిగా గలదు. వాస్తవముగా పరిణామము
'పెట్రో'యే మనకు మూలమున నచ్చుటవలన మూల
మందియే లోనికి సంపదించ గొట్టుటలమందియే నీటి
వలె త్రేలి 'తేగమున' ఇతరులయే దుష్కరించుచున్నది.
ఇప్పుడు వాచారి ప్రదేశమునందును 'పెట్రో'యే
ప్రదేశమునందును 'వర్మి'యే 'తేగము'నందును 'వాస్తి
యే' దీర్చులందును ముఖ్యముగా గలవు. 'సాల్ఫ్యూరే'యే
తేగమున జోరకొనగలిగినట్లు గల (O.L.Sulphur) మంది
పెట్రో'యేమన మున్న మున్నటివలన దీయించుట
దీకారు. మరలొన్ని ప్రదేశములందు నీటిని నాకులు
రివ్వ 'పెట్రో'యేమయొక్క ప్రకృతిగలవాయువులు
(Gases) ఇదింటియే నియ్యది ఇదిగించిన దీవము
లవలె వెలుగుచుండు దుష్కరించుచున్నది. ఈ వాయువులు
వాస్తవముగా పరిణామముని కొంచెమును, ధూగర్వభిన్న
మూలములయొక్క 'కర్బుని'దములు (Metallic Carbide)
లోనికి వచ్చిన నీటియొక్క సంబంధమున 'సేర్పడిన
వాయువులని మరలొందరును కేర్పడువాన. మరలయే
'బ్రిటికాడ్' అనుపట్టణమునందు చక్కని ప్రవహకార్థ
ముగల సరస్వతికలదు. అందుంచువార్తలు. వాస్తవ
మిక్కిలి సంబంధించియున్నది. వానిని జమలు'ఆస్ఫల్ట్',
(Asphalt) అని పునఃపొందించుచున్నారు.

కర్తానుశీలము

ఇంతవరకు భారతదేశమున కిలలును గూర్చియు,
పాఠకుల కిలలు గూర్చియు గొంతవరకు వ్రాసియుం
టెను. ఈ కందు విధమున కిలలును భూమియొక్క పంచలను
మీద గలిగివయుండును బలనాది లేక భూగర్భమునను
దుండి వెలువడు యెక్కువైన మైదనరగివన వార్ధరాశియొక్క
పాంగగర్భమువలననాది మఱి విహారీయమైన కిలలుగా
జేర్పడుటకుద తలస్థించుదుండును. ఇట్టి కిలలుయందు
ముక్కుముగా గ్రూరగా కావించుమాంస లెవ్వియనిన,
నవన మైదానపులు (ఖనిజములు) జనించుటయు కిలలు
దుండు నలుపులు భూగర్భపు గ్రహమునప్పి వేర్వేరుగ్రహము
ననుసరించి యభూగర్భమైనవారలు తాల్చి యుండు
టయు లేక కిలలుయందు ఖనిజములు మోతవముగ నుట్టికా

కొర్రులు చాల్చుటయు లేక తొండలపై నెక్కుగా నాని
 క్రొత్తరంగులు చాల్చుటయు ముగ్ధులమందును. ఒకా
 దొకప్పుడు పర్యటించుచుండి బయలుదేరి కరచిన
 పదార్థములతో బాటు కొన్నియుష్ణవాయువులు మలు
 మడుటయు వచ్చుచు వాటిమధ్యనుండి గల కలలయొక్క
 పదార్థములతో నీవి మాత్రపదార్థముల అనింపజేయు
 టయు సంభవించుచుండును.

జంతు నిలాగ్రహములు (Fossils)

పాఠలుగలకలలు మాంసకలలయొక్క కణములై ప
 పదార్థకలలులే చేర్చుకొనియున్న పదార్థములయొక్క
 కణములు నీటిచేగాని వాయువుచేగాని యాయా
 ప్రదేశములందు బయటపడునపుడును నీటికొన్ని
 జంతువులు, వాటియందుఁ బ్రకారపరకమున బూచ్చబడిన
 యెను, యజంతువులయొక్క కణములు, కలలమధ్య



‘గోయి’ అను చిహ్నముగల చేపయొక్క
 కొన్నిగ్రహము. ఇది మిక్కిలి ప్రాచీనమైన పాఠ
 లాలతో దొంగిలడి. ఇప్పటి చేపలమీదవలె దీనిమీద
 పాఠము (పైకొట్టు) లేక కొమ్మగుంబంబులైన చిహ్నములే
 గమ్యపర్యాయము. ఈ వాటిచే నివ్వడు చేపు.

మన వచ్చువాస్తవ్యములే గమ్యపర్యాయము, మాంసగట్టవట్టా
 ననింపబడి యుండును. అట్టికలలు కాలక్రమమునకు ముగ్ధ
 దిండుటయు అనుండు జంతుపదార్థము గల్గివలెను
 బయు వంటి నీటిలో గలనీవవలెనేకలవాస్తవ్యముగాని
 లేక యిదిరలలోవాస్తవ్యముగాని అట్టిమీదలొంది
 కొన్ని కన్నీరము పారించుకొన జంతు మాంస లో
 నుండుకలవాస్తవ్యముగాని లేకలలోవాస్తవ్యముగాని గట్టి
 పడి యజంతువుయొక్క యొక్కదీని బోలెయిండుట
 తుగ్గుండుచున్నది. ఇట్టిజంతు కొన్నిగ్రహములయొక్క



ఇది మందుప్రదేశములలోనుండి లేడికొమ్మయొక్క
 కొన్నిగ్రహము.

చరిత్రనుబట్టి పాఠలుగల కలలక్రమమును తెల్పవచ్చును.
 కాలక్రమము ప్రాచీనము మొట్టమొదట అర్చజంతువు
 లుగా అట్టి క్రమముగా నట్టికలలది సంవత్సరములలో
 తెల్పజంతువులుగా బరితానుమొంద నదియు తెల్పవచ్చును.
 అప్పుడందు కొన్నిగ్రహములు గలరాళ్లు విక్సీకొట్టి



ఇది కొంతకాలముక్రిందట నున్న ఆకుయొక్క
 కొన్నిగ్రహము. ఇదిమాడ చాలలోనే దొంగిలడి.

నము లై వననియు, వంతెంపై గొప్పపై వజంతువులు
 కొన్నిగ్రహములు గలరాళ్లు విక్సీకొట్టి వననియు
 మిక్కిలి గొప్పజంతువుల కొన్నిగ్రహములుగల కలలు
 కొంతకాలము క్రిందటనే యొక్కవననియు విక్సీకొట్టి
 రింది కలలయొక్క భూర్యాపరచందర్శములను అట్టిగా
 నిర్ణయింపగల్గుచున్నాము. ఇట్టికొన్నిగ్రహములు పాఠ
 లుగలచాలయందు ముగ్ధము లర్జములను, మాంసకల

అన్ని వస్తువులందునునుండి తెంచును నుష్ట వ వాక్యములే సేర్పడుటందేటి అంశపులందు అన్ని వస్తువులందు, జోకతో అన్ని వస్తువులందు దగ్గ ముగాక లేదు ఇహాకృతిని గణించుచుండుచును నుంధనము. అట్టితో వన్ని కలలందు కలలగ్రహము లేర్పడుట కలకాళి మించునాగ్రమును లేదు. చారిత్రుగల కలలు చందలకొలది మైగిదూరమునకు వ్యాపించుటలేకని నికలయందు వాచనియనుకమైన క్రమములందులేకను వానిల జోకతో బుగ్గించి వాచిత్రము యను గని పెట్టవలెనుటల నుత్పన్నమయిండుందు కలలను

రలక్రమమునుపాధారముగా నూహించుకన్మును. సుగ్రోవై ముడి. తాదాభవారముందు గృహనిర్మాణమున కుపయోగపడు యిటుక రాళ్లు దొరికినయెడల బట్టివీధిప్రదేశ కేములందునుచ నీలిభమునకీ పాధారముగ యాదవనారమునకీ దొరికిననగ్రహింపవచ్చును. ఇటులే భూపాయులుగాని వాస్తవాని లేక యితర పదార్థములుగాని గనుల నుండి తీయునపు డీపాఠలయొక్క ప్రమమెందయు వాగ నులపదార్థము మొక్క విస్తీర్ణముగాని మందము నుగాని తెలుగుకొనుటకు పిక్కిలి యుపయోగపడును.



పీలుపు

మక్కసాటి పెంకటరత్నము గారు

క్రమ్యుని పూలతావులు సుఖమ్ము! నానగవమ్ము నిందు రా
ర మ్ముని వవ్యవల్లవకరమ్మున నెల్లరచిల్పు లేవహం
వమ్ముల నెవ్వసోములు! గుమారయశస్వి! మనోజ్ఞ వేణుగా
న మ్మునగింకనోయి! భవనమ్ము సెమర్యగఁ జాయవెన్నట!

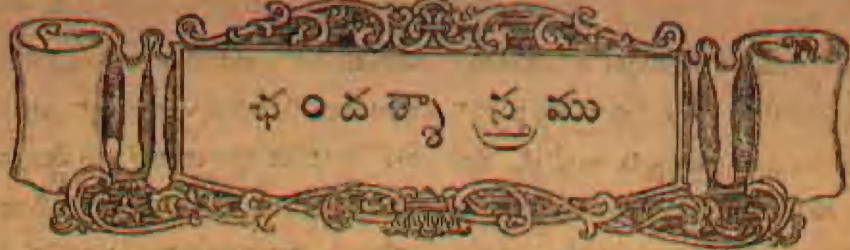
గీ. శ్యామసుందర! రాగరసంపుడివి, నీదుకమ్మొవి నేనువు నూడికొనుచు
బ్రణయమంత్రాక్షరముల దివ్యవ్యసమ్ము, లింపుగా హృదయసీమఁ జెల్లించనోయి!

ఉ. హోయగ లేరచ్చకలయల్లఁ బ్రభాతపు గమ్ముగాడ్చు స్వే
చ్చాయతి లేయెసిందఁ బ్రణయార్త మొవర్చగ వేణుగానము
జేయఁగ రాఁ గదోయి! వడఁజెందిన విశ్వము సేదఁదేర రా
ధా యనినీరజేచి ప్రమదంబున బొందఁగ నందనందనా!

గీ. చిరమనోజ్ఞ శరత్రమస్వసులయంక, విమల యమునాదర నిశుంజములలోన
విశ్వమీనుత ప్రకస్తంబు వేణుగాన, మొకట పెండియుఁ జెవివేయుమోయి కృష్ణ!

గీ. విలసిల్లమధుద్రవంబు చిప్పిలేమ నట్టి, యలకుడిఁగల మాఁగుటుయ్యాల తెక్కి
మురలివాయించి జగము నమ్మొహనిద్ర, జోఁగఁజేయఁగ వేగమ రాఁగదోయి!

గీ. ధ్యాననిష్ఠాగదిష్ఠ రాధాపథాటి, యటమొగిచ్చిన కన్నుల కలపు డీర
చెవులఁ బవులూరఁ జెత్తంపుఁ జంతలూరఁ, గలని కేతెంచి మురలిఁ బక్కింపనోయి!



పాఠనంది రామకృష్ణ గారు.

ఇది "శివ" వ్యాకరణం ఛంకో నిరుక్తం
తెలిసినంతగా, కల్ప శైలే వేదం
గాని వేద స్వరూప రహితము" అనువచన
ప్రకారమున వేదాంగము లాటింటిలో నొకటి.
అంగము లంగికి సహాయభూతములు. ఈ శివ
ముని వేదమునకుఁ జేసిన సాహాయ్య మెద్ది
యన వేదమంత్రములలోని, వర్ణ, స్వర,
సంధి, వర్ణ సంఖ్య, అర్థవివరణ, శ్రాతాది
కర్మకాల, మంత్ర శ్రీయావినయోగములు
మున్నగువానిని చెబుచును వేదమునకు పుష్క
లత్యయము సంపాదించుచున్నది. ఈయంగము
లన్నిటిలో గూడిన వేదము గాని సంపూర్ణ
మనఁబడదు పూర్వ మనగా నిప్పుటికి ముందటి
రెండుమూడు కళాబ్దములకు పూర్వము
సాంగ వేదప్రచారము జనెనని కాని పిచ్చుట
నది క్రమమున క్రింది తుద కంగము
లెవ్వయు లేని కేవల వేదభాగాధ్యయనము
మాత్రమే సంపూర్ణ మనుకొనవలసినట్లు
న్నది. ఇట్లు ప్రాంతముగానున్నను గొందఱు
వేదపాఠకులు శివ వ్యాకరణముల సభ్యయ
నముఁ జేసినవారు గానవచ్చుచున్నారు. కాల
త్రయభూతి యగు వ్యాసమహర్షి లోకమునకు,
కాలసభమునఁ గానున్న క్రింద క్రతను చెరిసి
కొనుచో భూతముగానుండు వేదమును ముక్కు

యెత్తు, సామ, అధర్వ" అని నాల్గుభాగ
ములుగా విభజించి దాని సంపూర్ణాధ్యయన
ముగాని, లేక ప్రత్యేకభాగాధ్యయనముగాని
చేయవచ్చునని నడుపాయ మొనర్చి యనుగ్ర
హించియున్నాఁడు. ప్రత్యేక భాగాధ్యయనములు
లాశాఖవారుగాఁ జెప్పఁబడుదురు. మీదఁ
జెప్పిన యంగము, లన్ని వేదములకును
గాని యేదో మొక్కదానికనియే కాదు.
ఇట్లుండఁ దక్కిన యంగములలోఁ గొన్ని
టికి మాత్రము ప్రచారమున్నను, ఛంద
స్సుయొక్క ప్రచారము గానరాదు. మైదిక
చ్చంపస్సులు గాయత్రి, ఉష్ణిక్, అనుష్టుప్,
మొదలగునవి వేదములలోనే చెప్పఁబడియు
న్నవి. కాని యవి యెన్నియో? యెవ్వయో?
ఏయేమంత్ర మేఛందస్సును కెందినదియో?
తెలుపునట్టి శాస్త్రముయొక్క ప్రచారము
లేకపోవుటచేత నది తెలియఁబడదు. ఇప్పుడు
ఋగ్వేదమంత్రములకుఁ గొన్నిటిమాత్రము
శ్రీయావినయోగ కామందు ఛందస్సును
యాజ్ఞకులు చెప్పుదురు. యజుర్వేదమంత్రము
లేకుండుటచేత దానికి ఛందస్సున్నదనియే
యెఱుగనిపాఠకులు గలరు. ఉన్నదని యెఱిగి
నను నది యేదో? యెట్లో? యెఱుగనివారం
దలు నైయున్నారు. వేదమంత్రములకు ఛంద

శ్యామ్రు మేర్పడియుండఁ దిమ్మల లోకముందుఁ
 నూడ వద్యరచనలకుఁ గాను "ఉత్తామ్యక్తాదు"
 లిరువదారు చెప్పఁబడియున్నది. వాల్మీకి, వేద
 వ్యాసులు మున్నగుమహర్షులు వద్యరచనల
 నారంభించి యనుష్టుకాదిచ్చందస్సుల ననుస
 రించియేయున్నారు. ఈ మహర్షులు ననుసరిం
 చినది లౌకికచ్చందస్సులే. వైదికచ్చందస్సు
 లతో దీనికి గొన్నిటి! నామసామ్యముమా
 త్రమున్నను లక్షణము వేరుగా నున్నది.
 అదియెట్లన వైదికగాయత్రీ ఛందస్సు పాదము
 నకెనిదిదక్షరములు గలిగియున్నది. గాయత్రీ
 మంత్రము మూడువేదములనుండియుఁబోక్కి
 క్కపాదముగా ల్రహ్మచేతఁ నితుకవడినట్లు
 "శ్లో. త్రిభ్య ఏవ హి వేదేభ్యః పాదం పాదమ
 దూదుహత్, త దివ్యైవోఽస్య స్సానిత్ర్యః
 షరమేష్టి ప్రజావతి." ఇత్యాది మన్వాదివచన
 ములు చెప్పుచున్నవి. ఇది పాదమున కెనిది
 చేసి యక్షరములు గలిగియున్నది. మూడు
 వేదములనుండియుఁ బిడుకవడిన సారాంశ
 మయి మూడుపాదములు గలది యగుటచే
 నీగాయత్రీ "త్రిపదా గాయత్రీ" అనియు,
 "అష్టాక్షరాగాయత్రీ" అని వ్యప్తిగాను "చతు
 ర్విగంశత్యక్షరా గాయత్రీ" అని నమప్తిగాను
 దీనివ్యూహమును బ్రాహ్మణములు మొదలయి
 నది చెప్పుచున్నవి. పూర్వము దేవత కీరు
 వది నాలునూర్లు ప్రవర్గములఁ జేసి యాగా
 యత్రీని బొందినట్లు, యజురారణ్యకములోని
 గాథవలన మెక్కి-క్క ప్రవర్గముచేమెక్కి-క
 యక్షరమునుగా వా రీమంత్రమును బొంది
 నట్లును స్పష్టమగుచున్నది. దీని ఛందస్సు

"గాయత్రీ" అనియే చెప్పఁబడినది. దీనిని
 పూర్వము "త్రిపాచ్ఛంద" స్సని యనియన్నా
 రు. దాని యథిప్రాయము "త్రిపాస్థంత్రమున
 కై నఛంద" స్సని కానోపును. పిమ్మటివారు
 "మూడు పాదములు గల ఛంద"స్సని దీనినే
 త్రిపాదిగా దలంచుచున్నారు. ఛందస్సునకు
 పాదనియమము గలదా? అది వద్యరూపము
 గానే యుండవలయునా? పింగళ నాగాచా
 ర్యాదుల ఛందస్సులు సూత్రరూపమున
 లేవా? పిమ్మటివారిని వద్య రూపముగాను
 న్నను నది నమవృత్తములలో మెక్కి పాద
 మునకును విషమవృత్తములలో రెండిరి
 మాత్రమే లక్షణమును చెప్పుచున్నది. "ఉత్తా
 వసంతతిలకా తథజాబనాగః" ఇత్యాదు లేక
 పాదులు. "అయజనయగ శేభో యతారః,
 యజి చ నక జరగాశ్చ పుష్పితాగ్రా." ఇత్యా
 దులు ద్విపాదులు. ఇట్లుండ వీని ఛందస్సులు
 "శేకపాది" "ద్విపాది" యనవలయునా? ఈల
 క్షణమే వాక్యరూపమున మండరాదా?
 ఉన్నప్పుడు దానికి పాదనిర్ణయమెట్లు? "ఉత్తా
 త్మ్యక్తాది లౌకికచ్చందస్సులలోఁగూడ గాయ
 త్రీచ్చందస్సు గొన్నియుచున్నది. అది యార
 క్షణములు గలదిగాని యెనిదిదక్షరములు
 గలదిగాదు. ఇది యిట్లుండ వేదముల విభజం
 చిన వ్యాసమహర్షి ద్వారమునం దప్పటి
 ద్విజుల మేధాశక్తిహీనతను జూచి యట్టివారి
 కిని ద్విజేతరులకునుగూడ సంతరనార్థముగా
 వేదారమును సంగ్రహించుచు నష్టాదశపురా
 ణములను రచించి తనశిష్యులద్వారమున

లోకమందు వ్యాపించు తేనెనల్లు ప్రమాణములుగావచ్చుచున్నది పురాణములు "మద్యయం భద్యయం వైచల్యతయం వచతుష్టమమ్, అలింపాగ్నిపురాణాని కూస్మంధాను విశేషతః." మత్స్య, మార్కండేయ, భవిష్యత్, భాగవతాదులు. ఈ పదునెనిమిదియు వ్యాసప్రోక్షమహాపురాణములు. ఈ పేర్లలోనే యొక మహాగోష్ఠిపురాణములు విశేషముననున్నది. వాని సువపురాణమునియు, వ్యాసప్రోక్షములు గావనియు చెప్పుదురు. భాగవతములు "విష్ణుభాగవతము, దేవీభాగవతము" అని రెండుగలవు. వీనిలో విష్ణుభాగవతమే వ్యాసప్రోక్షము. నవ్వాదిశపురాణానైర్గులమహాపురాణమని కొందఱు, దేవీభాగవతమే అట్టిదని కొందఱును చెప్పుదురు. వాని కుపోద్ఘాతములను దమవత్తుమునకు సాధకములుగా పురాణార్చనచరములను వ్రాసియున్నారు.

ఈ రెంటిని జూచి విచక్షణులు నిష్పక్షపాతబుద్ధితో నిరూపించవలసియున్నది. భాగవత నామమాత్రము "భాగవత ఇదం" లేక "భాగవత్యా ఇదం" అను లక్ష్యత్వములచే దేనిని సిద్ధించవచ్చునుగాని వ్యాసప్రోక్షమహాపురాణము "మహాపురాణమునకే గౌరవాలితయ" మని తలంచిన యుపోద్ఘాతకారులు వ్యాఖ్యాతలును దామవలంబించిన దానికే గౌరవాలితయముగొనుట కట్లువ్రాయుట యాచారమే. వారుచూపిన ప్రమాణము లెవ్వియు న గాఁ దేవీ భాగవతోపొద్ఘాతమందు "మాత్స్య". యత్రాధిశ్ఠిత్యగోయ తిం వర్ణ్యతే ధర్మని ప్రరః; కృతాసురవధోపేతం రేద్యాగ

వత మిష్యతే. "వేదే త్రివచా గాయత్రీనిగాయత్రీలక్షణం క్రియతే, తేన త్రిపాదచ్ఛంసశ్చ. దేవీభాగవతే ప్రకమశ్లోకే" సర్వచైతన్యయా సంతా మాద్యాం విద్యాంచ నీ మహి; బుద్ధిం యానః ప్రచోదయాత్." ఇతి. న విష్ణుభాగవతే తచ్ఛంకో ౭. ౩. "గాయత్ర్యాచ సమారంభ స్త ద్వై భాగవతం విదు" ౬. ౧. "మంతాః పుం దేవతాః ప్రోక్షా వివ్యాస్త్రీ దేవతా స్మృతా" యద్య ప్యాసునిశ్చ సైకేషు క్వదిచ్చతుశ్చరణశ్లోకో ౭. ౩. దృశ్యతే" తథా ౭. ౩. ౩. ప్రకత్యా సుప్తపతి టికాకారాదిభిస్త్రీపాస్త్యోక్తైస్త్వవ వ్యాఖ్యాతత్యాత్మనః సాంప్రదాయకః. పాత ఇతి బోధ్యమ్" అని వ్రాసియున్నాను. ఏ కల్లువ్రాసినను దేవీభాగవతగ్రంథకర్త యభిప్రాయము "సర్వచైతన్య" అను శ్లోకము గాయత్రీ మంత్రపరమనియో? దేవతా పరమనియో? అనునది మనకు విచారణీయము అశ్లోకములో "ధీమహి" "సః ప్రచోదయాత్" అను నీమూఁడుపదములు మాత్రము చేదగాయత్రీ మంత్రస్థములుగా నిలయచున్నవి. తక్కినవివ్యయను లేవు. లేకున్న నామాత్రముచేతనే యాశ్లోకము గాయత్రీమంత్రముగా గ్రంథకర్త యభిప్రాయమయినచో "దేవీ భా. స్కం. ౧౩, అధ్యాయ. ౧., శ్లో. ౩., యే గాయత్రీ గతా వర్ణాస్తత్వసంఖ్యా స్తవయేరితా; తేషాం కే ఋషయః ప్రోక్షా. కాని చ్ఛందాంసినై మునే! తేషాం కా దేవతాః ప్రోక్షా స్సర్వం కథయమే ప్రభో!.... అథాతత్క్రూయతాం బ్రహ్మకవర్ణ ఋష్యాదికం తథా; చందాంసీ దేవతా

ప్రవృత్తి మా క్రత్యావల ప్రవహి.... గాయ మ్రోగ్ధ గమ్యవృత్తి పాతీ పక్షి లేవన; త్రివృత్తిం జగతి వైచ రథాఽతి జగతి మతా. కర్మ ర్యతికర్మరీచ భృతి కృతిభృతి స్రభా, విరాట్ ప్రప్రారవత్తి కృత్తి కృతి, ప్రకృతి రా కృతి, వికృతీస్సంకృతి తై వామరవత్తి స్రవచన; భూర్భువస్స్వరీ తిచ్చంద స్రభా జ్యోతిష్కృతి స్మృతా. ఇత్యేతాని ధందాసి కీర్తితాని మహామునీ"... ౩ ఆధ్యా; 'గాయ త్రికవచనం.' తత్పదం పాతు మే పాచా జంఘే మే నవతంబదమి; వశేణ్యం కటిదేశంతు నా ధిం భర్త స్రవచన. దేవ స్వేతి మే హృదయం ధీమహీతివ గల్లయో; ధియఃపదం మే నేత్రే యః పదం మే లలాటకమ్. నః పాతు మే పదం మూర్ధ్ని శిఖాయాం మే ప్రచోదయాత్; ఇంకను..." తత్పదం పాతు మూర్ధానం... త కా రవ్యంజనం వైచ నర్వాంగం మే నచాఽవతు." ఇట్లు చెప్పుచున్న గ్రంథకర్త "సర్వవైతస్య" అను శ్లోకమును గాయ త్రిమంత్రిముగా నెల్లు చెప్పును? గాయ త్రిమంత్రిము నకారముతో నారబ్ధముని గ్రంథకర్త యధిప్రాయపడియం దునా? ఉపోద్ఘాతకారులు తాము పొందిన విభ్రాంతి పాతీకులకును గలుగునట్లు వ్రాసియుం దురు. వారి విభ్రాంతికి కారణము భాగవత లక్షణ ప్రపంగములో మూర్ఖ్యపుర్రాణమం దలి. "శ్లో. య త్కాఢికృత్య గాయ త్రింశ ద్యాగవత విష్యతే." అనుదానిలో "అధికృత్య గాయ త్రిం" అను దానికి గాయ త్రి సధికరిం చుట యారంభమనుకొని "గాయత్యాచ నమా రంభః" అనుదానికి గాయ త్రిమంత్రిముతో

నారంభమని యర్థము చేసికొనుటయే యుం యందును బగభ్రాంతి మితిముగభ్రాంతిని బుట్టించును. వీరి కట్టియర్థ మెట్లు సిద్ధించుకో తెలియరావచ్చుది. "గాయత్యా" అను కృతి య కర్థమని? కర్తృకరగార్థములు వారి కభీష్టములు గావు. ఇక సహార్థము చెప్పవల యును. "శ్లో. హయగ్రీవ బ్రహ్మవిద్యా య త్ర వృతవధ స్రభా; గాయత్యాచ నమారంభ ప్రవైద్య భాగవతం విదుః" అనియున్నది. గాయ త్రితో నారంభము చేసి? రెంటికి నేక కాలారంభమని కదా సిద్ధించును? ఆరెంపవది మొద్ది? మితిమొద్దియు లేదు. "సర్వవైతస్య" అనునది గాయ త్రి కాదు. "గాయత్యాచన మారంభః" అను దానికి గా య త్రి చేరిచే "నారంభము గలది భాగవతమని యాత్మతీయ కర్తృరకమయి నట్లును. దే. పురాణమే" స్కం. ౧ శ్లో. ౨౩, శ్లో. కాఢికవయా ప్రోక్తం తవైద్య భాగవతం కిల; విస్తారో భవితా తస్య ద్వాప రాహ యుగేతథా. వ్యాసః. బ్రహ్మణా సంస్కృతాతంతు విష్ణో ప్రన్నాధి సంకతే; నార దాయచ తే నోక్తంపుత్రా యాదితబుద్ధయే. నారదేవ తథా మహ్యం దత్తం హి ముగినా పురా; మయా కృత విదం పూర్వం ద్వాపక స్కంధవి స్రవతః. తత్పరస్య మహాభాగ! పురా ణంబ్రహ్మ సమ్మితమ్... అష్టాదశ సహస్రగాం శ్లోకానాం కురు సంగ్రహమ్." అను సిగంధము చేత ముట్టముదల గాయ త్రి చేరిచే నిభాగ వతము సంక్షిప్తముగా నారంభించెఱుగినద యనట్లు స్పష్టపడచుచున్నది. కావున, "గాయ త్యాచ నమారంభః" అను దానికి గాయ త్రి

దేవితేన నారంభ మని కాని గాయత్రిమంత్రముతో నారంభమని యర్థముకాదు. అట్టి యర్థవిధాంతియే నాల్గుపాదములు గలిగి యనుష్టుప్ చందస్సుగల 'సర్వవైతస్య' అనుశ్లోకము త్రిపాదిగా తేసి నాల్గుపాదమును మూడవ దానిగా 'దెట్టి' అనుష్టుప్ చందస్సును 'గాయత్రి' యని చెప్పిపాదవిగ్లయములేని ఛందస్సు త్రిపాదిఅని చెప్పిఛందో భంగమునైన గానలేనంతటి వ్యామోహమునకు మూల మగుచున్నది. దే. భా. ౧౨ స్కం. ౩౭ శ్లో. "సచ్చిదానంద రూపం తాం గాయత్రి ప్రతిపాదితామ్; సమామి హ్రం మయీం దేవీం ధియో యో

నః ప్రచోదయాత్" అని యున్నదికదా. ఇదియు గాయత్రి మంత్రమే యగునా? కాదా? అయినచో గాయత్రితో నారంభ మను సర్వ మెట్లు సిద్ధించును? కాదన్నచో నేల కాదు? ఇదికానిచో "సర్వవైతస్య" అను నది మూత్ర మెట్లుగును?

లోకమం దొకరు తాము పొందిన భ్రాంతిని సంకతోనుంచక లోకమునుగూడఁ బొందించుటయే కాక తుదకు గ్రంథకర్తలకుఁ గూడ నాభ్రాంతి చెందునట్లు చేయుచున్నారు. ఇట్లు వారి విజృంభణమునకు విచక్షణుల యుపేక్ష యే మూలమగుచున్నది.



ఆ రోగ్య సూత్ర ము లు

విద్వాన్ గరిమెల్ల సోమన్నగారు, ఎం. ఏ. యచ్. టి.

(రద్యపాదము లగుటచే బాలకు లిల్లిండుట నుకరము.)

౧

మంచిగాలి మొదటిమం దెట్టివ్యాధికి ౧
విడిచినట్టిగాలి పిల్చరాదు ౨
చెట్లు శుభ్రవజ్జును జేసినగాలి ౩
వృక్షములగాలి యారోగ్యవృద్ధికి జేయు ౪
ఎండ గాలి వెలుంగు నింటి శుభ్రవజ్జును ౫
లోతు లేనినీరు హితముగాదు ౬
ఇంట నీటి నింక నీయరాదు ౭
ముఱుగు నీట విషపు పురుగులు పుట్టును ౮
ముఱికి రోగములకుఁ బుట్టినిల్లు ౯

శుచిగ నుంచుచోటఁ జొరదు వ్యాధి ౧౦
పాటునదినివాని బ్రతుకు రోత ౧౧
ఆడలిలేనట్టితిండి హానిని జేయు ౧౨
తిన్న వెంటనే స్నానంబు తేగులుఁజెచ్చు ౧౩
తిన్న వెంటనే నీద్రీవిఁ దిం దరుగదు ౧౪
తిన్న వెంటనే చదివినఁ దేహము చెడు ౧౫
వేళ గానక తినుచుంట వ్యాధికిఁజేరి ౧౬
వ్యాయామమువలన వ్యాధినిశించు ౧౭
కడుపులోనిముఱికి యొడలెల్లఁ జెఱుచు ౧౮
నమలని తిండిచే నలివడుఁ గడుపు ౧౯

పొగాకు పోగొట్టు బలము వాయువు	౨౦	ఈగలు వ్రోములు నెగు పుట్టించు	౪౨
కానుకాశీతి వాయు వరుణమున నె	౨౧	వ్యాధు లీగల వ్రోముల వ్యాధి	౪౩
మత్తుపవాదము బాధనము చెలుచు		చెమ్మియుంట నుదిరి చెటు చెచ్చు	౪౪
నత్తుకు పోగొట్టు వాపు నడిచేచ్చు	౨౨	దుస్సంత తప్పక దుఃఖముం చెచ్చు	౪౫
ఎక్కువకారము పులుసుల			
చక్కుచుచేహము బలము గీగించు త్వరక		చెమ్మియుంట జేర రాదు	౧
చాలని వెలుగునక జడువుట చెమ్మ	౨౩	విడుచుగాలి బిల్వరాదు	౨
నన్నుచిరాలును వాని వెలుగు		ఇంటను బల దొంగరాదు	౩
కన్నుల వెలుచును గలకాలమెల్ల	౨౪	ముత్యమిడు ముట్టరాదు	౪
అవిజేత న గ్యుంబులని శీతి తెందు	౨౫	ఇటుకుగదుల నిముడరాదు	౫
మలమూత్రముల వాచు చలపోటు పుట్టు	౨౬	చాటుపడక బ్రతుకరాదు	౬
దీక్షము చేజిపోవు మలమూత్రముల వాచు		మితముదొల మెక్కరాదు	౭
కన్నుల నెఱచుగఁ జెప్పిళ్ళ గడుగు	౨౭	రోగియొద్ద మూగరాదు	౮
చెప్పిళ్ళపాదంబు నత్తువ నిచ్చ	౨౮	పొత్తిపేళ గంకరాదు	౯
జీత ముచాసీయ ముదకమ్ము నుమ్ము	౨౯	కాతి నిర్దు రావరాదు	౧౦
జీత రదిక శీత నుంచి సంకళము	౩౦	ఒడలు రేడిగ నుంచరాదు	౧౧
నూర్పుంజకుము వాలుకుర్చీపై నెపుడు	౩౧	ఒడల ముతీగ నుంచరాదు	౧౨
గోళ్ళ బండ్ల ముతీగ నూడనికు	౩౨	తేనుచోట తిరుగరాదు	౧౩
ఫలభక్షణంబుచే వ్యాధులు రెగ్గు	౩౩	నమ్మునేల విలువరాదు	౧౪
పక్షి వవాసంబు వ్యాధులు మాన్పు	౩౪	తిపి చాల తినగ రాదు	౧౫
అశ్వంజనస్నాన మారోగ్యకరము	౩౫	దోమ లింబ దూరరాదు	౧౬
పాలకులకు నగవు జతపులు పుర్లు	౩౬	ఈగ లింట మూగరాదు	౧౭
పాలకులకు బాంబూలము పాద చెచ్చు	౩౭	పొగా కెపుడు ముట్టరాదు	౧౮
పెందలకడ లేచి విహరింపు మెడగ	౩౮	గారమచ్చుగ తినరాదు	౧౯
మితము నప్పిన హితము వచ్చును	౩౯	నమలకను తినంగరాదు	౨౦



వేరులేని పాప

అడివి కాపిరాజు గారు, పి. పి.

భావానందుడు

నేనొకనాడు వాహ్యార్థిని పోయితిని. నూర్వ్యధు బహుదచిత్రితారకు కనుట ఉదయమునుండి కిరణ రుచికలచే నిజవస్త్ర వర్ణముల లిఖించిన ప్రకృతి చిత్రముల గమనించకొనుచు నముగగృహము చేరెను. అయ్యది బహుళవేదముగనుటచే త్వరత్వాగ చీకట్లు ఆపాలముల నాక్రమించినవి. నేను కాల్యగట్టిన వివాహమునకు కను చుట్టముల గీతవచ్చుచిక్కలను జూచుచు ఆనందించుచు చేతికర్ర దిట్టకొనుచు పోవుచుంటిని. కిమిరాయలు పొలము కాపుల కేకలు, గుండ్ల కేస పిట్టల హాసపుకబురులు, నాప్యదయమునకు చెప్పగారాని భావముల పొరలకేసినవి. నేను ఒకకోణము ఆ తాగిచ్చెల్ల వంతుల నడుమ "ఈ గట్టున కివలావల వేసిన యీ వృక్షముల నలన లాభమేమి?" యని విశ్చించుకొనుచు పోవుచుంటిని.

తారకలు, మినుగురులుకర్వులు, పొలముల కృష్ణకదనంటలు, కాపుల చుట్టలపెలుగులు, నీట ప్రతిధరింపులు, ఆ కాళమున మహామామూలగంటలను తేలికేసిపోవుచుంటినాయని నన్ను ప్రదింపచేసినది. ఇదిలో చటు

క్కున చంటి పిల్లవాడు నంతో షమున తేయు కేకలు పిల్లంగోని చాటలవలె నాకు విసబడినవి. నిశ్శబ్దమైన ఆగివెంటిని ఏమి ఇది అని చాటకుముందనను వెనుకను చీకట్లలో తిట్టదృష్టుల కరకాయించి చూడలేనిది. బండ్లులేవైన చంటిపిల్లల నెత్తుకొని మనుష్యులవ్వరు నడుచుటలేదు. ఈలల పొలములలో నెవ్వరూ నాకు కనబడలేదు. మంట మరల నాచాచి అర్థపీఠమును వెలుకులు వృష్టముగ నాకుడిచిక్క కాల్య నీటివని విని పించినవి. నేను గట్టుదిగి బలకులముననే ఇటు నటు చూచుచునడువ నొంగించితిని. నీయు చాటలమాటలు చుక్కల వినుకులవలె గాలి తునకలవలె నాకు వృష్టమై దగ్గరదగ్గర విజవచ్చుచుండును.

నేనాగితిని. నాచెడుట నీటికి సుమారొక గజము దూరమున ఒక బాలుడు ఆరువెలల వాడు కార్ల చేతుల నాదించుచు వడిత్రముల నొన నాడుకొనుచు కొంత విశిష్ట కరణియన్న చక్కమీద కవలించెయన్నాడు. ఇది చేతుని యనుకొంటిని. నీటిలో కదిపోవుచేమో కొంచెమయినయని తలచితిని. నలు దిక్కులచార

జూచితిని. ఆపిల్లవానికడ కూర్చుండి పరిశీలించి చూడ నానిడు కృష్ణదూపియై నవ్వు మొలక తెత్తుచుండ చిరిజిట్లు చెడరియుండ మొలతాడులేక నగలులేక పొత్తి నుడ్డులులేక ఆగడ్డపై శయనించియున్నాడు. ఆగడ్డ కేషరత్నమైనది. రిక్కలు పామువడగలమణులైనవి. ఆశిశువు ఆదిమ బాలునివలె నాపులకరింపులబుడ్డి గోచరించినాడు. లేచి "యెవ్వరు యెవ్వరు? ఇక్కడ మాట్లాడనే? ఈపిల్లవాడెవరు?" అని ఎలుగైత్రీ కేకలువేసినాను.

జవాబులేదు. తారకలు కమరెప్పుల ముటుకరించినవి; ప్రవాహము హాసమున ముడలుదలాడినది; కీకట్లు నిరసనమున నన్ను తిలకించినవి. ఇంక నొకమూరు బిలిచితిని. ప్రవాహము వినుగుచే పెదలిపోయినది; రిక్కలు ఆకృత్యముతో తరుగులాడ మానినవి; కీకటి మూర్తమప్పుడు పక్కన నవ్వినది. అప్పుడు నాణాపాలకు మేరలేదు. దుర్మార్గస్త్రి యెవ్వ తెయైన శిశువు నిక్కడ వదలినది యేమో? దొంగలు నగలలై బాలునొకని తిన్నగించి చంపచేతులురాక నిటనదలి పోయిలేమో? ఆ పాపని తడవతిని. ఎక్కడను అప్పుడు ప్రసవించిన నినుగు చిహ్నాలులేవు. పుట్టికొన్ని నెలలై నట్టు సాకుతోచినది. నాకు భయమువేసినది. పితృచముల పిన్నలేమో? ఒడలు బలదలించి ఇటువటు చూచితిని. పాదములు చేతులు నరిగానేపిన్నవి. కావలెనని పక్కనే పండుకొన బెట్టినారు. ధైర్యముకలిగి యెడతల చేయుచు నోట "౫" "౫" అనిచప్పుడు చేయుచు

నాబాలుని ఆడింపుచుంటిని. ఆతడు మొదట ఏడ్చినను తర్వాత కిలకిల నవ్వనారంభించె.

"ఏమిండి బాలయ్యగారూ!" అని నానె నుకధ్వనిరా ఉరిక్కిచడి గుండెకొట్ట వెనుకకు చూచినాను. ఒకయవతి చిడుగుల మోహకటిరలపై నిడుకొని కాలువదాటివచ్చుచుండెను. ఆమె వస్త్రము నరిచేసికొని నాకడకు వచ్చినది. ఏనాదిచిన్నది. చిరిగివలట్ట పాద్య మయినంతవరకు సర్దుకొని కట్టమోపచటదింపి నవ్వుచు ఆపడతుక నాకడనున్న శిశువు నెత్తికొని ఆటు తిరిగి నిలుచుండియే పారిచ్చినది. చింపిరిజిట్లు వల్లని శరీరము చినిగిన గుడ్డ ఆమెను వికృతయాపినిగా చేసినను మోమున కళ సాధ్యము అంగసౌభ్యవము నామెను ఏనాదివారలలో అందగత్తెయగా చాటినవి. అంత నాబాలుని వీపునకు వేరొకగుడ్డతో గట్టిగా కట్టుకొని, "ఏమిండి బాలయ్యగారూ!" అని నన్ను పలకరించినది.

నిలుచుండి, యంతవరకును మాట్లాడగ వింతపడి చూచు నాకు కోపము వచ్చి "నీకు బుద్ధిలేదట. పిల్లవానిని నీటికడ వదలి వెళ్లి నావు. దొర్లిపోతే నక్కలు తిరుగుచుండును కప్పుకొనిపోతే పాములులేర్లు చంపివేస్తే! ఇంక ఏమనుకున్న ఏముంది." అని చీవాట్లుపెట్ట నారంభించితి. ఆమె నవ్వుచు నావంకజూచి "ఏమి?నండి! మీకోమిండి ఇల్లు వాళ్ళు. మాకు పొలాలు బయల్లే కాదండి! అని పలికి "ఎక్కడున్నావురో!" అని కేకవేసినది. "ఆ!" అని కాల్యగట్టు వెనుక పొలములోనుండి ఒక దృఢకాయుడు వల్లని నీంబోతు

వాడు ఎవనిది యొకడు ఎరుకలట్లు బావాననే
సిగ్గరి గోరియు చినిగిన నెత్తి కలసాగ గుడ్డ
యు చీకటితో వియ్యమంద గట్టుదిగి మాకకకు
వచ్చెను.

“ఎన్నెలకలట్లువురా” అని ఆమె అన్నది.
“ఇరవై మూడే” అని వాడన్నాడు. పొలము
కాపులు ఎటువకు అగాయిచ్చెదను.

వారి కన్నులు నంతోషమున తేజరిల్లుట
నాచీకటిలో నే కనుగొంటిని, “మోపునెత్తి
మీదెత్తావేమో అనిపిల్పా, ఈ బాబయ్యగారు
కేకలేస్తుండురు” అని నవ్వెడు చెప్పినది. “ఎ”
అని వాడన, ఆమె పిల్లవానియందంతము
వాకేకలనంగతి వానితో చెప్పినది. అంత
నాతడు నావంక తిరిగి నవ్వెడు, “బాబయ్య
గోరు! మా కేటండి మేడలా మిడ్డెలా?
మాము చెట్టుకింద కుకుంటాం, చెట్టు కింద
లింగాం. లగమంతుడే మర్ని చూస్తాడండి.

నక్కలు గిక్కలు సిగ్గుమంటలు అన్ని మా
చుట్టాలొండి” అనియనెను. భార్యనెత్తిపై
పుల్లలమోపెత్తిన కర్వార నాదంపతులు
నడువసాగిరి. నేనుకూడబోతిని, వారు ప్రకృతి
మాత కిశువులు. ప్రకృతియన వారికి ధయ
మేది?

నవత్రములు ‘వారుమాకు చుట్టము
లోయి’ అన్నది. కాల్యనీరు ‘కన బందుగుల
గూర్చి ఏమిచెప్పితివి’ అని అడిగినది. చీకటి
ఎకనక్కముగా ‘నీకు దీపముకావలెనా’ అని
పలికినది. గాలి ‘వింటివా’ యనినావైపు చుర
చురవచ్చినది. ఆయేనాదిదంపతులు వారి విచి
త్రపు ప్రేమవాక్యముల నానందించుకొనుచు
పిల్లవాని కలుకరింపుచు నన్నుమరచి నడుచు
చుండిరి. వారి నేదిత మహానందమునకు నెనిచ్చ
దును లాతివాడనయియే యుండివలయును
గదా యని నిట్టొచ్చు పుచ్చినాను.



ప్రేమత్రయమూర్తి

చామరాజు పుండరీకాచ్యుడుగారు పి. ఎ.

ఒకసారి నిను జూడ నువలు యుల్లనగ
రాధ కన్నుల నిన్ను ప్రాణవల్లభుని
గాంచివట్టుగ దోది గలుగు కన్నయర
ఒకసారి నినుగాంచ నుల్లనమొదవ
దిన్నికృష్ణ యశోద తేర్చి మొద్దివిన
పుత్ర వాక్సల్యులు పోడము నామదిని

ఒకసారి నినుజూడ నకలంగమైన
లోకసౌఖ్యములెల్ల నేకమై నీలా
మూర్తి భవించి నమ్ముదముః కేకూర్పు
మనసార వ్యరయించి భ్రమసి నికజూడ
మూడుప్రేమ లొకటై మూర్తిలో దోది
ఒకసారిగ న్వర్గ మెక్కించు దేవ!

శాలంకాయన నందివర్త పెదవేగి శాసనము

మల్లంపల్లి సోమశేఖరకర్త గారు

శ్రీతామ్రశాసనము కొత్తిగ పీఠాదుదగ్గర నున్న పెదవేగి యనుగ్రామమునః

గొంతేశాలముక్రిందట బయలుబడినది. ఇది యెట్లైతే నా మిత్రులైన శ్రీయశ్వర వేమూరి విశ్వనాథశర్మగారి యొద్దకు రాగా వారు దీనిని ప్రకటనార్థమువయితో నాకొనంగియిచ్చారు.

అశాసనములు

ఈశాసనమున నైదు రాగి కేసులు కలవు. 1. కొత్తిగ ట్టి రో¹ అంగుళముల పొడవును, 2¹/₁₀ అంగుళముల వెడల్పునున్నది. మొదటిరేఖ పైభాగమున నేదియు వ్రాయు కుంప విడిచిపెట్టుబడినది. అయినవరకు రెండవపెద విక్రమంక్తిమూర్తము కలదు. లేకుమీఁద నెక్కొకపెదకు మూఁడేనింతుల శాసనం గలవు. ఈయెదు రేఖలు నెక్కొకడియములోఁ దగిలించియున్నవి. ఈకడియపు చివర లొకముద్రలోఁదూర్చి తాపటము చేయఁబడియున్నది. ఈకడియముయొక్క వ్యాసము 2¹/₂ అంగుళములు. ముద్రయొక్క వ్యాసము 1¹/₄ అంగుళములు. ముద్రమీఁద నేదియో విగ్రహ మున్నట్లున్నది కాని యది గుర్తింప వీలులేనంతగఁ దెలియవచ్చును.

అశ్రురాదుల శ్వరూపము

ఈశాసనమునందలి యశ్రురాదులు విజయనందివర్మకొల్లెరు శాసనమునందలి యశ్రురాదులను, నందివర్మకంటేరు శాసనమునందలి యశ్రురాదులను బోలి యున్నవి. కాని యివి పైని నుడివిన రెండుశాసనములలోని యశ్రురాదులకంటె బాల పొంగముగను, రమ్యముగను నుండి చూచుటకుఁ జాల ముచ్చటగ నున్నవి. శాసనము చెక్కినవాఁడు చాల శక్తివంతిగాని చెక్కిన ట్లున్నది. తప్పులుకూడ లేవు. ఈశాసనపురికిఁ బర్చెలువందీనుఁడు 'వేంగిలిపి' అని పేరిడెను. బూలదుగాను 'ఇది 'తెలుగు కన్నడి' అశ్రురాదులనబడు రిపియు క్కపురాతనస్వరూప మనిరి." ఇందు 'న', 'ల' లకును, 'శ', 'ల'లకును, భేద మంతగఁ గానరాదు. 'రి'కు క్రిందుగఁ గుడిచేతిపైపు కొంచెము పంపుండును. 'న'కట్టింపుండును. 'ల'కు కుడిచేతిపైపు నిలుపుట కొంచెము క్రిందివఱకు వచ్చును. 'త' అను నశ్రురాదు మున కట్లు రాదు. ఇంతే భేదము. కంటేరు శాసనములందువలెనే యుండుకూడ నుపధ్యాసయముగదుర్లు బండి¹వలనఁ జూడఁబడినది.

1. Ind. Ant. Vol V p. 175; 2. అ. శా. ప. మ. సం. ౧౧౧ వుట ౧౧౩ ఈశాసనమును రేఖలు పెడి పొల్చుటకుఁ బయ్యు ప్రకటించబడిలేదు కాని నే వాగ్దేవులు వాడితిని.

అయినను నిది కనుకొనఁడు కంక్షలలో ప్రభావవ్యక్తి 'రాజవ్యక్తి' అనుపదములను గూర్చి, ౧౩, ౧౪వ కంక్షలలోని 'భూమి' అనుపదమును, ౧౫ వ కంక్షిలోని 'శుక్ల' అనుపదమును జూచినయెడల నీభేదము తెలియఁగలదు కాని 'విజయదేవవర్మ' ఏవాదుప్రాకృత శాసనమున నిది 'మునుక'గ వ్రాయఁబడినది. రెంటికి వర్ణ మొకటియే యై యుండును. 'తెలుఁగు', 'తెనుగు' అనునట్టి 'మునుక', 'మునుక' అనియు నుంచవచ్చునేమో!

శాసనవిశదములు.

ప్రాచీన శాస్త్రశాసనములమీఁద పుస్తకమునందలి పుటలకువలెనే శేఖలమీఁద నంతలు వేయునాచార మున్నట్లు కాన్పించును. ప్రాచీనవల్లన, బృహత్పలాచన, శాలంకాయన శాసనములలో చిట్టివద్దలి శాసనవచ్చును. మొదటివానివ్యత్యాసాల శాసనములలోఁగూడ నీయాచారములను కాని కాలక్రమమున నిది వదలివేయఁబడెను. ఈ శాసనమునఁ జైవద్దలి ననుసరించి లేకు కొకవిడ నంతలు వేయఁబడినవి. అట్టి వైదువలకుఁ గలవు. చటమునందివి స్పష్టముగఁ గానవచ్చుచున్నవి.

శాసన శా.వ.

శాసనభాష యంతయు సంస్కృతము: గద్యవయము. శాసనమునకు చిట్టివేవర మామూలుగ వాయఁబడు 'బహుళి వశసుధాదత్త' అనుక్తములురెండు మూతము గలవు. కంటేరు, కొల్లేరు శాసనము లందువలెనే 'మునుక' అనుపదము ౮వ కంక్షిలో నిందును గానవచ్చుచున్నది. దీనిని 'మున్యద' అని బర్మెలుగారుచదివినది. కాని యది పొరపాటు. అది 'మునుక' అనియే యున్నది. కాని 'మున్యద'గ లేదు. క్యావనీక, సుర్యమునకుఁ గల భేదము ప్రసిద్ధివైన శాసనములందును గమనించవచ్చును ఈ శాసనమున 'కైవ కంక్షిలోని

అనేక సమరములందు విజయమునొందిన హస్తినర్మ మహారాజయొక్క ప్రభాత్రుఁడును, వివిధధర్మప్రభానుఁడైన సందివర్మ మహారాజయొక్క పాత్రుఁడును, ప్రతాపముచేత సామంతులను బడిన చండవర్మ మహారాజయొక్క క్షేపఃపాత్రుఁడును, భగవంతుఁడైన చిత్రరక్తస్వామి పాదములను ధ్యానించువాఁడును, బహుభక్తారకపాద భక్తుఁడును, పరిమథాగవతుఁడు నైన శాలంకాయనమహారాజుక్రి నందివర్మ శ్రీలోకనాథుఁడైన 'విష్ణుగృహస్వామి' యొక్క 'అటు కొఱి' వ్రజపాలకులకు నేద్యముచేయుటకై 'ప్రాలూర' గ్రామమున నది నివర్తనముల భూమియు, 'ముందూర' గ్రామమున నదినివర్తనముల భూమియు 'చెంచెరువ' గ్రామమున నటునివర్తనముల భూమియు, 'కంటురాం చెరువు'లో నటునివర్తనముల భూమియు 'దేవపాలము' చేసిన విజయవేంగీపురమునుండి రయింకను.

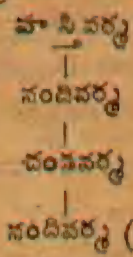
కా. ప. త. యోగ్యత.

కాలంకాయనచారిత్తము వాచకుఁ డెరియుట కాధారభూతములైన కాననములు ఈమనపెదవేగి కాననముతో నాలు దొరకనివి (౧) విజయదేవవర్మ ఏలూరు ప్రాకృత కాననము, (౨) చండవర్మయొక్క శ్రేష్ఠపుత్రుడైన విజయనందవర్మ కొల్లేరు కాననము, (౩) ఇంతవలకుఁ బ్రకటింపఁబడనట్టియు, ఇరియటుగారు సంపాదించిన కానన కృతిమలలో నున్నట్టియు విజయనందవర్మకుమారుడైన యవరాజవిజయబుద్ధవర్మయొక్క ప్రాకృత కాననము (౪) నందివర్మయొక్క కంటేరు కాననము (౫) న్నందవర్మయొక్క కంటేరు కాననము (౬) ఈ మనపెదవేగి కాననము. నాలుగైదు కాననములను కీర్తి కేఱులైన శ్రీ కొమఱ్ఱాజు లక్ష్మణరావుసంతులుగారు అంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు శ్రీకలో నతినమరతతోఁ జర్చించి ప్రకటించి యున్నారు. పెకటి, మూడు కాననములు ప్రాకృతభాషలో నున్నవి. మిగిలినవి సంస్కృతమున నున్నవి. ఈపై నిఱచివీసయన్ని కాననములలో మనపెదవేగి కాననమునకుఁ గొంచె మెక్కువయోగ్యత కలదు. వీలయిన

నితరకాననములలో లేనికాలంకాయన పంకానుక్రమ విండుఁ గలదు. ఈపంకానుక్రమ విచ్ఛుట యంతే మన యీ పెదవేగి కాననముయొక్కయోగ్యత కలదు.

కాలంకాయన పంకాని.

ఈకాననమువలన నీ క్రిందికిరిని కాలంకాయనపంకానుక్రమము తెలియవచ్చుచున్నది.



ఈశడవటి నందివర్మయే మనకాననము నందలిదాత. ఇంతవలకు బయలుపడినకాలంకాయనకాననములలో పాస్తవర్మను బేర్కొనినకానన మిదియొక్కటియే. కంటేరుకాననములను ప్రకటించిన శ్రీలక్ష్మణరావుసంతులుగారు, ఈవలకే పాస్తవర్మను కాలంకాయనలకు మూలపురుషునిఁ జేయుట కాధారభూతమైనది నముద్రగుప్తుని అలహాబాదు జయప్రథ కాననము. ఆకాననముననముద్రగుప్తుడు వేంగిదేశపు పాస్తవర్మనోడించినట్లొ చెప్పఁ

1. Ep. Ind. Vol. IX, p 56. 2. Ind. Ant. Vol. V, p 175. 3. Ibid.
 4. ఆం. పా. ప. ప. పం. గా. పుటలు ౧౧౩, ౧౨౩.
 5. Ibid.

6. శ్రీయంతి నవీంపల్లి జగన్నాథరావుసంతులుగారు చముద్రగుప్తుఁ డాంధ్రదేశమును జయించియుండితేదని 'కారవ' గతశ్రేష్ఠమూసంతులతో (పుటలు ౪౦౩-౪౧౧) కొకచాపము ప్రాసీయంబాచి, అందు విష్ణుగోపురి సామ్రాజ్యము విష్ణుపురము, 'కొత్తూరులవంతు వ్యాపించియుండెననియు, చముద్రగుప్తు యు జిత్తుపురమును చాటి చ్చి గామునకు లా లేదనియు, తేగి హస్తవర్మ మొదలగు చ్చి కావళపురాకాలను జయించి చాకిరి చేయఁగొని తిరిగి విడిచి పెట్టివచ్చు చెప్పుట దింబమునకు చుక్కాతిని గానానుకొనుటకు ననియు ప్రాసీయంబాచి. కాని యిది భయంకరముగఁ గన్పట్టు. చ్చి కావళముచ చముద్రగుప్తు విశానములు లేవంతమాత్రమున వరకును చ్చి కావళమును జయించ లేదమునకు నింజేరు. ఈద్రవ ప్రభావని కాననము లేది దొరకొక దొరకపంత్ మాత్రమున వరకును రాజ్యమే



ପ୍ରଥମ ଓ ଦ୍ଵିତୀୟ ପ୍ରକାଶନ

క. పరమతపోధనుడు పరాశరుఁ డనుముని వీరయాత్ర ననువాఁడయ్యె
నరుదెంచి యోడనేవునఁ, బరికించె మత్స్యగంధి పరగుగంధిఁ. ౭౩

సీ. తొగలరాయనిఁ గేరు వగమొలునిద్దంపు, మున్ను గుల్కెడువగు మోముదానిఁ
తగురుగై దుపుతోడు నీడ మేదువడి నూది, సొగసు లీనకు చాలుఁ జూపుదానిఁ
దొలుకారుమొలుగుదీఁ గలసారు నగఁ జాలు, మిసిమినిగ్గులుదేరు మేనిదానిఁ
తలుకలగమఁ తోలి వలపులఁ డమి నేలు, తిలిచిలిఁబలుకుల కులుకుదానిఁ

తే. నలుగుఁబుట్టంబు గట్టిన పోలుపుదాని, వడుము వసియాడ గడదేయు వడుపుదాని
వత్సవతిఁ గాంచి మోహించి సంధిమించి, పూచిలుతుఁబారి కగ్గము మునివరుండు. ౭౪

ప. ఆమెతోడ నయ్యోడ నెక్కి పోవుచు. ౭౫

* * * *

చ. అని యిటు లమ్ముసీశ్వరకులభారంబు పరాశరుండు నె
మ్మునమున శంకయం ద్రవయు మాని మనోజబలేజసాయక
ప్రసోహించిత్తుఁడై తేలిసి భామినికిం గలమాట పెట్టి నాఁ
గవలడుచుం దవంబడి వికారరవంబునఁ దెచ్చెఁ దెల్పినఁ. ౭౬

చ. మత్స్యగంధియు నమ్ముహత్మునికామవికారం దెలంగి యిట్లనియె. ౭౭

ఉ. బాలరిదానఁ బుట్టి పెలుచం దలిదంపులదామిగన్నె నై
మీలపోలం గడు న్వలచు మేనున మానటి యిట్లు లుంటి నీ
కేల విరాళి నగ గదియ నింపఱు చూతును కన్యకాత్వముగ
ప్రేమిడు నింద వచ్చు జననీజననల్ పెడలింతు రిట్లగిగ. ౭౮

చ. అనినం బరాశరుం డామ కిట్లనియె. ౭౯

క. బాలరిదానపు గా నీ, తోలలితాంగీ! యెఱుంగవో నీడన్యం
తే లలి నెఱుంగఁ జాలితిఁ, తోలిచి వసురాజకన్న పుత్రివి గదివే. ౮౦

* * * *

క. నే నాపరాశరుండను, మానవః! నన్నుఁ బొందుమా నీకు శుభం
తా నెమ్మదిఁ గులవర్ధనుఁ, దైవసుతుం గోరుచుంటి నని పలుకుటయుగ. ౮౧

* * * *

క. అదె చూచు మోముసీశ్వర! పొదలుచు నున్నాడు జనులు మునుపెనుకల ని
ప్పుడమునఁ గదియం గూడునె, కదిసితి నీ గగ్గును గాడ కనుఁగొనికేనిగ. ౮౨

చ. అనిన నమ్ముహత్ముడు తనమాహాత్మ్యంబున. ౮౩

తా. యాతాతాతజనావరోధముగ నీ హారంబుఁ గల్పించి దృ
శ్వాతాసాధ్యకేమంబునం తెలి స్పృశింపం దానిమేనగ నము
ద్భూతం బయ్యె నుగంధ-మల్ముకొని గళ్యాతిద్యయం బుట్వెఁ ద
త్కృతి వ్యోజనగంధి గంధవతి నాఁ దన్వంగి తొంగారుచుగ, ౮౪

బడియుండుటవలనను శాలంకాయనలకు వేంగి పురము రాజధానియగుట వలనను నముద్ర గుఱ్ఱునికి సమకాలికుడై వేంగిపురము రాజధానిగఁ బరిపాలించుచుండిన శాలంకాయన రాజ హస్తీవర్మయే యని నిర్ధారించియుండిరి. ఈ పెదవేగి శాసన మాస్థాంతరమును బలపఱుచు చున్నది. అందువలన మనకిప్పుడు తెలిసినంత వఱకు హస్తీవర్మయే శాలంకాయనలకు మూలపురుషుడని నిస్సంశయముగ నిశ్చయింపవచ్చును. ఇంక దరువాతి రాజులనుగూర్చి విచారితము.

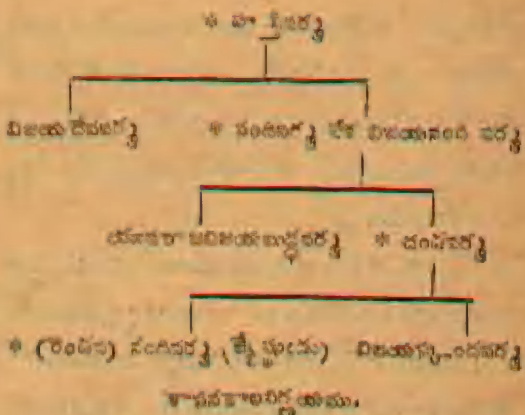
ప్రాకృతభాషాశాసనములు సంస్కృత భాషాశాసనములకంటఁ బూర్వపువనుటకు సందియములేదు. ప్రాకృతభాషాశాసనములలో శాలంకాయనరాజులు విజయచేసిన వర్మయొక్కఁ డును, విజయనందివర్మ కుమారుఁడైన యువ రాజబుద్ధవర్మ యొక్కఁడును గాన్పించుచు

న్నారు. మనకుఁ దెలియవచ్చిన శాలంకాయన వంశానుక్రమమున నందివర్మ కలఁడు కాని విజయచేసినవర్మ శాసరాఁడు. అటులేరు వాత నందివర్మకు సంభవర్మయను కుమారుఁడే కాని యువరాజ బుద్ధవర్మయను మరియొక పుత్రుఁ డున్నట్లు మనకుఁ దెలియరాదు. బుద్ధవర్మయు, చేవవర్మయు ప్రాకృతశాసనములందుఁ గానవచ్చుచుండుటచేత వారు సంస్కృతశాసనములందుఁ జేర్చి నఁబడినచంపవర్మ క్షేపఃపుత్రుఁడగు నందివర్మకుఁ బూర్వుల నియఁ, హస్తీవర్మ తరువాతివా రనియు నిశ్చయింపవచ్చును. ప్రాకృతశాసనములందుఁ గానవచ్చు నందివర్మ మనశాసనమునందలి మొదటి నందివర్మగ నేనుభావించును. మనశాసనమును బట్టి మొదటి నందివర్మకుఁ జండవర్మ యనుకొను కు కలఁడని మనకుఁ దెలియును. ఈ ప్రాకృతశాసనము ననువలించి మొదటి నందివర్మకు బుద్ధవర్మ

లేయలేదనియుండుమా? శాసనము లేనియు లేనివానినే రాజ్యముచేసిన బ్రాహ్మణ సమయోద్భవనఁ జయించిపట్టుకొని శాసనము చేయించినవానినిగూర్చి అతఁడని యనవలసిన లేదనుట యుక్తముకాదు. అదిగాక చక్రీయపురుషును జయించిన వలెయనునట్టి యట్టిరాజునకును చేయించినచో విష్ణుగోపుని రాజధానియగు కాంచీపురమునో వట్టుకొనినది యేల చెప్పరాదు? కదంబులను గాంశిలనుగూడ జయించెనని యేల శేర్మోవరాదు? హస్తీవర్మ మున్నగురాజుల రాజ్యవిస్తారము అయిరాజులకుఁగోరి యేల శేర్మోవరాదు? విష్ణుగోపుని సామ్రాజ్యము విష్ణుపురముమఱి వ్యాపించలేదని వానవ్యుఁడు. ఏలయన ప్రాచీన పల్లవరాజునయలన్నియు కృష్ణానదికి దక్షిణముననే పయింపడినది కాని దక్షిణమున దొరగలేదు. అదియటులనే కృష్ణా గోదావరీనదులును కృష్ణానదికి వేంగి శాలంకాయనరాజ్య మేమైనది? శాలంకాయనుల పల్లవవిష్ణుగోపునికి సామంతులుగనుండి రనురా? ఆ బ్రాహ్మణులు తిప్పబడియుండలేరు. ఈన్నదములు తెట్టి యధారములకలనో లేదునుటకు పట్టియఁ ధారములే కలవు. అయినను ప్రాచీనపల్లవరాజనముల ననుసరించి పల్లవరాజ్యము కృష్ణ కాటి వ్యాపించియుండలేదని లేదనియలలదు. ఏలయన వేంగిని శాలంకాయనులు, విష్ణునందిరాజులు, చాళుక్యులు వరుసగా పాలించియున్నాఁడు. ఇంతకును పయింపడిన చిరీశాసనముల ననుసరించి చిరవర్మన పల్లవులకు సామంతులుగ వున్నట్లు కన్పట్టుదు. అందువలన మీ పుస్తకప్రతులకు రాజ్యము చేసినవలెయే యుద్ధిగము. వంగులుగాను జెప్పిన మిగిలిన యర్థములన్నియు నీ సంగతికిఁగలవు. సమప్రతులయందు హస్తీవర్మకు వేంగిని జయించుట లెఱవడియే వాదమగ్గము. కాని అంగ్ర, కళింగ దేశములందలిరాజులందఱు నేమితియగుచుండుటవలన నతఁడని యనగలఁ దోయియుండువలెనుటకు సందియములేదు. పంతులుగారు చెప్పిన మిగిలిన విషయముల విద్విజ్ఞులగు

యనుకుమాకుడుమాడఁ గలఁడనియు, ఆతఁడే యువరాజునియు, నతఁ డేకారణముననో యందు చేర్చినఁబడలేదనియు నాయూహ. ఇటు చేర్చినఁ బడనివాడు మనశాననమున మదియొక్కఁడు కలఁడు. మనశాననమునుబట్టి దాతయొకఁడని నందివర్మ చందవర్మ యొక్క శ్రేష్ఠపుత్రుఁడని తెలియఁచున్నది. కాని యానందివర్మ సోదరుఁడుమాత్రము మనశాననమున చేర్చినఁబడియొందిలేదు. ఈ చేర్చినఁబడినిసోదరుఁడు కందేరుశాననపు స్కందవర్మయనియు, కందేరుశాననపు నందివర్మయు మననందివర్మయు, కొల్లేరుశాననపు విజయనందివర్మయు నొక్కరే యనియు నాయభిప్రాయము. ఈ స్కందవర్మ నందివర్మ పీఠప గాఢ్యము చేసియందును నందివర్మ, స్కందవర్మలశాసనములు రెండును కంటే రులో నొకచోటనే వ్రాసఁకుటయు, రెండు శాసనములందును ప్రతిగ్రహీతలు మాధ్వల్యసఃశ్రుతే యగుటయు నాయూహను బలపఱచుచున్నది. అంతియకాక కందేరుశాననములందలి లిపికిని మనశాసనమునందలిలిపి కిని భేదముకూడ నంతఁగఁ గానరాదు. ఇతఁడేవర్మ యొక్కఁడు మిగిలియున్నాఁడు. అతఁడు మొదటివందీవర్మకు గాని, విజయబుద్ధవర్మకు గాని సోదరుఁడై యుండవచ్చును. పిమ్మిట్టి యాతఁడు బుద్ధవర్మకు ముందఃవాఁడో, తరువాతివాఁడో యూహింప మన్న బుద్ధవర్మ శాసన మింతవఱకుఁ బ్రకటింపఁబడియుండలేదు. అది ప్రకటింపఁబడునంతవఱకుఁ ఆతనిని

మొదటివందీవర్మ సోదరునిగ భావించుము. ఇంకను శాలంకాయనశాసనములు వారకవగాని నేనుచేసిన యీ యూహలందలి సత్యాసత్యములు బయటపడవు. నేనుచేసిన యూహల ప్రకారము శాలంకాయనవంశావళి యీతి నుండఁగలదు.



ఇందు శకవర్షసంఖ్య నిచ్చియుండలేదు: కాని దాతయొక్క విజయరాజ్య సంవత్సరములు తెలుపఁబడినవి. ఇది నందివర్మ వరి పాలనకాలము కడవయేట నిచ్చినశాసనము, కొల్లేరు శాసనమునందలి నందివర్మయు నీతఁడు నొక్కరే యని యిదివఱలోఁ దెలియఁజేసి యున్నాను. ఆశాసన మీఠని విజయరాజ్య సప్తమసంవత్సరమునాటిది, అనఁగా కొల్లేరు శాసనమిచ్చిన మూడేండ్లకు నందివర్మ యీ పెదజేరిశాసనము నిచ్చియున్నాడు. శాసన మాన శుక్లవత్స ప్రతిపత్తిని ఈపట్టిక యొసంగఁబడినది. ఫలానసంవత్సరమునాటిదని నిశ్చయముగఁ జెప్పట శాసనమున నింత కెక్కువ యాధారము లేనియింలేవు. అయినను ఒక

విధముగ విశాసకాలమును నిర్ణయింప వచ్చును. శాలంకాయనసంపదలువాని వేంగి దేశము నేలినవారు విష్ణుకుండివంశజులైనట్లు శాసనములవలన మనకుఁ దెలియవచ్చుచున్నది. ఈవిష్ణుకుండివంశజులను చాళుక్య లోడించి వేంగివిజయమును స్వాధీనముచేసికొనినట్లును మనకుఁ దెలియును. చాళుక్యులు విష్ణుకుండిరాజులను శ్రీ. శ. ౬౧౦ న ప్రాంతమున జయించినట్లు శ్రీ కొమఱ్ఱాచార్యులగ్రంథములను నిర్ధారణచేసియున్నారు. వారి కాలనిర్ణయము ప్రకారము విష్ణుకుండి రెండవమాధవవర్మ శ్రీ. శ. ౪౦౭ మొదలు ౪౪౪ వఱకును, మొదటి విక్రమేంద్రవర్మ ౪౪౪ మొదలు ౪౬౭ వఱకును, ఇంద్రభట్టారకవర్మ ౪౬౭ మొదలు ౪౯౬ వఱకును, రెండవవిక్రమేంద్రవర్మ ౪౯౬ మొదలు ౫౨౧ వఱకును జరిపాలించిరి. వీరిలో రెండవ మాధవవర్మ త్రికుటమలయాధిపతియని చెప్పబడియుండుటచేత విష్ణుకుండివంశజులప్పుటికి వేగిదేశమును జయింపలేదనుట స్పష్టము. కాని ఇంద్రభట్టారకవర్మనాటి విశాఖపట్టణమండలములో గొంతభాగము వీరికి స్వాధీనమయ్యెననుటను అతని రామలిక్ష్మము శాస్త్ర శాసనము రుజువుచేయుచున్నది. ఇతని తనయుడైన రెండవ విక్రమేంద్రవర్మ నాటికి వేంగిదేశము విష్ణుకుండి ప్రభువులకుఁ బూర్తిగ స్వాధీనమయ్యెనని వేటచెప్పనక్కఱలేదు. ఏలయన నాతని కాలమున వేంగి దేశమునకు

వేందులూరు రాజధానిగ నుంచెనని అతని చిక్కుశ్శాసనము వలననే తెలియుచున్నది. అందువలన వేంగిని మొదటజయించి విష్ణుకుండిరాజులు మొదటి విక్రమేంద్రవర్మయే లేక ఇంద్రభట్టారకవర్మయే యైయుండవలెను; అందు ముఖ్యముగ ఇంద్రభట్టారకవర్మకావచ్చునని నానమ్మకము. మనమిచ్చటకు వేసినవంశానుక్రమము ప్రకారము శాలంకాయనలలో రెండవనందివర్మ, అతనిసోదరుడు విజయస్కందవర్మ అనువారు కడపటివారు. వీరిలో శాలంకాయన పరిపాలనము వేంగిలో నంతమగుచుండుటచేత విష్ణుకుండి విక్రమేంద్రవర్మ, ఇంద్రభట్టారక వర్మలకు శాలంకాయన రెండవనందివర్మ, స్కందవర్మలు సమకాలికులు కావలసియుండును. అందువలన మననందివర్మకు డ నాటివాడగుటచేత మన పదవేగిశాసనము శ్రీ. శ. అయిదవశతాబ్దికడపటి దగును. ఇట్లు చూచినది వచ్చులో కంటెరుశాసనము ననుసరించి లక్ష్మణరాప్రపంతులుగారు రెండవనందివర్మకు వేసినకాలమునకుఁ గూడ సరిపోవుచున్నది. మనము నిర్ణయించినకాలము సరియైనదగునో కానో చూచుటకు మఱియొకమార్గముగలదు. ఎట్లన, హస్తీవర్మనుండి రెండవ నందివర్మవఱకు మధ్య నైదుగురురాజులు కలరు. హస్తీవర్మ సముద్రగుప్తునిదండయాత్ర నాటివాడని మనకుఁ దెలియును. ఆదండయాత్ర శ్రీ. శ. ౩౫౨ లో జరిగెను. అప్పుటినుండి రెండవ

1. Journal of Letters, p. 43; 2. శ్రీ పంతులుగారు విష్ణుకుండిరాజులవిజయమునకు వేగిశాలనిర్ణయము పరిగ్రహింపవలసి కాదనియున్నట్లును విష్ణుకుండిరాజులది హస్తీవర్మయొందినకాలముననే గ్రహించినది; 3. C.P.N.

నందివర్మనామక గల యైదుగురు రాజులకు నొక్కొకరి కిరువదియైదు సంవత్సరములచో పైన లెక్కచూచినచో నందివర్మనాటికి ౪౭౧ రాగలదు. అనగా రెండవ నందివర్మ ౪౭౧ నాటివాడని తేలుచున్నది. ఇతఁడు విష్ణుకుండి ఇంద్రభట్టారక వర్మకు సమకాలికుఁడు ఈయంద్రభట్టారకుఁడే వేంగిని జయించి యుండునని యిదివఱకుఁ తేలినయూహ కది సరిపోయినది. అందువలన విష్ణుకుండి ఇంద్రభట్టారకుఁడు రెండవ నందివర్మను గాక శాలంకా యువలలోఁ గదవటి వాడైన విజయస్కందవర్మను జయించి యుండుననుట నిస్సంశయము.

ఇంకొక దేకము.

ఇందు నాలుగుగ్రామములు కలవు (౧) శ్రావూరు (౨) ముంజూరు (౩) చెంచెరువు (౪) కంబురాంచెరువు. వీటిలో ముంజూరు మూర్తిము ఏలూరుతాలూకాలో నేలూరు నుండి జంగారెడ్డినూరుముఠకుఁ బోవుబాట మీఁద పెదవేగి శాసనవుదిక్కున నున్నది. కంబురాంచెరువు కమ్మరచెరువు కావచ్చును కాని ఆపేరుగలగ్రామ మేదియుఁ గానరాదు. ఉత్తరకొమ్మర, దక్షిణకొమ్మర యని ఏలూరు తాలూకాలో రెండుగ్రామములు కలవు మన శాసనమునందలి కంబురాంచెరువు (కమ్మరచె

రువు)నకును ఈ కొమ్మరగ్రామములకు నేరైన సంబంధ ముండునేమో.

శ్రావెమియను భుగోళశాస్త్రజ్ఞుఁడు పాలూరును గ్రామమును బేర్కొని యది గొప్ప లేవుపట్టణమని తెలిపియున్నాఁడు అతఁడు తెలిపిన కంబకస్తైల (కుంట్లకాల), కొడ్డూరు (కూడూరు) అనునవిరెండును శాలంకాయనరాజ్యములోని సుప్రసిద్ధములైన లేవుపట్టణములు. శ్రావెమి తెలిపినపాలూర లేవుపట్టణము మన యీ పెదవేగి శాసనమున బేర్కొనబడిన శ్రావూరయై యుండునా? కాని యీ గ్రామముకాని చెంచెరువుగాని ఏలూరుతాలూకాలో నిపు డెచ్చటను గానరాదు.

కావలసినదము.

ఇచ్చినదానము భూమి: ఇది వికర్తనము! లలోఁ దెలుపఁబడినది. దీనిని 'దేవ హలము' చేసి యిచ్చినట్లు కలదు. 'దేవ హల' మన నేమి? నందివర్మయొక్క ఉద్దయేందీరము శాసనముననుకొని, సింహవర్మ మంగడూరుశాసనమునను, రెండవకుమార విష్ణువు చెందలూరుశాసనమునను, సింహవర్మయొక్క పిరి శాసనమునను 'దేవభోగ హలము' కానించుచున్నది. కాని 'దేవ హలము' కానించుట లేదు. 'దేవభోగ

౧. ఈ గ్రామముల పేర్లన్నియు శాసనమున అకారాంతములుగనే వ్రాయబడినవి. ఇచ్చటి విర్లగ్రామము నిగువరించి వాటిని ఉకారాంతములుగ వ్రాసియున్నాను.

1. క్ల. చతుర్రాశ్రి కొద్దో లఘుః పశ్చాత్రాశ్రిగః, తిక్తలం పశ్చయై చ్చానవం మావశేవ తత్. ఆ. ౧. ౧౦౮. పశ్చాదంతిర్విర్లవై యథాగ్రామ నివర్తనమ్. ఆ. ౧. ౨౦౦—కుక్రసిరికారము.

2. Ep. Ind. Vol. III, p 146; 3. Ind. Ant. Vol. V p, 154; 4. Ep. Ind. Vol. VIII, p 235;

హాలమన 'దేవదాయము' చేసినభూమి యని యర్థము చెప్పబడినది. హాలమున కనేకార్థములు కలవు. (౧) సేద్యము చేయుబడుభూమి. (౨) ఇన్ని హాలముల భూమి యని హాలము నకుభూమికొలత ప్రమాణముగఁగూడ వర్తము కలదు. (౩) హాలమునకు భూమియనునర్థము కూడ గలదు. ఈ కడపటియర్థమే మనశాసనమునందలి హాలమనునదియునకు సరిపోవుచున్నది. దేవహాలమన దేవభూమి లేక దేవునిమాన్యము అని చెప్పబడును దేవభాగ హాలమనను దేవహాలమనినను ఒక్కటి. 'విష్ణుగృహస్వామి' యను దేవునికి ఆయాయి గ్రామములలో నంతంత భూమి దేవమాన్యము (దేవదాయము) చేసి సేద్యము చేయునిది యేమి 'అయితోడ' ప్రజపాలకులకు నొసంగెనని యర్థము. 'దేవహాలము' వలెనే 'భిక్షు హాలము' అనునదియుకలదు. 'భిక్షుహాల' మన భిక్షుప్రతిపత్తిమాన్యము. ఈ కడపటి

కాశీసుతా శానవములలో గానమయి
యున్నది.

ప్రజపాలకులన గోవులమండలము గాను
వారు, దేవుని దీపారాధననియి త్త మొనంగిన
గోవులను గాచువారు. వీరు 'అఱుశోత్త'
ప్రజపాలకులని తిలుపబడినది. 'అఱుశోత్త'
యననది ఒక గ్రామము పేరై యుండవచ్చును.
ఆ గ్రామమునందలి ప్రజపాలకులు అని యర్థము.
ఇట్టి పేర్లుగల గ్రామములు కన్నడ దేశమున
జాలగలవని విందును.

എന്നു : ഉത്തരം.

విజయనందవర్మ కొల్లేరుశాసనమునను,
ఈ శాసనమునను అచ్చి ప్రి యొగఁజే: ఆత్మ
సేరు మూలకరభోజకుఁడు. పల్లవశాసనమున
వర్మశాసనమునను, వర్తిగాభవతి అనంతశక్తి
వర్మశాసనమునను భోజకులే 'అచ్చి ప్రి'గ
నుండిరి. ఈ భోజకు లేవయి నీరు సూర్య
రాభకులైన ఒక తెగ ఆర్యకులు (Priests) అని

[illegible]

మానియరు పీఠియమ్మ సంస్కృతినిఁబట్టి
పునః గలదు. భోజకవదమునకు 'హరిపెద్ద'
(Village Headman) యని పేరు ల్లరుచుచున్నది.
ఈపురోగలదు. బూలరు భోజకవదమునకు
ఈనాందారు! (Freeholder) అని యర్థము
చెప్పవచ్చును. అందువలన నిచట హరిపెద్ద
యని కాని ఈనాందారుని కాని గ్రహించుట
యే యుక్తమని నాయభిప్రాయము. భోజ,
భోజకవదములు రెండు పోక్కటియే: ఇట్టి

(రెక్కాడు, రెక్కాడు; రాష్ట్ర, రాష్ట్ర) ఈ
భోజకవదము హరియగ మారియందును (ఇట్టి
రాజ—రాయ, స్వామి, సూర్య). ఇట్టిహరియ
వదములు బ్రాహ్మణ ప్రతిగ్రహీతలకు
విశేషణములుగ వాడఁబడియుండుటను నర్వ
లోకాశ్రయని చందలూరుకాననము! నను,
రెండవ విష్ణువర్ధనుని కేయూరుకాననము!
నను, పూర్వచాటక్య ఇంద్రభట్టారకవర్మ
కాననము! నను జూడఁగలము.

ఇంద్రభట్టారకవర్మ కాననము
ఇట్టిహరియ వదములను. (కాన
నము ప్రకటింపఁబడిన పోవుటలే
నిందల పేర్లన్నియు మనకుఁ జెలియ
వచ్చుటలేదు.)

విష్ణువర్ధనునికాననము
హరియకాననము
ఇంద్రాకాననము
కేయూకాననము
మద్దకాననము
కొండుకాననము
ఉత్పికోననము
పుష్కరికాననము
మానకాననము మొదలైన వాటి
ములు కలవు.

నర్వలోకాశ్రయకాననము
చంద్రాకాననము
కొల్లిపుకోననము
పిదనకాననము
సిరియిదికాననము
కోదంకికాననము
కాశిదంకికాననము

పై మూఁడుకాననములందలివి శేషగ్రవన
ములను జూచిన నిట్లని యూహించవచ్చును.
ఈపైకవములలో 'హరియ' అనునది చాల
భాగము గ్రామనామములని యూహించఁ
దగినవదములలో గలిసియున్నదని స్పష్ట
పడఁగలదు. అందువలన హరియయనగా నా
వదమునకు పెనుకనున్న యూరిక పెద్దయని

గాని లేక యూయూరియూనాందారుని గాని
యూహించుటయే సమంజసముగఁ గన్పట్ట
చున్నది.
'భానుడు' 'కాటికరి' అనువాఁడు.
ఇతఁడు 'రిహస్యాభివ్యక్తి'చని తెలుఁబఁటి
నది. అనగా నిచ్చటి ప్రాచీన శక్రటరీషి వని
బోలినవాడని చెప్పవచ్చును.



మూ ల ము¹

మొదటి లేఖ : రెండవ పద

శృశ్శీఃఽపఃఽఞ్చీ పృశ్శీఃఽపఃఽఞ్చీః
 బశ్శీఃఽపఃఽఞ్చీః పృశ్శీఃఽపఃఽఞ్చీః
 ప్రదానస్య శ్శీఃఽపఃఽఞ్చీః పృశ్శీఃఽపఃఽఞ్చీః :

౧. స్వస్తి విజయవేదీపురా వైష్ణవసమరావాహనవిజయినో
౨. పాశ్చిమమ్మకామహారాజస్య ప్రసాదైః వివిధధమ్మకా
౩. ప్రధానస్య వద్దివమ్మకామహారాజస్య ప్రసాదైః :

రెండవ లేఖ : మొదటి పద

ప్రకబలనకథాశ్శీఃఽపఃఽఞ్చీః పృశ్శీఃఽపఃఽఞ్చీః
 బశ్శీఃఽపఃఽఞ్చీః పృశ్శీఃఽపఃఽఞ్చీః
 బశ్శీఃఽపఃఽఞ్చీః పృశ్శీఃఽపఃఽఞ్చీః :

౪. ప్రతాపానందసామస్తస్య వద్దివమ్మకామహారాజ
౫. స్వస్తి పుత్ర శ్రేష్ఠః శివనందీత్రరథస్వామి
౬. సాదానుభూతైః బహుధర్మైః శివనందీత్రరథస్వామి

బ్రహ్మచారిగా నుండి విద్యలు పఠించి బ్రాహ్మణ్యము
 కష్టపఱచి గ్రంథములు రచించి నాకు పఠించి
 నీకు పఠించి పఠించి నీకు పఠించి పఠించి

2. కరమధానవల శాసనమున మహారాజు శ్రీనాథుని
3. వమ్మన ప్రాణి (బా) రగ్రామే మునుదనహితా నామయ
4. కా న్యమూర్తయతి [1*] అని అన్యధామూర్తయశోభి

శ్రీకృష్ణుని బోధనలను విన్నవించి బ్రాహ్మణ్యము
 కష్టపఱచి గ్రంథములు రచించి నాకు పఠించి
 నీకు పఠించి పఠించి నీకు పఠించి పఠించి

10. వృద్ధులకు [మ] శ్రీ లోకనాథస్య విష్ణుగృహస్థాదునః అను
11. లోకనాథుని పాదాలకానాం కృష్ణం దేవపాల మ్మృత్యు
12. అపూర్ణ భుజమినివర్తనాని చళ-గం తత్తవ

మాండలికము : కందుకూరి

౧౩

శ్రీశైలగ్రామకృషీరిత్యుగిరితాట పాటా

౧౪

ద్రామకృషీరిత్యుగిరితాట పాటా

౧౫

ద్రామకృషీరిత్యుగిరితాట పాటా

౧౩. ముద్దారగ్రామ భూమినివర్తనాని దశ ౧౦ చెట్టలు

౧౪. వగ్రామ భూమి(మి) నివర్తనాని పట్ ౬ తల్లె

౧౫. వ శమ్మరాట్టలువే భూమినివర్తనాని పట్ ౬

మాండలికము : కందుకూరి

౧౬

శ్రీశైలగ్రామకృషీరిత్యుగిరితాట పాటా

౧౭

శ్రీశైలగ్రామకృషీరిత్యుగిరితాట పాటా

౧౮

ప్రదక్షిణగిరితాట పాటా

౧౬. వగ్రామ భూమినివర్తనాని దశ ౧౦ చెట్టలు

౧౭. భూమినివర్తనాని దశ ౧౦ చెట్టలు

౧౮. ప్రదక్షిణగిరితాట పాటా

[illegible]

౧౩. మువ్వ గరి క్కానిమానముగ్గ మువ్వ పులివ

అం. ది పట్టిక దత్తా [18] ఆంధ్ర మూలకలకుర్రుల జాతి [1]

అం. విభురం రహస్యవ్యవహారము

అయితే : ఎందుకంటే

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ १ ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ २ ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ३ ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ४ ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ५ ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ६ ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ७ ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ८ ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ९ ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ १० ॥

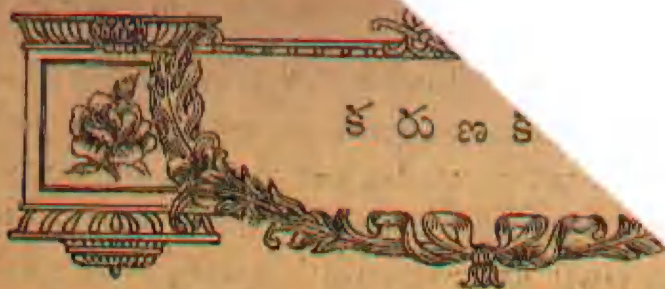
౨౨. బహుభి వ్యసనుధా దక్తా బహుభి శ్వానుపాలితా [1]

అది. యస్య యస్య యదా భూమి ర(స్త్)స్య తస్య తదాస్థితే [1*]

२४. धर्मसूत्र-प्रकरणे धर्मसूत्रं प्रथमम् । [१]

అంశము : రెండవ అంశము

අනුපූරකයෙහි ස්වරූපය නම් කෙරෙහි :-



మొదటి ప్రభావకావ్య గాథ

కృష్ణాదిల్లాలో మొవ్వ అని ఒక గ్రామము న్నది. ఆంధ్ర దేశమందు వేయిగో పాలవదాలు విడిచి, విని అనందించని, రసగులు అరుదుగా ఉంటారు. ఆవదములను రచించిన కవి ఆపూరివాడే నంటారు. సంగీతసాహిత్యములు ఆపూరినీరు తాగితే పట్టుడునని పూర్వము పెద్దలు చెప్పకొనేవారు. ఇప్పు డట్టి డేమీ తెలియరాదు. కృష్ణకాలువ వచ్చి ఆభూమి మాగాణి కావముచేత నీటి గుణము మారినదని అక్కడివా రంటారు. కాబోలును! పూర్వకాల మక్కడ సంగీత విద్వాంసు లనేకులు ఉండేవారట!

ఆపూరికి చేరువనే కూడిపూడి అని ఒక గ్రామమున్నది. ఆపూరివారందరు భాగవత ములాడుదురు. వీళ్ళనాట కాలలో వారిది పెట్టి వచ్చేరు సిద్ధంబులని యోగింబ్ర లోకరు ఆపూరివారికి ఆవిద్య నేర్పవారట! పారంపర్య ముగా ఆవిద్యనే వా రభ్యసించవలసివట్లు గూడా విధించినారట! ఇప్పటికి అక్కడ అట్లే జరుగుతున్నది. వారు రెండు గ్రామములు చేరు వగా ఉండినముచేత, ఆపూరివారివిద్య ఆపూరి వారికి, కూపూరివారివిద్య ఆపూరివారికి అంటుంటూనే ఉండేవట పూర్వకాలమున?

నేనిప్పుడు చెప్పబోయేకథలో రామయ్యగారు రాక్కరు తప్ప ఈ ములో మొవ్వలో సంగీతవిద్వాంసులు ఉ వ్వరూ లేరు. వారి రామయ్యగారని అక్కడ ఒక రున్నానన్న సంగతి, అయిన గొప్పసంగీత విద్వాంసువన్న సంగతి, ఈకథ ముగిసినతర్వా తనే ఇప్పటి వాచికయినా తెలుస్తుంది.

రామయ్యగారు 1860 ఆస్రాంతముల జన్మించిఉండును. అయిన వసీరనమునాటికి తెలుగు దేశమున త్యాగరాజకృతు లంతగా వ్యాపించ లేదట! అప్పుడు అష్టపదులు, తరంగాలు, తాళ్ల పాకవారి నదాలు, తంజావూరి వదాలు మొదలయినవి హెచ్చుగా పాడేవారట! నునము విని యెరుగముగాని హరిరా మయ్యగారు బాల్యములో బహువఖ్యా తిగా వీణవాయిం చేవారనీ, పాడేవారనీ, ఎడిగిన వారివల్ల విన్నాను. వీరికి నమ్మకముగా ఈక్రి ది కథకూడా విన్నాను. మైసూరునుంచి వీణసాంబ న్నగారని ఆకాలములో ఒక మహావిద్వాంసుడు ఆంధ్ర దేశమును వచ్చి బండరు మొదలయిన చోట్ల శిష్యబృందముతో కొన్ని మాసము లుండి, అనేక గానపదాలు జరిపి బహుశీర్షిని బహువచమును సంపాదించుచున్నాడని వాడుక

మన
 కలెక్టరు
 అందుకొని
 వాయించండి" అని
 మన్నట్టు నే నీరా
 వాయస్తూ ఉంటే అనుభ
 వించి చాలే ఇంకేదో రాగము
 చూడమంటాడేమి అట్లాడు అని కోపించు
 ని విణ్ణుతి తప్పించి క్రిందపెట్టి "ఈసాంబ
 డిపాట ఆసాంబడు వినవలెగాని నీవు వినే
 డేమిటి, బో, పా"మృన్నాడట ఆసాంబన్న
 గారు అటువంటిసాంబన్న గారు మనపాకిరామ
 య్యగారి వీణాగానము విని అనందవరవశుడై
 తొలిచించుకొని "ఆసాధారణమైనది నాయనా
 నీపాండిత్యము" అని అభినవించినాడట ఆసాంబ
 న్న గారప్పడు రామయ్యగారిని మైమూడికి పీట
 చుకొనిపోయి మహారాజాగారి దర్బారులో
 పాటకచ్చేరిపెట్టించి గొప్పనర్తారము జరిపించి
 నాడట! మహారాజాగారి దర్బారు మహానందము
 చెంది రామయ్యగారికి రెండుమాటలవహర్లు,
 రెండుచేతులకు రత్నాంకితములైన కడియము
 లు, దుక్కాలుపులు, కలుగుబంగారుసరిగవవిగల
 తలగుడ్డ, అంగీ, వస్త్రాలు ఇచ్చి సమ్మానించి
 నారట! ఇది మనపుట్టుకకు పూర్వపు ముచ్చట
 ఇటీవల దారిద్ర్యముచేత మురుగులజల
 కరిగించుకొన్నారట కాని పెట్టె చీకుళ్లయి
 చిమటపోట్లమాట్లతో ఉన్న పాల్కులను,
 అంగీతలగుడ్డలను, అప్పుడప్పుడు రామయ్య
 గారు సంతోష పడతేటుకూ చీకులను

ఉండడము అనేకు లెరుగుదురు. ఇంత ప్రఖ్యాత
 విద్వాంసుడయిన రామయ్యగారికే యిట్లే
 మైదేండ్ల నుండి తార్యాదు కాబోచ్చినది.

ఆయన కొక్క ప్రేమమార్తె. మంచి
 గారాబముతో కూతుర్ని పెంచినాడు. తన
 పాండిత్యగౌరవమునకు తగినట్లు ఉండవలెనని
 తాపాతుమించి మంచికట్టుమిచ్చి గొప్పసం
 బంధము కుదిర్చినాడు. పెద్ద వైభవముతో
 పెండ్లి చేసినాడు. ఆ పెండ్లికి చెన్నపట్టమునుంచి
 గొప్ప సన్నాయిపాటగాళ్లు వచ్చినారు. ఇంకా
 సంసీతవిద్వాంసు లనేకులు వచ్చినారు. వారి
 వారికి ఆయన గొప్పసమ్మానము లు జరిగినాడు.
 ఇంతయెత్తుతో వివాహము జరుగడముకు తగి
 నంతద్రవ్యము ఆయనచేతిలో లేదు. మూడేక
 రాలమాగానే ఆయనకున్న భూవసతి. తన
 పాండిత్యపాధవమును విక్రయించి, అప్పుచేసి
 ఆయన అంత గొప్పగా పెండ్లిచేసెను. పెద్ద
 పెద్దచోట్ల నాల్గు కచేరీలు జరిపి అవలీలగా
 అగ్రతీర్థగల్గుతానని అనుకొన్నాడు. ఆయన
 తలపు అట్లాఉంటే దైవము తలపు అన్యథాగా
 ఉండెను. పెళ్లి అయి నెలతిరగకముందే ఆ
 అల్లుడు అంతరించినాడు. అయ్యో! ఆయనకేక
 అడ్డముతిరగడాని కిదే ఆరంభము! కూతురే
 దుఃఖము పెద్దకడుపుకోతగా ఆయన కేర్పడ్డది.
 ఆకష్టముతో చనస్సు చీకాల్తై చెడగా
 ఆయన రెండుమాడేళ్లు ఇల్లు విడిచి వదల
 నముచేయలేదు. చింతతో చివికిపోయినాడు.
 అప్పు పెరిగినది. పొలముమీది రాబడి బువ్వకు
 అట్టి ఆటకుండా ఉన్నది. చిక్కులలో చిక్కు

గినవారు. సంకీర్తనార్థము బాగా తెలిసిన వారు పలువురు ఉండేవారు. ఆయనకు కలిగిన ఆవదనునూచ్చి చింతిస్తూ తగినతోడ్పాటులను పుటకు యిచ్చిస్తూ ఉండేవారు. ఇట్లు ఉండగా ఆ కాలమునబందరులో ఒకగొప్ప పాపాకాంక్షి వివాహమువచ్చినది. జమీందారయ్యైన ఆ వివాహపు యేర్పాట్లు జరిగినవి. ప్రజలందరు ఆలోచించి ఆ పెండ్లికి హారినయ్యగారి పాట కచ్చేరీ నిర్ణయించినారు. అప్పులవాళ్ల తల్లిచేత రామయ్యగారి రందుకు ఒప్పుకొన్నారు. మూడు మాటవడహస్త ఇచ్చేటట్లు ఏర్పాటు జరిగినది. అప్పటికింకా గ్యాసులైట్లు ఆ ప్రాంతముల వ్యాపించలేదు. మడరాసునుండి అప్పుడే ఆ పెండ్లికి తోలిసారి వాటిని తెప్పించినారు. పెండ్లి నాటి సాయంకాలము హరి రామయ్యగారి పాట కచ్చేరీకి ఆ నేకులు వచ్చిరి. గ్యాసులైట్లు ముగిసిపోయి. రామయ్యగారు వీణ శ్రుతి దిద్ది వాయింప నారంభించినారో లేకో తెలిగించడములో ఏకో అనందర్థము జరిగి అంతలో గ్యాసులైట్లు ఒకటి పగిలినది. వందరికి మంటలు అంటుకొన్నవి. పెండ్లికుమార్తెకు మరికొందరికి ఒళ్లుకాలి అమంగళము జరిగినది. దానితో రామయ్యగారిపాట అమంగళపుపాట అని ముద్రపైతి పుట్టినది. రామయ్యగారి ప్రభాతిముదర పేరెత్తజాలని వారెవరో సంగీత విద్వాంసులు యీదు ప్రతిని చాటించినారని కొందరంటారు. ఎవరు చాటించినా అప్రతిని మాత్రము అపైపుల బాగా అల్లుకొన్నది. నాటినుండి సంగీతకచ్చేరీలకు ఆయన మాట తలపెట్టేవారు తక్కువయినారు. ఈదు

ప్రతినిచేతనే కాక కాలపుమాగుపాటచేత కూడా ఆయనకు నమ్మానము నన్నగిల్లినది. ఇప్పుడు నేనుచెప్పేది వదిలీపేసేండ్ల కిందటి మాట. పారశీపుపాటలుగల నాటకరంగాలు, బావోలు, టప్పులు మొదలయిన క్రొత్తరకపు సంగీతము, పదాలు, హాస్యోదయము మొదలయిన క్రొత్తరకపు జంత్రిములు వెలసినవి. వాటిమీద మోజు యెక్కువయి ప్రాచీనపు జంత్రిముల మీద ప్రాచీనగానధునికులమీద అదరము వీడవడినది. 'క్రొత్తవింత పాతరోత' అన్న మాట ఉన్నదిగాదా! రామయ్యగారు అది, వీడవకాలపు సంగీతమని చాటుచేయక చాటి చెప్పుకూ ఉండేవారు. సంగీతస్వరస్య మెరిగినవారు ఆయనమిత్రులు ప్రాచీనులు పలువురు అంతరించిరి. క్రొత్తకారు కష్టరకమునకు ఆయనమాటలు హేయములుగా తోయచుండెను. అందుచేతకూడా ఆయన గౌరవము కొంత అంతరించినదని చెప్పవచ్చును. ఏది యెట్లున్నా ఆయన తనపాండిత్యవిశ్వాసమును కోల్పోలేదు. వయసు మీరినవాడయినా తాను ప్రతిదినము సాయంప్రత స్వమయములందు సంగీతసాధన మానేవాడు కాదు. ఊరియటక పోయి వృక్షాలకు పళ్లులకు, పుట్టులకు గట్టులకు, శిశువులకు పశువులకు, దినదినము తనపాటవినిపిస్తూ ఉండేవాడు. అప్పటికి యాభై, యాభై యయి డేండ్ల వాడయినా ఆయనకు పలువరున నేరు వాయక గొగ్గి లేక తిరుగా ఉండేది.

జైవము ప్రతికూలముగ ఉంటుంటూ రముకూడా వడదపుకుండుంటారు. ఒకనాటి తెలవాడుబామున వీణసాధనకు గౌరవ ఊధ

దీనస్థానంబగా ఆయన కడిచేతియాపుడునే
 విడి, నడిమిచేరికి, మంద్రగబ్బ కుట్టచు. ఆయ
 న వారముకోలాలు దానితో కవర్ణ వజ్రాడు
 ఆరెడుక్రేస్తూ చీడరకు బంధబారి సంకరపో.
 యినవి. ఆయనపీణావాదనకే అంతటితో
 అంతరించినది. ఆయనకు దురదృష్టవరంవర మి
 స్కిలి దుర్భరముగా సాగుచున్నదిగదా! అప్పుల
 గింద ఇట్లా వాకిలి, భూమి పుట్ట, పల్లిపోయి
 నది. ఆలు మగడు కూతురు ఈముప్పుకి,
 మొవ్వలో బువ్వకు గడవడమే కష్టసాధ్యమై
 నది. వారిదృష్టచేనతిపూనినదంటే అన్నియో
 గ్యతలును మన్నయి పోతివిగదా! ఆయనసంకీర్త
 మన్నా ఆయనమాటలన్నా, ఆచట్టపట్టల
 వారందరికి వేళాకోళము క్రిందికవచ్చినది. ఆయన
 చేత మైసూరు ప్రయాణపు కథలు అప్పటికంటే
 కచ్చేరికథలు మరిపాటలులేని సమయములందు
 యెప్పుడయినా చెప్పిస్తూ వారు వారు వేళా
 కోళపు పొగడలు పొగడుతూ ఉండే
 వారు. ఆత్మవైభవ్యమందు అతివిశ్వాసము
 గల ఆ ఆమాయకుడు, నిజముగానే తనను
 సంభావిస్తున్నారని సంకోషిస్తూ ఉండేవాడు.
 పదివంశంబేళ్ళ కిందట మాటచెప్పేతున్నాను.
 అంద్ర దేశమందు నాటకసమాజములు క్షేత్ర
 గినవి. నాటకులలో ఆధీనయమునుగురించి,
 గానమునుగురించి, స్వర్గలు, పోటీనాటకాలు ఇరు
 గుతున్నవి. టాలాటోలీ ఆధీనయములు
 టప్పుపాటలు, సంకరసంగీతములు, చూపు
 మాచి శాస్త్రీయపద్ధతులమీద సంగీతకళను
 నాటకకళను సాగించవలెనని కొందరు గంభ
 రగోళముచేస్తున్నారు. పది కలలో వారు మీరు

ఈవిషయములమీద వ్యావములు వ్రాయ
 నారంభించినారు. ఈవార్తలు మొవ్వ కిడింగు
 రూములో కుట్టవాళ్లు చదువుతూ ఉండగా
 రామయ్యగారు మింటూడించేవారు. నిజముగా
 అటువంటివిమర్శనము పుట్టితే తనపాండి
 త్యము ప్రఖ్యాతికి రాగలదని ఆయన లుల
 పాటవడుతూ ఉండేవాడు. బెజవాడలో
 మాచిటి రామారాయణంగారు క్రొత్తగా
 ఒకసంగీతనధి నెలకొల్పినారనిన్నీ అందులో
 శాస్త్రీయమైన కర్ణాటగానమే గాని పాగ్గి
 పాటలు మొదలయిన సంకర సంగీతములు
 ఉండవనిన్నీ అట్టిది నేర్పడముకు తగిన సంగీత
 విద్వాంసులు కావలసి ఉన్నారనిన్నీ, వారు
 నాటకకళకూడా పెంపొందించేటందుకు యత్ని
 స్తున్నారనిన్నీ, ఆసంగీతవిద్వాంసులు అభి
 నయవిద్యకూడా ఎరిగినవారై ఉంటే మరి
 మంచిదనిన్నీ అట్టివారు బెజవాడలో శ్రీరా
 జాగారిని దర్శించడమనిన్నీ ఒకనాడు పత్రి
 కలో ప్రకటన ఉండగా రీడింగురూములోని
 కుట్టలు రామయ్యగారికి తెలిసింది. సంగీతమందు
 అభినయమందు తనకంటె ముగ్ధుడు కరోకడు
 లేడనిన్నీ తానువెల్లి తేతప్పక కారవిస్తారనిన్నీ
 ఆయనతలచెను. మర్నాడే నకుటంబముగా
 బెజవాడకు ప్రయాణమయివెళ్లిను. సంసారసా
 మగ్నివాడి అట్టలేదు. వండుకొనేగిన్నీ, త్రాగే
 చెంబు మొదలయినవి నాల్గయిదుపాత్రలు;
 మైసూరులో ఇచ్చినతలగుడ్డ, అంగీశాలుపులు;
 ఇదే సామాను. ముఖ మెరుగగుల ఒక
 వేనరాలు పెట్టమ్మనుంట్లో వారు జన చేసిరి.
 మంచిదో... చూచుకొనే పచ్చినారుగమక

కామయ్యగారు తెలువాడ చేరినవర్తాదే
ప్రొద్దుటిపూట శ్రీరాజాగారివర్తనము చేయ
తోవడమును ముస్తాబు అయినారు. ఆయన
తెచ్చాడో 'ఇరవై యేళ్ల ప్రాయమవ్వకు
మై నూరుసంస్థానమున ఇచ్చినదుస్తులు అప్పటి
ఆయన ఆకారపుట్టికి నోవడే నండునుగాని
అరవై యేళ్ల ప్రాయమవ్వకు ధరించుతోలే
ఎవరితోపాటవి యెరువు తెచ్చుకొన్నాడు కా
బోలును అనిపించేటట్లు ఉన్నది. వరుళ్లయి
ప్రేలామతున్న ఆదుస్తులలో ఆయన మునిగి
పోయినాడు. అందులో బహువత్సరములనుంచి
వెచ్చాచీకుళ్లయి చిమటపోట్లుపడి రంగు వెలిసి
ఉండుడముచేత మరీ వికారముగా ఉండెను.
ఈసంగతి ఆయనకు తోచలేదు. ఆయన
పుట్టికి ఆవి అనాటి మైమూలనమ్మానమును
నృసి. వజ్రేస్తూ ఉత్సాహజనకముగానే ఉండెను.
మైమూలకి వెళ్లినప్పటికిదుగా ఒక నిత్యజంబు,
కుంకుమాక్షరాలు పుచ్చుకొని కనునవరిండు చేసి
ఎంతసేపటికీ ముందోకునము కుదరకపోగా,
వట్టువానాలలో కనునాల పాటింపు పని లేదను
కొని ఆలస్యమైతే వర్జ్యము వస్తుండిన్న తొం
డరచేత పాపాసింది ఆయన జైలుదేరెను. శ్రీ
రాజాగారింబంగాళాచేరింబ్రాతులనుబడినూలు
కొని లోనికి పోయి రాజాగారిని దర్శించి తన
కథ విన్నవించుకొనెను. రాజాగారు మందరినీ
కలు, నరములు; అయినా, ఆ బ్రాహ్మణుని
నయస్సు. వేషము ప్రకమదర్శనమందే
వారికి బరిహాస్యతను కూర్చెను. ఆ పై ని
ఆయన చెప్పినమాటలున్న అందుకు తగి

సంగీతమని అప్పటి గాయకుల సంగీతము నా
యనగిర్చించెను. ఫిరేజు, హాస్యోనియము, ముంద
రియన సంశ్రముగారు చెప్పనాడెను. తాను
ప్రాచీనమైన శుద్ధకర్ణాటమును పాదగలననిన్నీ
తనతోవచ్చుచేత శ్రీవాసు ప్రియించినగాయక
సంఘము నాటక సంఘము ప్రత్యాగతి
రాగల వనిన్నీ అమాయకముగా చెప్పెను.
రాజాగారిది విని వెడవపున నవ్విరి. 'న లే నేడో'
లేపోమీరు మాసంగీత శాలకు పోయి అక్కడ
గాయకులు నటులు ఉంటారు వారిని కలు
సుకొని మాటాడండి. తర్వాత మీనిషయము
ఆలోచించి చెప్పతాము' అని చెప్పిరి. వృద్ధ
బ్రాహ్మణుడు వచ్చినాడుగదా అని మూడుమా
పాయలు తెచ్చి యివ్వబోయిరి. వారివృత్తి
బరువు తలమీద ఉన్నప్పటికీ, ఒక్కపూట
చస్త్రయినా పండుకొన్నాడుగాని ఆయనయింత
నరకూ లిగలాపడి యెవ్వని యాదించి యెరు
గడు. అయితే పెద్దనధికావలెను, పెద్దనమ్మా
నము జరుగవలెను, అవియే ఆయన తలపోత;
కాని చిలిపిమాచవల కాయన చేయి బట్టి
వాడు కాదు. అవనరముమాత్రము అర్హణ
యిచ్చినా అదే పదివేలని పుచ్చుకోవగివడి
గానే ఉన్నది. ఆపూట భుక్తికి ఉన్నతో
లేడో! "సంగీతశాలలోనివారిని కలు సుకొంటా
నుగదా! తమరువారితో సంప్రతించి సంగీత
పండితస్థానము దయచేయిస్తామన్నరుగదా!
ఇంకలో ఇదియెందుకులెండి? నే నిందుకోసం
వచ్చినవాణ్ణిగాను." అని విన్నవించి లేచివచ్చి

యోగమును వర్ణమును చెప్పి అక్కడివాని నవ్వించిరి.

మర్నాడు రామయ్యగారు ఆచేమము తోనే సంగీతశాలకు వెళ్లిరి. అక్కడివారు తనకు బాద్మమిరి చేసిన ఆవరము నిశ్చయముగా తనకొరవము గుర్తించి చేసినదిగానే ఆయన తలచుకొన్నాడు.

“అయ్యో మీకు మైసూరుమహారాజుగారిచ్చేటప్పడే ఉన్నయ్యో దుస్తుల కీచిమటపోట్లని-వారు, కుట్టించేటప్పడు మీశరీరముకొల్ల తీసుకోలేదు కాబోలునని- పెద్దలైనారు గనుక శరీరము కృతించినదిరా అని-అయితే అప్పటిపాటకు కూడా కృతించే ఉంటుందే మోసనికొండెము పాడించిచూస్తే తెలుస్తుందని-తెలకొకమాట చొప్పున పలుకుచూ పగలబడి మాటాడిరి. ఒకడు “చిత్తము మైసూరు విద్వాంసులు! ఒకటి రెండు పాడండి బాబూ!” అంటూ హాస్యోనియము స్రుతి సాగించెను. “ఇస్సీ! నేను పాడను. మండితంబూరాశ్రుతి ఉండివలెనుగాని పాడుమొత హాస్యోనియము స్రుతి పనికిరాదని ఆయన గర్హించెను. వారందరు ఆయనచే పాడించి తాళం పట్టించడలచుకొన్నాడుగాని తంబూరా లేకపోవడముచేత అది సాగలేదు. “తాళగారు! మరొక నాడు దయచేయండి. తంబూరా తెప్పించి పెట్టుతాము” అనిరి. “మోటుస్రుతి హాస్యనీ నన్నవడిగాత్ర పాటకు పనికిరాదు నాయనలారా! ఆశ్రుతి మూనికేయండి. మీకు దివ్యమైన కిల్లాటగానము చేర్చుతాను. నిద్రకు గులవాటు. కాగలవాడు. నను పెదవా

న్దయినాను. నావిద్య మీదగ్గర నాటిపోవలెనని ఆశ ఉన్నది. శ్రీరాజాగారితో మనవి చేస్తే మీకో ఆలోచించి పెలవిస్తామన్నారు. నావల్ల మీకు ప్రభాశ్రీ వస్తుంది. అనుకూలంగా చెప్పండి. నాసంగతి నాపాట ఒకసారి వింటే మీకో తెలుస్తుంది.” అని చెప్పి రామయ్యగారు మరొకనాడు తంబూరాశ్రుతిమీద పాడుటకు నిశ్చయించుకొని యింటికి వచ్చిరి. తర్వాత తండుమూర్తాద్వై రాజాగారిదగ్గరకు, సంగీతశాలకు, తిరిగినారు. కాని రామయ్యగారు తూర్పుదిశను తిప్పినట్లు అక్కడనుండి యిక్కడికి యిక్కడినుండి అక్కడికి ద్రిష్టపాగాని పాటవినే యేర్పాటు వారు చేయలేదు.

తెదవాడ నూర్పువైపున బండరుగైలు చారిప్రక్కనున్న పెద్దపువ్వుతోటలో ఒక నాడు సాయంకాలము నాలుగు గంటలవేళ కది నన్నండేళ్ల ప్రాయముగల బాలిక చిద్దరు పూలుకొస్తూ చెట్లు కట్టుకొంటూ ఉండిరి. ఆ తోటలో పెద్దనంపెంగపాద జీటుగా అల్లుకొని ఉన్నది. నన్ననితోన ఒక్కటే దానిదగ్గరకు ఇరుకుగా ఉన్నది. దూరానికి కూడా గమగమలాడుతూ వెలగడల్ల వానన పోలికగలిగి ఆనంపెంగపువ్వుల సుగంధము ముసరుకొని ఉన్నది. ఆ చెట్టునే కొండరుమనో రంజితమనీ నకలఫలనంపెంగ అనీ, పాదనంపెంగ అనీ పేర్కొంటారు. ఏపండుకలపుకువస్తుండో ఆపండువానన ఆపువ్వుకు ఉంటుందంటారు. కవులు నానికోపమానముగా వర్ణించేచంపకపుష్పము అదికాదు. ఆపువ్వుచెట్టు పెద్దవృక్షముగా పెరుగు. విశాఖపట్టణముజూలో అది

శ్రీమద్భగవద్గీత

అష్టాదశాధ్యాయము



చిత్రకారుడు: శ్రీరంగం పి. రామమూర్తి గారు

కల్యాణం బుక్ షాపు

శ్రీ కృష్ణ భారతము

క. విద్యాధికుండు పరాశరుఁ, దుద్యన్మతి నట్లు వలచి యోజనగంధీ
మాద్యద్ధతిఁ గలసికొనక, నద్యోగర్థము జనించె సాధ్వీమహిళిక.

౪౪

వ. అంత నానద్యోగర్థంబున.

౪౫

మ. ఉదితుం డయ్యె సుతుంకు లోకవినుతుం దుద్యద్వివస్వత్ప్రభా
భ్యుదయుం డంబుదనీలదేహుండు జటా భూషావిశేషుండు కాం
తిదకృష్ణాజినవాసుఁ దున్నతతపో నిష్ఠాగరిష్ఠుం డఘా
ఘదహద్దండకమంసలుప్రథితుఁ డా కంజోద్భవాంశంబునక.

౪౬

క. యమునాద్వీపంబున న, ట్లమరక శ్రీవ్యావసూర్యుఁ డభ్యుదితుం డై
సుమహితతేజంబున ది, కృముదయము వెలుంగఁ జేసి జగ మగ్నింపక.

౪౭

వ. ఇ ట్లుదితుం డై కనుచుండునంతనోనం బెరింగి పెద్దవాడై తల్లికి దండప్రణామంబు
గావించి పనివడి నీలలంచినప్పు డెల్ల వత్తు నని చెప్పి యనుజ్ఞం గొని తండ్రితోఁ
డపోవనంబునకుం జని యాజ్ఞ్యవల్క్యునిచే నుపసీతుండై పరమతపం బొనరించి
మొవల నెక్కటి గాఁ గలసి యున్న వేదంబులు విభాగించి పురాణంబులు వినిర్మించి
భారతార్థంబులం బ్రబలించి వాని నెల్ల శిష్యు లగు సుమతు జైమిని పైల శుక
వై శంపాయనులకుం బ్రబోధించి కృష్ణాంగుఁ డగుటంచేసి కృష్ణుం డనియు యమునా
ద్వీపంబున న్యన్తుఁ డగుటంచేసి ద్వైపాయనుం డనియు వేదంబులకు వ్యాసం బొన
ర్చుటాచేసి వ్యాసుం డనియు బదరీపననివాసుం డగుటంచేసి బాదరాయణుం డనియు
జన్మంబునంచేసి సాత్యవ తేయుండుఁ బారాశర్యుండు ననియుఁ బ్రసిద్ధిం గాంచి భారత
పంశనివర్ధనుడై ప్రవృద్ధిం గొనియె.....

౪౮

పెచ్చుగా ఉన్నది. వాస్తవ్యేషకలో దాని పూవులు అనటిపాత్రలలో పెట్టి కట్టి అమ్ముతారు. ఈవిధముకవిదుస్తాను. ఆకస్య లిద్దరు పుష్పలోభముచేత ఆపదదగ్గరకు వెళ్లిరి. ఒక పూవురెమ్మ కదల్చినారో లేదో రెండు త్రాచుపాములు పొదక్రిందనుండి ఆకస్యల కిరుపక్కలా ఎదుర్కొని పడగలెత్తిబునకొట్టసాగించెను. వాటిని చూచి ఆకస్యలు గడ్గొలుపడి అరచిరి. సంగీతసాధనకు రామయ్యగారు రప్పు వాప్రక్కనే వచ్చి ఉండిరి. అరపువిని ఆయనచేరబోయి భయపడవద్దని వారికి చెప్పునూ అట్టే కూర్చుండి పున్నాగరాగము ఆలాపనచేయ నారంభించెను. బునకొట్టుకూ ఆకస్యలమీదికి దుము

కునూ ఉన్నత్రాచులు రెండు పడిగలాల్చి హాయిగా ఆడుతూ రామయ్యగారిని చేరబోయెను. ఆపాయము లేప్పి ఆకస్యలిద్దరూ అటునుండి తొలగిపోయి దూరాన రామయ్యగారి నేర్పుతిలకిస్తూ ఉండిరి. ఆనందపరవశుడై రామయ్యగారు అరగంటసేపు నాగరాజులయెదుట రాగాలాపన చేసిరి. ఆకస్యలున్నూ సంగీతము నేర్చుకొంటున్నవారే గనుక ఆయన గానమాధుర్యమును ఆప్యాయముగా ఆస్వాదించిరి. రామయ్యగారు నాడు మైసూరుమహారాజుగారిదగ్గర పాడి ఎంత ఆనందించిరో నేడు నాగరాజులదగ్గరపాడి అంత ఆనందించిరి. అటుతర్వాత వజ్రశ్రుతిమీద ఏదో ఆలాపనచేయనారంభించగా సర్పములు సరసర దూరము

గా పోపోయెను. ఆకస్యలు చేరవచ్చి “తాతగారూ! మీరు మహానుభావులు! మీపాట అద్భుతమైనది! కాటుపేయనున్న పాములను పాటచేత మెప్పించి మా ఆపదతప్పించినారు.” అనిమెచ్చుకొని తా మంతకుముందు కట్టిన పెద్ద పూవులచెండును ఆయనకు బహుమానముగా ఇచ్చి సమస్కరించి ఇంటికికొనిపోవుటకు మరికొన్ని పూవులను కోనుకోబోయిరి.

“నేడు నాకు శుభదినము. జమీందారుగారు నా కీ వేళ ఉద్యోగము ఏర్పాటుచేస్తారు. ఇప్పటికే దానికి సూచకమే” అని ఆనందించి తాను బహుమానముగా పడసిన పూవులచెండును జమీందారుగారికి కానికగా అర్పించుట కాయన పడివడిగా బయలుదేరెను. వారు వెళ్లినది జమీం



దారుగారు ఎవ్వరితోనో మాట్లాడుతూ ఉండిరి. రామయ్యగారిచ్చిన పూవులచెండును పుచ్చుకొని “నరే! సంసారశాలకు పొండి. మీ విషయము నేడు ఘోషింపబడుతుంది. అక్కడి నభికులు తెలుపుతారు.” అనిరి. మరి మాట్లాడుటకు ఎడవియ్యలేదు. “మరొక పెద్దమనిషితో మాట్లాడుతున్నాడు గనుక అవకాశము లేదు అధికము వస్తావనిచదానికే” అనుకొని రామయ్యగారు బైటికివచ్చిరి. లేకుంటే తోటలో జరిగిన నాటికథను చెప్పే ఉండేవారు. జమిందారుగారు రన్నమాటను బట్టి తనకు తీరమువగై రాలవిషయము సంసారశాలకు వెళ్లి తెలుసుకొమ్మన్నారని అనుకొని కాలాచకుండా ఆడరా బీడరా ఆయన అక్కడికి వెళ్లెను. నభికులను సందర్శించెను. అక్కడి వారానాడు వ్యంగ్యపు వేళాకోళమును విడిచి బాహుళ్యపరిచానములే ఆరంభించిరి. “వెట్టి బ్రాహ్మణ! నీవువచ్చి మాక్కడ గురుత్వము నెరపుతావుగా! తాత్రు! నీపాట ఎవరికి కావలెను! నీకు హాస్యనియము పనికిరాదుగద! ఎవళ్లయిళ్లలోనయినా అటకలమీద పాత తంబురాలు వ్రేళ్లాడగట్టి ఉంటవి. ఆలాగంటిదేదో ఒకటిన్నీదానితోపాటు పెద్దది అక్షయపాత్ర ఒకటిన్నీ సంపాదించుకొంటివా భేషయిన పుద్యోగమవుతుంది నీది. నీక్కడ ఉద్యోగమేమిటికి గనుక! చక్కగా మేము చెప్పినది సాగించుకో, పో. పాపము, చాలాసార్లు తిరిగినావు.” అని అందులో ఒక్కమొనగా డనెను. అందరు అట్టే అవహేళనము చేసిరి. రామయ్యగారు అల్లుడు అంతరించినప్పటికంటే వేయి

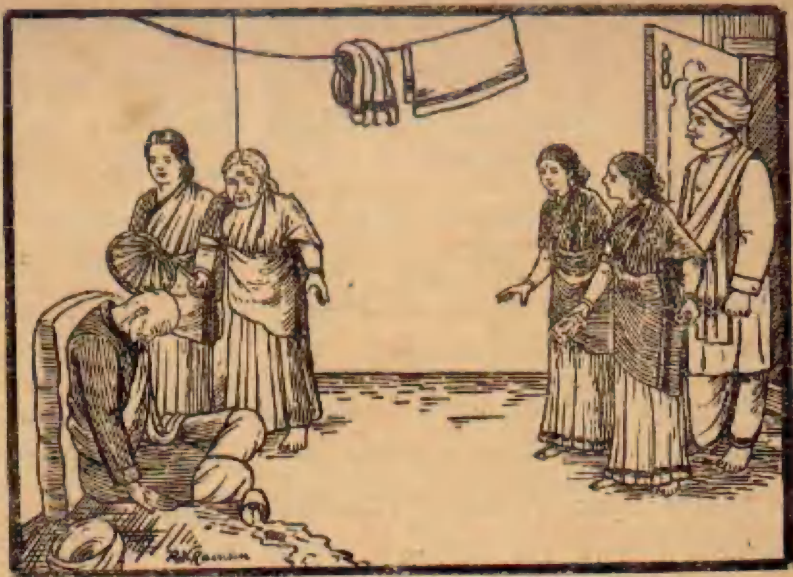
రెట్లు చెప్పుగా విరిగిపోయినారు. నోరు తడబడెను. కాళ్లు గడగడలాడెను. కన్నుల నీరు క్రమ్మిను. అడుగానలేదు. మొగాన ముసుగు వేసుకొని కాళ్లొడ్డుకుంటూ ఇంటికి కదలినారు. తోటనుండి జమిందారుగారింటికి, అక్కడనుండి సంసారశాలకు, నరనరనడిచినవచ్చిన రామయ్యగారివ్వుకు ఇల్లుచేసి కొనేది యేలాగో చైవమా అని తల్లడిల్లుతూ తప్పటడుగులు వేస్తూ నడుస్తున్నాడు. ఇంతకు ముందు పూలతోటలో త్రామబాముల బారినుండి రామయ్యగారు సంసారము పాడి సంతరించిన కన్యలు మనజమిందారుగారి కుమార్తెలే తోటలో వారు మరి కొన్ని పూలు కోసుకొని చెట్లొట్టుకొని ఇంటికి వచ్చిరి. తోటలో జరిగిన ఆడకథనను వారు తండ్రిగారితో చెప్పిరి. జమిందారుగారు రాళ్ళ ర్యము చెంది అట్టిగట్టివిద్వాంసుడు ఉంటే మన సంసారసభలో ఉద్యోగమిత్తునుగదా! అని ఉప్పొంగిరి. ఆయనను విచారించి తప్పుక నక్కరించవలసినదని ఆకన్యలు తండ్రిగారిని వేడుకొనిరి మరిన్ని ఆయన పున్నాగరాగపు పోకడలు అద్భుతముగా ఉన్నవని తామూ సంసారముచేర్చుకొంటున్నవారే గనుక వివరించి చెప్పిరి. జమిందారుగారు వారిని కూర్చి విచారించి నక్కరిస్తావని చెప్పి ఆడతప్పినవచ్చిన కుమార్తెలను ఆడరముగో ఒడిలోనికి చేరదీసుకొనిరి. చేరబోయి ఆ బాలికలు లేచిలుమీద పెట్టివున్న పూలచెండునుబాచి యిదియెట్లువచ్చి నదని అబ్బురముతో అడిగిరి. ఒక వెట్టి బ్రాహ్మణుడు తాను పెద్దసంసార విద్వాంసుడనని తనకు

ఉద్యోగమిచ్చించ వలసినదని వారముకోరి
నుండివచ్చి చెప్పకొంటున్నాడు. నేడీపూల
చెండును కొనుక్కువచ్చినాడు గాబోలును
తానిక తెచ్చినాడు. సంగీతశాలకు పొమ్మ
న్నాను. అక్కడసాంఘికులతో అకపట్టాకోవ
ద్దని చెప్పవలసినదని చెప్పినాను. చేదస్త్రపు
బ్రాహ్మకు."అని జమిందారుగానిది. "నాన్న
గారూ! ఈచెండు మీకు తెచ్చిచ్చినవారే
మమ్మివేళ సంతోషించినవారు. ఈచెండు
వారికి మేమే యిచ్చినాము ఆకారము అట్లా
ఉన్నదిగాని ఆయన అఖండవిద్వాంసుడు."అని
అకస్యలు సర్వము నవిస్తరముగా తెలిపిరి.
జమిందారుగారు నాలుక కొరుక్కొన్నారు.
అయ్యో! వేషము చూచి వేళాకోళము చేసి
నాము గాని పాటలేదు ఒకతూరి అయినా పరి
కింపకపోతిమే అనుకొన్నారు. కుమార్తెలు
తొందరపరచగా "కోచిబండిమీద సంగీత
శాలకు వెళ్లి ఇన్నూరురూపాయ లిప్పుడు బస
కర్కుండి వారికి ఇచ్చి రేపటెల్లుంట పాటకచ్చేరి
పెట్టిస్తున్నామనిన్నీ వెలకు యాకైరూపాయ
లకు తక్కువతాని జీతము వెంటనే ఏర్పాటు
చేస్తున్నామనిన్నీ చెప్పిరావలసిన"దని కుమా
ర్తెలతో ననిరి. నూరురూపాయలనొట్లు రెండు
వారిచేతి కిచ్చిరి. వెంటనే కోచికట్టించి అకస్య
లు సంగీతశాలకు వచ్చినారు గాని అప్పటికే
జరుగవలసినమర్యాదలు జరగడము, కాల్గిడ్చు
కొంటూ ఆయన అక్కడనుండి కదలివెళ్లడము
ఆయెను. సంగీతనభికుల కాకస్యలు యావ
ద్యవ్రతాంతము చెప్పిరి. ఎల్లరు లెల్ల మొగాలు
పెట్టిరి రామయ్యగారిబస యెరిగినవా డుడు

లో ఒకడు మనసునీరై అకస్యలతో కోచి
బండిమీద బయలుదేరెను. వడివడిగా వచ్చి
గడవేసిఉన్న రామయ్యగారి బసలెలుపును
వారు తట్టిరి.

గుండెదడ, దప్పి, కడుపులోమంట,
నాలుక పొడదిపోవడము, కళ్లు చీకట్లుకమ్మ
డము మొదలయిన వికారములతో అతి
కష్టపడుతూ అప్పటికి నాలుగుమూడు నిముష
మి లక్రిందనే ఆయన యిల్లుచేరెను. "అమ్మా!
నాలుక ఈశుచుకొని పోతున్నది. నత్తుగి
న్నెడు తేటమజ్జగ దాహానికిస్తావా!" అని
గోడకు చేరగిలబడి కూర్చుండి కుమార్తెలు
పిలిచి రామయ్యగా రడిగిరి. ఆమె ఆయన
అలసటనుచూచి తొందరతో తేటమజ్జగ
తేబోయెను. పాదము! పండుకు వైదవ
ఆయనభార్య చింపివిననకట్టి చేతపుచ్చుకొని
చెమటలు కక్కుతూ ఉన్న ఆయనశరీరమును
నేదదేరేటందుకు వినరుతూ ఉండెను. తొంద
రపాటుతో తలుపుతట్టుతూ "రామయ్యగారు!
రామయ్యగారు!" అని పిలుస్తుఉన్న బైటవా
రిపిలుపును విని ఆయన భార్య "యెవరువా"రని
అడిగెను. "సంగీతనభినుండి జమిందారుగారు
పంపితే వచ్చినామండి" అని బైటవారు చెప్పిన
ఒడులునువిని ఇస్సీఅని రామయ్యగారు వినుగు
కొడిరి. అంతలో, లోనుండి తేటమజ్జగ తెచ్చి
తండ్రిదగ్గరపెట్టి బైటయెవరో పిలుస్తున్నట్టు
విని కుమార్తెతలుపు తెరచి వెలుపలనున్నవా
రిని పలుకరించెను. అకస్యలతో వచ్చిన సంగీత
నభ్యుడు "అమ్మా! మీరు జమిందారువారి
కుమార్తెలు. జమిందారుగారు రామయ్య

గారికి ఇప్పటికప్పు క్రింద
 ఇన్నూరు రూపాయ
 లిచ్చి రమ్మన్నారు.
 మెంటనే ఉద్యోగము
 ఏర్పరుస్తా మన్నారు.
 ఇది విన్నవించి పోవచ్చి
 నాము!" అని చెప్పెను.
 పాపమామె తనతండ్రికి
 కష్టకాలములో భగవం
 తుడు కన్ను తెరచినా
 డని సంతోషించి లోప
 లికి రంకని వారిని పిలిచి
 తలుపు బార్లగా తెర



చెను. అప్పుడు రామయ్యగారు మట్టిగత్తాగుట
 కు సత్తుగిన్నె ఎత్తివట్టుకొనిఉన్నారు. ఇంకా
 త్రాగలేదు. అంతలో ఆకస్యలు చేరబోయి
 నమస్కరించి "అయ్యా! పూలతోటలో మీరు
 రక్షించినది మమ్మే. మేము జమిందారుగారి
 కుమార్తెలము. ఆకళంతా విని వారు నోచ్చు
 కొన్నారు. మీకు ఇప్పటికప్పు క్రింద ఇన్నూరు
 రూపాయలు ఇచ్చిరమ్మన్నారు. పాటకచ్చేరీ
 పెట్టించి మెంటనే ఉద్యోగం ఏర్పాటుచేస్తా
 మన్నారు." అంటూ ఆశోట్లు, తాముతర్వాత
 కట్టుకు తెచ్చుకొన్న పూలచెండు, రామయ్య
 గారి బిడియందుంచిరి. రామయ్యగారి రది తీర

వినూరో లేదోగాని "ఆ ఆ" అని నోరు తెరచి
 అట్టే తేరజూచి కన్నులు తేలవేసిరి. సత్తుగిన్నె
 చేతినుండిబారి నేలబడెను. గోడకు చేరగిలబడి
 ఉన్న శరీరము నేలకు బోరగిలబడెను.
 తల్లి కూతుర్ని రెండరవడి మళ్ళిమట్టిగత్తెచ్చి తెర
 చుకొనిఉన్న వోటిలోపోసిచూచినారుగానిగుట
 కపకలేదు. బట్టవట్టిచూచి సంగీతసభ్యుడు కళ్ల
 నిట్లవిడిచెను. "అయినదమ్మా రామయ్యగారి
 కథ అయిన"దనెను. అంతలో ఆవురుమరుచున్న
 రాజకన్యల నాడుకొని ఆతడు బైటికి తెచ్చెను.
 ఆయినోరు రూపాయలు రామయ్య
 గారికి అవరకర్మమున కయికిండును.



*లే బ రు మం త్రి వ ర్గ ము

ఆంధ్ర కేసుగిరిరావు గారు

అందును వహానగరములో ఉన్ననింగిపిఠయందలి కాది
 షేషసభాభవనమున సుఖాసీనులై అవధుమిత
 భాస్కరమన విట్టిపూసామ్రాజ్యమును శేతు పరిపాలన
 మొనర్చువారు కార్యకులు. ప్రాచీనసాంప్రదాయము
 లకు పట్టుకొమ్మయైన దేశమునందు, శీవవాధారములకు
 తదుముకొనుటయందే సామాన్యజీవులకు కత్తి, ఉచ్చా
 హము, ప్రజ్ఞ చిట్టముకట్టిపోవుదేశమునందు, పుట్టుదరి
 ద్రులకు కార్యకులు కొందఱు రాజ్యాంగరంగమున ప్రవేశ
 శించి తమధర్మస్థానములచే ప్రజ్ఞాపాండిత్యములచే
 సామ్రాజ్యకేటమును భుజాస్కంధముల వహించి హేమా
 హేమిలకు ఆహా పుట్టునట్లు నడిపించుచున్నారనినచో
 ఎట్టివానిపూదయము సంధ్రమాశ్చర్యవిమగ్నము కాకుం
 డును? ఈకార్యకవాయకులందు పెక్కురు పాకకాల
 మొగమైన జన్మమగ్యమునందు చూచియులుగనివా రని
 నచో చదువరులకు సంధ్రమాశ్చర్యము లినుమడించును.
 ప్రస్తుతికార్యకమంత్రులలో పెక్కుఱు పదియేండ్ల పది
 తీవమునుండియే పాలములందును గనులయందును కాయ
 కష్టము పడినవారు. ఆట్టివారు మన కిప్పుడు పరి
 పాలకులు.

రాజ్యాంగమంతయు కార్యకులచేతులలో నున్నను
 ప్రస్తుతిమంత్రివర్గమునందు ప్రతిపక్షమువారును ప్రాతి
 నిధ్యము వహించి రవవచ్చును. కాదేమిటనగ్గికు లెదవది
 మండిలో ఆరుగురు బ్రేతుయూనియను నాయకులుః
 అయిదుగురు ప్రభువులు (Peers). ఈప్రభుపంచములో
 హిందూదేశపు వెనుకటివైస్రాయియగు లార్డుఫెలమ్మ
 ఘడ్డగా లొకరు. విక్టోరియానువోరాజ్ఞి ఆంతరంగిక

కార్యదర్శి తనయుడు లార్డు పారమూటగా లొకరు.
 లెదభయమును లేబరుపార్టీకి చెందినవారే కారు. లెబర
 లుమంత్రాంగమున పాంగ్రామికమంత్రివదవి పధిష్ఠించిన
 లార్డుహార్లేను మొన్న మొన్న శే లేబరుపార్టీలో చేరి
 ప్రస్తుతిమంత్రివర్గమున లార్డుకూన్సిలరుగా నున్నారు.
 ఈమువ్వయను గాక, ఇండియాకార్యదర్శియగు ఆలివ
 రును, థామసుకూడప్రభువర్గీయులే. మిగిలిన లోమ్యం
 దుగురు కాదేమిటనభ్యులలో రామ్మేమేజ్జొనాల్లు తత్వ
 జ్ఞుడు. థార్లకు బ్రెవీలియను, కర్నల్ నెడ్జివుడ్లు, నీలు
 బక్సుగిను, వీరుమువ్వయను పూర్వము లెబరలువక్షము
 నకు చెందినవారు. హెండువనను, సిడ్నీ కెబ్బు ఫీలువు
 స్పాడను వీరు సాంఘికవాదులు. కాలనీలమంత్రియగు
 థామసు మెదల్కొని ఆరోగ్యకాళుమంత్రియగు బిల్లే
 వరకు కార్యకోద్యమమందలి ప్రతికాశియు ప్రాతినిధ్యము
 వహించినది.

ఈమంత్రివర్గమున వివిధపక్షములవా రున్నట్లే
 వివిధవృత్తులవా రున్నారు. లాయర్లు, ఉపాధ్యాయులు,
 రాజ్యాంగపరిజ్ఞాతులు, సివిలుఉడ్యోగిలు, గ్రంథకర్తలు,
 ఇతరవృత్తులవారును ఉన్నారు.

బ్రెవీలియను, లార్డుఫెలమ్మఘడ్డ వంటి పరిపాల
 నాపరిజ్ఞానము కల్గినవా రుండటట్టియే లేబరుమంత్రివర్గ
 మునకు చెల్లుబడి కల్లుచున్నదని తుహదులు కొంద అను
 చున్నారు. ఇది పరిత్యాజ్యము. ఏమందురా? కార్యక
 నాయకులు పెక్కుఱు బ్రేతుయూనియనులందు, పారి
 క్రామికసంఘములందు, మునిసిపల్ కవుషిగ్గిందు కార్య
 నిర్వహణము చాకచక్యముగ నొనర్చినవారేకాక రాజ

* ఈవ్యాసరచనకాధారములు.

- I- The American Review-of Reviews (March) 'Britain's Labor Ministers,' by Frank Dilnot
- II- Contemporary Review (February) 'The Labour Out look,' by Masterman.
- III- The Round Table (March.)
- IV- The Indian Review (May) 'A Cabinet of Authors'

కియబాధ్యతను తలచాల్సి పరిపాలనావిధానము గురిచే గినప్రాజ్ఞలు. ప్రస్తుతము లేబరుపార్టీకి చెందిన లాబ్బు పార్టీను లేబరుమంత్రిత్వమున సాంఘికమంత్రి. క్లిస్టు హిందూసమలుకూడ పూర్వముకప్పుడు కావితేటుపట్టి కులే. నేటిమంత్రిత్వమున సాంఘికమంత్రిగా నుం దిన స్త్రీ శిశువాల్ను కొయివనుప్రభుత్వమునందు మంత్రి పదవుల నలంకరించెను. కాలనీలమంత్రియను ధామము రెండుమాడుసాయలు రాజకీయోద్యోగము స్వీకరింపవల సినదని కోరబడియు త్రోసిపుచ్చెను. పైసంగతులు పర్యాయించిందినవో కార్మిక నాయకులకు పరిపాలనాపరి జ్ఞానము లేదనుటకు కుపాదులైనను సాహసంపరు.

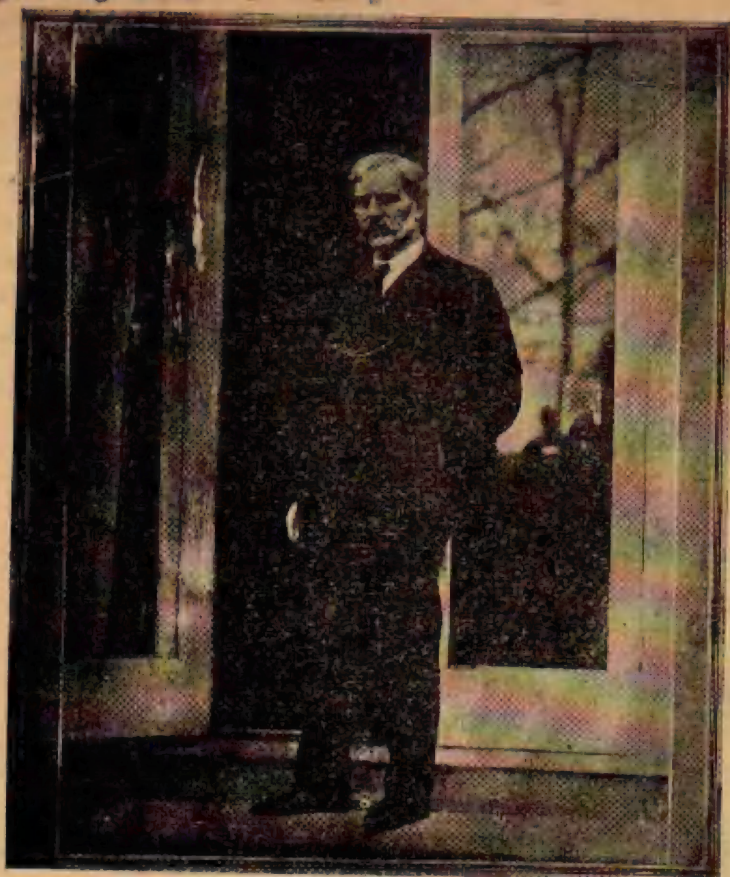
సరే! పరిపాలనావిధానమునందు మీ ప్రజ్ఞాచం తులే. ప్రజ్ఞకువోడు పొందిత్య మేమైన కలదా, అని యా మీప్రశ్న! ఈమంత్రిత్వమునం దొకజిద్దఱులిప్ప మిగిలినవారెల్లరు విద్యావాచస్పతులు; చక్రవాక్కులు! బహుశగ్రంథకర్తలు. తామ్రవర్ణిలో పుట్టినవల్ల ముతై ములే అనునట్లు వీరిలో అయిదును కొద్దియో గొప్పయో గ్రంథరచనయందు ప్రేలు పెట్టినవారే. ప్రధానాహుత్వ డను రామ్మేమేక్షానాల్లు ముప్పదిగ్రంథముల కర్త. ఇందు పెక్కుపుస్తకములు సాంఘికవాదమును గూర్చి. పండితప్రకాండుడను సిద్ధి బట్టమూర్తికామిక పరిత్రమును గూర్చిఇరువదియైదుసంపుటములు రచియించియున్నాడు. స్నోడను వ్రాసినది ఆరుసార్లుములు చేదంతగ్రంథ సప్తకమునకు లాబ్బుపార్టీను రచయిస్తామయికాస్త్రమును గూర్చి లాబ్బుపారమాయ రెండుపుస్తకములు వ్రాసియు న్నాడు. సిద్ధి ఆచార 1880 సంవత్సరప్రాంతమునందే తా నింకను రి. ఏ. ప్యాగుకాకపూర్వము గ్రంథరచనకు విఘ్నేశ్వరపూజ చేసినాడు. బహుశగ్రంథరచనచే ప్రేపి రియను వృద్ధాచారమును నిలువబెట్టెను. హిందూదేశపు సమస్తలనుగూర్చి ప్రాసంగ్యమైన చరిత్రమునుగూర్చి పెట్టి పుట్టు మోసెడు గ్రంథములు వ్రాసెను. ఇట్లుగుటచే ప్రస్తుతలేబరుకావితట్టును గ్రంథకర్తలకావితట్టుని నిలుచు రున్నారు. మన మాదిమయము నింకటితో కట్టిపెట్టి లేబరుమంత్రిలలో ముఖ్యులనవారి కొండల కివరికివేవ ముల తెలిసికొంచును.

రామ్మేమేక్షానాల్లు - ప్రధానమంత్రి

సన్ననిఉన్నతకాయుడు. వయస్సు యేబదివని మిదినంబత్సరములు. సమభారమైన శిరమును, గంభీర మైనకంఠధ్వనియు ఇవల కాతనియం దొకవిధమైన పూ జ్యభావమును, ఆతనివాక్యములందు గాఢసమృక్మును కల్గింపును. తొలకే ఈతఁడొకపల్లెటూరిపేదవజ్జవాడు. మర్యాదాజీవనమునందీతనిశివపాజముగానున్న ఆసక్తియు కార్యనిర్వహణ దాకచిక్యమును కుగ్రామును వీడి నగర రాజమును లండను ప్రవేశింప నీరనిని పురికొల్పినది. అప స్తంభభాష్కరమున ఆంగ్లసామ్రాజ్య పరిపాలనమున కిప్పుడు మూలస్థంభమైన రామ్మేమేక్షానాల్లు ఆదిన ములలో వారిమునకు ముప్పదిదిల్లింగులు వేరనముగల దిన్నిగమాస్తా. అనంతరము పత్రికా నిర్వాహకుడుగా కొంతకాల ముండి రాజకీయరంగమున ప్రవేశించి అదిర కాలములోనే రెనకుకాగ్రుమ్మిచే కార్మికోద్యమమునకు నాయకశిఖామణి యయ్యెను.

మేక్షానాల్లుభార్య డాక్టరుగ్లగాదుట్ట నుతనయ. ఈ ద్వాని కాస్త్రప్రజ్ఞాచను లాబ్బుకల్పింపకు దగ్గఅనుట్టును. ఇట్టి గొప్పవారితో సంబంధబాంధవ్యములు నెలపబట్టియే రాజ్యాంగక్షేత్రమున మేక్షానాల్లుపలుకుబడి విశేషిం చినది.

ఈతనికి భవత్పూజ లేదు. కాని దేశసేవారాధనా తత్పరుడై కార్మికోద్యమపురోభివృద్ధికి భావ్యభ్యుదయము నకు తనదేహమును ధారవోసి కీర్తిధనమును గడింపవలె నను మతూహలము పెండు. ఈమతూహలమే ఈతని నింత వాడుక తీసికొనివచ్చినది. వాక్యాకచ్యుతము, రహస్యరాజ కీయము (Secret Planning) ఆకుతూహలాంశూర ములు కారణాంతరములచే కుమిడి, క్రుల్లి పరింపకుండ కాపాడి, పెంది, పెద్దవానిని చేసి వానిసాయమున రామ్మేమేక్షానాల్లు నిపుడు రాజ్యాంగరథమున గూర్చుం డబెట్టినది. ఈతనికి కార్యనిర్వహణకాశల్యము కావలసి నంత. ఇతడు దీర్ఘముగ ఆలోచించి, చెమకముందు లరసి పదములను అతిశాగ్రతగ ఉపయోగించు మాట కారి, చెమకటిమంత్రియను లాయకుబాజ్జివలె నోటి కొంతవచ్చిన అంతియ అనివేయని గంభీరుడు. గోల్ఫు (Golf) అను కట్టబంతియాట ఒక్కటియే ఈతకు రీతి దుగ ఆడుచుండును.



రామ్మే పేర్జొనాల్జ—ప్రధానమంత్రి

జే. ఆర్. క్లిన్గ్—కామన్సు సభ్యులనాయకుడు

రామ్మే పేర్జొనాల్జవలె నీరడు సుగ్రహుపి కామం అనాకారి. పాట్టివాడు. వర్షము లేక ఈతని మొగము వెలచెలపోవుచుండును. చిన్ని ముక్కు, ముచ్చ కనులును ఈతనియందు చూపబడు అలక్ష్మ భావముద యింపజేయును. ఈగిడపనునిపి యేకార్యచరణమువను గణంగివప్పుడుకాని, ఉపన్యాసవేదిక నెక్కినపుడుకాని మిద్దెమీదిదివ్వవలె ప్రకాశించును. ఆధునికాంగ్లరాజ్యాం గపరిష్కారలలో నీర డొకగొప్పవక్త. పట్టుదల, కార్య దీక్ష, కలవాడు. దీర్ఘదర్శి. పాపావ్య కార్మికులక్షేమ యూనియనునా యకుడై దాని నోద్యోగముగ వాళ్ళర్య కరముగ నిర్వహింపిలోనికి చెచ్చి పార్లమెంటు మెంబ



రైవాడు. కార్మికోద్యమ ముఖ్య నాయకు లండన్లో, పార్లమెంటు ప్రధానసభ్యు లండన్లో శ్రేష్ఠవాగీత డెని కొండాడబడుచున్న ఈ తడు వట్టిమాటలపోగుకాడు. ఇతనిది కార్యకూరత్వము లేని వ్యర్థవాగాదంబరము కాదు. జానువ్రైటు ఉప న్యాసమలవలె క్లిన్గ్ ఉప న్యాసములు ఆత్మవిశ్వాస పూరితములు. ఆత్మవిశ్వాస ప్రేరి తములు. సుసంగతములు.

జే. ఆర్. క్లిన్గ్

కాని వాక్యమర్థమును తిమ్మత్రయమే గొప్ప వాడు కాదు. వాక్యమర్థమునకుతోడు కార్యనిర్వహణ చాక చక్కముకూడ నుండువలయును. విశోపామహా సంగ్రామమునకును ఆంగ్లేష దేశపు ఆహారపదార్థముల కంట్రోలుపని ఈతని నేర్పిన పదము. ఆపనియే నీతడు ప్రవేశించి జయప్రదముగ జనరంజకముగ నిర్వహించి కృతార్థుడయ్యెను. తోడనే ఆతనికి రై ఆంగ్లాపనియందు నలుమొగముల అర్హుని పోయెను. ప్రస్తుత మంత్రాంగ మునందు క్లిష్టము కామన్యుపభోషనాయకపదవి నలంకరించియున్నాడు.

జె. హెచ్చి. థామసు — కాలనీలమంత్రి

థామసున కింకను యేబదియేండ్లననునిండిరా లేదు. ఇప్పుడు కాలనీలమంత్రి పదవినిొందిన ఈ థామసు ముప్పది సంవత్సరముల ప్రాయమువఱకు ఇంకెను ద్రౌపదిగా పని చేయున్నాడు. ఈతడు



కాలుసోడుగు మనిషి. చుట్టుకునడక. చూపనీ కాదు. కురూపి అనియే చెప్పవచ్చును. ముఖమును చూచి అంత స్పారమును హృదయభావములనుగ్రహించుట కష్టము. త్రేడుయూనియను లన్నిటిలో గైల్వేవారియూనియను చాలపెద్దది. ఆపంపుమున కీతడు అధ్యక్షుడు, గురువు. పార్లమెంటులో నీత

జె. హెచ్చి. థామసు నీకే ముఖద్వైలువీ విశేషము. తన ఆసాధారణోపన్యాసకాకలముచే కామన్యుపభోకులను కొయ్యచాటునట్లు చేయగలకేర్తిమంతుడు. సమ్మెకట్టసమయములో యజమానులకును పనివారలకును నడుమ రాయబారములు వెలపి పోషగపర్కీ లాకీ కుదిర్చిన నిర్వాహకుడు. విశోపామహాసంగ్రామచరణమున కార్మికల హృదయమువారములందు భక్తిత్వహేతులు మారిపోసి, వారిమనములు జయలక్ష్మీపంపాదనమానందు లగ్నమొనర్చి, వేళతేమం

కరమునుపేయినట్లువ దేశాధిపతిత్వమును. థామసు ఉపన్యాసములు విన్నవారెల్ల నీతడు వాసుగా చదువుకొన్నవాడని భావించెదను. కాని ఈతనికి పుస్తకపరిచయము లేకున్నది. తిమ్మతేమి? వాత్రిగా లేదనియే చెప్పవచ్చును. అట్లయినను ఈతనిఉపన్యాసములు భావభరితములు. గంభీరములు. వివేకవంరములు. అది ఉద్రేకమును కల్గించువనుటకంటె ఉద్దీపనకాదు లనుట సత్యసమీపము. యథార్థవాది యగుటచే నీతనివాక్యములం దెల్లము గుణి. వేయేల? ఇతడు బహిరంగసభలందును పార్లమెంటువందును చక్కగ చదువార్చురముగ నుపన్యసింపగల వాని.

ఈ ద్యాననకృషియం వికసితి సరదా మెందు. గోల్లుఅను కట్టబంధియూట లేలయగా వాడుచుండును. భరతికాస్త్రమునందు ప్రవేశము కలదు. పేకాబయందు బ్రిడ్జి (Bridge) అనుదానిని ఆడుబులో మిక్కిలిచతురుడు. ఆర్మివిశ్వాసము మెండు. లేబరుమంత్రులందఱిలో రహస్యరాజీయము (Secret Organisation) నందు రాక్వేమెట్టినాల్గుతరువారే ఇతడే మేటియని రాజీయ రంక్రెడ్లం అభిప్రాయము.

ఆరరు హెండరుసను - ఛకోంసెక్రటరీ
ప్రస్తుతమంత్రులయిన ఈతడు ఛకోంసెక్రటరీ. పాంగ్రామికకొయ్యలనుకాడికెట్లుతో సక్లేకుడై పరిపాలనావిధానముతో పరిచయముకలవాడు. చిన్నప్పుడీతడు



డర్హాములో ఇనుపపని వాడుగానుండిస్థానిక రాజకీయ విషయములందును సాంఘిక విషయములందును చక్కని అభిని చేతమును చూపువాడు. స్థానికత్రేడుయూనియనువాయకుడుగా కొన్ని వార్లు పనిచేసితదనంతరము రాజకీయరంగమున ప్రవేశించిపూజనివేకముచేసత్య సంకరచేకన్నర రాజకీయోక్త్యోగముల గ్రహణము.

ఆరరు హెండరుసను

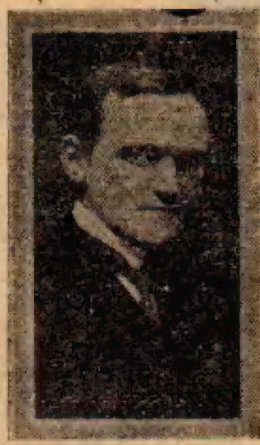
కార్మికోద్యమపు శేటికభ్యుదయస్థితికి కారకులైన మహానుభావులలో హెండరుసను ముఖ్యుడు. ప్రసన్న వదనము, వికాలసేత్రములు, ధారాళమైన యంతోకరణము కలవాడు. మతపాంప్రదాయములు గలవీవి. భామనువలే నాట్యమునందు గాని శేకాటయందు గాని యుభయది లేనివాడు. చక్కగ, సరళముగ, సంభాష్యముగ మాటలాడగలిగినవాడయ్యు. తా నొకగొప్ప ఉపన్యాసకుడనను రెలవీరును ఈతనికి లేదు. అవకాశకై నను ఉపకారమే చేయవలయునను ధారాళమైన యంతోకరణము కలవాడు. 'డెయిలీ సిటీజను' పత్రికాధిపతితో అభిప్రాయభేదములు కల్గి తా నాపత్రిక ద్వైర్వ్యరేటునుండి చీలిపోయెను. అట్లయ్యుకన్యకాలమునందు 'డెయిలీ సిటీజను' సంపాదకున కమితహావోయ్యమొనర్చిన పోకడ కారి. జేమిడ్డు హెండరుసను అను ఈతనికిమాదు బొకడు యుద్ధమునందు జేకోజేమియునకై యధిరముధారవోసెను. మఱియిద్దఱుకొమరులు పార్లమెంటుమెంబర్లకై నెలుగున న్నారు. హెండరుసను కెల్లరును చదువులమీది 'అర్థయమామా' అని పిలుచును. కార్యదీక్షలో పట్టుదలలో గౌరవభాజనదీపనములో ఈతను జవల కాదర్పప్రాయము.

అవి లాయడుబార్ని మంత్రాంగము చెలాయించుచు న్నదినములు. పోకోహనువోసంగ్రామము చకోరెత్తుచున్న సమయము. అప్పుటి కాలినేటులో హెండరుసను లేచుప్రతినిధి. కార్యసమాలోచనమునకు కానినేటుసభ కావ్యోనింపబడి ఈలేచుప్రతినిధి యొక నాడు చెల్లెను. ఇతనుపోవుసరికి సభ సాగుచుండెను. సభాధివనద్యారము లోపల జేరియుండెను. ఆదేవునింగుదిలిలో కాని నేటు సభాధివనపు రెలవాకిలికే ప్రస్తుతలేచుమంత్రచర్చమున చోంసెక్రటరీపవని నధిష్ఠించిన ఆర్థరుహెండరుసను నిలవబడవలసినచ్చెను. లేచుప్రతినిధి రాకుండగనే కొన్నిసంగతులు రహస్యముగ సమాలోచించి చొక్కెట్టివలయు నను ఆత్యాకురతియే లాయడు బార్ని వంటి ఆమాత్య శేఖరుని ఆశాస్త్రీయమైన యిట్టి అకార్యకరణమునకు బుర్రొక్కొనెడి. కానినేటు సభకులు తమయిచ్చనచ్చినప్పుడు సభలో ప్రవేశింపవచ్చును. అది వారిపొక్కు. అట్టిపొక్కును అడ్డుతనలుటకు

లాయడుబార్నికొకాడుగదా ఆంతోకంకే కొమ్ములుతిరిగిన వారికిమాడ అధికారములేదు. ఈ 'తలుపువికాయించే' (Door-mat incident) హెండరుసను సాంగ్రామిక మంత్రాంగమునుండి నిష్క్రమించుటకు కారణము.

ఫీల్చుస్నోడను - ప్రభుత్వకోశాధికారి

ఫీల్చుస్నోడను నూత్నముగిగలవాడు. మాట కారి. పాంథికవాది. ఈతనికి కోలమొగము, వయనాబ్జములు విస్ఫురములు; దుర్బలశరీరుడు; కాని, ఉద్యోగము ఉద్రేకము హెచ్చు. ఎంతటికల్లవ్యవహాయమునైనను విదమర్చి విశేషవయవగర్జిత ప్రజ్ఞాశాలి. ఈతని ఉపన్యాసములు భావభరితములు. ఉద్రేకజనకములు. మాటలు కలదుగా రులుకుగా నుండును. ఎనుటివా లేవనుకొందుకొ అనుకొయ లేదు. తోడివా కెట్లు తలంతుకొ అను జంతు లేదు. ప్రతిపక్షు లేమనిభావించుకో యనుభయము లేదు. తన కంతతోచిన అంత నిష్కర్షగాకుండి బ్రద్ద



లుకొట్టినట్లు చచ్చుతెగజేసి చెప్పికేయు శిష్టవాది. అట్టియెడ వయనాదాక్షిణ్యముల గూర్చి చింతింపడు. అట్లునటనే ఈతడు ప్రెంచి లెటట్యూషనుకాలములో జనింపవలసినమరిషి యని జనులనుకొందును. అర్థశాస్త్రవిషయమున ఈతనినిమించు వాడుకాని తుద కీతనితో పాటివచ్చు వాడుకానిలేటను మంత్రచర్చమున లేరు. అర్థ

ఫీల్చు స్నోడను కాస్త్ర మితని ఆభిమాన

కాస్త్రము. పంపిలికొమఱియగు దీడ్చే చెప్పుకూడ నీ కాస్త్రమున ఫీల్చుస్నోడనుగారికి తీసినట్టే. కావుననే ఈతడేమంత్రచర్చమున ప్రభుత్వకోశాధిపతివదలి నలంకరించుచున్నాడు. ఒకఆంశమును ప్రతిపాదించుటగాని, వాదించుటగాని, వివరించుటగాని, ఖండించుటగాని నెమ్మదిగా వినిపించివినిపించని వచనములతో ప్రారంభించును. పోను పోను ఉద్రేకము హెచ్చి ఉపన్యాసమధ్యమునకు సోపు సరికి కానున్నసభ ప్రసిద్ధిధూతము కావలసినదే!

మజ్జికొండలు.



సిద్ధి వెంబు

సిద్ధి వెంబు:—వర్తకసంఘాధ్యక్షుడు (President of the Board of Trade). విద్యాసంపత్తులచే పండితులచే అలంకృతమగు ఈ లేబరుమంత్రివర్గమునందు వెంబు పండితశిఖామణి. ఈలేడు బహుగ్రంథకర్త కావ్వి కోర్కెనుమును, సాంఘికవాదమును ఇతనిగ్రంథములందు విశేషముగ ప్రస్తావము కావించబడినవి. కావ్వికోర్కెను

మునకు సిద్ధి వెంబు రెండ్రు. సరళపద్ధతివాదులవాడు. పరమము.

ఫ్రాంకు హేస్టింగ్సు:—నయమునున్నవాడు కాదు. యువకుడే యనవచ్చును. మంత్రివర్గమునందు కళాకాలా విద్యాభ్యాసభాగములవారిలో శివర డ్డోకడు. మొన్న మొన్నటివరకు హేస్టింగ్సు గనులపరివారల సంఘమునను కార్యదర్శి. సరళసంభాషణము, ఉదారాశీయములు, ప్రసన్నవదనము, ప్రసాదలోలనములు ఈతనికి సహజ లంకారములు.

ఫ్రాంకు హేస్టింగ్సు:— అలాగే జనరలు.

వ్యాయామశ్రుతివిధానము లందు మరలప్రవేశము కల వాడు.



ఫార్లను బ్రెవీలియ ను:—ఈర డ్డోక జమీందారి (Baronetcy)కి వారసుడు. ప్రస్తుత మంత్రివర్గమున విద్యాశాఖాధ్యక్షుడుగా నున్నాడు. ఈతని రెండ్రు గొప్ప చరిత్రకారుడు.

ఫ్రాంకు హేస్టింగ్సు



గోతమిపుత్ర శాతకర్ణి శాతవాహనుడు

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ గారు

(నాసికపట్టణములోని కొండచివర యొకగుహలో సుకశాసనములో నితనిగుఱించియున్నది. "ఇతనితల్లి గోతమి. ఇతడు రాజాధిరాజు. ఛాన్యకటకము రాజధాని. మహేంద్ర వింధ్యావతపారియాన సహ్యాకృష్ణగిరిచకోరాదిపర్వతము లితనిరాజ్యములోనివి. విద్యానిధి. ఇత షోక్కుడే ప్రజ్ఞావంతుడు. ధనుర్విద్యావిశారదుడు. ఇతనిపరాక్రమము నాభాగవహుషజనమే జయ సగర యయాతి రామాంబరీమాదులను మించియుండెను." ఇవి శాసనములోని కొన్ని మాటలు.

శకయవనచటాణులు పరదేశీయులు వచ్చి భారతదేశ మాకవిండుకొనిరి. వారిలో టోత్రపు లనువా రొకతెగ. సహపానుడనువాడు మహాటోత్రపుడనుబిరుదుతో సారాప్రము (Guzerat) అక్రమించుకొని కొంతవఱ కాంధ్రరాజ్యవిభంధన మాచినాడు. ఇతడు మహా టోత్రపునివంశనిర్మూలనముచేసి మరల నారోజులలో నాంధ్ర సామ్రాజ్యము చిగుర్పచేసినాడు. ఇతనికాలము. క్రీ. శ ౧౩౩ మొ॥ ౧౧౪ వఱకు.)

"మునుముందు రణనిస్సహాణభేరికాశంఖ, నెకలవాద్యము లుష్మననితి మోయ నావెన్న వారకాంతాలి నాట్యమ్ములు, గీతికామాధుర్యంతి జూప పైన మేల్పురదాల్లు జారులు తీరిచి ఘనజవాశ్వంబుల ఖడనువోవ వెనుక ఛానుష్కులౌ వీరులు తెనుగురాజ్యపుబొడ్డు లీధాత్రి యద్రవ నడువ నచట తురగపదాతులు నచటి వెనుక నమదగజయాధికాసహస్రములమీద బల్లెపుంబోటుతో రిపుప్రాణహారు లుక్కుతున్న లాంధ్ర భటాళి యుక్తిహావ."

"ఆపై కంచురభాలిపై తెనుగువారన్నన్న యొక్కొక్కడే మాపం గల్లును ముష్టిఘాతముల దిబ్బత్రద్విపేందంబులఁ చాపాచార్యులు వారిదో; కలిత రక్షశక్తిదుర్భేద్యుడై వే పోపం దొడగఁ తెలుంగువతి పృథ్వీచక్ర మల్లాడిగఁ."

"జయజయ! గోతమీ సాధ్వీమహాగర్భ, జనితముక్తాఫల! జయముజయము జయజయ! ఆంధ్రభూచక్రరక్షాదత్త, సన్యవాహదంప! జయముజయము

జయజయ! పార్థక సామాన్యసునధను, శ్వాత్మ్రధిక్యతరిపు! జయముజయము.
 జయజయ! నలహరిశ్చంద్రపుహరవ, శ్చక్రవర్తినమాన! జయముజయము
 జయముజయ మాంధనాయక! జయముజయము, బహువరాకంచ వెను వెంటపైడిపాన్ము
 పెండికట్టల నెత్తి దీవెనల జేసి, బట్టువారు కైవారముల్ పట్టుచుండ."

"లలితామోదభరప్రసూననవమాలాభూషితం జేసిరు
 జ్వలసౌధాగ్రము లెక్కి కుంకుమము లాజల్ చల్లి రంభోజ నే
 త్రలు క్రాంతిరచెఱుంగుమాటుబడి యర్ధవ్యక్తమా నాననం
 బులు శృంగారపురోరమాపుల సుధాపూరంబు లూరించుచుకా."

"కాళ్లకు పారాశి కన్నుల కాటక, చెలువొప్పు ముత్తైదువలు మునల్లు
 పసపుపూసిన మేలిమెనలులపై వెడ,లైనకుంకుమబొట్టు లంద మెనగ
 ముడుతలునడి కొంచెముగ వంగినయొడల్లు, కనకాంబరమ్ముల కాంతితరుమ
 లలితమంజీరమంజులనాడములతోడ, పుండిభవన్మహాపుణ్యరాసు
 లట్లు కడుముగ త్రిపురసంహారకేళి, పాటపాడుచు నెదురుగా నచ్చినారు
 అంగధారుడీధవుని సైన్యములకెల్ల విజయలక్ష్మీప్రసాదాంకవిధముతోలే."

"అలెడు కాదబుపె వెంకాంబ మాలవనాధు, కుత్తుక బల్లెమ్ము గ్రచ్చినతడు
 అంతవిసన్నుడమ్మా వంగి మనకు న,మస్కార మొనరించు మధురరీతి
 చూచితే! తండ్రి! నీశూరతారేఖాప్రధానబాహువులు యుద్ధమునయందు
 శత్రునక్షోభాగజనితాన్యగునితపీ,రావతారమ్ములై యమరుగాత
 మనుచు దీవించె మునలిముత్తైదు వోర్లు, గడదిపోవుపై న్యాగభాగమునయంగు
 నుత్తమాశ్వంబుపై బోవు నొక్కయాంధ్ర, తరుణతాసీము! వీరావతారు జూచి."

"తనయరదంబునుండి పతి ధాత్రికి దిగి కృతస్తనాముడ
 య్యెను! తల నేలదాకుగతి వృద్ధసువాసిను లిచ్చుకుంకుమం
 బును ప్రసవంబులుగొని, వమోనమ యంచు రథంబు నెక్కినం
 తన జయ మంత సిద్ధమయనక దనసైన్యములెల్ల నార్వగక."

"కాశీయలేక ధాన్యకటకంబున రక్షలు పెన్నగా బహి
 ద్వారము దాటి యాదిద్రవసుధావతి యాపురివంక జూచినక
 క్షారత శత్రురక్తములు గ్రోలగ జూచిన నాల్కలొవతా
 కారభనంబు ధాన్యకటకంబు పెల్లార్చెను రాజకంఠికిక."

“వేలయులేని యంబునిధి వేగమునకొ జను నాంధ్రసైన్యజం
 ఘాలత మందగించె ఊకాలముమాత్రమ యాంధ్రవిశ్వవి
 ద్యాలయ మిచ్చుస్వాగతమునందుటకై యమరావతీపురికొ
 బాలకపుల్ పరించు జయపద్యములకొ విని మెచ్చుకొంటుకుకొ.”

“మానితగౌతమీసుతకుమారునిపై న్యము లెల్ల దాటి కృ
 ప్తానది, పశ్చిమోత్తరదిశాముఖమై చనుచుకొ తెలుంగుమా
 గాణపుటెల్ల దాటి చనగా నెదురయ్యెను వచ్చుచుకొ ప్రతి
 ప్తానపురంబునుండి దనసైన్యముతో పులమావి దంకగా”

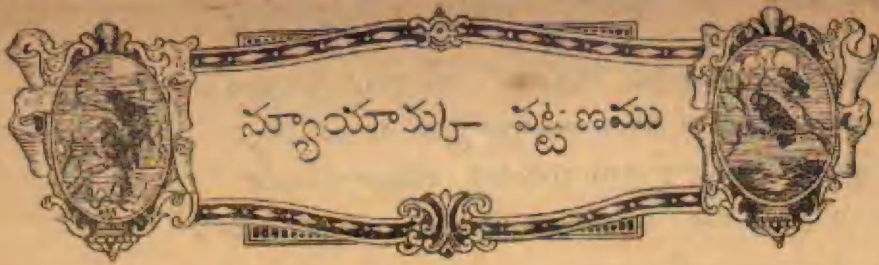
“శాతమీసుతశాతకర్ణి యీశాతవాహనుడు తా ననలు దావాగ్నితీల
 శ్రీపులమావి వాస్తిష్ఠీకుమారకుం, డాయవరాజు ఝరూనిలంబు
 ఇంక నేమయ్యె సుమ్మొ నహపానుడు, సారాష్ట్ర మింక భూస్థాపితంబు
 తొత్తపు డేటికి గడియించుకొన్నాడు, శత్రుత శాతమీపుత్రతోడ
 అనుచు గునగునలాడినా రాంధ్రభటులు, కొంద రవిజయారావములందు మనికొ
 రెండుపై న్యంబులును ధరిశ్రీతలంబు, పగిలిపోవగ సారాష్ట్ర పథము నడచె”

“తెనుగు పోలాల డేని గడిదేజిన బంటుల కాలిదుమ్ము వ
 ల్లనిపెనుభూతమై గగనలంబినియై పెనుగాలి కేగి ముం
 దునకు వెలార్చగా బదుటతో నహపానుని రాజ్యలక్ష్మి తే
 జను దొంగకొ పయికొ తెనుగుశూరులు రాజ్యముజొచ్చినంతలో”

“మూలచ్చిన్నము లయ్యె దుర్గములు క్రమ్ముకొ సైన్యముల్ చేర్చి కు
 ద్దాలింపంబడె నశ్వపై న్యగజయాధంబుల్ హరింపంబడెకొ
 గాలింపంబడి యెల్లమూలబల ముగ్రం బాంధ్రసైన్యానల
 బ్వాలాదగ్ధమయైన తొత్తపునివంశశ్రోతి చల్లారగకొ.”

“సారాష్ట్రేశ్వరు శేషదుర్గశిఖరాంచన్మౌళిభాగంబుపై
 తారామార్గ మలంకరింపబడియెకొ త్రైలింగరాజ్యధ్వజ
 స్సారోదంచితలోహితచ్ఛటల నాసాయంసమారంభవే
 థాకోచిన్సుల మందవాయుమృదులీలాపీచికొ శ్రేణులకొ.”





న్యాయార్కు పట్టణము

పట్టణాంధ సరసింహారావు గారు

అమెరికా భంపములో నిది యొక గొప్పపట్టణము.

అమెరికా వాస్తవ్యులు న్యాయార్కు-పట్టణమును ప్రపంచమునకంటెకును చాణిజ్యము పనుననించి ముఖ్యపట్టణము (రాజధాని)గ భావించెదరు. ఈపట్టణమునకు సంబంధించిన కొన్నివిశేషాంశముల నిందు బొందుపఱచెదను.

౧. ప్రపంచమునం దన్యతీయమై యొప్పారు మెన్సుట్టి అలువడియంతముల భవవ మిచ్చుట కలదు. రెండు మాడు అణాలు విలువగల వస్తువుల నమ్మి యున్నించిన ద్రవ్యముతో "అలూరక్" అనునతడు దీనిని గట్టించెను.

౨. దీని జనసంఖ్య ౫౦ లక్షలు.

౩. పట్టణంబు ఇటలీయొక్క ముఖ్యపట్టణములగు వల్లిసు కోమువాస్తవ్యులు ఇచ్చుట విశేషసంఖ్యాకులు గలవ.

౪. ముప్పదిమైళ్ల వైశాల్యమున ఎనిమిదికోట్ల ప్రజలు నివసింతురు.

౫. సంవత్సరముక్కిటికి రెండున్నర లక్షల కొత్తవన క్రొత్తపనుయ్య లిచ్చుటికి వచ్చుచుండును.

౬. ఇచ్చటి రక్షకకాళు (పాలీసు) యందు పంజెండువేలమంది పనిచేయుదురు.

౭. ఇచ్చటి పారిశాలయందు ౧౦,౫౦౦ మంది ఉపాధ్యాయు లున్నారు. విద్యార్థులసంఖ్య తొమ్మిది లక్షలు.

౮. ఇచ్చటి ధూమిశల పదిలరముల పాలయి (ఒక ణాలుసనకు చాలునదూపాయలు.)

౯. ఇచ్చటి ప్రసిద్ధమైన ఉద్యానవనము మాడు అరబులదూపములు వెలచేయును.

౧౦. న్యాయార్కు-పట్టణములో శాక రావిపాటు నిర్మించుటకు అయిదుకోట్ల రూపాయలవ్యయము చేయబడెను.

౧౧. ౨౫ పెకట్లల కొక రైలుబండి వచ్చుచుండును. నిర్ణీతకాలమునందు జరిగిన పంగతులను బట్టి లేక్కచేసి మాడగా నిచ్చుట ప్రతి ౧౩౭ నిమిషముల కొకవివాహమును ప్రతి౧౦౦ కొకనాటకగృహము కట్టబడుటయును, ప్రతిపదినిమువముల కొక క్రొత్తకంపెని స్థాపవయును ప్రతిపెకట్లలో ౪ నును క్రొత్తముఖ్యుల రాకయు, ప్రతి అరునిమిషములలో ఒకశతపు జన్మిం చుటయు. ప్రతి ౪౦ నిమిషముల కొక్కొకయోడ పోవుచుండుటయు వచ్చుచుండుటయు గమనింపవలెను.

౧౨. ఇచ్చటి హోటాలలలోను ఆహారవస్తువుల నమ్మదుకానులయందును ప్రతిదినము ౫౦ లక్షల రూపాయలు భోజనవిషయమున ఖర్చు అగును. మందు తోనూడినవీగడ యిచ్చుట మాడున్నరలక్షల రూపాయల వెలగలది ప్రతిదినము రావలెనుచున్నది.

౧౩. ఇచ్చటి బ్రాముబండ్లలో ౩౪ కోట్ల జనము ప్రతినంవత్సరము ప్రయాణముచేయుదురు.

౧౪. ఇచ్చటి పురపారిశుధ్యసంఘమువారి క్షవ నమునందు ప్రతిదినము ౭,౫౦౦ గదు పనిచేయుదురు.

పూర్వము ప్రపంచమునందు లండను, పారిసునగరములు ప్రసిద్ధకెక్కియందుడెను. చాణిజ్యమునకు లండను నగరము బ్రాముఖ్యము వహించియుండెను. పారిసు ప్రామ్యదేశములోని ముఖ్యపట్టణము. రాజధాని క్యొంగరము నకు మిన్నయని పేరువడెను. ప్రస్తుతము న్యాయార్కు-జనసంఖ్యయందేమి తిట్టకొనై పూర్వమునందేమి భవనం పత్తనందేమి చేయెల ఏవిషయమునందును లండనునగరము నకు తీసిపొను. కొన్నివిషయములయందు లండనుకంటె అధికముగ నున్నది. అలూరక్ పంటిభవనమును బోలు ఎల్లయినమందిరము లండనులో లేకపోవుట యొకలోప మని పంగణింపవలెను. మొగలాయి చక్రవర్తి లభివనము

లకుంటే తెచ్చుటగా శృంగారమైవట్టి న్యాయార్థము
రైలుప్రేమనుకును లంఘనములైవట్టివనుకును హాస్యము
కాంతిరభము గలవనుట యతిశయోక్తి గాదు.

రెండువేల రెండువందలకొట్టుల హాస్యమునిర్మాణ
మన్యాయార్థములకుఁ బ్రతిఘటనలపూర్వమే ౨౫౦౦
గదు లందునది మరయొకటి కట్టుట కారంభమయినది.

లంఘనలో వేలకొలది వీధి లున్నాయగాని న్యాయార్థము
వందలకొలది తిరిగివర్తమాత్రం ఒకరెద్దయ
దిచ్చగాఁగ్రు కనబడుచును.

లంఘనయొక్క జవసంఖ్య న్యాయార్థములో
ప్రస్తుతము సమానముగనున్నను న్యాయార్థము జవసంఖ్య
యందు క్రమముగా తీవ్రమైనఅభివృద్ధి కానవచ్చుచున్నది.

న్యాయార్థములో భూమివల లంఘనంపై మిం
చియున్నది. వ్యాపారమునకు ప్రాముఖ్యమువహించిన
వీధులలో న్యాయార్థమువందు ఎక్కడున్నావీ వల ఎదు
కొట్టుపాపాయలకు మించియున్నది.

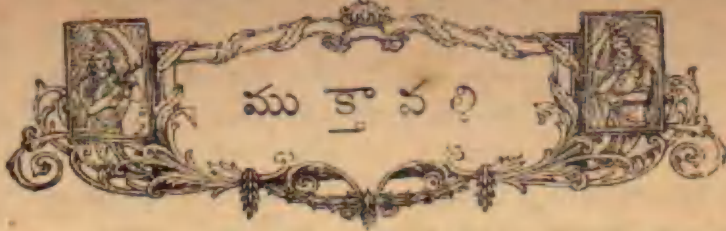
అలూరన్ : అనుభవము న్యాయార్థమువందేకాక
ప్రపంచమువందలవేలకు మిక్కిలివీలైనది. ౩౯౨ అడు
గులు ఒకయంగుళము దీరియెత్తు. అన్నిభయము లేకుం
డునట్లు భవనమంతయు ఇనుముతోను రాతితోను గట్ట
బడినది. కట్ట బొత్తిగా వాడబడిలేదు. దీనిఅంతస్తులపైకి
ఎక్కుటకునుదిగుటకును విద్యుచ్ఛక్తితో నిర్మింపబడినబండ్లు
గలవు. ప్రతిదినము ఎక్కిదిగువారిసంఖ్య ముప్పదివేలు. ప్ర
పంచములోని గొప్పపర్రెవల కార్యస్థానము లిందు విశేష
ముగనున్నవి. పర్రెవలను వారిసేవలును సుమారు పం
డెండువేలమంది దీనియందుండెదరు. ప్రతిదినమిచ్చటికి
దెబ్బదివేల యుత్తరములు వచ్చును. వీనిని భవనమువందు
బండుటపై రాత్రిబజర్లు పదిమంది తపాలాజనానులు
పనిచేయుటకు నియమింపబడియున్నారు. ఈభవనమునం
డుండువారిసౌకర్యార్థము వైద్యశాల, ఔరశాల, ఈదు
టలోకా తొకయనువ చెలువు మున్నగునవి గలవు. రాత్రు
లయందు ౮౦ వేల విద్యుద్దీపములు వెలిగింపబడును. అన్ని
టికంటే వై అంతసుమండి పట్టణముయొక్క సౌభా
గ్యము పెక్కుమొగ్గవరకు చూడవచ్చును.

న్యాయార్థములోని హాస్యమువందెరములు ౨౦
నుండి ౩౦ అంతస్తులవరకు నుండును. వీనియందు ౧౦౦
మొదలు ౨౦౦౦ వరకు గదు లందును. ప్రతిగదిలో
స్నానపళ్లెకొట్టు శుంకును. తరువగ ప్రతిహాస్యమువందు

ఈకొలుకు ఇరువరెలువునాకు నుంకును. వీనియందలి
నీరు తనమున తొకటిరెండు పర్యాయములు మార్చబ
డును. ప్రతిగదియందు శరీరశుభ్ర, ముఖశుభ్ర, చేతులు
తుడుముకొనుటకు చేర్చేయింపట్లం ప్రత్యేకముగ వదుర్ప
బడియుండును. ప్రతిహాస్య వార్తాపత్రిక యొకటి ప్రతి
గదిలో నుండువారికి అందజేయబడును. మొదటి రెండం
దిక్కులయందు ఉపన్యాసములు నాట్యములు జరుపుట
కేర్పాటు చేయబడియుండును.

నాటకశాల, సంగీతమందిరము, భోజనశాల,
తంతిస్థానము (జెమరెట్ పెల్లిగ్రాఫ్) తీగ లేని రెంతిశాల,
గ్రంథాలయముహాడ నుండును. వైద్యశుశు, (వాయి)
వర్క్ నియమింపబడియుండును. చల్లగాలికై విహారము
ట కిది యుపయోగకరముగ నుండును. రైలు, నాటకశాల,
టెక్నోట్ర ఆయుగమునకును అట్టల నుడువునకును ఏర్పాట్లు
గలవు. వదానగంటలలో బట్టల నుదిరి తెచ్చెదరు.

గదిలో హొచ్చుండియంత్రముయొక్క నుండి నగది
నలో రెక్కలమే సేవకురాలు అట్టై వేదియుండును.
మోటారుబండ్లు కావలసినవో పెట్రోలువాహనా క్రింది
యంత్రముననున్న కార్యస్థానమునకు తెరిగిన రెండుమాడు
నిమిషములలో సిద్ధముగ నుండును. సిగరెట్టు మున్నగు
వస్తువు లేవి కావలసినను పెట్రోలువాహనా తెగవినవో
గదిలోని కంఠతేయబడును. పెంచలగడ ఉపయమున
లేవనలసియున్నవో రాత్రి దెగిపెట్టుటయిన నిర్ణీతకాల
మున వెలకువనపుట కేర్పాటుచేయుదురు. ప్రయాణి
కులసంరక్షముతో విహారము ఒకరిజన్మములో వ్రాయుదు
కొనబడును. వేదవీరు, చల్లనినీరు నల్లలు నుండును.
విద్యుద్దీపనలు ఉండును. గదియందు వ్రాతపరికర
ములు మేజాలు ద్వీపాలు మొదలగునవి హాడ నుండును.
కెరాయి దివయొక్కింటికి చూడుదలార్దు. అమెరికాదేశ
ముయొక్క భాగ్యసంపద అవటిసౌకర్యములు ప్రజ
లనుభవించునట్టి సుఖమును న్యాయార్థమునుగలించి పైన
వ్రాయబడినయంత్రములు నూచించును. పూట కార
ణాలు గైకొని భోజనమునందు చానినకుటలులు వేదవీరు
నుపయోగింపబడినట్లు యజమానులకును, నిర్ణీతాభ్యుము
సుగాని సౌకర్యమునుగానిపాటించక నాలుగణాలభోజన
మెచ్చట దొరకువా, యని తినుగు మనదేశపుప్రయాణికుల
కును వైసంగతులు వింత గా గనుపట్టును. దేశము దరిగట్టిరి
యందుండునంతవఱకు మన కిది కలలోనివార్తలు గదా!



నేదుల సత్యనారాయణశాస్త్రి,

(శతావధాని : పాహితీపత్రిక)

3

శాస్త్రమునయోగముగా శ్రిహృదయంబున విచ్చిన సంజరేకులకు
యామిని రాల్పివైచె, ప్రణయాతిథికంతముచుండి యావనా
శామ్యదుపుష్పమాలికలు జాతిపడెక భవదంస్రలుందు, నో
స్వామి, నదించు తెందు కీక శ్రావణమాససభోవిపంచక !
సీయసురాగముక దెలియ నేరని యీహృదయంబు సంశయ
చ్ఛాయల నూగుచున్నది, విషాదపు చీకటిరేకురేకులకు
తీయనివెన్నెలలో వలచు నీకడకన్నుల నవ్వులందె, స్వా
మీ, యిట లెంతకాల ముడికింతువో రెక్కలులేని యాశలక !

౪

ఏల నిశీధమందు ధ్వనియించెదు నీమృదువేణుగానక
క్షాల పదేపదే హృదయసాధకవాటము నిట్లు, చాలియొక
చాలని పూలసంకెలల నకబిగగక్తెదు శాసనంబు నీ
వే లిఖియించి వత్తి నెగయించెద వారెమ దీపికక, ప్రభు!
ఈవిషమంపుగాడ్చు టలంబుపుల గ్రుచ్చిన మాల భిన్నమై
పూవులు కేకులూడి పడిపోయె, మిగిల్చితి ప్రేమవాసనా
స్లావితరంతు, వద్ది యురినైతువో నామెడ, నీమృణాలరే
ఖావరమాస్తమం దభయకంకణ మట్లు ధరింతువో, ప్రభు!



హిందూదేశమందలి కాగితపు పరిశ్రమ

దాని భావిపరిస్థితి

సి. యన్. చిన్నస్వామి గారు బి., ఏ.

హిందూదేశమందలి పాపికామికాగితపరిశ్రమ

చరిత్రలో మహాసంగ్రామమునకు విశేష సంబంధము కలదు. అనుదినమును మన ముపయోగించు వస్తువులు సంగ్రామమున కెంత యవసరమో అప్పుడు తెలిసినను. ముడిపదార్థములు హిందూదేశములో దొరకుచున్నవి. జన్మనీ, అస్థి, కూ, దేశమును మాత్రమే వీకాగికారమును అనుభవించుచున్నటువంటి పెక్కు పరిశ్రమలను ప్రారంభించి అభివృద్ధియందు కవకాశము ఆప్పుడే కలిగినను. ఇప్పుడున్నటువంటియు వింగను యెక్కువయగుచున్నటువంటియు పరిశ్రమలన్నియు యుద్ధమే కారణముగా గలవి. విశ్వయునుగా దేశము నందుగల పాపికామికాగితపరిశ్రమ మహాసంగ్రామము ఉద్ధరించినది.

యుద్ధమునకు పూర్వము కాగితపుపరిశ్రమయనిన కెవ్వరిను లక్ష్య పెట్టలేదు. పరిశ్రమలలో నుత్సాహము గలవారు సమయము విదేశపు పరివాండ్రతో పోటీపడి గలవని కలలోపైన తిలపలేదు; కాని మహాసంగ్రామముయొక్క విపరీతపరిస్థితులకు ఈపరిశ్రమ మీద మాన కనబడియుండుటచే కాగితపుపరిశ్రమ యెంత ముఖ్యమో ప్రజలకప్పుడు తెలిసినను.

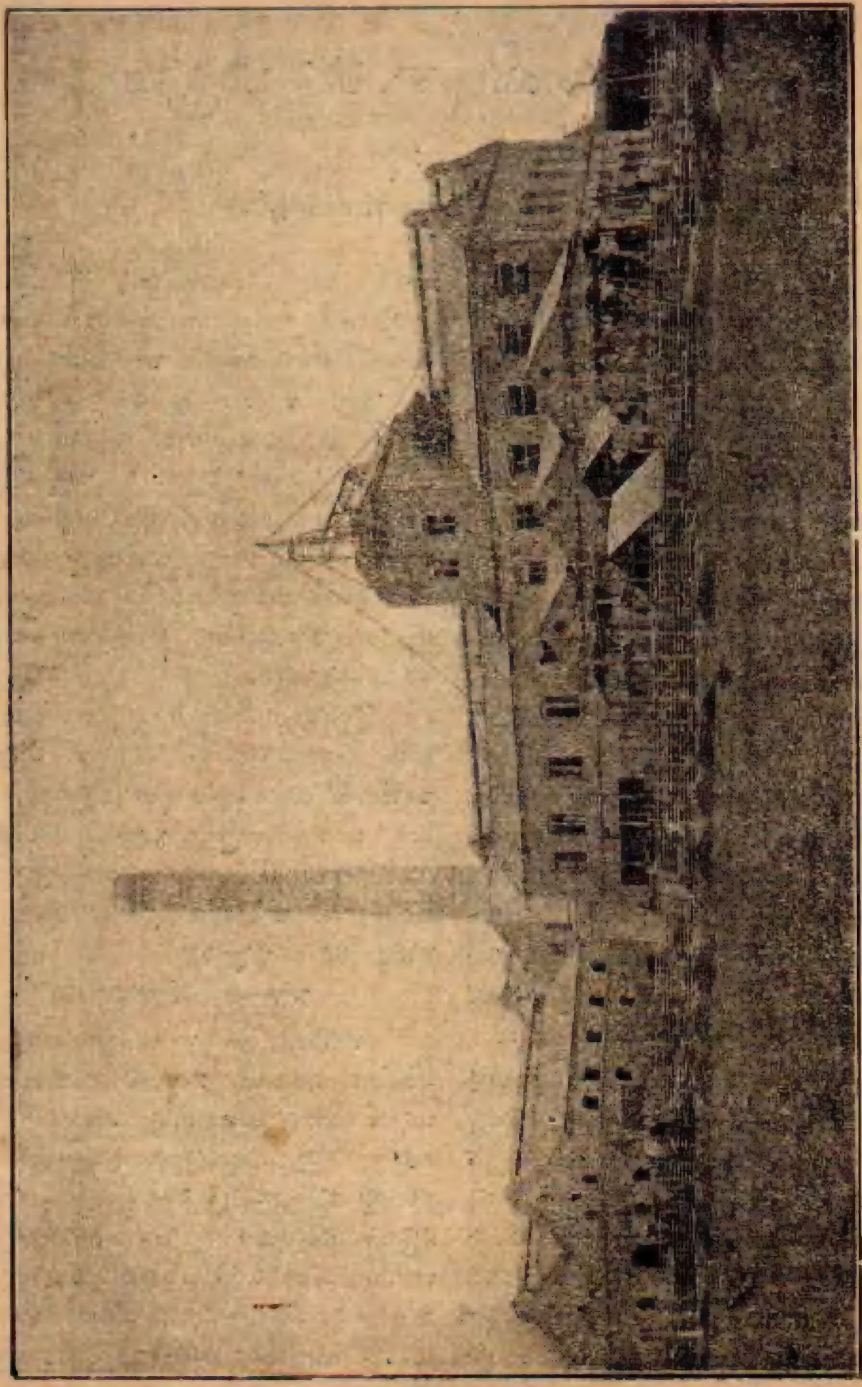
ఇప్పుడుహిందూదేశమున తొమ్మిది కాగితపు యంత్రాలయములు కలవు. అందు తిరువాన్కూరుననున్న ఒక్క యంత్రాలయములేవు తక్కినవన్నియు ఉత్తర హిందూస్థానముననే యున్నవి. తెల్లకాగితములు చేయుటలో ఈయంత్రాలయము లింకను దిగుమతీయము మన్న వెదుముగ్జుమొవనే చాల బడతా కారధారపడి యున్నవి. క్రొత్తతెల్లలప్రకారము యీ వెదుముగ్జు సంపన్నమునకు 15,000 టన్నులు దిగుమతీ చేయుచున్నది. హిందూదేశములో 80,000 టన్నులకు పైగా

కాగితము ఖర్చు అనుచుండుటలన, ఈపరిశ్రమ మిగల గొప్పదిగానే ప్రారంభింపబడుట కవకాశము కలవనుట స్పష్టము. యుద్ధపరిమాయమున కాగితమునకు చాలనిరాక యుండెను. కాగితమున ముడిపదార్థము లెక్కువగా నుండెను. అందువలన హిందూదేశములో మర్చియిగు పదార్థములలో పేల్లెనగాని నన్నింటిని ముడిపదార్థములుగా నుపయోగించుట కవసరము కల్గెను. కాగితమునకు చలిన వస్తువులన్నియును మూలముగా చేసిన విచారణలన దక్షిణహిందూదేశమునగుడ కాగితపు యంత్రాలయములను స్థాపించుటకు సాధ్యమునని కనబడుచున్నది.

పైపెట్టిన వివరములనుబట్టి చదువరులు కాగితమును చేయు వివరములను తెలిసికొన గోరవచ్చును. కాగితమును చేయుట మిగల వ్యయకరమైనవని. ఇంగ్లాండులో జలపాతములంద చక్కగా స్థాపించబడియున్న ప్రాంతయంత్రాలయములు పోయి యిప్పుడు దినమునకు టన్నులకొలది కాగితమును తయారుచేయు ఆధునిక కర్మాగారములు వచ్చినవి.

కాగితము చేయు విధము

కాగితము పూర్తిగా తయారగుటకు పూర్వము అయిదారు విధములగు వశ్యలను కేంద్రాలయియున్నది. ఇప్పుడు దిగుమతీయమునున్న వెదుముగ్జు సాధారణముగా ఏక్షరరంధ్రములుగల (పెల్లులోలా) అడవి కలపయై యున్నది. బ్రహ్మకొట్టకట్టియు పొడిచేయు నట్టియు యంత్రముల (గ్రీంపెన్స్, డిక్టేటింగ్ మిషిన్) సహాయమున దానిని 'యంత్రముల వెదుముగ్జు' (మెకానికల్ ఉడ్ల పంపు) అను ఒక మెర్చిసాడిగా చేయుదురు. తరువాత దీనిని సోడా మొదలగు కారమైనవదార్థములతో కరిగిపోవునట్లు చేయుదురు. అప్పుడది కవి

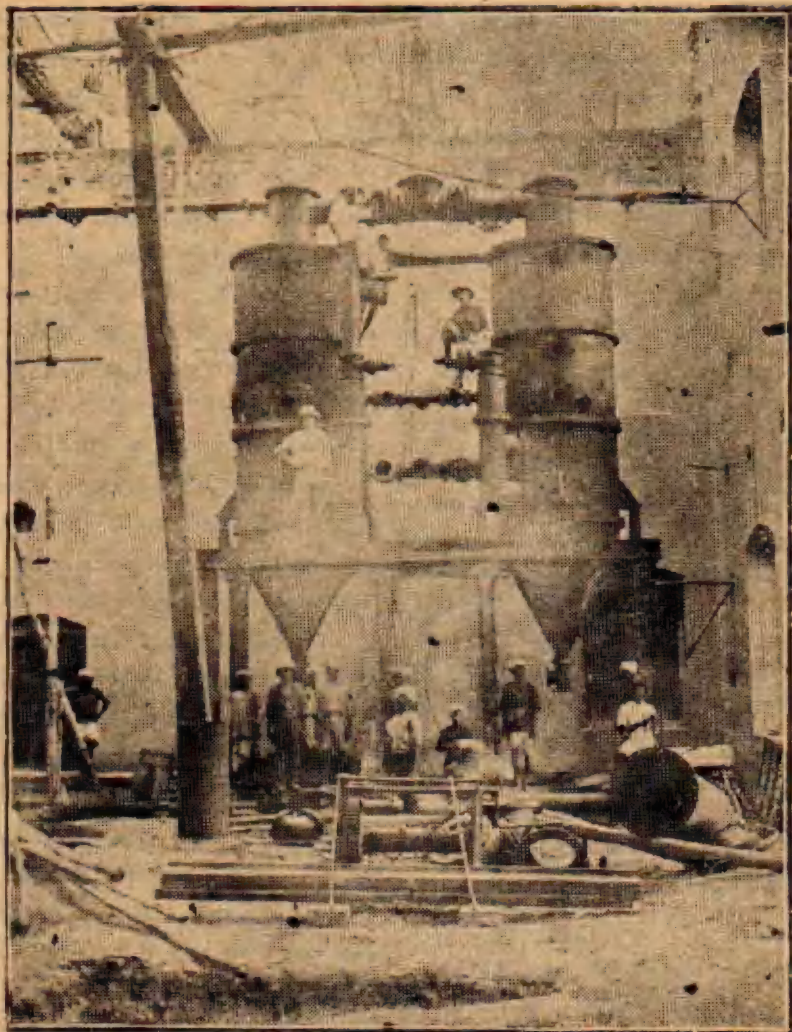


కాగితపు పరిశ్రమలయము — రాజమహేంద్రవరము

కర్రపల్పు అనుపేదగలదిఅగును. గడ్డి, ఎస్పిస్టోగ్రాను, గుడ్డిలికలుగా నున్నచూడి, జవపవార, అగిపెవార మొదలగు నితరము సిపదార్థములను కాగితముచేయుటకు పయోగింపబడును. వీని నన్నిటినికూడ మైదముగానే కెమికల్ పల్పుగా రాయుచున్నందున. కాని వేరువేరు పనులకై యుపయోగింపబడు వేరువేరుకరకముల కాగిత

ములను చేయుటకు సాధారణముగా ఈగడ్డలను ఒక దానితో ముఖ్యకానిది కలుపుచుందురు.

‘పోడా రికవరీ ప్రొసెసు’ అను నొకవర్గవిధులన చెడునగడ్డనుమాత్రమే రాయుచున్నచేయు ప్రదేశములలో కెమికల్ పల్పుచేయుటకై అధికముగానుపయోగింపబడిన కారవునోదాను స్పెషల్ ఎవాపరేటరులద్వారా రాబట్టు



రికవరీగదిలోని ఎవాపరేటరులు

దును. ఇట్లు రాయుచున్నచేయు కెమికల్ పల్పులో లోక్కలులేని పదార్థము (కాగిత పల్పులోని నీటివీరియల్)

ఉండదు. దీనిని తిరిగి చూడవలెను అను ఒకవిధమైన
 వ్యవస్థానికై ముగ్ధులయ్యెను. కొంతమీద
 పెక్కుబడిన హాండ్‌లయొక్కయు, హాండ్‌ల సుబాన్
 మైదీలగునోయి, తెట్టుపైయొక్కయు పండులను
 చూచినట్లయిన హాండ్‌లయొక్క మనసు స్పష్టమగును.
 ఈ కెమికల్ పబ్లిక హాండ్‌ల హాండ్‌ల (half-staff)
 అను మరయొక మెత్తను పదార్థముగా తయారగును.
 ఈ పదార్థ విశుద్ధము లేదు. ఇది చిరుపదార్థముల
 తోను రంగును బలపును ఈమగల యీర పదార్థ
 ములతోను (పైకిన లోపిల మెత్తగునట్) కలప
 బడును. తెల్లకాగితములను చేయునప్పుడు సాధారణముగా
 రంగునిచ్చుటకును బలపునిచ్చుటకును చీకాకోకల పంక
 మున్ను (చైనా) నుపయోగించును. గట్టికాగితములకును
 తక్కిన సామాన్యమైన కాగితములకును కావలయు
 మొదలగు సాధారణముల ముడిని (వ్యాపకం
 అర్థము) నుపయోగించును. ఈ పద్ధతిలో నుపయోగించుచు
 రసాయనములు పరీక్షయొ న్నిట్లగు పై యున్నవి.

ఇప్పుడు, గట్టి కాగితముచేయుటకు వీలుగ
 నుండును. ఇప్పుడిట్లు నీటిలో కలపబడి ఒక్కచే
 విధముననున్న పదార్థమే కాగితము తయారుచేయుటకు
 నిక యంత్రముమీదుగా నడచిపోవునట్లు చేయుదును.
 ఎడతెగనుండ కాగితమును తయారుచేయుటలో ప్రతీతి
 చెందిన యంత్రములలో (హార్ డ్వేరు) చేపను పెట్టిను
 అను యంత్రము ఒకటి. ఒకచేపున తక్కిన యంత్ర
 ములో పనుముగా ప్రవేశపెట్టబడునుండ చేతికొరెపున
 పొడికాగితము మట్టులమట్టుగా తయారై పన్ను
 మందును, ప్రభుమనున రేడిగట్ల తీగలతో పల్లండిన
 వలవంటి యంత్రభాగముపై పడచబడును. అప్పుల రేడి
 యుంటిపోవును. ఇంకను పొడిగామందులను దీని నొక
 పెట్టె (పెట్టె) గుండా పోవును. ఆ పెట్టె
 లోనుండి బయటికి రాగానే దానిని రేడిగానున్న ఒక
 రోగిగడ్డ (ఫ్లై) పై వేయుదును. ఆ రోగిగడ్డపై
 గోలగ్గు తిరుగుమందులను గట్టి ఒకచేతి కాగిత
 దూపముగా చూయును. ఇప్పుడునుండి ఉపరి ఒక పొడిగోగి
 గడ్డమీదికి వచ్చును. పిమ్మట రేడి యుంటిపోవునట్లుచేయు
 వలెంపడునుండను గడులగుండను పోయి, నునుపుగా

నుండును మట్టిగొన్ని యంత్రములగుండా పోయి
 తుపన కాగితము మట్టులమట్టుగా మట్టబడును.

కాగితమును చేయువిధము వైవ బహుళమై
 యుగా చెప్పబడినది. కాని చేయవలసిన సవినిగూర్చి
 సంక్షిప్తముగా వివరించినది.

కాగితములపరిశ్రమ ఆగ్నికాగితమిది చేమాపు
 పరిశ్రమలలో నొకటి. ఇటువంటిపరిశ్రమ చేయున
 కొకవిధమైన ఆగ్ని కాపున కాగితపు పరిశ్రమ యున్నందు
 చాల నశిగొట్టిపోయి పన్నుగట్టున పడుచున్నది.

కాగితపు పరిశ్రమయందు మిగుల ప్రమా
 డైన పరిధియు, తెయ్యు (చెడి)గా ప్రభుత్వమునకు
 తెల్ల లోన ఎన్నుట గారి యొ క్రిందిగోళ్ళములు
 కాగితమును తయారుచేయుటయందు బ్రహ్మణముగా
 గ్రహించవలసివి. చూడును.

"ఈపద్ధతిలో గాను తయారుచేయు యంత్ర
 లయము సాగ్ని మోంపవలకు ముడిపదార్థముల దొరకు
 ప్రవేశములకు చేరువలో నుండవలెను. కాగితపు
 యంత్రాలయములు చాలవలె కాగితము లమ్మకుపోవు
 బజారులకు నగ్గంగా నుండవలెను. గుట్ట దొరకినట్లయిన
 హిందూదేశములో కాగితపు యంత్రాలయములు తప్పక
 వృద్ధిజెందును. వీలయిన, హిందూదేశములో వివిధరక
 కాగితమునకు నిరాకరియున్నది. అది యిప్పుడు ప్రతిపం
 త్సరమునగొన్ని వేలలొక్కలొప్పున పాచ్చగున్నది."

యంత్రముయందును వెదురునట్లును కాగితమును
 తగ్గిపోవుటయన అగోచ్యముగా కాగితములకు కలుపు
 సంభవించెను. అప్పుడు ప్రభుత్వమువారు ఈపరిశ్రమ
 యొక్క ప్రాముఖ్యమును గుర్తించిరి. కాగితమును
 చేయుటకు వలసిన పదార్థములను గుఱించియు, పరి
 శ్రమను స్థాపించుటకు తగిన ప్రవేశములనువలించియు
 విచారణలచేసిరి. రాజమహేంద్రవరమున కొన్ని స్వాభా
 వికములగు ఆనుకూల రిషికు లున్నవనియు, కొన్నివిష
 యగుల కాగితమును తయారుచేయుటకు వడిగా హిందూ
 దేశమున ఆపట్టామే రేడియున్నవనియు చూప
 బడినది. కాగితపుపరిశ్రమకు వలసిన విక్రీయ ముఖ్య
 మైన నీటిపనుపాయము గోదావరినుండి నిరంతరముగా
 కలుగగలదు. కలవలో నిండియున్న వర్షిగ్రూడెము,
 పలుకుమామిడి ఆదిపులు చేయలో నున్నవి. నది, కాయ

శ్రీ. శే. సర్. అశుతోష ముఖర్జీ

అశుతోషు అనునది సంగ్రాహ్యమున సామాన్య
 వాచ్యము. ప్రతిగ్రామమునందును ప్రతిపట్టణము
 నందును కొంతమంది అశుతోషు లుండును. అశుతోషు
 ముఖర్జీ అను పేరుగలవాడుమాడ నెందరో కలరు. కాని
 అశుతోషునెరుంగనివా రొక్కరైన ఊండగు. ఇందరిగూ
 దయంబుల నాకర్షించు ఆచూకీమహు డెవ్వడో, ఆరిని
 గనిన పూముడు లెక్కతో ఆర డెట్టి స్వరూపము
 గలవాడో ఆకరిగూగడంబు లెవ్వయో ఆర డెట్టియూ
 త్కార్యము లొనర్చెనో చదువులు తెలిసిగొన గుహాపా
 లులగుదురు. అశుతోషు ముఖర్జీ యొక్క మరగములన
 సంగ్రాహ్యమునకేకాదు, హిందూ దేశమునకును తీరరాని
 కొరంత వాటిగినవనియు ఆకొరంత స్వల్పకాలములో
 తీరునది కాదనియు చెప్పుట సామాన్యము కానేరదు.
 ఆరిని సమకాలికులలో ఆమునస్థానమునను దగిన
 సమగ్ర లెక్కరును లేరు. ఈతరమువారిలో కొన్ని
 సంవత్సరములు కట్టించి పనిచేసినమానూష అశు
 తోషునలె ఎల్లదిగముల ప్రకారంబగువారిని యాచారాల
 ము. ఎచ్చలైన నెవ్వృత్తియందు ప్రవీణులగువాుకలగు.
 కాస్త్రసాంక్షిక్యము సంపాదించినవారు గలరు. కథా
 నైపుణ్యమును బొందినవారు గలరు. దేశకీర యువస్థిర
 వారు గలరు. కాని అన్నిటియందును సమానప్రతిభను
 సంపాదించి మిక్కిలి గొనకెక్కిన యారకు ఉత్తమ
 న్యాయస్థానమున న్యాయకూర్చి పదమునకు పెక్కు
 సంవత్సరము లుంకారముగా నుండిన సర్ అశుతోషు
 ముఖర్జీ యొక్కడే.

సర్ అశుతోషుముఖర్జీ 1895 సంవత్సరము జూను
 29 వ తేదీన భవానీపురమున జన్మించెను. ఇతనితండ్రి
 గంగాధ్రస్థానముఖర్జీ. కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయమునందే

యం. బి. పట్టమును పొంది భవానీ పురముననే చైద్య
 వృత్తి నలంబించి పనిచేయుచుండెను. పూవు పుట్టగనే
 పరిమళించుననుకీతి అశుతోషు 12 సంవత్సరములప్రాయ
 ముననే విద్యయం దెనలేని యభిలాషను గనుపరచెను.
 14-వ యేట సోతు సుబర్బకన్యాలునందు ప్రవేశించి
 విద్యాభ్యాసము చేయుచున్న సమయమున నీరసికి
 గణితకాస్త్రమునందు ప్రశ్నకాభిమాన మేర్పడెను. ఈ
 సమయముననే అశుతోషు, బర్నార్డుస్మిత్తు అరిత్ మెటి
 క్కునందలి కొన్నిలోపములను కనుగొని గ్రంథకర్త
 ప్రాసపంప, నాతడు తనతప్పులను ఒప్పుచు నీక్కిని
 యగుమొదలగుకొన్నిగ్రంథములనుబహుళమతిగాపంపెను.
 అప్పటిదినములలో ఉత్తరహిందూస్థానమున కంతటికిని
 చెందియున్న కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయము 1879 ప్రవేశ
 పరీక్షలో అశుతోషు కృత్యాడై అగ్రస్థానము నలంక
 రించెను.

రాజధానికళాశాలలో విద్య నభ్యసించెడిసమయ
 మున గొప్పవక్తగా పేరొందెను. ముఖ్యముగా గణిత
 కాస్త్రములో కొన్నికాఖలయందు కొంతమంది యుపా
 ధ్యాయులకంటె గూడ తెలిసినవాడని అశుతోషు కీర్తి
 పొందినెను. 1884 సంవత్సరములో పట్టపరీక్షయందు
 తిరిగి విశ్వవిద్యాలయములో కల్ల ప్రథముడుగా ఉత్తీర్ణ
 డయ్యెను. గణితకాస్త్రముయందు ప్రృతికాస్త్రమునందును
 యం. బి. పట్టములను పొందెను. ఇతడు పట్టపరీక్షకు
 వెళ్లక పూర్వమే గణితకాస్త్రములోని కొన్ని కఠినసమ
 స్థలను పరిష్కరించి యింగ్లాండులోనివక్తలకు పంపు
 చుండెడివాడు. ఈతనిపరిష్కారములను పండితులు చూచి
 మెచ్చుకొని యీతడు కళాశాలను విడుదల పూర్వమే
 'లండన్ మాథమాటికల్ సొసైటీ' లోనికిరి, 'రామన్

అప్పుడామిక్ర పాపైటేలోనిది, 'వాయర్ పాపైటేలో' నిది ఈతని పట్టుదిగా తీసికొనిరి.

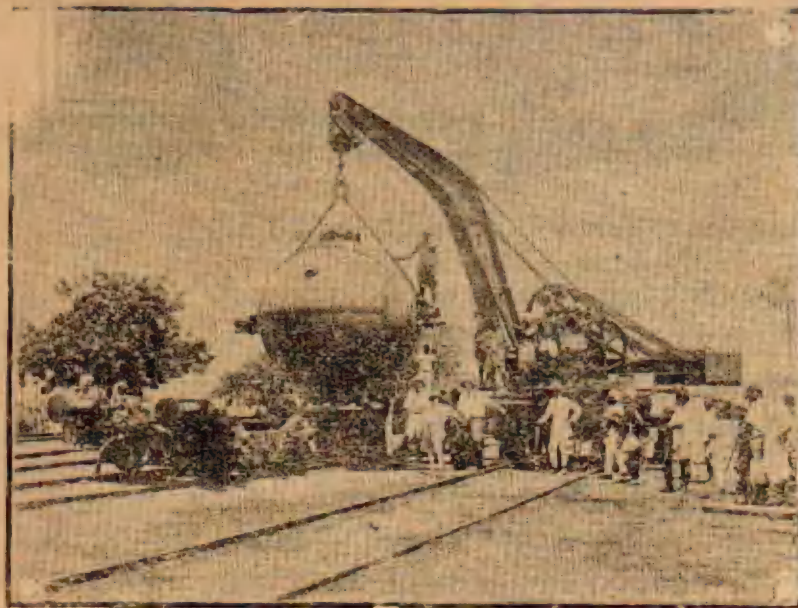
అనుతోష 1888 సంవత్సరమును ది. యల్. పట్టుము సొంది న్యాయవాదిగా ప్రవేశించెను. ఇచ్చట సయితము ఆతనిభావికావృత్తియు కనబడుచునే యుండెను. రాష్ట్రవిశేషభూమిగర్హకర పని చేర్చుకొనుచున్న కాలముచే రాష్ట్రవిశేషభూమిగర్హకర పని 'లా ఆఫ్ మాట్టర్స్ టెస్ట్' అను ప్రత్యేకముయొక్క రెండవవర్గమున ప్రవేశించు నట్లును అనుతోష ఎంతయో సాయముజేసెను. అసహాయమును న్యాయకాస్త్రజీవుల తనగీతకయం దంగీకరించి యుండెను. న్యాయవాదిత్వ తిప్రకమునువ అనుపాలముగా లేకపోయినను దాబ్బుదాదీగ్రీని సొందినవిదవ అనుతోష 1894-1901 వరకు గల పదిసంవత్సరములలో తన న్యుత్తియందు చేయసొంది బ్రిటీషుయొడిగాలో 'లా ఆఫ్ పర్ సెయ్యుయిటీ' అను విషయమునుగురించి కొన్ని యుపన్యాసములను గూడ ఇచ్చియుండెను.

1904 సంవత్సరములో అనుతోష ప్రైవేట్ న్యాయమూర్తి యయ్యెను. వీరివర్గర పనిచేయుకొనన సర్ పరిశీలనకరచట్టి, సర్ చానుబందర్ భూమిగాల్ల మాద తరువాత న్యాయమూర్తియై. పనుయమ్మూర్తిగా ముంబాయిపట్టణము, క్రాసుపరీక్షను చేయు నట్టియు, ముంబాయిలో హెసయియెట్టియు పనుక్కుకు కాను అనుతోష కాని న్యాయకాస్త్రజును ఆమూలా గ్రులుగ కరిగినవాడు. ఇతడు సర్ రాష్ట్రవిశేషభూమి సర్ ది. భాష్యంఅయ్యంగార్ల తరగతిలోనివాడు అనగా యాతరగతివారు 'లా' యెట్లు నర్చించుకో తోకొని అంతటితో సంక్లిష్టరెండియుండువారు కారు. వీరు ఒక్కొక్క పెద్దమను తీసికొని జేటుజేటుగా విభజించి, దాని యుత్పత్తికానమును గ్రహించి, అది యెట్లెక్కిన గాంచెనో తెలిసికొని అందే మహానయము నడుగిరించు వారు. ఈతరగతిలో చేరినవారే యూరపియనులలో సర్ బాక్సీను ఏకాను, సర్ రేమాంజునెట్టంగ్లు. భారతీయలలో నిట్టివారు జుట్టిను ద్యౌరకావాధుమిత్ర, జుట్టిను వహానుక, జుట్టిను తెలాంగ్, జుట్టిను ముత్తుస్వామి అయ్యర్ గార్లు. సర్ అనుతోషగారు 1920 సంవత్సరము లో జనవరిమంది మాన్సివరకు ప్రైవేట్ న్యాయమండు ప్రధాన న్యాయమూర్తిగా నుండిరి.

రవన్ న్యాయకాస్త్రజుండుతేయుచేత న్యాయమూర్తి స్థాన మొసంగబడి గౌరవింపబడినను, కీర్తియులోని మణివలె న్యాయస్థానమునను రా నొక ఆలంకారధూమణి మయును, అనుతోష న్యాయస్థానమునే రిసపరమావధిగా నెంచుకొనలేదు. తీసుకోవాధికారకీ పని చేయుచున్నను ప్రతిమనుజునకును ప్రత్యేకాభిమానవిషయ మొక్కొక్కటి యుండును. అద్వానికొర కాలె దనలో రాత్రియులు నెచ్చించి ప్రాణమునైవమ భారజోయును. అట్టి యభిమానవిషయము అనుతోషునకు కలకత్తావిశ్వ విద్యాలయము.

పంగదేశమున కాదర్శముగానున్న బాబుకు రేంద్ర నాథ్ దెసన్టీపై 1893 సంవత్సరములో తీర్పుచెప్పబడి నప్పుడు, పంగదేశము సొందినయ్యదేశములో తానును సమానముగా పాట్లాని సర్ అనుతోష అసమ్యక్తిని చెంపుచు సభలలో నువన్మనించెను. కొన్ని దినములు కలకత్తా వగరపాలకసంఘములోను, రాష్ట్రీయ, యిరపీరి యల్ కాపనసభలలోను సభ్యుడగుగా చేరితేసెను. వీటి యన్నిటిలోను కొలదికాలముమాత్రమే పనిజేసినను, ఆ సభ్యుకాలములోనే రిసవినుభ్యకేశ్తీలనను, సంప్రాప్త న్యాయశ్రేయతో అగ్రప్రాయభేదమును తోయకేయులు లోను చేరుగాంచెను. వగరపాలకవిషయములలో గాని కాపనసభలలోగాని అభిమానముంది స్వార్థలలో పని చేయించినయెడల, అనుతోష, త దిగల సేధాకేశ్తీ కని వాక్యజీవము, మనోధైర్య మునకును, దేశభక్తికిని, అపాధారణప్రజ్ఞకును సర్ ఫిరోజీషా మెహితామగాని, గోపాలకృష్ణగోశ్వంకేశుగాని మించియుండువలసిది.

కాని వగరపాలకవిషయములందు బాధిపోలేదు. రాజకీయములు వచ్చలేదు. విన్నపాలునుండియు అనుతోషను రాధింపదున్నవి విద్యా నిజయులులు. సంజీతులను ఏర్పాటుచేయువిషయమున జాతిమతభేదములు రెలంపరాదని వీరిమతము. యూరపియను గ్రాంథసంగల కాలము గతించినవని సర్ రేమేజిమిత్రగారు పోకి నపుడు అనుతోష, విజ్ఞాపిషయము జాతివిషయముల కంటె నుర్తమ పైనవని 'పేట్సుమీను' పత్రికకు వ్రాసెను. మరియు కలకత్తావిశ్వవిద్యాలయ సెనెటుండిలేలు లలో నిజమైనజ్ఞానముగలవారుగాని సామధూరిలవారు గాని అపజ్ఞుడు లేదు. విశ్వవిద్యాలయములో శ్రోత్రిగా

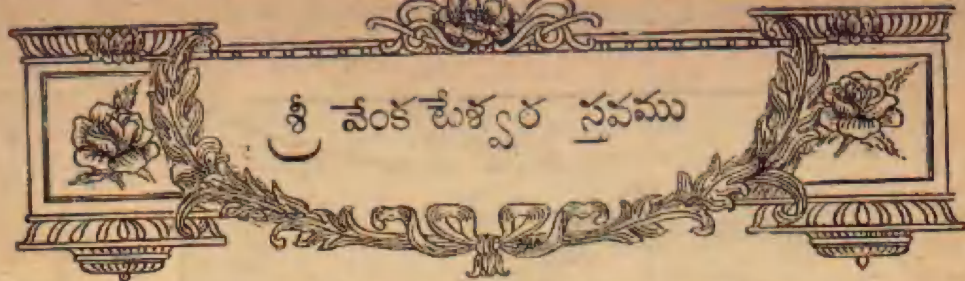


గోళాకారమైన ఎస్ డైజిన్ ను క్రేనుతో ఎత్తుట

ము, వీరిద్వారా పరస్పర రాకపోకలు వీలగును. నూతనముగా మదరాసులో బయలుదేరిన కర్ణాటిక్ పేపరు మిల్స్ కంపెనీవారు ఈ సదుపాయముల వన్నింటిని పూర్తిగా వినియోగించియున్నారు. మేనేజింగు డైరెక్టరులలో నొకరును రిటైర్డ్ ఫార్మర్లు కాన్సర్వేటరును నగు రావుబహదూర్ బి. ఆగ్నిగుక్కెట్టిగారి ముఖ్య ప్రోత్సాహములవలననే యీ వ్యాపారము స్థాపింపబడినది. రాజముపేంద్రవరములో గోదావరీనదియొద్దిన ఈ కర్మాగారము స్థాపింపబడియున్నది. విదేశీయ కాగితముతో జయప్రదముగా పోటీనెల్లుటకు ఈ కంపెనీవారు ఆసక్తికలములను సంపాదించిరి. పనులకుల విరోధియునులే పనిచేయుచుండుట వారేమియు వెనుకబడినారు. ఇప్పుడు కాగితపు రసాయన వేత్త (పేపరుకెమిస్టు) ఇ. పి. ఉద్దగాయను, మెకానికల్ ఆండు ఎలెక్ట్రికల్ ఇంజనీరు స్ట్రోగ్గుగారును, మెషీను ఎంజనీరు బ్యానసుగారును ముగ్గురు ప్రజ్ఞావంతులున్నారు. కర్మాగారము తెలుపుచేయుచిన నుజ్జును దినమునకు 10 లక్షలు తయారుచేయుగలను. దినమునకు 5 లక్షల కాగితమును చాత్రమే తయారుచేయుట

యితరపదార్థములనుగూడ(బై-ప్రాడక్టు) తయారుచేయుట వీరియుద్దేశ్యమై యున్నది. అట్టివానిలో చమురులను జలవాయువుతో మిళితముచేసి క్రొవ్వుకుబడులుగా నొక పదార్థమును తయారుచేయుటయు, స్లిఫరీనును దయారు చేయుటయు ఎన్నవనియుండును. అట్టి ప్రత్యేకములగు పదార్థమున్నప్పుడు 30 లక్షల నిర్మితముగినను చాలును. యంత్రాలయములు తగిన పరిక్రమగా నుండును. పరియైన మేనేజిమెంటుక్రింద లాభకారిగా నుండవచ్చును. కర్మాగారనిర్మాణముతయి పూర్తియైనది. కొన్ని కాలలో పరిప్రారంభింపబడును. అటువంటి కుభిపరిస్థితులలో ప్రజ్ఞావంతులగు అధికారుల యజ్ఞక్రింద కర్నాటిక్ పేపరు మిల్స్ స్థాపింపబడుట చక్కనియింది యాలో గొప్పవిషయము. దురదృష్టవశాత్తూను క్రొత్త మార్గముల అభివృద్ధిచొందుటకు వృద్ధియు ప్రారంభోత్సాహమును లేనటువంటి వర్గినిహించు దేశముయొక్క పారిశ్రామికాభివృద్ధి కిది తోడ్పడగలను. కంపెనీ వృద్ధిలోనికి రావలెనని కోరుతున్నాము. త్వరలో వలబాటు మొదలుగు తగిన ప్రదేశములలోగూడ కాగితపు యంత్రాలయములు స్థాపింపబడవలె నని యాశించుచున్నాము.

కంపెనీవారి యుద్దేశ్యమై యున్నది. వీలయిన, అప్పుడు మిగిలినవర్జును హిందూదేశములోనున్న యితరకాగితపు పిల్లలకుపయోగింప వచ్చును. మరేయొకవిశేషమును, ఈకంపెనీకి కావలసిన కారపు సోనా తెలుపుచేయు ప్రదమదార్థము మొదలగు రసాయనము లీ మిల్లులలోనేతయారుచేయబడును. కేలు క్రేనులేకయే కొన్ని



మండలేముల వెంకటేశ్వర గారు, బి. ఏ., ఎల్. టి.

శ్రీ రమణీయమై, సుజనసేవ్యమునై, యకలంకమై, జగ
ద్భారమునెల్లమాన్వ నవతారము లెల్లిన యాదిత్య క్తిమై
కారణకారణంబయి ప్రకాశమునెందు భవద్విలాసముకా
జేసి నుతింతు గీతములఁజేసి, పరాత్పర! వేంకటేశ్వరా!

చ. కలుషహరంబు, పాపనసుఖప్రతీతిన్ గనుసాధనంబు, భ
క్తుల కభయప్రదంబుఁ, గుమతుల్ వెరగొంది తపించుతిత్తు, య
త్తుల కెనలేనిరతి, భవరోగగణంబున కాషధంబు, నీ
యలఘుతరప్రభావమెకదా పరికింపఁగ; వేంకటేశ్వరా!

చ. ప్రవిమలనీతిశాలురగు ప్రాజ్ఞులు యోగులు నేమహాత్ముప్ర
భవమును శుద్ధచిత్తులయి భక్తిమెయిన్ వినుళింతు; రాద్దులై
యెవని భజింప భక్తుల కహీనసుఖమ్ము లభించు; నట్టిప్ర
భవు పరమేశ! నిన్గొలుచుటన్ దెగుఁ బాపము! వేంకటేశ్వరా!

చ. అనితరలభ్యమై పరమమై సుగుణోన్నతమై ప్రశస్తిమై
మునిజనవంద్యమై సుజనమున్ గని బ్రోచెడిదివ్యశక్తిఁ బా
వనమయి భక్తకోటిధివబంధవిమోచనకారణంబునై
తనరు భవత్యైపారస ముదారగుణాలయ! వేంకటేశ్వరా!

ఉ. ఓపరమాత్మ! నీదగుమహోజ్జ్వలతేజమె సాధనంబగున్
బాహుమహాబిన్ బజినవారికి మృక్తిపథంబుఁ దెచ్చి ని
ష్పాపులఁ జేయఁ; దావకశుభప్రదతారకనామమంత్రమే
ప్రాపయి యుద్ధరించుఁగద! భక్తజనాభిని, వేంకటేశ్వరా!





మూరళిగాన సుధాకర!

మొద్దు కృష్ణ!

గోపీజీ జోసిరాజు గారు

రామచీయకమగు శరత్రాత్రులందు
ఒక్క శేమ యమునానదియొడ్డుపై ని
చల్ల నొ స్థిగ్ధపైకతసలమువందు
కాంత! నినుఁ దలఁచుచుఁ దిరుగాడునపుడు
ఈపు సుమనోజ్ఞమూర్తివై యెదుట నిలిచి
గాన మొనరించుచున్నట్లు గానఁబడుదు
మూరళిగాన సుధాకర! మొద్దు కృష్ణ!

తెలుగులై వచ్చుచుండి విశ్వవిద్యాలయపరిపాలనావిషయములలో కొంత యధికారముండవలయు నని పోరాడి, ఆకుతోపు 24వ యేటనే యిది విద్యార్థులకు ప్రత్యేక పరిమితి సంపాదించెను. ఈయనచాచర్యమును గుర్తించిన సర్వోత్తమ యోగ్యతలు వీరియభిప్రాయములను ఆత్మాభిమానుమహావి మెచ్చుకొని 1889 సంవత్సరములో "సేతుబద్ధునిగా చేసిరి. సేతుబద్ధుడుగా నున్న కాలము ననే దేశభావము ఆరోగ్యతయందన్న క్షితికి నగని దానికి విశ్వవిద్యాలయములో తనసంస్థానము నిర్వహించు పలు పాఠాలుప్రయత్నించిఆకుతోపు విశేషచారిత్రములను, అందుచే ఆకుతోపు విశ్వవిద్యాలయమునకు తనచేతనే వందల యేకలైనది చిన్న రసముచే ప్రతిన బూకెను.

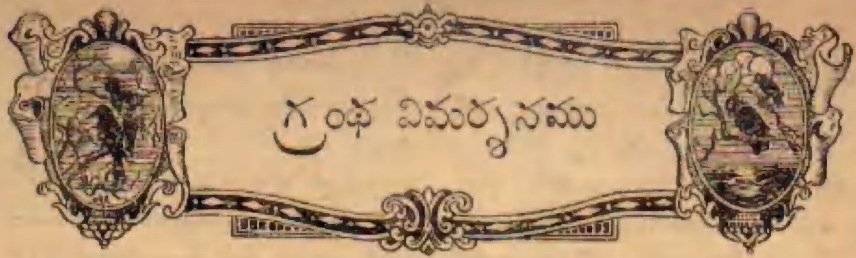
"విశ్వవిద్యాలయముకొరకు నాచరువును నాపరికొరకును త్వరించివాడు. స్నేహితులకు నులుంబును కూడ మిత్రుడేసివాడు. తుదకు నా ఆరోగ్యమును కల్గి మాడ భారవోడినానని చెప్పబడి చింతిల్లుచున్నాను" అని ఆకుతోపుమధ్య తన్నుగూర్చి చెప్పుకొనెను. సానుభూతినికావక ప్రభుత్వమునా రాకవైపున పనిచేయుచుండ, తేలిక ప్రక్కకు విశ్వవిద్యాలయకానము చేరకుమారరావని పార్థులచేర్చబడుచుండ, కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయమును హిందూదేశములో నొకప్పు యెన్నపవిడిచివేసిన మన విద్యాలయములలో సమానమైనదానినిగా చేయవలెనని తలపాడెనట్లుగానే ఆకుతోపు 1905-1914 సంవత్సరములలో తాను వై మహాస్థులుగా నున్న సమయమున తనోత్తము మెరవేర్చుకొన గలిగెను.

ఇంతవరకును తేనెలుచుచేతనలను సర్వసంస్థము హిందూదేశములో విద్యావగరపు విశ్వవిద్యాలయము అగ్రస్థానము నిహించెను. కలకత్తాలో బోధింపబడునన్ని విషయములు మరియొకచోట బోధింపబడవు. అంబుల విద్యార్థులను మరియొకచోట కనబడవు. సర్ ఆకుతోపుమధ్య గారి మేధాసంపన్నతలను కల్గిసామర్థ్యములనునను, విక్రమాదిత్యునిచే పాఠింపబడిన ఉజ్జయినియందుగాని పరిపర తక్షణలందుగాని కనబడవలెనంటి బుద్ధిశాలులును పరికొరకునటువలె కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయములో సేవచేయుటకు సమహర్షులైనది పి.సి. రేగాయ సంభావించుచున్నాడు. వంగరాష్ట్రములోని

దేశభావము దానికి రక్షిస్తానమునకు తీసికొనిరాబడినది. కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయము హిందూదేశముననే కాక ప్రపంచమునకంతకును మార్గదర్శకుగా నుండునట్లు చేయవలయునని ఆకుతోపునికోరిక. మరియు విశేషించి యే కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయమున కందరును పాఠపరిచి. "విశ్వవిద్యాలయమున తీతకు చేసినపరిష్కారము కి. కె. సర్ భారతాభివృద్ధిని, సర్ రాధా విశేషభోధు నాదు ప్రకృతికాస్త్ర కళాకాలకు అట్టి గొప్పవిధానముల నొనరి" రని ముఖ్యగారు గతించినవారు దారినిగరించి అధ్యక్షులైనవరు యన్. ఆర్. దాసుగారు మోగొగ్గులో ప్రకటించియుండిరి.

సర్ ఆకుతోపు సర్వోత్తమగూర్చియు సామగ్రిముగా విద్యాసభ్యుడుచేయబడెను. కలకత్తా యదానివర్సినకమోదము ఏర్పాటుచేయబడినప్పుడు ఆకుతోపు సభ్యుడుగా నియమింపబడెను. ఏ.పి.యూ.టి.కొనెట్టిలో సభ్యుడుగానుండి ఆకుతోపు 1907-1908లో అనభ్యుడుగా ఆహ్వానితుగా పనిచేసెను. అట్లుచేసి రాసంపదయుపన్యాసములు విరిపించిత్వనికేషమును చెలువును. మోదవికాస్త్రసారస్వతములలో మనము మరచిపోయినదాని వంతయు వై తీసికొని సమృద్ధిచేటిచెలుచేత భావము చదువు బడవర మని ఆతడు చెప్పెను. మోదవికాస్త్రమును మృద్ధిచేటి మహామృదీయ వ్యాఖ్యాత్రముయొక్క మూలము కనుగొనుటకు ఆరంభింపెను చదువులైనవిను. మొత్తముమీద కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయములో సేర్పబడుచున్న భావలబ్ధిని సేర్పబడుట లేదు. ఆకుతోపు కలకత్తా మ్యాదయనునకు ప్రెసిడెంటు. ప్రకృతికాస్త్ర ప్రభువునకు సర్ కలకత్తాలో జరిగినప్పుడు దానిని ప్రారంభించు గౌరవము ఆకుతోపునకే కలిగెను. సంస్కృతపట్టుప్రదానసమయమున వీరిచ్చినయపన్యాసములు సంస్కృత భాషయందు వీరికిగల అభిలాష పాశ్చాత్యవిజ్ఞానాభిలాష శాంతిమాత్రమును తీసికొనవలె తెలుపును.

ఆకుతోపు చిన్నతనమునుండియు విరాడంబరమైన సేవము గలవాడు. పాకాలలో చదువుకొనుకాలమునందైనను సాగడునకు లక్ష్యపెట్టెనవాడుకాదు. సాగపిల్లుట మొదలకు దురభ్యాసములు లేనివాడు. చిలమం



శత శత పుల నదిత్ర ము

గ్రంథకర్త. పండిత వంగూరి సుబ్బారావు గారు.

ఆంధ్రవాఙ్మయ ప్రపంచమున నిట్టి సుతనచారి త్రిక గ్రంథముకంటే సృష్టింపఁబడు టాంధ్రపండిత విమర్శక మహావనుల భాగ్యమేయనుట తిశయోక్తికాదు. ఈ నాటివఱకును బహిరకారులెవ్వరైన దవదృష్టిని శతకముల వంకరుఁ డ్రెప్పక తిరస్కారభావమును జూపి యాంధ్ర చాణికిక లోకము గలిగించియుండిరి. తీర్తిశేషులను నీ సుబ్బారావుగారట్టి తొలుతను దీర్చి యాంధ్రమహాశయుల శృతిజ్ఞులకుఁ బాఠులయిరి. ఈ గ్రంథవిషయ మన మీరు గూఢానిత పక్షిశ్రమము పాఠకులకు వివరింపఁజూపాము. పాపము! ఇట్టి విశేషాన్నియో గ్రంథములరచి యించి మనకందఁజేయుదగిన మీరు పట్టుమీనున నల్పవయస్కులై యిహలోకమును విడుచు కడుంగడు శోచనీయము.

శతకవాఙ్మయము పద్యవాఙ్మయమున నుత్తమ భాగము నలవకరించుచున్నది. ఇట్టి శతకము లాంధ్ర భావయంత్రేకాక సంస్కృతి ప్రాకృతభావలయందును గలదు. వైదికవాఙ్మయమందును, పాశ్చాత్యవాఙ్మయములందుఁ గొన్నిటను, ఇట్టి శతకములు గలవని గ్రంథకర్త నుడువుచున్నాడు. ఇది యెంతవఱకు సత్యమో యూహింపవలసియున్నది.

శతకములు సామాన్యముగ నీతి, శృంగార, భక్తి వైరాగ్య, హాస్యభరితములు. విశేషించి భక్తిరసభరితములుగనే యుండును. వీనియందుఁ గథాక్రమముండదు. విషద్యమన కాపద్యము సంపూర్ణభావముకలదై చవులూరించుచుండును. ఏరఁమున కారణము పొంగిపారలి ధారావాహినిగాఁ బ్రవహిం చుచుండును. ఈనగుమే శతకములయందెన్నిదగినది. కొన్ని ప్రాచీన శతకములు

సమస్తసభావధరితులై యొప్పుచున్న ప్రబంధముల కన్న రసవంతములుగనుండి పాఠకులను దవ్యయత్నియఁజేచింపును. శతకములందు భావాంతరీకరణములు కొన్ని మాత్రమే కలవు. ప్రాయశఃమగ వన్నియు స్వతంత్ర రచనములే. కవికి దవమానక భావములను గొంతు జంతు లేక వెలువరించుట కనుకూలముగనుండునవి శతకములే. వీనియందెంతవత్తము ననుసరింపవలసిన నిర్బంధము లేదు కావున. వేయెల! ఆబాలవృద్ధము నాంధ్రలోక మంతటను గ్రుడ్డిపాటగా శతకములయందలి పద్యములను బకించుచుండుటయే వీని యాత్మశ్రద్ధమునకుఁ దార్కాణము.

ఇందుమించుగఁ బద్యవాఙ్మయ రచనముతోహసే శతకవాఙ్మయ రచనమును ప్రారంభింపఁబడెననుట వృషాధిపశతకము మొదలగునానెలనలఁ దేఱయెచ్చుచున్నది. కాని పదునేదలఁతా ద్విమూల గల శతకములసంఖ్య మిగల స్వల్పము. దీనికిఁ గారణమరయఁబూనుట నావశ్యకము. కొన్ని యొకను 'నాచా' వృత్తిండు రచనముతో లలిత లలితములై రసభావమిశ్రితములై నిలఁబ్రియున్నవి. తిరువాలి వేలకొలది శతకములు వెలువడినవి. వీనిలో రసవతరము లైనవి కొన్ని మాత్రమే కలవు.

కొందఱు పూర్వలక్ష్యగ్రంథకారులు శతకములను శ్లోద్రుతులని నెరవించివారు. లక్ష్యగవిరెద్దవయోగములు వానియందు విరళముగాఁ గాన్పించుటచేఁ గాఁబోలు వాళ్లెల్లు నిరవించిరి. ఇతివృత్తిమును యోజించుకొని యీ సందర్భమున నీ పద్యము వల్లలయ్యు, నీయర్థమున నీకల్పమును సూర్యవలయు నని ప్రయత్ని పూర్వకముగ సావకాశముగ రచియించిన (పద్యవాఙ్మయములను)

గూడ లక్షణమును పొందును. అందుకు బలమును విడి
తము. ఇతర గ్రంథములకును దేవులను బ్రేమను
భావముగా ముందుకును అందుకు వృద్ధినుబోధి
నియములనుబోధించును. ఇందును బ్రేమను
బోధించును గలగుట వింతకాదు. ఇందును బ్రేమను
వానిని దివ్యమును బోధించును సాహసముకాదు.
కొంచును బోధించును గొప్ప శరణులను బ్రామాణిక
ములుగా సంకీర్తించునున్నది. అందుకు చరిత్రకాదుల
కిట్టి శరణులను విషయ ములనుబోధించును ప్రామా
యమును బోధించునుగా జూపట్టుచున్నది.

శ్రీ మంగూరి సుబ్బారావుగారు పరిచయమును
ప్రయాసమును గైకొని శరణులనుబోధించును బ్రేమ
నుబోధించును చరిత్రములను పద్యములను గా
గ్రంథమును జరిపించునున్నది. పీఠీగ్రంథమును కవుల
కాలమునుబట్టి వాల్మీకిగారును విధించును. పం
ద్రుండవ శతాబ్ది యుద్ధరాధ్యాయములను పదునైదవ
శతాబ్ది అంతము వఱకు మొదటి భాగము.
అందులను పదునీడవ శతాబ్ది అంతమువఱకు రెండవ
భాగము. అటుపయి అరుణాచలమున శతాబ్దియంతము
వఱకును, అప్పటినుండి పంచామ్యురవ శతాబ్దియంతము
వఱకును దక్కనరెండుభాగములు. పీఠీ 600 శరణులను
బరికిరించును. ఇందు రెండువందలశరణుల చరిత్రము
లను మాత్రమే విధించును. శరణులను కాలదేశములను
నిశ్చయించుటయందు పీఠీ చాల శ్రమపడిరి. పెక్కు
ముద్రిత గ్రంథములనుండి యితర చరిత్రకారులు కావం
చిన సిద్ధాంతములను పైయు స్వీకరించి యందుఁ బొందు
పఱచిరి. కొంచెమును గొప్పగాఁతనే చెప్పటయందు
పీఠీ సామన్యము నిమిషమానము. ఇతియలెను పన్నెదోన
మున్నును కానిసంధికముగా వెల్లడిచేయుచుండును. తిరు
సిద్ధాంతములను స్థిరముగ నెలకొల్పు విషయమున విర
యలు కావించిన సిద్ధాంతములను బూర్వపక్షము చేయు
టో, ప్రతిసిద్ధాంతమును జేయుటో కాని చూపట్టుచుం
డును. ఒక్కొక్కచో లేనిపోని యర్థములను పన్ని
యస్థిరములను సిద్ధాంతములను జేయుచుండును. ఈ
తత్త్వసారమును శరణులను, పద్యములకు జన్మయు
నుజేరినందన శరణులను గట్టిపెట్టుట మొదలయి

వని పీఠీ యర్థములను బాల్మీగారు, ఇట్టివిషయము
లొకను గ్రంథము వాచుటగ్రాము పశించువార యెం
గఁగలరు. పీఠీ తమ కనుమలములను పీఠీగారులను
మాత్రముతోపి రాజాచెప్పక చూచుటయోగ్రహించి
పుట్టుపుట్టుగ నిందునింపియున్నది. ఇదియన్నియు
బరికించుటగ్రంథ ముండవలసిదానికన్న రెండింత
లధికముగఁ జెరిగినదని చెప్పక తప్పదు.

పీఠీకా గావసినది శరణుల విషయము. అంతటి
తోఁ బోతక యాయాశరణుల యితర కృతులనుగూ
ర్చియుఁ దీవ్రముగ నిందుఁ జర్చించియున్నది. ఇందుకు
“విమోచనాదన్న” “తాళపాకవిన్న” మొదలగు కొం
చలు కవులచరిత్రములు చూచుచును.

పీఠీ కవులకాలదేశవిషయములను జేయుటయి
పడిన పరిశ్రమ నింతింతయని చెప్పనలవికాదు. అందుకు
దాదాగూ “రావిపాటి త్రిపురాంతకుడు” “అయ్య
లరాజ త్రిపురాంతకుడు” “జేమన” “తాళపాకవిన్న
న్న” “వెన్నెలకంటి జన్నయ” మొదలగువారల చరిత్ర
ముల గైకొనవలసి, పీఠీ దేశాశిద్ధాంతమును జేయు
బూనినప్పుడు దాని నింతింత వలక వలస యుపపత్తు
లవన్నిటిని జే మాన్యు కొని స్థిరముగ నిలవఁజెల్పఁ
జూచుచుండును. పీఠీగ్రంథముననే కాదు; తమ పూర్వ
రచితములకు కవులచరిత్ర జేమన చరిత్రములయందును
నిట్టి. ఈకారణములచేతనే గ్రంథ మవాచ్యకముగాఁ
జాలఁ జెరిగినది.

పీఠీకా బరిశోధనానైతి యధికము. అట్టి పరిశో
ధనావసరమున వాచ్యులచరిత్రమునందుఁ దమకు
మాన్యులకు లభించిన యల్పము విషయములను పైయు
పాతకలోకమునకుఁ జేబుపఱచి వాస్తవతరణ బాధ
లయ కృతార్థులు కావలయునన్న యభిలాష పీఠీకి
మొంతుగానున్నట్లు పీఠీచరిత్ర విమర్శనలు సూచించు
చున్నవి.

ఈగ్రంథమునఁ జరిత్ర భాగమునకాక యాయా
శరణులనుండి మచ్చనైన రసవత్తరములను పద్యములను
గూడ నుదాహరించి యున్నది. పద్యవిధముల సీగ్రం
థము నక్షరామ్యులను వాంఛనీయ లంచమును బరిచి
యనందింపవలసినదని నాయాశయము. పీఠీగ్రంథముల

యందలి సత్వాసత్వములను బరిశీలించవలసిన భారమును బండితచారిత్ర కోవిదులపైనుంచి యిది విరమించెదను.

శరకములపుట్టుక, జీవిత్యము, జ్యోతిష్కర్మము మున్నగు విషయములను వివరించు నలువదిపాల్లు పుటల “గ్రంథప్రవేశము”ను రచించి గ్రంథకర్తగా శ్రీగ్రంథముతో జతచేయున్నాను. శ్రీయుత కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు పంతులుగారు గ్రంథప్రాశస్త్యమును గ్రంథకర్తగారి పరిశ్రమమును జాటుచు వ్రాసిన సీతిక యీగ్రంథమున కలంకారమై యున్నది. గ్రంథము డిమిస్ట్రీజు రమారమి 550 పేజీలు గలిగియున్నది.

కాగితము మేలైనది. క్యాలికోలైండు. వెల రు. 3.0-0 మాత్రము. మవరాగు, లెంబుకెట్టిపీథి 7 వ నెంబరు “ఆంగ్లపత్రికా కార్యాలయము”న లభింపఁగలదు.

శ్రీగ్రంథకర్తగారికి ననుగ్రంథము నాంగ్లలోకము పఠించి సంతోషించుచుండఁగాంచి యానందించు భాగ్యము లభింపవలయును. ఇట్టిదియే దైవమర్మపాకము. కల్యాణసంధాయనఁడను సర్వేశ్వరుఁడు శ్రీగుణ్ధారావుగారి యాత్మకు కాశ్వతానందము ననుగ్రహించునుగాక! వీరి యీశ్వరి చిరస్థాయినియై వెలయుఁగాక!!

గ. సు.



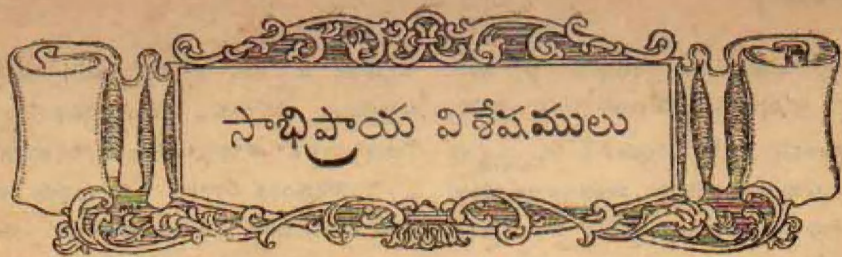
గ ర్వా ర్పణము

నోరి సరసింహాస్త్రి, బి. ఏ. సాహితీసమితి

స్రీలలితపాశబంధాన నేల, నాశ,
జట్టిదియ బేక నను బాధపరతు విటుల?
ముగ్ధకన్యాహృదంభోజపుటము లందు
అగ్ని రుచించి చనుట నీ యాట యేమొ!
నిన్ను గని నీ సుధాబిందు నిధృతవాక్కు
లీ చెపుల భాగ్యవశేత నాలించుటాది
త్వత్పదము తప్ప నన్య చింతల నెరుంగ;
సీమ, మరపించి యులుత యదృశ్యమైతి.
బాహ్యజగమున నాప్రేమపాత్రులైన
బంధుమిత్రజనంబు సర్వము త్యజించి

నిన్ను వేరితి ప్రేమ చిందెడు నెడంద;
త్వపి నెందనో నీ ప్రేమత్వష్ట యింక?
హృదయచేటి నెన్నడు వీడి యెరుగ నట్టి
మృదుమధురలజ్జ నీ కయి వదలినాను
నా యమూల్యధనంబు, శిలాయమాన,
దోచుకొని గూడ నెక్కింత తుష్టి గవలె.
గాఢచిరసంగతిని మమైశ్వరంబు గన్న
విపుల గర్వము గూడ నర్పింపవలెనె,
హృదయవేదన గన్నీరు వనలవలెనె,
ప్రేమ కకినాంతరంగ నా హృదయనాశ!





వేదాధ్యయనమును 'హరిః ఓమ్' అని మంగళాచరణముతో నారంభముచేసి 'ఓమ్ శాంతి శాంతిః' అని శాంతివాచకములతో ముగించుట శిష్టాచారము. సకలకార్యములకు శాంతి యాధారము. శాంతి ఫలము. ఉద్యోగములు యజ్ఞములు యాగములు సంగ్రామములు శాంతియందు పరిసమాప్తి నొందుచున్నవి. మహర్షులు సకలారంభములయందును ప్రపంచసిరికి మూలమైన శాంతి నుపాసించుచుండిరి. వర్తమానయుగమునందు సర్వమును వివర్యస్తముగనున్నది. ప్రపంచమునందంతటను అశాంతి తాండవమాడుచున్నది. అశాంతియే ప్రవృద్ధిచిహ్నముగను పూజ్యతను గాంచుచున్నది. మహాసంగ్రామము జేసిన మహాసంగ్రామము మరపునకు రాక పూర్వమే యుద్ధప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి. మారణసాధనము లపారముగ నిర్మితము లగుచున్నవి. ఆస్త్రియాసంపదలను సంగ్రామ సామగ్రులను నిర్మించుటకై ప్రాన్సు వినియోగపఱచుచున్నది. పరాజితమై పడియున్న జర్మనుభయము ప్రాన్సును బాధించుచున్నది. పాయిస్కరిగారు నిర్గమించి హెరి యటుగారు మంత్రి పదవి నాక్రమించినను ప్రాన్సు రాజ్యనీతి మాత్రము మారకున్నది. రుష్యాదేశము దారిద్ర్యము ననుభవించుచున్నను యుద్ధసన్నాహముల నపారముగ జేయుచున్నది. యూరపు

రాజ్యములన్నియును పూర్వమువలెనే యుద్ధప్రయత్నములను నిమగ్నము లగుచున్నవి. బలీయమైన సంగ్రామ సంస్కారమునకు దగిన ఫలము గలుగుట నహజము. భావిసంగ్రామము నకలవిధముల ఘోరాకృతిని దాల్చుననుటకు శాస్త్రపరిశోధనలు నిదర్శనములుగ నున్నవి. నూతనవినిర్మితములైన విమానములకు దోడుగను మహాసంగ్రామమునకు విద్యుత్సారణకరణములు స్తంభనకరణములు శక్తి పాతము మొదలగు మహాస్త్రములు దోడ్పడగలవు. శాస్త్రపరిశోధనల కిదియెకదా పరమఫలము !!

* * * *

చెక్కస్పృశురమునందు నష్టపూరణనమస్యను తద్వారా యూరపు శాంతిసమస్యను నిర్ణయించుటకు నానారాజ్యముల ప్రతినిధుల సభ గూడినది. రాష్ట్రమేక్షానాల్డుగారు సభాధిపత్యమును వహించి కార్యక్రమమును నిపుణముగను నడుపుచున్నారు. ప్రాన్సు కొంతటిగింపును నడలించినటలు వార్తలు తెలియుచున్నవి. రూరుఆక్రమణమునందు ప్రాన్సు చేసినతప్పు నిప్పటికై నను నవరించుకొనుటకు మనఃపూర్తిగ నంగీకరించినటలు సూచనలు గనుపించవు. ఇతరరాజ్యములు ప్రాన్సుసూచనల నంగీకరించినటలు వార్తలు వ్యాపించు

చున్నవి. మొయిమాసాంతమునకు నష్టపూరణమునకు జరగని 4580 లక్షల నవరనులను చెల్లించినను ప్రాన్సునకు సంత్కృతి గలుగలేదు. జర్మనులసంప్రతింపు లేక చేసిననిర్ణయములు నిరుపయోగములు గాన జర్మనుప్రతినిధుల నిపుడైనను సభకుబిలుచుట సంత్కృతికరముగ నున్నది. ఈ సభకు ఆమెరికా ప్రతినిధి హోదరగుట కొంతవరకు శుభసూచకముగ నున్నది.

కార్మికమంత్రివర్గ మనుభవశాలు లైన కార్యపరాయణులతో నిండియున్నను ప్రాతవాసనలనే యవలంబించుచున్నది. అధికార పీఠము భావపరివర్తనమునకువలె కర్మపరివర్తనమునకు గారణంబగుచున్నది. పూర్వపు మేడ్కో నాల్డుగా ఓప్పటివారు కారు కదా! మంత్రిపీఠముతో సంతయును మారినది. ప్రధానమంత్రితో సాటితరమంత్రులును మారుట సహజము. ధామనుగారు ఇరాకునందు బాంబులను ప్రయోగించుటను సమర్థించుటయును ఓలివియరు, షమ్ముఫర్డు ప్రభువులు నిరంకుశవిధానమును సమర్థించుటయును అధికారదశకు సహజమైనవిషయములు. లేబరు ప్రభుత్వము నిర్బంధవిధాన ప్రయోగమునందు కన్నద్వేషిపు ప్రభుత్వమును మించినను విచిత్రముండదు. ప్రభువులసభయందు ముదుసలి ప్రభువులందరును భారతరాజ్యాంగవిషయమువట్లను నిష్పలను గురిపించిరి. షమ్ముఫర్డు ప్రభువు నిర్బంధవిధానము నవలంబించుటకు భారత ప్రభుత్వమునకు సంపూర్ణాధికార మొసంగబడునని తెలియబల్కి ప్రతిఘటకుల కానందమును గలుగ

జేసెను. అదిరకాలముననే దేశమునం దంతటను నిర్బంధవిధాన మవలంబింపబడుననుటకు సూచనలు గలవు. సర్ మాల్కముహెయిలీ, సర్ ఫ్రాంకుస్లయి యవలంబింపదలచినరాజ్యాంగవిధానమునకు ఛాయ లష్పడే కనువట్టుచున్నవి. దేశమునందు తిరిగి 1921వ సంవత్సరపు నిర్బంధప్రహసనము పుడర్చింపబడుట తథ్యమైనను వర్తమాన దేశపరిస్థితులు విషాదమును గలుగజేయుచున్నవి.

* * * *

మూడేండ్ల కింతము దేశమంతయును నేకముఖమునను నడచుచు నిరంకుశవర్గమునకు భయకంఠములను గలుగజేసినది. అధికారు లెపుడేమిమూడునోయనివెఅగొందుచుండిరి. ఇప్పుడు నిర్బంధములును దంశనములును అంతర్భేదములును ఆస్థినింతయును మార్చినవి. స్వరాజ్యపక్షము కాంగ్రెసుబలమును షీఁగింపజేసినది. శాసనసభలయందు జేదిననాయకులకు సహకారముగాని నిర్లేపత్వముగాని శరణ్యములైనవి. ఇదివరకు రెండువిధములైన యనుభవములఫలమునుగలిగినవి. సహకారము నిర్బంధమునకు దోడ్పడినది. ప్రతిష్ఠంభనము కంఠమును గలుగజేసినను నిర్లేపత్వమునకు మూలమై నిర్బంధములకు సాధనముగాగలదని షమ్ముఫర్డు ప్రభువర్యుని ప్రసంగము విశదము చేసినది. నిర్బంధములకు స్వరాజ్యపక్షపుసహకారముతోడ్పడిన సంస్కరణముల నాటకము సంపూర్ణ మగును. సంస్కరణముల విమర్శనోపసంఘము నాటకముతో పిల్లనాటకము. ఈ పిల్లనాటకము నిరంకుశవర్గ

బలమును సంరక్షించుటకు వినియోగపడును గాని సంస్కరణములపయోజనమునకు వినియోగపడజాలదని ఓలివిమరుప్రభువు భావములు విశదముచేసినవి. పర్యవసానము లీకమీషను ఎత్తినపెద్దబరువుమాత్రముతప్పని సరియగును. శేషము మామూలాట మిగులును. అధికారవర్గము క్రమముగ బలమును బొందుచున్నను ప్రజాబలము చీలిపోవుచున్నది.

* * * *

స్వరాజ్య పక్షముతోపాటు కాంగ్రెసు సభ్యులం దంతర్భేదము లేర్పడుచున్నవి. మూడేండ్ల సంరంధము దుఃఖానుభవము అలనటను కలుగజేసినవి. చిరకాలదుఃఖానుభవము మానవులకు సహ్యము గాజాలదు. మానవులు సౌఖ్యమునకు మార్గాన్వేషణమును జేయుట కనవరతము ప్రయత్నించుచుండురు. గాంధీ మహాత్ముడు బోధించినత్యాగము సన్న్యాసము మానవులకు చిరకాలము దురారాధ్యములు. భోగావృతమైన ప్రపంచమునందు త్యాగము లక్ష్యమగుట దుర్లభము. ఇదిమై స్వరాజ్యపక్ష ప్రతిఘటనమునకును రాటపు నిరసనమునకును మూలకారణము. త్యాగప్రభావమును గ్రహించుట మహానుభావులకు సాధ్యము గాని సామాన్యులకు సాధ్యము గాదు. అహమదాబాదు కీర్మాణములును త్యాగాంశమునెవ్వకముచేయుచున్నవి. ఇట్టిసందర్భములందు

కాంగ్రెసుసంఘములం దేర్పడిన యంతర్భేదములును భిన్నాదర్శములకు సహజములైనను కలహకారణములు గలుగుట సంతాపకరము. వరమానసంవత్సరమునం దంతర్భేదములును నిర్బంధములును గలుగజేయునున్న ఫలమును కాలగర్భము విశదము చేయగలదు.

రక్తాక్షిసంవత్సరఫలము భయంకరముగ నుండుననటకు సూచనలు గనిపించుచున్నవి. నిర్బంధములకు దోడుగ నీతిబాధలును ప్రబలుచున్నవి. దక్షిణదేశమునందు నీటిచరదలు మహాోషద్రవమును గలుగజేసినవి. అతివృష్టి నీటినెల్లువలకు గారణమై సంక్షోభమును గలుగజేసినది. వంటెనలు కూలినవి. ఇండ్లు పడినవి. పంటచేలు పాడైనవి. పశువులు మడిసినవి. జనులు చనిపోయిరి. మలయాళము తిరువాన్కూరు మైసూరు తంజావూరు తిరుచనావల్లి మొదలగు ప్రాంతములయందు విశేషమైననష్టముగలిగినది. ప్రజలన్నవత్త్రము లకై వరితరించుచున్నారు. కలరా మొదలగు వ్యాధులును చెలరేగుచున్నవి. ఆషన్నులైన ప్రజల నుద్ధరించుటకు సకలజనులును యథాశక్తిని సహాయమును జేసి భగవదనుగ్రహమునకు బాత్రులగుదురుగాత! రక్తాక్షి సంవత్సరమునందలి శేషించిన మానములందైనను పరమేశ్వరుడు లోకమునకు శాంతిని ప్రసాదించి రక్షించుగాత!

